

Erilainen käännös – erilainen tulkinta?

Neljän raamatunkäännöksen välisten merkityserojen vertailua

Maija Tuukkanen
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Käännöstiede (saksa)
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2014

Tampereen yliopisto
Käännöstiede (saksa)
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

TUUKKANEN, MAIJA: Erilainen käännös – erilainen tulkinta? Neljän raamatunkäännöksen välisten merkityserojen vertailua

Pro gradu -tutkielma, 108 sivua, liitteet 34 sivua, saksankielinen lyhennelmä 15 sivua
Lokakuu 2014

Raamattu on käännettävänä kirjana monin tavoin ainutlaatuinen, sillä se, miten sitä käännetään, vaikuttaa niin monien ihmisten henkilökohtaiseen elämään kuin myös kirkollisiin kaavoihin ja rukouksiin. Siksi merkityserot eri raamatunkäännösten välillä eivät liene samantekeviä. Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan Raamatun neljän eri käännöksen välisiä merkityseroja. Tarkoitus on selvittää, vaikuttaako käännös kulloinkin kyseessä olevan raamatunkohdan merkitykseen ja syntyykö erilaisesta käännöksestä myös erilainen tulkinta. Huomioon otetaan Raamatun eri tekstilajit, ja selvitetään, esiintyykö jonkin tekstilajin käännöksissä enemmän eroja kuin toisten tekstilajien käännöksissä ja missä suhteessa eroja on eri käännöksissä. Tutkimusmenetelmä on siis sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen.

Tutkielman teoreettinen viitekehys koostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa esitellään Raamatun kääntämisen teorioita eli formaalia ja dynaamista ekvivalenssia. Tärkeimpiä taustateoksia ovat Nidan (1964) *Toward a Science of Translating*, Glassmanin (1981) *The Translation Debate – What Makes a Bible Translation Good?* sekä Nidan ja Taberin (1969) *The Theory and Practice of Translation*. Toisessa osassa käsitellään Raamatun tekstilajeja. Alkuun määritellään termit *tekstilaji* ja *tekstityyppi*, minkä jälkeen esitellään Raamatun eri tekstilajit ja niiden sisäiset tekstityypit. Kolmannessa osassa kerrotaan Raamatun tulkitsemisesta.

Aineistoon on valittu kaksi suomen- ja kaksi saksankielistä raamatunkäännöstä. Vanhemmat käännökset *Pyhä Raamattu* (1933/1938) ja *Die Elberfelder Übersetzung der Bibel* (1905) noudattavat formaalia ekvivalenssia. Uudemmat käännökset *Pyhä Raamattu* (1992) ja *Hoffnung für alle* (2002) noudattavat dynaamista ekvivalenssia. Käsiteltäväksi on valittu neljä lukua eri tekstilajeista. Ruutin ensimmäinen luku edustaa tekstilajia ”historia”, psalmi 139 tekstilajia ”runous”, Jesaja 53 tekstilajia ”profetia” ja Efesolaiskirje 2 tekstilajia ”kirje”. Metodina käytetään vertailua. Lukuja vertaillaan jae kerrallaan ja erot kirjataan taulukkoon erilaisten erojen sarakkeisiin. Sen jälkeen pohditaan, muuttavatko käännösten väliset erot jakeiden sisällön merkitystä.

Analyyssissa havaittiin, että monesti käännösten erot ovat vivahteellisia tai kieliopillisia, mutta paikoitellen ne poikkeavat toisistaan niin merkittävästi, että tulkinta muuttuu. Merkityseroja havaittiin vähiten tekstilajissa ”runous”, mikä oli yllättävää, sillä sen oletettiin sisältävän eniten eroja. Toiseksi vähiten eroja havaittiin tekstilajissa ”historia”, toiseksi eniten tekstilajissa ”kirje” ja eniten tekstilajissa ”profetia”. *Pyhän Raamatun* (1933/1938) käännös eroaa kaikissa tekstilajeissa vähiten muista käännöksistä, ja eniten eroja esiintyy *Hoffnung für alle* (2002) -käännöksessä. Analyysin perusteella voitiin todeta, että käännös vaikuttaa kulloinkin kyseessä olevan kohdan merkitykseen ja sitä kautta tulkintaan.

Avainsanat: Raamatun kääntäminen, ekvivalenssi, merkitysero, tekstilaji, tulkinta

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuskysymys ja objektiivisuuden ongelma	2
1.2 Aineisto, taustaoletukset ja tutkimusmetodi	2
1.3 Aikaisempi tutkimus	3
1.4 Tutkielman rakenne.....	4
2 Raamatun kääntämisestä.....	5
2.1 Raamatun kääntämisen historiaa	6
2.1.1 Septuaginta ja muut antiikin ajan käännökset.....	7
2.1.2 Vulgata	9
2.1.3 Keskiajan ja renessanssin käännöksistä sekä Lutherin Raamatusta	9
2.1.4 Raamatunsuomennostyön alku ja ensimmäiset suomalaiset Raamatut	11
2.1.5 Aineistoon valitut saksankieliset käännökset: <i>Die Heilige Schrift</i> eli Elberfeldin käännös ja <i>Hoffnung für alle</i>	13
2.1.6 Aineistoon valitut suomenkieliset käännökset: <i>Pyhä Raamattu</i> 1933/1938 ja <i>Pyhä Raamattu</i> 1992	13
2.2 Raamatun kääntämisen teorioista.....	14
2.2.1 Formaali vastaavuus	15
2.2.2 Dynaaminen vastaavuus	17
2.2.3 Formaalin ja dynaamisen ekvivalenssin väliset jännitealueet	23
2.3 Raamatunkäännösten arviointikriteereistä.....	26
2.4. Miksi Raamattua käännetään uudelleen?	28
3 Raamatun tekstilajeista	30
3.1 Tekstilaji ja tekstityyppi	30
3.2 Raamatun tekstilajit ja niiden sisäiset tekstityypit	31
3.2.1 Laki ja historia.....	32
3.2.2 Runot ja viisaukirjat	33
3.2.3 Profetia.....	34
3.2.4 Evankeliumit ja Apostolien teot	34
3.2.5 Kirjeet tai opinkappaleet	35
3.2.6 Apokalyptiset kirjat.....	36
4 Raamatun tulkitsemisesta eli eksegetiikasta	37
4.1 Tulkinnan ongelmia ja periaatteita	37
4.1.1 Hermeneutiikasta	38
4.1.2 Yleisiä periaatteita	39
4.2 Erilaisia tulkintatapoja.....	41
4.2.1 Historiallis-kriittinen raamatuntutkimus.....	41
4.2.2 Allegorinen eli vertauskuvallinen tulkinta sekä typologinen tulkinta	42
4.2.3 Lutherin raamatukäsitys ja sanainspiraatio	43
4.2.4 Fundamentalismi ja konservatiivinen näkemys.....	44
4.2.5 Pelastushistoriallinen näkemys.....	45
4.2.6 Eksistentiaalinen eli ei-kirjaimellinen näkemys	46
4.2.7 Kontekstuaaliset tulkintatavat.....	47
4.2.8 Tutkielman kirjoittajan tulkintatapa	48
5 Aineisto ja tutkimusmenetelmä.....	50
5.1 Aineistoon valituista raamatunkäännöksistä.....	50
5.1.1 Pyhä Raamattu 1933/1938.....	50
5.1.1.1 Käännösstrategia ja -funktio	50
5.1.1.2 Käytetyt lähtötekstit	51
5.1.1.3 Kehuja ja kritiikkiä.....	51
5.1.2 Pyhä Raamattu 1992	52
5.1.2.1 Käännösstrategia ja -funktio	52
5.1.2.2 Käytetyt lähtötekstit	53

5.1.2.3 Kehuja ja kritiikkiä.....	54
5.1.3 <i>Die Heilige Schrift</i> eli Elberfeldin käännös 1905.....	54
5.1.3.1 Käännösstrategia ja -funktio	54
5.1.3.2 Käytetyt lähtötekstit	55
5.1.3.3 Kehuja ja kritiikkiä.....	56
5.1.4 Hoffnung für alle 2002.....	56
5.1.4.1 Käännösstrategia ja -funktio	56
5.1.4.2 Käytetyt lähtötekstit	57
5.1.4.3 Kehuja ja kritiikkiä.....	57
5.2 Tutkimusmenetelmä	58
6 Erilainen käännös – erilainen tulkinta?	60
6.1 Historia: Ruut 1	60
6.1.1 Samankaltaisuuksia.....	61
6.1.2 Pieniä eroja – merkitys ei muutu	63
6.1.3 Suuria eroja – merkitys muuttuu	67
6.2 Runous: Psalmi 139	71
6.2.1 Samankaltaisuuksia.....	71
6.2.2 Pieniä eroja – merkitys ei muutu	73
6.2.3 Suuria eroja – merkitys muuttuu	75
6.3 Profetia: Jesaja 53.....	78
6.3.1 Samankaltaisuuksia.....	79
6.3.2 Pieniä eroja – merkitys ei muutu	81
6.3.3 Suuria eroja – merkitys muuttuu	83
6.4 Kirje: Efesolaiskirje 2	87
6.4.1 Samankaltaisuuksia.....	88
6.4.2 Pieniä eroja – merkitys ei muutu	89
6.4.3 Suuria eroja – merkitys muuttuu	92
6.5 Yhteenveto	96
7 Lopuksi	100
Lähteet.....	103
Aineisto.....	103
Muut lähteet.....	103
Liite 1: Analyysi luvusta Ruut 1.....	109
Liite 2: Analyysi luvusta Psalmi 139.....	117
Liite 3: Analyysi luvusta Jesaja 53.....	125
Liite 4: Analyysi luvusta Efesolaiskirje 2.....	133
Deutsche Kurzfassung	

1 Johdanto

Raamattu on kristittyjen ja Vanhan testamentin osalta myös juutalaisten pyhä kirja. Se on edelleen maailman käännetyin kirja (Suomen Piipliaseura 2014). Raamatun kirjoista oli vähintään yksi käännetty kokonaisuudessaan 2 551 kielelle vuoden 2013 loppuun mennessä. Vuoden 2013 lopussa koko Raamattu oli saatavilla 491 kielellä ja Uusi tai Vanha testamentti 1 257 kielellä. (Mt.) Raamatun voisi sanoa olevan käännettävänä kirjana monin tavoin ainutlaatuinen, sillä se, miten sitä käännetään, vaikuttaa monenlaisiin asioihin useiden ihmisten henkilökohmaisesta elämästä aina saarnoihin sekä kirkollisiin kaavoihin ja rukouksiin asti (vrt. Stolze 2000, 197). Siksi merkityserot eri käännösten välillä eivät liene samantekeviä. Käännöksen valinta voi vaikuttaa siihen, miten eri kohtia ja koko Raamattua tulkitaan ja miten sitä opetetaan.

Stolze (2000, 207) huomauttaa, että Raamattua siteerataan ja siihen viitataan uskonnollisten tekstien lisäksi myös niiden ulkopuolella, esimerkiksi kirjallisuudessa, ja kääntäjän pitää osata tunnistaa nämä kohdat. Kääntäjän on myös osattava tunnistaa, minkä tunnustuskunnan kontekstissa kyseinen teksti on, ja valita käännöksessä käytettävä raamatunkäännös sen mukaan (mts. 207). Kaikki tunnustuskunnat kun eivät suinkaan käytä samaa käännöstä.

Esimerkiksi Saksassa evankelinen kirkko käyttää jumalanpalveluksissaan uudistettua versiota *Lutherbibel*-käännöksestä vuodelta 1984, mutta roomalaiskatolisessa kirkossa Saksassa, Sveitsissä, Itävallassa ja Luxemburgissa on käytössä niin kutsuttu *Einheitsübersetzung* (Stolze 2000, 198). Suomessa evankelis-luterilainen kirkko käyttää vuoden 1992 suomennosta, jota myös Suomen katolinen kirkko käyttää, tosin katolisessa kirkossa mukaan luetaan myös apokryfikirjat. Katolinen kirkko on tehnyt käännökseen lisäksi joitakin korjauksia liturgiaa varten (Katolinen kirkko Suomessa 2012).

Raamattu ei ole vain kuudenkymmenenkirjan kokoelma, vaan se on kokonaisuus, jossa on paljon sisäisiä ristiviittauksia. Jos nämä viittaukset hämärtyvät käännöksen vuoksi, voi kyseisen kohdan merkitys ja tulkinta jäädä kovin vajaaksi. Erilaiset käännökset ovat toisaalta myös rikkaus. Alkuperäisen tekstin sanoma voi avautua uudella tavalla, jos lukee rinnakkain esimerkiksi hyvin muodollisesti (ks. 2.2.1) käännettyä Raamattua ja vapaammin muotoiltua dynaamista käännöstä (ks. 2.2.2).

Kiinnostukseni raamatunkäännösten tutkimiseen heräsi, kun opiskelin Saksassa syksyllä 2009 yhden lukukauden Calvary Chapel Bible Collegessa. Luin erälle kurssille kuusi eri käännöstä psalmista 119 ja huomasin, että käännökset poikkesivat jonkin verran toisistaan. Halusin sen vuoksi tutkia kandidaatintutkielmassani (Tuukkanen 2011), miten käännös vaikuttaa tekstin

merkitykseen ja tulkintaan. Vertailin tutkielmassa psalmin 119 jakeiden 1–24 kahta suomalaista ja kahta saksalaista käännöstä. Havaitsin niissä merkityseroja, jotka olivat joissakin kohdin niin merkittäviä, että syntyi erilainen tulkinta. Siksi halusin jatkaa aiheen tutkimista laajemmin pro gradu -tutkielmassani, jossa tahdoin lisäksi huomioida Raamatun eri tekstilajit.

1.1 Tutkimuskysymys ja objektiivisuuden ongelma

Tässä työssä tarkastellaan Raamatun neljän eri käännöksen välisiä merkityseroja ja pohditaan, vaikuttaako käännös kohdan merkitykseen ja syntyykö erilaisesta käännöksestä myös erilainen tulkinta. Ovatko merkityserot vain vivahde-eroja vai onko sama kohta käännetty niin erilaisilla tavoilla, että syntyy toisistaan poikkeavia tulkintoja? Tutkielmassa selvitetään myös, vaikuttaako tekstilaji merkityseroihin. Onko merkityseroja lukumäärällisesti enemmän joissakin tekstilajeissa toisiin verrattuna? Siltä osin tutkimusmetodi on sekä kvalitatiivinen (merkityserot) että kvantitatiivinen (kuinka paljon eroja on eri tekstilajeissa).

Tällaisen tutkimuksen ongelmana on, että Raamattua (ja kaikkien muiden uskontojen pyhiä tekstejä) tutkittaessa täysi objektiivisuus on mahdotonta, vaikka siihen kuinka pyrkisikin. Jokaisen raamatuntutkijan omat käsitykset kristinuskosta, oma hengellinen kokemustausta, oma usko sekä oma suhde Jumalaan ja Raamattuun vaikuttavat Raamatun tutkimiseen. Myös henkilökohtaiset mielipiteet ja mieltymykset hyvästä raamatunkäännöksestä voivat vaikuttaa siihen, miten eri käännöksiä arvottaa. Se ei välttämättä käy suoraan ilmi tutkimuksesta, jos ja kun pyritään objektiivisuuteen, mutta rivien välistä tällaiset mielipiteet näkyvät väistämättä.

1.2 Aineisto, taustaoletukset ja tutkimusmetodi

Aineistoon on valittu kaksi saksalaista ja kaksi suomalaista raamatunkäännöstä. Saksalaisista niin kutsuttu Elberfeldin käännös (= ELB 1905) noudattaa formaalia ekvivalenssia samoin kuin suomalainen vuosien 1933 ja 1938 *Pyhä Raamattu* (=PR33). Toinen saksalainen käännös, *Hoffnung für alle* (=HFA), on puolestaan dynaamista ekvivalenssia noudattava käännös samoin kuin toinen suomalainen, vuoden 1992 *Pyhä Raamattu* (=PR92). Käännöksistä kerrotaan tarkemmin luvuissa 2.1 ja 5.1. Vertailussa on siis kaksi formaalia ekvivalenssia ja kaksi dynaamista ekvivalenssia noudattavaa käännöstä. Analyysissa vertaillaan neljää lukua Raamatun eri tekstilajeista. Historiallista tekstilajia edustaa analyysissa luku Ruut 1, runoutta psalmi 139, profeettallista tekstilajia Jesajan luku 53 ja opillisia tekstejä eli kirjeitä Efesolaiskirjeen luku 2.

Sen perusteella, mitä ekvivalenssia aineiston käännöksissä on käytetty, ja kandidaatintutkielmani (Tuukkanen 2011) pohjalta oletan, että aineiston formaalia käännöstopiaa edustavat käännökset (PR33 ja ELB) ovat hyvin lähellä toisiaan eikä tekstilaji välttämättä lisää näiden

kahden käännöksen välisiä eroavaisuuksia. Toisaalta oletan, että dynaamista käännöstapaa edustavat käännökset (PR92 ja HFA) todennäköisesti poikkeavat monissa kohdissa niin formaaleista käännöksistä kuin myös toisistaan ja että niitä käännettäessä on huomioitu tyyllisesti eri tekstilajit. Oletan, että historiallisessa tekstilajissa käännökset ovat lähempänä toisiaan kuin esimerkiksi runoudessa tai profetiassa. Erot ovat todennäköisesti suurimmat sellaisten käännösten välillä, joista toinen noudattaa hyvin formaalia ekvivalenssia ja toinen hyvin dynaamista ekvivalenssia. En kuitenkaan usko, että tulkinnat eroavat toisistaan huomattavasti kovinkaan usein vaan että useimmiten merkityserot ovat vain vivahde-eroja. Silti erilaisia tulkintoja ilmennee paikoitellen.

Metodina käytän vertailua. Tarkoituksena on vertailla jae jakeelta kaikkia neljää käännöstä, analysoida taulukkoon, millaisia eroavaisuuksia löydän, ja pohtia sen jälkeen, millaisia tulkintoja eri käännökset synnyttävät. Valitettavasti en voi vertailla käännöksiä alkukielisiin teksteihin, sillä en osaa hepreaa, arameaa enkä kreikkaa. Niiden osaaminen tietysti toisi uudenlaista ulottuvuutta koko työhön, sillä silloin käännöksiä voisi myös arvioida.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Raamatun eri käännösten välisiä merkityseroja on tutkittu hyvin vähän. Tampereen yliopistossa on tehty yksi pro gradu -tutkielma (Järvinen 2008), jossa tutkittiin termin *ha'adam* (eli *Adam, mies, ihminen*) kääntämistä eri aikoina ja eri kielillä alkutekstiin verraten. Siinä tarkasteltiin myös, miten termiä on tulkittu eri aikoina. Laajempaa eri tekstilajit huomioon ottavaa raamatunkäännösten välisiä merkityseroja käsittelevää tutkimusta ei ole tehty ainakaan Suomessa. Raamatun eri käännöksiä vertaillaan kyllä toisiinsa useissa teoksissa (esim. Nida 1964; Nida & Taber 1969; Glassman 1981; Luomanen 2001), mutta niissä ei puhuta juurikaan merkitys- tai tulkintaeroista. Poikkeuksena on Veijola (2001, 17), joka käsittelee vanhan ja uuden raamatunsuomennoksen (eli PR33 ja PR92) käännöksiä kymmenen käskyn toisesta käskystä. Veijola (mts. 17) esittelee uutta eksegeettistä tutkimusta, jossa on saatu selville, mitä käsky alun perin tarkoitti ja miksi näin ollen uusi käännös poikkeaa vanhasta. Tästä kerrotaan lisää tämän tutkielman luvussa 2.4.

Tutkielman tärkein teoreettinen tuki on Eugene A. Nidan teos *Toward a Science of Translating* (1964). Valitsin Nidan teorian kaikista käännöstieteen teorioista, koska hän oli Raamatun kääntämisen edelläkävijä ja koska hänen teoriaansa formaalista ja dynaamisesta ekvivalenssista nojataan tai vähintäänkin viitataan kaikissa muissa sen jälkeen kirjoitetuissa Raamatun kääntämistä käsittelevissä teoksissa, joita olen aiheeseen tutustuessani lukenut. Nidan teoria dynaamisesta ekvivalenssista tukee aineiston analysointia, sillä hänen teoriansa on ollut kummankin

uudemman käännöksen taustalla. Se auttaa myös vanhempien käännösten analysoinnissa, sillä hän määrittelee teoksessaan myös formaalin ekvivalenssin, jota kummassakin vanhemmassa käännöksessä on käytetty. Kun tietää, mitä periaatteita yleensä noudatetaan tietynlaisessa käännöksessä ja minkälaisiin käytännön ratkaisuihin periaatteet johtavat, on helpompi huomata, mitkä eroavuudet johtuvat käännösstrategian valinnasta.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma jakaantuu kahteen laajempaan osaan: teoreettiseen osaan (luvut 2–4) ja analyysiosaan (luvut 5–7). Luvussa kaksi pureudutaan syvemmin Raamatun kääntämiseen. Siinä käsitellään ensin Raamatun kääntämisen historiaa ja tarkastellaan sitten kahta Raamatun kääntämisen periaatetta: formaalia ja dynaamista ekvivalenssia. Lisäksi toisessa luvussa kerrotaan raamatunkäännösten arvioinnista sekä siitä, miksi Raamattua käännetään uudelleen. Kolmannessa luvussa puhutaan ensin tekstilajeista ja tekstityypeistä ja sen jälkeen esitellään Raamatun tekstilajit. Neljännessä luvussa syvennytään siihen, miten Raamattua tulkitaan.

Tutkielman analyysiosan aloittavassa viidennessä luvussa kerrotaan tarkemmin aineistoon valittujen raamatunkäännösten piirteistä. Samalla kerrotaan, minkälaista kritiikkiä kukin käännös sai osakseen. Viidennessä luvussa esitellään lisäksi tutkimusmenetelmä, jonka jälkeen kuudennessa luvussa analysoidaan aineisto. Viimeinen luku (7) kokoaa analyysin tulokset yhteen ja pohtii, miten aihetta voisi jatkaa tulevaisuudessa.

2 Raamatun kääntämisestä

Eugene A. Nida (1964, 4) toteaa, että kaikista kääntämisen lajeista yksikään ei ohita Raamattua seuraavissa kohdissa:

1. asiasisällön laajuus (esim. runous, laki, sananlaskut, kerronta, kuvaus, keskustelu),
2. kielellinen monipuolisuus (käännetty suoraan tai epäsuorasti kreikasta ja hepreasta yli 1 200¹ kielelle ja murteelle),
3. historiallinen syvyys (kolmannelta vuosisadalta eKr. nykypäivään),
4. kulttuurinen diversiteetti (maailmassa ei ole yhtäkään kulttuurista aluetta, jolle Raamattua ei olisi käännetty lainkaan),
5. käsikirjoitustodistusten määrä,
6. kääntäjien määrä,
7. ristiriitaiset näkökulmat, ja
8. periaate- ja menettelytapatietojen kerääminen.

Nidan toiseen kohtaan voisi lisätä vielä aramean, sillä osa Vanhan testamentin kirjoista on kirjoitettu arameaksi. Siitä, onko Raamattua käännetty aivan kaikille kulttuurisille alueille, ei ole varmuutta, sillä ainakaan United Bible Societies (2014) ei listaa kaikkia valtioita² sivustollaan. Mutta jos Nida tarkoittaa kulttuurisella alueella maanosia tai pienempiä maantieteellisiä alueita, hänen väittämänsä voi hyvinkin pitää paikkansa.

Raamatun kääntämisessä on Nidan (1964, 5) mukaan myös omia erityispiirteitä, joita ei muissa kääntämisen lajeissa ole ainakaan samassa mittakaavassa:

1. nykyaikaisiin materiaaleihin verraten Raamattu edustaa tekstiä, joka tulee suhteellisen kaukaisen historiallisen ajanjakson takaa,
2. erot raamatun aikaisten ja nykyajan kulttuuristen asioiden välillä ovat huomattavat,
3. asiakirjatodisteet, vaikkakin monin tavoin hyvin runsaat (verrattuna muihin klassisen ajan teksteihin), ovat monissa sanajakoihin ja välimerkkeihin liittyvissä asioissa ratkaisevan puutteellisia,
4. keinotekoinen jaottelu lukuihin ja jakeisiin on hämärtänyt merkityksellisiä yhteyksiä, ja
5. etusijan teologiset näkökohdat ovat joissakin kohdin vääristäneet alkuperäistä viestiä.

Raamatun kääntämistä vaikeuttaa myös se, että heprea on hyvin monitulkintainen kieli (Stolze 2000, 200). Esimerkiksi sana *shalom* voi merkitä *rauhan* lisäksi *menestystä*, *eheyttä*, *hyvinvointia*, *iloa*, *sovintoa*, *totuutta*, *yhteyttä* ja *harmoniaa* ("Friede", "Gedeihen", "Unversehrtheit", "Wohlergehen", "Freude", "Versöhnung", "Wahrheit", "Gemeinschaft", "Harmonie"; mts. 200). Sanan merkitys on aina selvitettävä kontekstin ja semanttisen analyysin perusteella (mts. 200).

---

¹ Vuonna 1964. Nykyisin yksittäisiä raamatunkirjoja on saatavilla 2 551 kielellä (Suomen Piipilaseura 2014).

² Esimerkiksi Eurooppa ja Lähi-itä osiosta puuttuu kokonaan mm. Iran (vrt. United Bible Societies 2014).

Tässä luvussa esitellään Raamatun kääntämisen historiaa, jonka jälkeen käsitellään syvemmin Raamatun kääntämisen teorioita, formaalia ja dynaamista ekvivalenssia. Tämän jälkeen käsitellään raamatunkäännösten arviointia ja pohditaan, miksi Raamattua käännetään uudelleen.

2.1 Raamatun kääntämisen historiaa

Raamatunkäännöstyön kehityshistoria voidaan jakaa neljään suureen aikakauteen (Naudé 2010, 288). Ensimmäisellä aikakaudella 200-luvulta eKr. 400-luvulle jKr. raamatunkäännöstyötä harjoittivat juutalaiset Aleksandriassa ja Länsi-Aasiassa. Kohdekielet olivat kreikka ja aramea. Toinen aikakausi 400-luvulta noin 1500-luvulle oli katolilaispohjaista, ja keskuspaikat olivat Palestiina ja Rooman valtakunnan kristilliset yhteisöt. Kohdekieli oli latina. Eräs toisen aikakauden piirteistä oli hepreankielisen lähdetekstin kristillistäminen: hepreankielisiin ja kreikkankielisen Septuagintan sanoihin ja fraaseihin luettiin uusia merkityksiä ja sävyjä. Kolmas aikakausi (1500–1960) oli pääasiassa protestanttien hallitsemaa, ja silloin kohdekieliä olivat muun muassa englanti, saksa, ranska, hollanti ja espanja. Käännöksissä yritettiin siirtää mahdollisimman paljon lähdetekstin muodosta ja rakenteesta kohdekielelle niin makro- kuin mikrotasolla. Neljäs aikakausi (1960–) toi muutoksen raamatunkääntämisen filosofiaan. Yhteisöt alkoivat tehdä yhteistyötä raamatunkäännöstyössä, ja huomio keskittyi lähdeteksteissä tarkoitetun merkityksen välittämiseen lukijoille: siihen, että käännöksen vastaanottajat reagoivat tekstiin samalla tavalla kuin alkutekstin vastaanottajat. (Naudé 2010, 288.) Ymmärrettiin, että Raamattu kirjoitettiin alun perin massoille ja että sen piti olla kaikille ymmärrettävä (mts. 292).

Vuosien saatossa Raamattua on käännetty monella tapaa hyvin sananmukaisesta kääntämisestä hyvin vapaaseen kääntämiseen (Nida 1964, 12–22; Glassman 1981, 71–73). Erityisesti 1800-luku oli kirjaimellisen kääntämisen aikaa, kunnes 1900-luvulla huomio kiinnittyi vastaanottajaan ja käännöksen ymmärrettävyyteen (Nida 1964, 21; Glassman 1981, 48, 71). Reformaation eli uskonpuhdistuksen aikaan Raamattua alettiin kääntää kansankielelle (Mikael Agricola-säätiö = MAS 2014, Reformaation aika), ja Lutherin esimerkkiä noudattaen Mikael Agricola alkoi kääntää Uutta testamenttia suomeksi (Puukko 1946, 5), ja raamatunsuomennokset ovatkin vaikuttaneet paljon suomalaiseen kirjallisuuteen, kulttuuriin ja kielenkäyttöön (Aho 2013, 137). Sittemmin Suomessa on tehty neljä virallista raamatunsuomennosta sekä useita muita yhdistysten tai yksittäisten kääntäjien laatimia käännöksiä (MAS 2014, Käännöstyö Suomessa & Uudemmat käännökset Suomessa).

2.1.1 Septuaginta ja muut antiikin ajan käännökset

Raamattua tai sen osia on käännetty aina Egyptin Ptolemaios II Filadelfoksen hallituskaudesta asti. Ptolemaios hallitsi vuosina 285–247/246 eKr. (Pöyhönen 2013.) Worth (1992, 1–2) kirjoittaa, että ennen Septuagintaa (nimi on suomennettuna ”seitsemänkymmentä”) on viitteitä aikaisemmista käännöksistä tai ainakin yhdestä aikaisemmasta käännöksestä, ja nämä viitteet löytyvät Aristeaan kirjeestä. Aristetas väittää kirjeen sijoittuvan noin vuoteen 250 eKr., mutta tutkijoiden mukaan se on todennäköisemmin noin vuodelta 100 eKr. (Worth 1992, 6).

Aristeaan kirjeessä on selkeitä viitteitä siitä, että ainakin juutalaisten laista (1.–5. Mooseksen kirja) oli tehty jokin käännös (tai joitakin käännöksiä) ennen Septuagintaa (Worth 1992, 1–3; vrt. *The Letter of Aristeas* 1904, 11, 54). Aristeaan kirjeestä käy lisäksi ilmi, että aikaisemmat käännökset oli tehty huolimattomasti (*The Letter of Aristeas* 1904, 11). Luultavimmin Ptolemaiosin kirjastonhoitaja Demetrius Faleronilainen ehdotti kuninkaalle uuden käännöksen laatimista juutalaisten laista juuri aikaisempien käännösten epätarkkuuden takia (Worth 1992, 1; Pöyhönen 2013).

Siitä milloin Septuaginta käännettiin, ei ole täyttä yksimielisyyttä. Aristeaan kirjeen mukaan se sijoittuisi Ptolemaiosin hallintokaudelle noin vuoteen 250 eKr (*The Letter of Aristeas* 1904, 1–4). Myös Josephuksen (1977, 245) mukaan se käännettiin Ptolemaiosin aikana, mutta Nida (1964, 12) toteaa, että koko Vanha testamentti käännettiin kreikaksi Aleksandrian kreikkaa puhuvan juutalaisen yhteisön tarpeita varten vuoden 130 eKr. tienoilla. Pöyhösen (2013) mukaan Aleksandrian juutalaisyhteisö laati Septuagintan vaiheittain, eikä se suinkaan syntynyt egyptiläisen pakanahallitsijan pyynnöstä. Pöyhönen (2013) lisää, että Aristeaan kirje kertoo tapahtumista luotettavasti paikan (Aleksandria), ajankohdan (n. 250 eKr.), käännöksen laajuuden (laki), käännöstyön toteutustavan (kollegiaalinen) ja käännöksen saaman vastaanoton (varaukseton arvostus) osalta. Pöyhösen (2013) mukaan useimmat tutkijat ovat sitä mieltä, että koko Vanha testamentti tuli lopulta käännettyksi vuoden 150 eKr. paikkeilla.

Aristeaan kirjeen mukaan Ptolemaios pyysi kirjeitse Jerusalemin ylipappi Eleasaria lähettämään seitsemänkymmentäkaksi kirjanoppinutta Aleksandriaan laatimaan juutalaisten laista kreikankielisen käännöksen (*The Letter of Aristeas* 1904, 13–14; Josephus 1977, 247). Kirjanoppineita tarvittiin niin monta, jotta voitaisiin tuottaa yksimielinen käännös sen perusteella, mistä suurin osa on yhtä mieltä. He yhdenmukaistivat yksityiskohdat vertailemalla käännöksiään. Käännös valmistui seitsemässäkymmenessä kahdessa päivässä. (*The Letter of Aristeas* 1904, 13–14, 52–53.)

Myöhemmin Septuagintan synnystä syntyi legenda, että kuningas laittoi kirjanoppineet seitsemänkymmeneen erilliseen selliin, joissa he tekivät jumalallisen inspiraation vaikutuksesta täsmälleen samanlaisen käännöksen. Aristeasta ei voi tästä tarusta syyttää, sillä hänen mukaansa käännösratkaisut päätettiin sen mukaan, mistä suurin osa kääntäjistä oli yhtä mieltä. (*The Letter of Aristeas* 1904, 14; Worth 1992, 6.) Legenda jäi eloon pitkäksi aikaa, ja muun muassa Philo Judaeus ja Justinos Marttyyri uskoivat sen olevan erillisiä sellejä lukuun ottamatta totta (Worth 1992, 15–19). Justinos Marttyyrin uskomus toi toisaalta mukanaan myös negatiivisia seurauksia: jos hepreankielinen teksti oli jossakin kohdin erilainen kuin Septuaginta, heprealaisen täytyi olla tekstikorruption uhri (Worth 1992, 17). Hän sanoi, että juutalaiset kirjanoppineet olivat muuttaneet heprealaista tekstiä peittääkseen hengelliset totuudet, jotka Septuaginta niin selkeästi paljastaa. Tällä hän tarkoitti lähinnä Kristus-viittauksia, jotka Septuagintassa oli käännetty oikein jo ennen Jeesuksen syntymää. (Worth 1992, 17–19.)

Septuagintan jälkeen Vanhaa testamenttia käännettiin sekä hyvin kirjaimellisesti että hieman vapaammin. Muun muassa Aquila käänsi Vanhan testamentin kreikaksi, mutta niin kirjaimellisesti, että luettavuus ja ymmärrettävyys kärsivät. (Worth 1992, 19). Symmakhos meni käännöksessään jo hieman enemmän ymmärrettävyyden suuntaan (Nida 1964, 12). Hieronymus (Wace & Schaff 1893, 483–484) toteaa, että Symmakhos pyrki kääntämään yleisen merkityksen. Vapaimmin käänsi Theodotion, tosin hänen käännöksensä oli pikemminkin translitteraatio kuin käännös (Worth 1992, 19). Theodotionin käännös Danielin kirjasta – ja mahdollisesti myös Esran ja Nehemian kirjoista – korvasi Septuagintan käännöksen tavallisessa käytössä (Worth 1992, 19). Theodotionin käännös saavutti osittain suurta suosiota juutalaisten ja kristittyjen keskuudessa (mts. 19).

Uutta testamenttia alettiin kääntää hyvin varhaisessa vaiheessa usealle eri kielelle. Ensin se käännettiin syyriaksi ja latinaksi, ja sitten muille nopeasti kasvavan kristillisen yhteisön kielille, kuten koptin eri murteille, etiopian, gootin, georgian ja armenian kielille. (Nida 1964, 12.) Ensimmäinen varma syyrialainen käännös Uudesta testamentista, tai ainakin evankeliumiteksteistä, oli Tatianoksen *Diatessaron* noin vuodelta 170 jKr. (Worth 1992, 25). Käännös oli pitkälti Tatianoksen oman teologian värittävä ja Tatianos oli myös tehnyt joitakin opillisia poisjättöjä siihen (mts. 25). Näistä syistä *Diatessaronista* tuli huonomaineinen ja lopulta se poistettiin kokonaan käytöstä (mts. 25).

2.1.2 Vulgata

Worthin (1992, 27) mukaan paavi Damasus antoi vuonna 382 jKr. (Nidan 1964, 12 mukaan vuonna 384 jKr.) neuvonantajalleen Hieronymukselle tehtäväksi uudistaa silloinen vanha latinkielinen versio Uudesta testamentista kreikankielisen Uuden testamentin pohjalta. Hieronymus sai evankeliumit valmiiksi vuodessa ja antoi ne paaville hyväksyttäväksi. Hän laati uudistetun version Uuden testamentin loppuosasta seuraavien vuosien aikana mutta ei ollut siinä niin perusteellinen kuin evankeliumien kanssa. (Worth 1992, 27.)

Kun Hieronymus sai Uuden testamentin käännettyä, hän muutti Betlehemiin, missä hän opiskeli hepreaa. Hän uskoi, että koska Septuaginta on vain käännös, päästään tarkempiin tuloksiin luottamalla hepreankieliseen Raamattuun. Hän sai Vanhan testamentin käännettyä vuonna 405 jKr. (Worth 1992, 27.) Nida (1964, 13) kehuu, että Hieronymuksen käännöstapa oli kaikkein systemaattisimpia ja kurinalaisimpia kaikista antiikin käännöksistä. Hän käänsi merkityksen merkityksellä eikä sanaa sanalla (mts. 13). Hieronymuksen Vanhan testamentin käännös hepreasta latinaan oli radikaalisti erilainen kuin muut aikansa raamatunkäännökset niin periaatteidensa kuin tulostensa osalta, mutta toisaalta Hieronymus syylistyi Nidan (1964, 23) mukaan Uuden testamentin osalta moniin kummallisiin käännöksiin, joissa hän lähinnä tuotti kreikkalaisia lauseita latinalaisilla sanoilla. Hieronymus oli Nidan (mts. 23) mukaan Uuden testamentin käännöksessä pikemmin toimittaja kuin kääntäjä.

Nida (1964, 28) kirjoittaa, että Hieronymus oli omana aikanaan taistellut voimakkaasti traditionalisteja vastaan kääntämällä alkuperäisistä teksteistä käännösten sijaan. Siksi Nida (mts. 28) jatkaa, että ironista Hieronymuksen työssä oli se, että vuosisatojen myötä traditionalistit alkoivat arvostaa hänen työtään hyvin suuresti. Lopulta Hieronymuksen henki (ideaalit) uhrattiin hänen käännöksensä kirjaimelle: Vulgatasta tuli roomalaiskatolisen kirkon eksegeettinen standardi, joka korvasi alkuperäisen kreikankielisen tekstin – ei ainoastaan virallisesti vaan myös tunteiden tasolla (Nida 1964, 28).

2.1.3 Keskiajan ja renessanssin käännöksistä sekä Lutherin Raamatusta

Keskiajalla länsieurooppalainen käännöstyö rajoittui pitkälti uskonnollisten esseiden kääntämiseen jäykäksi, kirkolliseksi latinaksi. Ainoastaan englantilainen Beda Venerabilis laati käännöksen Johanneksen evankeliumista vuonna 735 jKr. Renessanssin aikaan Länsi-Eurooppaan kuitenkin tulvi käännöksiä kreikasta, kun antiikin maailma löydettiin uudelleen. (Nida 1964, 13–14.)

Raamattua oli käännetty muun muassa ranskaksi 1100-luvun lopussa, jolloin rikas lyonilaismies Pierre Valdes käännätti Raamatun kirjoja. Katolinen kirkko tuomitsi käännöksen ja valdolaiseksi kutsutun ryhmän harhaoppisiksi. (Worth 1986, 49–50.) Myös englanniksi oli tehty joi-takin käännöksiä ennen reformaatiota, muun muassa John Wycliffen raamatunkäännös, jota pi-detään yleisesti ensimmäisenä englanninkielisenä Raamattuna (mts. 66).

Saksankielisten Raamattujen historia voidaan jäljittää noin vuonna 1400 käännettyyn Uuden testamentin käsikirjoitukseen. Seuraavien viidenkymmenen vuoden aikana tuntematon määrä yksittäisiä henkilöitä käänsi osia myös Vanhasta testamentista. Ainakin osan näistä käänsi do-minikaanimunkki Rellach. Hänen aikomuksensa oli kääntää koko Raamattu, mutta sitä ei kos-kaan tapahtunut. Rellach käänsi ainakin Joosuan, Tuomarien ja Ruutin kirjat, ja esipuhe näihin kirjoihin on kirjoitettu noin vuonna 1455. (Worth 1992, 42.) Vuosina 1466–1522 painettiin kahdeksantoista painosta saksalaisesta Raamatusta: neljätoista saksaksi, neljä hollanniksi.

Aikakauden merkittävin käännös oli Lutherin raamatunkäännös. Bernhard Lohsen (1985, 133) mukaan Lutherin raamatunkäännös on sekä teologisena saavutuksena että kielellisenä taide-teoksena vertaansa vailla. Lohse (mts. 133) kirjoittaa, että Luther käänsi ensimmäisenä Sak-sassa Raamatun alkukielistä, kun taas vanhemmat saksalaiset käännökset oli kaikki käännetty Vulgatasta. Worth (1992, 45) toteaa, että Lutherille oli kaksi asiaa erityisen tärkeitä Raamatun kääntämisessä: ensinnäkin käännöksen tuli välittää uskollisesti tekstin kirjoittajan tarkoitus tarvittaessa kirjaimellisen muotoilun kustannuksella ja toiseksi kääntäjän tuli käyttää sellaista kieltä, idiomeita ja ilmauksia, jotka välittävät selkeän merkityksen.

Luther oli jo vuodesta 1513 asti kiinnostunut tavattoman vahvasti siitä, mikä Raamatun teks-tien merkitys tarkalleen ottaen on. Tämä kiinnostus ei ollut ainoastaan uuden raamatunkään-nöksen laatimisen taustalla vaan se oli sen edellytys. Lutherin voidaan katsoa aloittaneen raa-matunkäännöstyönsä syyskuussa 1521. (Lohse 1985, 136.) Saman vuoden alussa katolinen kirkko julisti Lutherin pannaan. Huhtikuussa 1521 Wormsin valtionpäivien jälkeen hänet julis-tettiin myös lainsuojattomaksi, ja Luther pakeni Wartburgin linnaan vaaliruhtinas Fredrikin avulla. (Kolsi, Mononen & Syrjä 2003.) Varsinaisen päätöksen kääntää Raamattu hän teki lyhy-ellä vierailullaan Wittenbergissä 4.–9. joulukuuta 1521. Hänet innosti työhön Wittenbergin yli-opiston kreikan kielen professori Filip Melanchthon. (Lohse 1985, 136–137.) Varmaa on, että Luther oli aloittanut kääntämisen joulukuun puolessavälissä vuonna 1521. Luther käänsi ensin Uuden testamentin ja suoriutui siitä hämmästyttävän nopeasti joulukuun 1521 puolivälin ja helmikuun 1522 lopun välillä. (Lohse 1985, 137–138.)

Vaikka Luther käänsi Uuden testamentin nopeasti eikä käyttänyt avukseen vanhempia saksalaisia käännöksiä, hän kirjoitti kirjeessään Melanchthonille 13. tammikuuta 1522, että Raamattua ei pitäisi yhden henkilön kääntää yksinään. Käännöstyön alusta alkaen Luther saikin apua muilta oppineilta työhönsä, kuten ystävältään Melanchthonilta sekä Spalatinilta, joka oli Saksen vaaliruhtinas Fredrik Viisaan sihteeri ja kirjastonhoitaja. (Lohse 1985, 138; Luther.de 2002.) Vanhan testamentin käännöstyö oli vielä laajemmin yhteistyötä toisten oppineiden kanssa kuin Uuden testamentin oli ollut. Luther ei edes pyrkinyt ottamaan käännöstyöstä kaikkea kunniaa itsellensä; työn päämäärä oli hänelle tärkeämpää. (Lohse 1985, 139–140.)

Vanhan testamentin käännös julkaistiin osissa vuodesta 1523 lähtien sitä mukaa kuin Luther käänsi kirjoja ja vuonna 1534 koko Raamattu saatiin painoon. Edellisten kahdentoista vuoden aikana Luther oli Vanhan testamentin kääntämisen lisäksi korjannut käännöksiään Uuden testamentin osista ja joistakin jo julkaistuista Vanhan testamentin kirjojen käännöksistä. Kun Uusi testamentti julkaistiin syyskuussa 1522, julkaistiin siitä huomattavasti parannettu painos jo saman vuoden joulukuussa. Luther paranteli erityisesti Vanhan testamentin osalta psalmikäännöksiään. Ensimmäinen versio psalmeista julkaistiin 1524, ja Luther paranteli niitä monin kerran vuoteen 1528 mennessä. Vielä enemmän muutoksia hän teki vuoden 1531 Psalmien kirjan käännökseensä. Muutokset koskivat ilmaisua ja intonaatiota sekä filologista ja teologista tulkintaa. Lutherille raamatunkäännöstyö oli prosessi, jossa hän käänsi ja tarkasti tekstiään samanaikaisesti. (Lohse 1985, 139–142.)

2.1.4 Raamatunsuomennostyön alku ja ensimmäiset suomalaiset Raamatut

Reformaation jälkeen Raamatun kääntäminen kansankielille yleistyi, mutta näistä käännöksistä ei tässä tutkielmassa kirjoiteta sen laajemmalti. Raamatun tie Suomeen kulki Wittenbergissä Lutherin ja Melanchthonin oppilaana opiskelleen pappi Mikael Agricolan kautta (MAS 2014, Wittenbergissä). Agricola lähetettiin opiskelemaan Saksaan vuonna 1536. Agricola opiskeli Wittenbergin yliopistossa vuodesta 1536 vuoteen 1539, jolloin hän valmistui teologian maisteriksi. (Huhtala 2007, 49.)

Agricola käänsi Uuden testamentin, joka julkaistiin vuonna 1548, sekä neljänneksen Vanhaa testamenttia (Puukko 1946, 5, 7; MAS 2014, Suomenkielinen Raamattu). Agricolan suomennokset Uudesta testamentista ja *Rucouskiriassa* julkaistuista rukouksista sekä hänen laatimansa aapinen olivat ensimmäiset suomenkieliset painetut kirjat (Laine 2013, 25). Huhtalan (2007, 49) mukaan Agricola alkoi kääntää Raamattua jo ennen lähtöään Saksaan. Uuden testamentin käännös valmistui ilmeisesti jo vuonna 1543, mutta se julkaistiin vasta vuonna 1548, koska painolupaa ei heti saatu (mts. 49). Agricola ehti silti korjailla suomennostaan vielä muutaman

vuoden, ennen kuin teos lopulta painettiin Ruotsissa vuonna 1548 (MAS 2014, Suomenkielinen Uusi testamentti). Agricola käänsi sen jälkeen myös Vanhan testamentin kirjoja, ja hän ehti suomentaa noin neljäkymmentä prosenttia Raamatusta ennen kuin kuoli huhtikuussa 1557 (Huhtala 2007, 49).

Vuonna 1602 Ruotsin Kaarle IX asetti raamatunkäännöskomitean, jonka puheenjohtaja oli Turun piispa Eerik Sorolainen (Puukko 1946, 116; Huhtala 2007, 51.) Tämän komitean aikaansaannokset eivät koskaan päätyneet painoon asti, vaan jäivät käsikirjoituksiksi (Puukko 1946, 120). Vuonna 1638 hallitus määräsi uudet henkilöt työhön ja antoi ohjeet, että Raamattu piti suomentaa siten, että se vastaisi alkutekstejä ja ”liittyisi Lutherin tulkintaan”. (Mts. 124–127.) Tekstin tuli olla mahdollisimman hyvää suomea ja tyylin yhtenäinen Raamatun eri osien välillä. Ohjeet olivat hyvät, sillä aikaisempia käännöksiä oli tehty latinasta, saksasta tai ruotsista, ei suinkaan Raamatun alkukielistä. Komitean työ edistyi lopulta hyvin nopeasti, ja teos julkaistiin kesällä 1642 (Mts. 127, 132–133).

Vuoden 1642 kirkkoraamattu pysyi käytössä lähes kolmesataa vuotta. Sitä kyllä korjailtiin vuosien saatossa, ja tärkeimmät näistä korjauksista olivat vuosilta 1685, 1758 ja 1776. Näistä ensimmäistä, vuoden 1685 Raamattua, kutsutaan Sotaraamatuksi, ja se on kaikista vanhoista raamatunsuomennoksista harvinaisin nykypäivänä. (Puukko 1946, 160–181; MAS 2014 Vuoden 1776 raamatunkäännös.) Vuoden 1758 Raamattu oli Pöytyän kirkkoherra Anders Litzeliuksen kädenjälkeä (Huhtala 2007, 52). Hänen tehtävänsä oli korjata siihen mennessä tehtyjen käännösten ja tarkastusten kieliasua ja käännösvirheitä, sekä muuttaa tekstiä siten, että se vastaisi paremmin alkutekstiä (Puukko 1946, 205). Litzelius toimitti myös vuoden 1776 raamatunsuomennoksen, jota nimitettiin ennen vanhaksi kirkkoraamatuksi (Huhtala 2007, 52–53). Tuota Raamattua käytetään yhä joissakin herätysliikkeissä (MAS 2014, Vuoden 1776 raamatunkäännös).

Seuraava merkittävämpi käännös oli niin kutsuttu Ingmanin Koetusraamattu, joka julkaistiin vuonna 1859. Se oli Ylivetelin kappalaisen Anders Wilhelm Ingmanin korjausehdotus vuoden 1776 kirkkoraamattuun, mutta se ei koskaan päätenyt viralliseksi kirkkoraamatuksi. (Puukko 1946, 264–265.) Ingman otti Koetusraamattuunsa vaikutteita valloilla olleesta kansallisromantiikasta, kuten kalevalaisesta alkusoinnuttelusta (MAS 2014, Ingmanin koetusraamattu).

2.1.5 Aineistoon valitut saksankieliset käännökset: *Die Heilige Schrift* eli Elberfeldin käännös ja *Hoffnung für alle*

Elberfeldin käännös (= ELB) on tiukasti sidoksissa 1820-luvulla Englannissa syntyneen kristillisen liikkeen, Plymouthin veljesten, historiaan. Sitä on kutsuttu myös darbyismiksi sen huomattavimman johtajan John Nelson Darbyn mukaan. (Brenner 1975, 3–4.) Saksassa samanlainen liike sai alkunsa vuonna 1847 Tübingenissä ja Düsseldorfissa erillään vastaavasta englantilaisesta, sekä tärkeimpänä 1850-luvulla Elberfeldissä (mts. 4).

Elberfeldin käännöstä olivat tekemässä Karl Friedrich Wilhelm Brockhaus, John Nelson Darby, Julius Anton von Poseck sekä hollantilainen Hermann Kornelius Voorhoeve (Brenner 1975, 3–4). Talvella 1854–1855 von Poseck, Darby ja Brockhaus käänsivät Uuden testamentin, joka ilmestyi jo vuonna 1855 (mts. 10). Vuonna 1859 valmistui Psalmien kirjan käännös yhdessä Uuden testamentin tarkastetun painoksen kanssa. Talvella 1869–1870 käännettiin Vanha testamentti, ja siihen osallistui myös Voorhoeve (mts. 10). Vanhan testamentin käännös ilmestyi yhdessä kolmannen tarkastetun Uuden testamentin painoksen kanssa vuonna 1871 (mts. 4; *Die Heilige Schrift* 1871, 20). Käännöksestä kerrotaan tarkemmin tämän tutkielman luvussa 5.1.3.

Hoffnung für alle -käännöstä alettiin kääntää 1970-luvun alussa, kun International Bible Society ja Brunnen Verlag Basel ottivat tehtäväkseen uuden raamatunkäännöksen, joka olisi kieleltään ajanmukainen. Tavoite oli tuoda Jumalan sana ihmistä lähelle ymmärrettävästi mutta silti tarkasti. Haluttiin tehdä käännös, jonka nykylukija ymmärtäisi heti. (Brunnen Verlag Basel 2011.)

Uuden testamentin kääntäminen kesti yli kymmenen vuotta, mutta lopulta se julkaistiin vuonna 1983. Vanha testamentti käännettiin myös yhteistyössä International Bible Societyn kanssa, ja kun sopiva tiimi saatiin kasaan vuonna 1986, työ sai alkaa. Vuonna 1991 ilmestyi käännös psalmeista yhdessä Uuden testamentin kanssa, ja lopulta kesällä 1996 koko Raamatun käännös julkaistiin. Vuonna 2002 Brunnen Verlag Basel teki käännöksestä korjatun version. Siinä on tarkastettu annetun palautteen pohjalta käännöksen kieliasu, joka muutettiin uuden saksalaisen oikeinkirjoituksen mukaiseksi. Siinä myös tarkastettiin käännöksen laatu luotettavuuden ja ymmärrettävyyden kannalta. Lisäksi raamatunjakeisiin lisättiin rinnakkaiskohtia. (Brunnen Verlag Basel 2011.) Käännöksestä kerrotaan lisää tämän tutkielman luvussa 5.1.4.

2.1.6 Aineistoon valitut suomenkieliset käännökset: *Pyhä Raamattu* 1933/1938 ja *Pyhä Raamattu* 1992

Autonomisen Suomen hallitus asetti vuonna 1861 raamatunkäännöskomitean. Sen tehtävä oli kääntää kirkkoraamattu, joka vastaisi nykyajan vaatimuksia. Työn pohjana olisi Ingmanin Koe-tusraamattu, joka piti tarkastaa huolellisesti ja sitten laatia uusi raamatunsuomennos komitean

siihen tekemien muutosten pohjalta. Komitean työohjeet olivat epäselvät, ja se aiheutti myöhemmin paljon ongelmia. Vuonna 1886 valmistui Vanhan testamentin suomennos, jota ei kuitenkaan vielä hyväksytty. Samana vuonna komitea hajaantui ja kirkolliskokous asetti uuden niin kutsutun välikomitean. Välikomitea sai vuoteen 1912 mennessä valmiiksi Uuden testamentin suomennoksen, joka otettiin väliaikaiseen käyttöön vuoden 1776 kirkkoraamatun rinnalle, kunnes myös Vanhasta testamentista saataisiin uusi käännös. Uuden testamentin käännösehdotus oli silti vielä tarkastettava huolellisesti, ja sitä varten asetettiin jälleen uusi komitea. (Puukko 1946, 281–315, 320–355; MAS 2014, Vuosien 1933/1938 käännös.)

Uusin komitea aloitti työnsä samana vuonna ja alkoi kääntää Vanhaa testamenttia. Käännös valmistui vihdoinkin kokonaisuudessaan vuonna 1932, jolloin ensimmäisinä käännetyt Psalmien kirja ja Mooseksen kirjat oli ehditty tarkastaa uudelleen. Kirkolliskokous hyväksyi Vanhan testamentin käännöksen vuonna 1933. Komitea alkoi heti perään kääntää Uutta testamenttia ja apokryfikirjoja, ja työ saatiin Uuden testamentin osalta päätökseen vuonna 1936. Käännös tarkistettiin vielä, ja lopulta kirkolliskokous hyväksyi sen vuonna 1938. (Puukko 1946, 364–411.) Raamatun suomennos oli kieleltään tosin vanhahtavaa jo silloin kun se julkaistiin (MAS 2014, Vuosien 1933/1938 käännös). Käännöksestä kerrotaan lisää tämän tutkielman luvussa 5.1.1.

Vuonna 1973 kirkolliskokouksessa päätettiin alkaa työstää uutta raamatun suomennosta ja sitä varten asetettiin kymmenhenkinen käännöskomitea (Kauppinen 1990, 5). Komitean tehtävä oli tuottaa uusi raamatun suomennos, jonka kieli olisi elävää ja ymmärrettävää muttei silti arkista. Tekstin tuli olla samalla alkutekstin sisällölle ja sanomalle uskollista, mutta kääntää kuitenkin lauseiden kokonaissanoma eikä yksittäisiä sanoja (Metropoliitta Johannes 1986, 16; Kauppinen 1990, 5–6). Käännöksessä käytettiin dynaamista ekvivalenssia (ks. 2.2.2), mutta sen piti silti olla tarkka. (MAS 2014, Nykyinen kirkkoraamattu). Komitea käänsi Vanhaa ja Uutta testamenttia yhtä aikaa. Se aloitti Uuden testamentin kääntämisen varsinaisesti vuonna 1980 ja sai käännösehdotuksen valmiiksi vuonna 1989. (Kauppinen 1990, 5.) Lopulta koko Raamattu saatiin valmiiksi ja hyväksyttiin kirkolliskokouksessa vuonna 1992 (MAS 2014, Nykyinen kirkkoraamattu). Käännöksestä kerrotaan tarkemmin tämän tutkielman luvussa 5.1.2.

2.2 Raamatun kääntämisen teorioista

Nidan (1964, 156, 159) mukaan pohjimmiltaan on olemassa kahden tyyppistä kääntämistä: formaalia ekvivalenssia eli vastaavuutta ja dynaamista vastaavuutta noudattavaa kääntämistä. Niiden lisäksi on olemassa paljon välimuotoja, jotka yhdistelevät kumpaakin käännöstapaa (mts. 159). Nida ja Taber (1982, 173) kirjoittavat, että kaiken kääntämisen ääripäinä ovat hyvin muodollinen vastaavuus, jossa alkuperäistekstin muoto (syntaksi, sanaluokat) säilytetään

mutta merkitys katoaa tai vääristyy, sekä parafraasi, jossa alkuperäiseen viestiin lisätään muuta tai josta poistetaan jotakin tai jossa alkuperäistä vääristellään. Näiden ääripäiden välissä on dynaaminen vastaavuus, jossa muoto on uudelleenrakennettu (erilainen syntaksi ja sanasto) säilyttämään alkuperäisen merkityksen (Nida & Taber 1982, 173). Nord (2009, 80–81) kutsuu hyvin samankaltaisia käännöstapoja dokumentaariseksi ja instrumentaaliseksi kääntämiseksi. Waard ja Brasque (2011, 2340–2344) jakavat erilaiset käännökset neljään tyyppiin: muodollisesti vastaaviin interlineaariseen, kirjaimelliseen ja filologiseen kääntämiseen sekä funktionaaliseen kääntämiseen, joka vastaa dynaamista kääntämistä.

2.2.1 Formaali vastaavuus

Glassmanin (1981, 48) mukaan formaalin eli muodollisen vastaavuuden periaate oli Raamatun kääntämisen perinteinen tapa vielä 1900-luvulle saakka. Muodollisen vastaavuuden periaatetta kannattavat olettavat, että kaikki kielet ovat pitkälti samanlaisia, ainakin niin samanlaisia, että kääntäjä voi siirtyä suoraan kielestä toiseen (mts. 48). Nidan (1964, 159) mukaan muodollisessa vastaavuudessa huomio kiinnittyy sekä sisällön että muodon puolesta alkuperäiseen viestiin. Viestin tulisi kohdekielessä vastata mahdollisimman hyvin lähdekielen viestin eri elementtejä, eli käännöksen tarkkuus ja paikkansapitävyys määritellään vertaamalla sitä jatkuvasti lähdetekstiin (mts. 159). Nord (2009, 80) kutsuu vastaavanlaista käännöstapaa dokumentaariseksi kääntämiseksi. Siinä yksittäisiä lähdetekstin tai lähdetekstin tilanteen piirteitä kuvataan kohdelukijalle, niin että tämä tietää olevansa vieraan tilanteen tarkkailija (mts. 80).

Nidan (1964, 165) mukaan muodollisesti vastaava käännös keskittyy lähteeseen. Sen tarkoitus on paljastaa alkuperäisen viestin muodosta ja sisällöstä mahdollisimman paljon (mts. 165). Glassman (1981, 48) sanoo, että kääntäjä keskittyy pääasiassa lähdekieleen ja yrittää kaikin keinoin mukauttaa kohdekielen lähdekielen muotoon. Nordin (1991, 82) mukaan dokumentaarinen käännös keskittyy erilaisiin lähdetekstin tunnusmerkkeihin tai arvoasteisiin, jolloin muut piirteet ajautuvat väkisinkin taka-alalle. Nord (2009, 80) toteaa, että dokumentaariseen käännöstyyppiin kuuluvat interlineaariset, sananmukaiset, filologiset ja vieraannuttavat eli vieraat paikallisvärit säilyttävät käännökset kaunokirjallisista teksteistä.

Waard ja Brasque (2011, 2340) selittävät, että interlineaarisisissa käännöksissä imitoidaan mahdollisimman pitkälti lähdetekstin muodollisia piirteitä kohdekielessä. Käännöstapa eroaa kirjaimellisesta kääntämisestä sillä, että interlineaarinen noudattaa lähdekielen ja kirjaimellinen kohdekielen syntaksia ja semanttisia sääntöjä. Raamatunkäännöksistä Aquilan käännös on pitkälti interlineaarinen ja esimerkiksi Septuaginta kirjaimellinen. Kirjaimellinen käännöstyyppi oli yleisin raamatunkäännöstyyppi pitkälle 1900-luvulle asti. (Mts. 2430–2441.)

Filologiset käännökset auttavat lukijaa, joka ei tunne riittävän hyvin lähdekieltä ja kulttuuria, tutustumaan silti sen esteettisiin periaatteisiin ja menettelytapoihin, jotka ovat hänelle vieraat. Käännöstyyppi keskittyy lähdetekstin muodollisiin piirteisiin, kuten erilaisiin rakenteisiin ja niiden merkityksiin, alkuperäisen kirjoittajan erityiseen tyyliin ja tapoihin, joilla tämä kommunikoi vastaanottajien kanssa. Tämä käännöstyyppi vaatii alaviitteiden ja laajojen kommentaarien hyödyntämistä. Se on myös väistämättä vieraannuttava käännöstapa. Filologista käännöstyyppiä on pidetty erityisen hyvänä etenkin ekspressiivisten tekstien kuten runouden kääntämisessä. Muun muassa Origen ja Hieronymus käänsivät Raamattua tällä tavoin. Sitä noudattavat myös englanninkielinen *New American Bible*, ranskankielinen *Traduction oecuménique de la Bible* sekä englanninkielinen kommentaariraamattu *New International Version Study Bible*. (Waard & Brasque 2011, 2342–2343.)

Nidan (1964, 165) mukaan muodollisesti vastaava käännös pyrkii toistamaan tietynlaisia lähdeviestin muodollisia elementtejä, joita ovat kieliopilliset elementit, sanaston johdonmukaisuus ja lähdetekstiin nojaava merkitys. Kieliopillisten elementtien toisto tarkoittaa sitä, että substantiivit käännetään substantiiveiksi, verbit verbeiksi ja niin edelleen. Lauseita ja virkkeitä ei muokata (eli niitä ei katkaista eikä eri osien järjestystä vaihdeta) ja muodolliset merkit (kuten välimerkit ja kappalejaot) säilytetään. (Mts. 165.)

Sanaston johdonmukaisuudella tarkoitetaan sitä, että muodollisesti vastaava käännös pyrkii kääntämään lähdekielisen termin aina samalla vastaavalla kohdekielen termillä. Pyrkimyksenä on siis termien yhdenmukaisuus. Näin tehdyssä käännöksessä voidaan käyttää myös erilaisia sulkeita tai kursiiivia osoittamaan sanoja, jotka on lisätty käännökseen mutta jotka puuttuvat lähdetekstistä, jotta käännöksestä tulisi ymmärrettävä. (Nida 1964, 165.) Muun muassa brittiläisessä kuningas Jaakon raamatunkäännöksessä (*King James Version*) käytetään kursiiivia osoittamassa sanoja, jotka puuttuvat alkuperäisistä heprean- ja kreikankielisistä teksteistä mutta jotka ovat implisiittisesti selviä ja välttämättömiä, jotta käännöksen kieli olisi hyvää englantia (Glassman 1981, 80–81).

Lähdetekstiin nojaavan merkityksen tuottaminen tarkoittaa, että muodollisesti vastaavassa käännöksessä ei yritetä muokata tai muuttaa idiomeita, vaan ne käännetään kirjaimellisesti. Siten lukija voi ymmärtää edes jossakin määrin, millaisilla paikalliskulttuurin elementeillä merkityksiä on välitetty. (Nida 1964, 165.) Nord (2009, 81) toteaa, että dokumentaarisessa käännöksessä lähdetekstin tilanteen (usein tekstinulkoinen) dokumentointi on välttämätöntä, ja samalla se viestittää kohdekieliselle vastaanottajalle, että hän on tekemisissä käännöksen kanssa.

Monesti lähdetekstin muodollisia elementtejä ei pystytä tuottamaan uudelleen kohdetekstissä. Esimerkiksi sanaleikit, assonanssi tai rivin aloittavien äänteiden akrostisuus ovat mahdottomia tuottaa uudelleen käännöksessä. Jos tällainen piirre lähdetekstissä on merkityksellinen, voidaan piirteen merkitys selittää esimerkiksi alaviitteellä. Alaviitteillä voidaan selittää myös ilmauksia, jotka eivät välttämättä aukea suoraan kohdekieliselle lukijalle vaan jotka saattavat olla ymmärrettävissä ainoastaan lähdekulttuurissa. (Nida 1964, 165–166.) Myös Glassman (1981, 93) sanoo, että vain harvoin on mahdollista kääntää kirjaimellisesti, sanasta sanaan, mukauttamatta käännöstä millään lailla kohdekieleen. Jonkinasteista parafraasia eli tekstin uudelleenkirjoittamista tarvitaan siis aina (mts. 93).

Nida (1964, 166) antaa omien sanojensa mukaan ymmärtää, että muodollisesti vastaavat käännökset ovat täysin poissuljettuja, mutta korjaa kuitenkin, että tietynlaisissa tilanteissa ja tietynlaiselle kohdeyleisölle ne ovat oikein hyviä ja käyttökelpoisia käännöksiä. Esimerkiksi kielitieteilijöille suunnattuja käännöksiä harvemmin tehdään muuten kuin muodollisesti vastaavina. Niissä sanasto voi olla hyvinkin kirjaimellinen ja osat saattavat olla jopa numeroitu siten, että niitä on helppo verrata lähdekielen vastaaviin elementteihin. (Nida 1964, 166.)

2.2.2 Dynaaminen vastaavuus

Nidan (1964, 166) mukaan dynaamiseen vastaavuuteen pyrkivässä käännöksessä ei niinkään keskitytä lähdetekstiin kuin vastaanottajan reaktioon. Glassman (1981, 52) tarkentaa, että dynaamisen vastaavuuden tavoite on aiheuttaa vastaanottajassa sama reaktio, kuin minkä alkuperäinen teksti aiheutti alkuperäisissä vastaanottajissa. Dynaamisessa vastaavuudessa oletetaan myös, että alkuperäinen viesti oli luonnollinen ja merkityksellinen ja että sen kieliopillinen rakenne ja sanasto olivat sellaisia, joita ihmiset käyttivät arjessaan (mts. 52). Waard ja Brasque (2011, 2343–2344) kutsuvat tätä käännöstapaa funktionaaliseksi kääntämiseksi. Nordin (2009, 81) vastaavan laisessa käännöstavassa eli instrumentaalisessa kääntämisessä käännös toimii uuden, kohdekulttuurisen viestintätilanteen instrumenttina saavuttaakseen viestinnällisen tavoitteen, niin ettei kohdekielinen lukija välttämättä tajua lukevansa käännöstä.

Nida (1964, 166) määrittelee, että dynaamisessa käännöksessä pyritään löytämään kohdekielestä *lähin luonnollinen vastine lähdekielen viestille* ("closest natural equivalent to the source-language message", mts. 166). Nida (mts. 166) kirjoittaa, että määritelmä sisältää kolme tärkeää sanaa: *vastine*, *luonnollinen* ja *lähin*, joita hän tarkastelee vielä hieman syvemmin.

Vastine viittaa Nidan (1964, 166) mukaan lähdekielen viestiin. Käännös ei siis ole vain toinen viesti, joka on suurin piirtein sama kuin lähdekielen viesti, vaan se on käännös, ja silloin sen

täytyy heijastaa lähdetekstin merkitystä ja tarkoitusta selkeästi (Nida 1964, 166). Tässä Nidan ja Nordin teorit eroavat hieman toisistaan, sillä Nord (2005, 81) sisällyttää instrumentaaliseen kääntämiseen kolme erimuotoista käännoä lähdeviestistä. Nord (mts. 81) kirjoittaa, että jos kohdeteksti voi toteuttaa saman funktion kuin lähdeteksti, puhutaan *samanfunktioisesta käännöksestä* ("equifunctional translation"; Nord 2009, 81: "funktionskonstante Übersetzung"). Nordin (2005, 81) mukaan toinen vaihtoehto on, että jos kohdetekstin vastaanottaja ei voi toteuttaa lähdetekstin funktiota sellaisenaan, kääntäjä voi muokata käännöstä sillä ehdolla, että kohdetekstin funktiot ovat yhteensopivia lähdetekstin funktioiden kanssa eivätkä loukkaa lähdeviestin lähettäjän tarkoitusta. Tästä esimerkkinä voidaan mainita Swiftin *Gulliverin retkien* käännös lapsille. Tällaista käännöstä kutsutaan *heterofunktionaaliseksi käännökseksi* ("heterofunctional translation"). Kolmannen muodon, *homologisen käännöksen* ("homologous translation"), tarkoitus on saavuttaa jäljittelemällä samanlainen vaikutus kohdekulttuurin kirjallisuuskontekstissa kuin lähdetekstillä on oman lähdekulttuurinsa kirjallisuuskontekstissa. Tämä muoto esiintyy usein runouden kääntämisessä. (Mts. 81.)

Nida (1964, 166) jatkaa, että määritelmän sana *luonnollinen* viittaa kohdetekstiin, eli lähdetekstin merkitys ja tarkoitus kerrotaan kohdekielelle luonnollisella tavalla. *Luonnollinen* käännös tarkoittaa myös sitä, että se sopii kohdekieleen ja kulttuuriin, kyseisen viestin kontekstiin sekä kohdekieliselle yleisölle (mts. 167). Nida (mts. 166) kuvaa, että dynaaminen käännös on sellainen, josta kaksikielinen tai kaksikulttuurinen henkilö voisi sanoa: "Juuri noin me sen sanoisimme." Kolmas sana, *lähin*, sitoo edelliset sanat (*vastineen* ja *luonnollisen*) yhteen pyrkimyksenään löytää kaikkein läheisin merkitysten likiarvo (mts. 166).

Nida (1964, 167) lisää, että käännöksen mukautuvuus kohdekieleen ja kulttuuriin kokonaisuudessaan on jokaisen tyyllillisesti hyväksyttävän käännöksen ydintekijä. Itse asiassa juuri tämä lingvistisen sopivuuden ominaisuus huomataan, kun sitä ei ole: luonnollisessa käännöksessä piirteet, jotka pilaisivat sen, loistavat poissaolollaan (mts. 167). Nida (mts. 167) tuntuu olevan sitä mieltä viitatessaan Frereen (1820)³, että hyvän käännöksen kielen tulisi olla sellainen, joka ei kiinnitä huomiota itseensä. Nidan (mts. 167) mukaan käännöksen sopeuttaminen kohdekieleen ja kulttuuriin johtaa sellaiseen lopputulokseen, joka ei kieli vieraasta alkuperästä. Samaa mieltä tästä tuntuvat olevan myös Nord (2009, 81) sekä Glassman (1981, 91) viitatessaan Phillipsin (1973)⁴ Uuden testamentin englanninnoksen johdannossa kirjoittamiin kääntämisen

---

³ Frere, J. H. 1820. Review of Mitchell's Aristophanes. Quart. Rev. 46. 474–505. (Nida 1964, 281 [Frere 1820, p. 481].)

⁴ Phillips, J. B. 1973. *The New Testament in Modern English*, rev. ed. 1972 (London: Collins 1973). pp. ix–x. (Glassman 1981, 127.)

ideaaleihin. Nord (2009, 81) kirjoittaa, että instrumentaalisen käännöksen vastaanottajan ei välttämättä tarvitse tulla tekstin kautta tietoiseksi siitä, että kyseinen viesti on käännös. Glassmanin (1981, 91) mukaan Phillips (1973)⁴ sanoo, että hyvän käännöksen ei pitäisi kuulostaa käännökseltä ollenkaan: jos käännös on tehty hyvin, lukijan ei pitäisi havaita lukevansa käännöstä, vaikka viesti olisi kaukainen sekä ajan että paikan osalta.

Nidan (1964, 167) mukaan luonnollisessa käännöksessä on kaksi pääaluetta, joita täytyy muokata: kielioppi ja sanasto. Yleisesti ottaen kieliopilliset muutokset ovat Nidan (mts. 167) mukaan helpompia tehdä kuin sanastolliset, sillä käännöksessä on joka tapauksessa noudatettava kohdekielen pakollisia kielioppirakenteita. Glassman (1981, 88) ottaa esimerkin, että joissakin kielissä verbin täytyy sijaita lauseiden lopussa, kun taas raamatullisissa kielissä näin ei ole. Toisissa kielissä ei ole lainkaan passiivia, joten lähdekielen passiiviset ilmaukset on muunnettava aktiiviin tai ilmaistava jotenkin toisin (mts. 89). Nida (1964, 167) lisää, että sanajärjestyksen muutokset ja sanaluokan vaihdokset (esimerkiksi verbi substantiiviin sijaan) ovat väistämättömiä, kun tekstiä mukautetaan kohdekieleen. Myös idiomit ja jotkin ilmaukset täytyy ilmaista kohdekielelle luonnollisella tavalla, eli esimerkiksi vaihtaa lähdekielen idiomi kohdekieliseen idiomiin, jolla on sama merkitys (Nida & Taber 1982, 4). Glassman (1981, 89) antaa ilmauksista sellaisen esimerkin, että englannissa (samoin kuin suomessa) puhutaan *neulansilmästä*, kun taas toisissa kielissä lanka kulkee neulassa *korvan, naaman, sieraimen, reiän* tai jopa *jalan* läpi.

Nida (1964, 167) toteaa, että sanastoa on paljon kielioppia vaikeampaa muokata vastaamaan kohdekielen semanttisia vaatimuksia, sillä vaihtoehtoja on lukuisia. Yleisesti ottaen täytyy kiinnittää huomiota kolmeen erilaiseen sanaston tasoon: sanoihin, joille on monia rinnakkaisvaihtoehtoja (esimerkiksi *joki, puu, kivi, veitsi*), sanoihin, jotka viittaavat kulttuurisesti erilaisiin objekteihin, mutta joilla on suunnilleen samanlainen tarkoitus (esimerkiksi *kirja*, joka Uuden testamentin aikaan tarkoitti pitkää pergamentti- tai papyruskääröä), sekä sellaisiin sanoihin, jotka viittaavat kulttuuriin erikoispiirteisiin (esimerkiksi Raamatussa esiintyvät sanat *synagoga* ja *kerubi*) (mts. 167). Nida (mts. 167) jatkaa, että yleensä ensimmäinen kategoria ei tuota ongelmia vaan vasta toinen. Täytyy pohtia, käytetäänkö jostakin sanasta (esimerkiksi *kirja*) toista sanaa (*käärö/kirjakäärö*), joka kuvaa referentin muotoa, vaikkakaan ei vastaavaa sanan käyttötarkoitusta, vai kerrotaanko sanan käyttötarkoitus ja jätetään varsinainen fyysinen muoto huomioimatta. Kolmannen tason sanoja käännettäessä tietynlaisia vieraita assosiaatioita ei voida välttää, sillä esimerkiksi Raamatussa sellaiset vieraat objektit, kuten *fariseukset, saddukealaiset, Salomon temppeli*, tai *turvakaupungit*, tai sellaiset teemat, kuten *voitelu, elävä uhri* tai *Jumalan karitsa*, ovat todella syvällä itse viestin ajatusrakenteessa. (Nida 1964, 167.)

Jos lähde- ja kohdekulttuurit ovat hyvin erilaisia, on väistämätöntä, ettei monia perusteemoja ja kuvauksia voi muuttaa luonnollisiksi kohdekieleen. Toisissa kulttuureissa jokin asia voi olla erittäin arvostettu, kun taas toisissa se loukkaa. (Nida 1964, 168.) Esimerkiksi Glassman (1981, 111) mainitsee, että hinduille vasikan tappaminen ja syöminen olisi erittäin loukkaavaa mutta silti heidän pitää tietää, että karjaeläimet olivat merkittävä elementti Vanhan testamentin uhrijärjestelmässä. Nida (1964, 168) jatkaa, että tällaiset kulttuuriset ristiriitaisuudet tuottavat vähemmän ongelmia kuin voisi kuvitella, etenkin jos käännöksessä hyödynnetään alaviitteitä osoittamaan kulttuurieroja. Kaikki ihmiset kaikkialla ymmärtävät, että toiset kansat käyttäytyvät eri tavalla kuin he itse (mts. 168).

Ilmaisun luonnollisuus kohdekieleessä on Nidan (1964, 168) mukaan ytimeltään sopivuuden (*co-suitability*) ongelma ja vieläpä usealla tasolla. Näitä tasoja ovat: sanaluokat (esimerkiksi jos jossakin kielessä ei ole substantiivia ”rakkaus”, täytyy ilmaus ”Jumala on rakkaus” muuntaa muotoon ”Jumala rakastaa”), kieliopilliset kategoriat (ongelmia voi tuottaa esimerkiksi kongruenssi), semanttiset luokat, diskurssityypit ja kulttuurikontekstit (mts. 168). Newman (1977, 206) sanoo, että kääntäjän on pohdittava myös lausepituuksia, sanastoa, lausekkeen monimutkaisuutta, konjunktioita ja tehosterakenteita muotoillessaan kohdekielistä käännöstä, niin että se välittäisi saman sisällön kohdekielisille lukijoille kuin alkuperäisillekin. Nidan (mts. 168) mukaan käännöksen täytyy paitsi sopia kohdekieleen ja -kulttuuriin olla myös varsinaisen viestin kontekstin mukainen. Ongelmia voi siis tuottaa kieliopillisten ja sanastollisten ominaisuuksien lisäksi intonaatio ja lauserytmi (mts. 168).

Luonnollista käännöstä on Nidan (1964, 168) mukaan helpompi kuvata sen perusteella, mitä siinä vältetään kuin mitä siinä todella sanotaan. Vakavat kummallisuudet, joita hyvä käännös välttää, herättävät välittömästi lukijan huomion sopimattomuudellaan. Tällaisia ovat esimerkiksi alatyyliset ilmaukset, slangi ja puhekielisyydet. Toisaalta jotkut kääntäjät osaavat kyllä välttää edellä mainittuja ongelmia mutta muuntavat lähdetekstin hyvin yksinkertaisen viestin kohdekieleen siten, että he saavat sen kuulostamaan monimutkaiselta lakidokumentilta yrittäessään kääntää liiankin yksiselitteisesti. Tuloksena on tällöin pitkiä, teknisiä määritelmiä. Sellaisessa käännöksessä jätetään varsin vähän tilaa alkuperäisen tekstin luonnollisuudelle ja hienostuneisuudelle. (Nida 1964, 169.) Glassman (1981, 99–117) mainitsee viisi asiaa, joita kääntäjän tulee välttää käännöksessään. Ne ovat merkityksettömyys, monitulkintaiset ilmaukset, harhaanjohtavat käännökset, monimutkaiset, raskaat tai vaikeaselkoiset tulkinnat sekä luonnottomuus (mts. 99–117).

Glassman (1981, 99) kirjoittaa, että silloin, kun kirjaimellinen käännös olisi merkityksetön kohdekieliselle vastaanottajalle, täytyy kääntää dynaamisesti. Se tarkoittaa, että koska alkuperäisen sanontatavat eivät välttämättä välitä lukijalle oikeaa merkitystä, täytyy sanontatavan merkitys kirjoittaa käännöksessä auki (mts. 99–100). Esimerkiksi ensimmäisen Pietarin kirjeen jakeessa 1:13 on vanhassa raamatunsuomennoksessa (PR33) ilmaus ”[v]yöttäkää [sen tähden] mielenne kupeet”. Glassmanin (1981, 100) mukaan kyseinen ilmaus ei välitä merkitystä nykylukijalle ja se pitäisi siksi kääntää merkityksellisemmin esimerkiksi: ”prepare your minds for action” (”valmistakaa mielenne toimintaa varten”). Uudessa raamatunsuomennoksessa (PR92) ei kohtaa ole ratkaistu juurikaan sen paremmin kuin vanhassa, sillä siinä kyseinen kohta kuuluu ”[v]yöttäytykää siis”.

Monitulkintaiset ilmaukset on Glassmanin (1981, 101–102) mukaan korvattava yksiselitteisillä ilmauksilla. Monitulkintaisia voivat olla muun muassa pronominit sekä sanat, joiden merkitys on muuttunut vuosien saatossa (mts. 101–102). Esimerkiksi Glassman (mts. 102) mainitsee englannin sanan *want*, joka ennen merkitsi jonkin puutetta mutta joka nykyään tarkoittaa jonkin haluamista. Englanninkielisissä raamatunkäännöksissä tämä ongelma on tullut vastaan psalmissa 23, jossa sanotaan (*King James Version* -käännöksen mukaan): ”The LORD is my shepherd; I shall not want” (Ps. 23:1) eli ”Herra on minun paimeneni, ei minulta mitään puutu” (Ps. 23:1; PR33).

Harhaanjohtavat ilmaukset täytyy Glassmanin (1981, 104) mukaan kääntää dynaamisesti. Esimerkiksi Roomalaiskirjeen jakeessa 12:20 sanotaan: ”Edelleen sanotaan: ’Jos vihamiehelläsi on nälkä, anna hänelle ruokaa, jos hänellä on jano, anna juotavaa. Näin keräät tulisia hiiliä hänen päänsä päälle’” (Room. 12:20; PR92). Tämä idiomitulistien hiilten keräämisestä on Glassmanin (1981, 106) mukaan ymmärretty monesti väärin tarkoittamaan jonkinlaista kristillistä kostoa. Todellisuudessa se tarkoittaa, että toimien kristillisellä tavalla kristitty saa vihamiehensä häpeämään käytöstään eli tuntemaan polttavaa häpeää (mts. 106). Suomalaisissa käännöksissä (PR33:ssa, PR92:ssa ja vuoden 2012 *Raamattu Kansalle* -käännöksessä) tätä idiomia ei ole korvattu sen merkityksellä, vaan jokaisessa idiomissa on lainattu suoraan alkuperäisestä.

Neljäs vältettävä asia ovat monimutkaiset, raskaat tai vaikeaselkoiset tulkinnot (Glassman 1981, 108). Esimerkiksi Toisen Korinttolaiskirjeen jakeen 3:10 vanha käännös kuuluu: ”Sillä se, millä ennen oli kirkkaus, on tämän rinnalla kirkkautta vailla, tämän ylenpalttisen kirkkauden tähden” (2. Kor. 3:10; PR33). Jae on hyvin samankaltaisesti käännetty kuin englanninkielinen *American Standard Version* -käännös (vrt. Glassman 1981, 108). Vaikka sanat ovat sinänsä yksinkertaisia, on merkitys hyvin vaikeaselkoinen. Jae on uudessa käännöksessä huomattavasti

selvemmin käännetty: ”Sen kirkkaus on niin ylivoimainen, että sen rinnalla himmenee se, mikä ennen säteili kirkkaana” (2. Kor. 3:10; PR92).

Viimeinen Glassmanin (1981, 112) mukaan vältettävä asia on luonnottomuus. Glassman (mts. 112) toteaa, että arkaaiset sanat sekä puhekieliset tai alatyyliset sanat ja ilmaukset eivät sovi nykykielisiin raamatunkäännöksiin. Glassman (mts. 114) lisää, että joissakin kielissä toisto toimii tehokeinona, toisissa se heikentää ilmausta. Glassman (mts. 114) mainitsee heprealaisen ja kreikkalaisen fraseologismin, joka kuulostaa englannissa (ja myös suomessa) kirjaimellisesti käännettynä luonnottomalta: ”Niin hän avasi suunsa ja opetti heitä ja sanoi” (Matt. 5:2; PR33). Luonnollisinta olisi vain sanoa: ”hän alkoi opettaa” tai ”hän sanoi”, tai kuten uudessa käännökssä on käännetty: ” Silloin hän alkoi puhua ja opetti heitä näin” (Matt. 5:2; PR92). Näiden lisäksi Glassman (1981, 115) mainitsee, että vaikka aina luonnottomat käännökset eivät vääristäkään alkuperäistä viestiä, ne ovat tyyllillisesti heikkoja.

Muita virheitä, joita kääntäjä saattaa tehdä, ovat Nidan (1964, 169) mukaan anakronismit. Niitä voivat olla esimerkiksi liian tekniset käännökset: raamatunkäännös, jossa sanottaisiin ”rautaoksidi” eikä ”ruoste” olisi kyllä teknisesti oikea, mutta todella sopimaton. Toisaalta jotkin tällaiset muunnokset (kuten *universumi* sen sijaan että sanoisi *taivaat ja maan*) eivät ole sopimatomia. Anakronismeja on kahta tyyppiä: nykyaikaiset sanat, jotka vääristävät elämää historiallisesti eri aikoina (esimerkiksi jos käännetään *demonin riivaama* tai *riivattu* ilmauksella *mielisairas*), sekä vanhentuneen sanan käyttäminen kohdekielessä siten, että se tuottaa epätodellisen tunteen lukijassa. (Nida 1964, 169.)

Nida (1964, 169) sanoo, että luonnollisessa käännökssä kääntäjän tulee ottaa huomioon alkuperäisen tekstin tyyli ja se, millaiseen tyyliin eri kulttuureissa on totuttu. Käännöksen sävyssä tulee näkyä kirjoittajan näkökulma, eli jos alkuperäinen teksti on ironinen, sarkastinen tai leikkisä, sen tulee näkyä myös dynaamisessa käännökssä. Henkilöiden karakterisoinnissa täytyy kiinnittää huomiota sananvalintoihin, niin että ne heijastavat kyseisen henkilön sosiaalista statusta tai maantieteellistä murretta. Heille täytyy myös antaa samanlainen yksilöllisyys ja persoonallisuus kuin kirjoittaja itse on heille antanut. (Nida 1964, 169–170.)

Kolmas luonnollisen käännökksen elementti on sen sopivuus kohdekieliselle yleisölle (Nida 1964, 167, 170). Sopivuutta täytyy arvioida kohdeyleisön kokemustason ja dekadauskyvyn (*capacity of decoding*) mukaan. Toisaalta aina ei voida olla varmoja, miten alkuperäinen yleisö oli reagoinut tai miten heidän oli ollut tarkoitus reagoida. (Nida 1964, 170.)

2.2.3 Formaalin ja dynaamisen ekvivalenssin väliset jännitealueet

Koska formaalia ja dynaamista ekvivalenssia noudattavat käännökset edustavat vastakkaisia käännoistapoja, on ymmärrettävää, että niiden välillä on jännitteitä (Nida 1964, 171). Glassman (1981, 98) tosin ei pidä niitä toistensa ääripäinä, vaan sanoo, että formaali kääntäminen ja parafrasi ovat toistensa ääripäitä ja dynaaminen kääntäminen sijaitsee näiden kahden ääripään puolivälissä. Nida (1964, 171) kirjoittaa, että ongelmat eivät ole niin merkittäviä selkeästi erilaisissa käännoksissa, mutta ristiriitaiset toimintatavat voivat tuottaa ongelmia silloin, kun käännoksen periaatteet liikkuvat puolivälin tuntumassa kummastakin ääripäästä (siis formaalista kääntämisestä ja hyvin dynaamisesta kääntämisestä). Tällaisessa tilanteessa jännitealueita on kolmenlaisia: muodolliset ja funktionaaliset vastineet, vaihtoehtoiset ja pakolliset vastineet (tässä pitäisi todennäköisesti olla ”vaihtoehtoiset ja pakolliset elementit”, sillä myöhemmin [s. 173 alkaen] Nida puhuu elementeistä eikä vastineista) sekä dekodautaso (*rate of decodability*) (mts. 171).

Muodollisista ja funktionaalisista vastineista Nida (1964, 171) kirjoittaa, että vaikka kohdekulttuurissa ei välttämättä ole suoraa vastinetta jollekin objektille tai tapahtumalle, vastaava funktio voidaan ilmaista toisella objektilla tai tapahtumalla. Nida (mts. 171) antaa esimerkin, että maassa, jossa ei sada lunta ja jossa sille ei ole nimitystä, ilmaus ”valkoinen kuin lumi” täytyy korvata funktionaalisesti vastaavalla ilmauksella kansan omasta kokemuspöiristä (Nida ja Taber [1982, 4] ehdottavat yhdeksi vastineeksi ”valkoinen kuin jalohaikaran höyhenet”). Samoin kohdekulttuurissa saattaa olla suora vastine kyseiselle objektille tai tapahtumalle, mutta sen funktio on täysin eri (Nida 1964, 171–172). Nida (mts. 172) selittää, että länsieurooppalaisissa kielissä *sydän* on tunteiden keskus mutta monissa muissa kielissä *maksa*, *vatsa* tai *sappi*.

Muodollisten ja funktionaalisten vastineiden tuottamien ongelmien ratkaisuun Nida (1964, 172) tarjoaa neljä vaihtoehtoa: Ensinnäkin voidaan kääntää siten, että muodollinen vastine laitetaan käännokseen ja vastineen funktio alaviitteeseen (tämä on tyypillistä formaaleissa käännoksissa). Toiseksi voidaan tehdä toisin päin ja laittaa funktionaalinen vastine käännokseen ja valita, laitetaanko alaviitteeseen muodollinen vastine vai jätetäänkö se pois (tämä on tyypillistä dynaamisissa käännoksissa). Kolmas vaihtoehto on käyttää lainatermiä joko kuvauksen kanssa tai ilman (esimerkiksi sana *fariseukset* voidaan lainata lähdekielestä ja liittää sen mukaan sitä kuvaava sana, kuten *uskonnollinen ryhmä*, jolloin lopullinen ilmaus olisi *fariseusten uskonnollinen ryhmä*, mikä auttaa ymmärtämään lainasanana merkityksen). Neljäs vaihtoehto on käyttää vain kohdekielen sanoja ja muotoilla niistä kuvaava ilmaus (esimerkiksi lainasanana *tefillin* sijaan voitaisiin kirjoittaa *pieni nahkakotelo, joka sisältää pyhiä sanoja*). (Nida 1964, 172.)

Toinen jännitealue ovat vaihtoehtoiset ja pakolliset elementit (Nida 1964, 173). Tässä kohdassa kääntäjän haasteena ovat kaikkein vaikeimmat ongelmat, sillä kielet eroavat eniten siinä, mitä niiden *pitää* ilmaista, kuin siinä, mitä ne *voivat* ilmaista. Eri kielten pakolliset kategoriat antavat niille niiden erityisluonteen ja samalla rajoittavat sitä, kuinka pitkälti vastaavat ilmaukset voidaan kääntää täysin vastaaviksi. Pakolliset kategoriat eivät rajoitu pelkästään morfologisiin kategorioihin, joita ovat aikamuoto, aspekti, verbin pääluokka, luku, suku, elollinen tai eloton ja niin edelleen. Niitä voivat olla myös sanajärjestys, attribuuttien luku ja järjestys sekä omistussuhteiden eksplisiittinen ilmaisu. (Nida 1964, 173.) Glassmanin (1981, 89) mukaan joissakin kielissä ei voida esimerkiksi puhua vain *isästä* tai *pojasta* ilman jonkinlaista possessiivista tai identifioivaa sanaa, vaan niissä pitää aina tarkentaa ilmausta sanomalla esimerkiksi *isäni* tai *hänen poikansa* tai identifioida kyseinen henkilö *Isä Jumalaksi*.

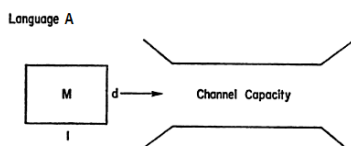
Nida (1964, 173) toteaa, että pakollisten elementtien osalta kääntäjä ei voi muuta kuin toimia kohdekielen sääntöjen mukaan. Todellisia ongelmia aiheuttavat vaihtoehtoiset elementit, sillä niissä on enemmän valinnanvaraa. Sen, miten niiden kanssa toimitaan, määrää viestintäkuormitus (*communication load*). (Nida 1964, 173–174.) Sillä tarkoitetaan Glassmanin (1981, 82) mukaan sitä, että diskurssi täytyy koodata vastaamaan erityisen vastaanottajaryhmän tarpeita. Ryhmä voi olla esimerkiksi lapset, nuoret, kouluttamattomat aikuiset tai koulutetut aikuiset. Näin koodatun viestin täytyy olla sellaista vaikeustasoa, joka on lähes yhtäläinen kohderyhmän vastaanottokapasiteetin eli dekodeustason kanssa. Muodollisissa käännöksissä ymmärtämisen vaikeustaso lisääntyy. Vastaanottajilla ei ole kapasiteettia dekodata sellaista viestiä, sillä heillä ei ole sitä yleistietoa mitä alkuperäisillä vastaanottajilla oli. Siispä vastaanottajille täytyy joko opettaa alkuperäisten vastaanottajien yleistietoa (jota täytyisi opettaa hyvin paljon etenkin Raamatun osalta) tai viesti täytyy välittää toisenlaisessa muodossa. (Mts. 82–83.)

Nidan (1964, 174) mukaan vaihtoehtoiset elementit ovat juuri ne, jotka tekevät tekstistä sujuvaa ja vaikuttavat tekstin tyyliin. Erityistä haastetta pakolliset ja vaihtoehtoiset elementit tuottavat sellaisissa tilanteissa, joissa kohdekielellä täytyy ilmaista tietoa, mitä ei ole lähdetekstissä annettu (mts. 174). Tällainen tilanne voi syntyä Nidan ja Taberin (1982, 114) mukaan silloin, kun jostakin asiasta puhutaan passiivissa ja kohdekieli vaatii siinä verbimuodossa aina agentin. Monesti Raamatun teksteistä agentti on helposti pääteltävissä, mutta toisinaan on epäselvää, onko kyseessä yleinen vai erityinen agentti. Semioottiseen tapaan Jumalan nimeä vältetään mainitsemasta, joten Raamatussa on monia passiivisia lauseita, joissa agentti on selvästi Jumala. Tällainen tilanne on esimerkiksi jakeessa Matt. 7:1: ”Älkää tuomitko, ettei teitä tuomitaisi” (PR33), jossa tuomitsija on selvästi Jumala. (Nida & Taber 1982, 114.)

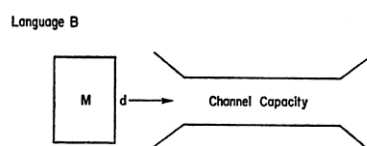
Toinen haastava tilanne on, jos kohdekielellä täytyy tarkentaa asioita, jotka ovat vain heikosti määriteltyjä eli monitulkintaisia, epäselviä tai epäsuorasti ilmaistuja (Nida 1964, 174). Nida ja Taber (1982, 110) toteavat, että joissakin kielissä sanan *henki* (tai *Henki*) voidaan ymmärtää tarkoittavan pahaa henkeä, vaikka kreikan sana *pneuma* tarkoittaa juuri Pyhää Henkeä. Tällöin kyseisessä kielessä täytyy käyttää aina tarkentavaa ilmausta, jotta viittaus on selvä (mts. 110).

Kolmas pakollisten ja vaihtoehtoisten elementtien ongelmatilanne syntyy, kun jotakin lähde-tekstissä hyvin selvästi sanottua ei voi tai saa ilmaista kohdekielellä. Esimerkiksi eräässä Perun intiaanikielessä suoralle puhuttelulle ei ole olemassa minkäänlaista kohteliasta vokatiivia. Nimen käyttäminen suoraan puhuteltaessa tarkoittaa joko, että henkilöä kutsutaan kaukaa, tai sitä, että puhuja osoittaa sillä halveksuntaansa puhuteltavaa kohtaan. (Nida 1964, 174.)

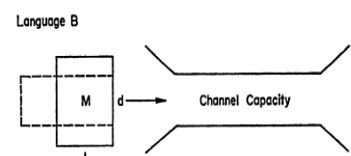
Formaalia ekvivalenssia ja dynaamista ekvivalenssia noudattavien käännösten kolmas jännitealue on dekodeaustaso (Nida 1964, 171, 175), sillä käännettäessä täytyy pohtia, millä tasolla viesti on välitetty ja millä tasolla se dekodeataan. Sitä helpottaa viestin avaaminen, jota kääntäessä väistämättä tehdään (mts. 171, 175). Nida (1964, 174–175) toteaa, että vaikka kaikkea ei pitäisi yrittää välittää toiselle kielelle, yleensä käy juuri niin, ja teksti laajenee. Kohdekielen pakolliset elementit ja lähdekielen termien avaaminen johtavat ainakin osittain tietynlaiseen redundanssiin, jota käänöksessä täytyy tuottaa (mts. 174–175). Nidan (mts. 175) mukaan vastaanottajat kyllästyvät tai hämmentyvät, mikäli käännös ei anna riittävää pohjaa dekodeauksen onnistumiseen sopivalla tasolla. Dekodeaustaso riippuu pitkälti viestintäkuormituksesta. Toisin kuin formaali käännös, dynaaminen pyrkii korkeaan dekodeaustasoon, vaikka se tarkoittaisikin melko suurta redundanssin lisäämistä. (Nida 1964, 175.) Glassman (1981, 83) kuvailee tätä kahdella yhtä tilavalla mutta erimuotoisella laukulla: toinen on lyhyt ja pullea, toinen pitkä ja kapea. Lyhyeen eivät kaikki asiat mahdu, mutta jos ne järjestellään uudelleen pitkään laukkuun, mitään ei menetetä eikä jää pois (mts. 83). Kielikuvassa lyhyt ja pullea laukku vastaa formaalia käännöstä ja pitkä, matala laukku dynaamista käännöstä. Alla olevat kuvat kuvastavat visuaalisesti yllämainittua kielikuvaa, ja ne on lainattu Nidalta ja Taberilta (1982, 164–165).

Kuva 2: Alkuperäisen kielen A viestillä *M* on kaksi ulottuvuutta: pituus *l* ja vaikeus *d*. Viesti on suunniteltu kulkemaan vastaanottajan kapasiteettikanavan (Channel Capacity) läpi.

Kuva 3: Formaalisessa käännöksessä kielen B viestin *M* pituus *l* pysyy lähes samana mutta vaikeus *d* kasvaa huomattavasti. Kielen B vastaanottajien kapasiteettikanava on kapeampi kuin kielen A vastaanottajilla, sillä heiltä puuttuu kielen A vastaanottajien yleistietoa.

Kuva 1: Kun kielen A viesti *M* käännetään kielen B toiseen muotoon lisäämällä redundanssia, sen pituus *l* kasvaa, mutta vaikeus *d* pienenee. Näin se mahtuu vastaanottajan kapasiteettikanavaan.

2.3 Raamatunkäännösten arviointikriteereistä

Nida (1964, 182) kirjoittaa, että kaiken kääntämisen arvioinnissa voidaan noudattaa kolmea perustavanlaatuaista kriteeriä, jotka auttavat määrittelemään käännöksen hyvät ja huonot puolet. Kriteerit ovat yleinen viestintäprosessin tehokkuus, sisällön ymmärtäminen ja reaktion vastaavuus (mts. 182). Nida ja Taber (1982, 173) listaavat kriteereihin sisällön oikean ymmärtämisen lisäksi ymmärtämisen helppouden sekä lukijan kokeman osallisuuden seurauksena käännöksen muodon asianmukaisuudesta.

Nida (1964, 182) toteaa, että yleistä viestintäprosessin tehokkuutta voidaan arvioida sen perusteella, kuinka hyvin viestin maksimaalinen ymmärtäminen minimaalisella dekodeauksella toteutuu. Redundanssin lisääminen vähentää dekodeauksen tarvetta. Redundanssia ei kuitenkaan saa lisätä niin paljoa, että se saa vastaanottajat kyllästymään. Koska kielet ovat niin erilaisia, ylikuormitus (eli käännös, jossa dekodeauksen tarve on suuri) käännöksessä on todennäköisempää kuin liian pitkälle viety redundanssi. (Nida 1964, 182.) Ylikuormittunut käännös vastaa luvun 2.2.3 lopussa mainittua lyhyttä ja pulleaa laukkuja eli käännöstä, joka on suunnilleen yhtä pitkä kuin alkuperäinen mutta jonka vaikeustaso on suuri.

Toinen kriteeri, sisällön ymmärtäminen, suuntautuu joko lähdekulttuuriin (formaali ekvivalenssi) tai kohdekulttuuriin (dynaaminen ekvivalenssi). Sisällön ymmärtäminen tarkoittaa sitä, kuinka tarkasti lähdekielisen viestin merkitys on esitetty käännöksessä. (Nida 1964, 182.) Nida (mts. 182) jatkaa, että formaalia ekvivalenssia noudattavassa käännöksessä sisällön ymmärtämistä täytyy arvioida siinä kontekstissa, missä viesti ensimmäisen kerran lausuttiin. Dynaamisesta ekvivalenssia noudattavaa käännöstä puolestaan täytyy arvioida kohdekulttuurin kannalta. Se, miten pitkälti viestin tarkoitus voidaan tulkita toisessa kulttuurikontekstissa, on suoraan suhteessa siihen, kuinka universaalinen viesti on. (Nida 1964, 182–183.)

Sisällön ymmärtäminen viittaa Nidan (1964, 183) mukaan siihen, mitä aikaisemmin kutsuttiin ”tarkkuudeksi”, ”uskollisuudeksi”, ja ”virheettömyydeksi”. Nida (mts. 183) jatkaa, että tarkkuudesta ei voida puhua ottamatta huomioon vastaanottajan ymmärrystä, sillä viestin täytyy niin sanotusti mennä perille. Lisäksi se, mikä on tarkkaa toisille, voi olla epätarkkaa toisille, sillä eri ryhmät ymmärtävät asioita eri tasoilla (mts. 183). Nida (mts. 183) huomauttaa myös, ettei määritelmällä haluta polkea tarkkuutta ja uskollisuutta vaan asettaa ne oikeaan perspektiiviin.

Nidan (1964, 183) mukaan kolmas kriteeri käännösten arvioinnissa on reaktion vastaavuus. Sekin suuntautuu joko kohde- tai lähdekulttuuriin. Jos se suuntautuu lähdekulttuuriin, vastaanottajan pitää ymmärtää alkuperäisen reaktion perusteet. Jos kohdekulttuuriin, vastaanottaja

reagoi tekstiin samalla lailla kuin alkuperäinen vastaanottaja, tosin eri kulttuurikontekstissa. Reaktioiden samanlaisuus riippuu viestintätilanteiden kulttuurisesta välimatkasta. (Nida 1964, 183.)

Käännöksiä arvioidessa tulee Nidan (1964, 183) mukaan ottaa huomioon sekä alkuperäinen tarkoitus että vastaanottajan reaktio. Missään käännöksessä ei voida myöskään keskittyä vain lähde- tai kohdekulttuuriin, vaan myös siinä liikutaan liukuvalla asteikolla. Lähde- ja kohdekulttuurin välinen polaaraisuus viittaa pikemmin siihen, mihin keskitytään tai mitä pidetään tärkeänä. (Mts. 183.)

Nida (1964, 183) huomauttaa, että vaikka mahdollisia ja hyviä käännöksiä on suhteellisen formaaleista käännöksistä aina melko pitkälti dynaamisiin käännöksiin, molemmista ääripäistä voidaan löytää sellaisia käännöksiä, jotka eivät täytä edellä esiteltyjä kriteerejä. Nida (mts. 183–184) jatkaa, että todella kirjaimellinen käännös on ylikuormitettu vastaanottajien kannalta ja toisaalta dynaaminen käännös ei täytä standardeja, jos kääntäjä on dynaamisuutta tavoitellessaan ollut uskoton alkuperäisen viestin sisällölle. Huonot formaalit käännökset ovat yleisempiä kuin huonot dynaamiset käännökset, sillä formaalissa käännöksessä virheitä syntyy lähinnä tietämättömyydestä, tarkkaamattomuudesta sekä siitä, ettei ymmärretä kääntämisen todellista luonnetta. Toisaalta vaikka dynaamisissa käännöksissä virheitä on vähemmän, virheet yleensä tehdään aivan tietoisesti. Siksi ne voivat olla muodollisia käännöksiä vaarallisempia, etenkin jos kääntäjä on taitava peittämään vääristämänsä asiat. (Nida 1964, 183–184.)

Esimerkiksi ensimmäisen Johanneksen kirjeen jae 4:2 on vuoden 1992 käännöksessä (PR92) käännetty dynaamisesti, mutta teologinen merkitys on vääristynyt:

Tästä te tunnette Jumalan Hengen: jokainen henki, joka tunnustaa Jeesuksen Kristuksen ihmiseksi, lihaan tullee, on Jumalasta. (1. Joh. 4:2; PR92)

Vanhassa raamatunsuomennoksessa (PR33) oikea merkitys sen sijaan on säilynyt:

Tästä te tunnette Jumalan Hengen: jokainen henki, joka tunnustaa Jeesuksen Kristukseksi, lihaan tullee, on Jumalasta. (1. Joh. 4:2; PR33)

Ero on silminnähävästi pieni mutta merkityksellinen. *Kristus* eli kreikaksi *Khristos* on käännös heprean sanasta *mašiah*, joka on suomeksi *Messias* ja tarkoittaa voideltua (Teinonen, 2002). Vanhassa testamentissa profetoitiin, että Herran voideltu pelastaa Israelin kansan (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2014a). On siis eri asia, että henki tunnustaa Jeesuksen Kristukseksi eli Messiaaksi, odotetuksi Herran voidelluksi, kuin että se tunnustaa hänet ihmiseksi.

Kyllähän tuo nimi Kristus mainitaan myös vuoden 1992 käännöksessä, mutta se mainitaan arvonimenä eikä sinä, keneksi hänet pitää tunnustaa.

Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että dynaamista ekvivalenssia noudattava raamatunkäännös on formaalia parempi niin kauan kuin merkitys ei vääristy. Jos merkitys vääristyy, liikutaan vaarallisilla vesillä tekstin oikein ymmärtämisen osalta. Sen vuoksi joissakin tilanteissa (kuten yllä mainitussa esimerkissä) on järkevämpää kääntää kirjaimellisesti.

2.4. Miksi Raamattua käännetään uudelleen?

Raamattua käännetään uudelleen, koska kielet muuttuvat (Glassman 1981, 32). Siksi Kirjoitusten käännöksiä täytyy ajanmukaistaa (mts. 32). Glassman (mts. 32) toteaa Nidaan (1966)⁵ viittaten, että raamatunkäännöksiä ei voida pitää täysin voimassa olevina yli viittäkymmentä vuotta, sillä kielet muuttuvat niin nopeasti. Toisaalta Sorvali ja Häkkinen (2007, 380) toteavat, ettei käännöksen ikää voida laskea vuosina, sillä monet tekijät vaikuttavat käännöksen vanhenemiseen, muun muassa kääntämisen painopisteet eri aikoina ja oikeinkirjoitussäännöt.

Toinen vaikuttava asia ovat uudet tutkimustulokset. Ne eivät liene varsinainen syy kääntää uudelleen, mutta ne vaikuttavat uusien käännösten taustalla (vrt. Veijola 2001, 16). Veijola (mts. 16) kuvailee, minkälaisia eroja vanhan ja uuden käännöksen välillä on ja mistä erot johtuvat. Yleisimmät erot ovat tyylillisiä ja liittyvät suomen kieleen. Joskus ne ovat kuitenkin sisällöllisiä. Sisältöön liittyvät muutokset Vanhan testamentin käännöksessä perustuvat useimmiten eksegeettisiin eli Raamatun tulkintaan liittyviin tutkimustuloksiin ja joskus myös uusiin arkeologisiin tekstilöytöihin sekä vanhojen käännösten parempaan tuntemukseen. (Mts. 16.)

Veijola (2001, 17) ottaa esimerkiksi eksegeettisen tutkimuksen vaikutuksesta kymmenen käskyn toisen lain (2. Moos. 20:7 & 5. Moos. 5:11), joka uudessa käännöksessä (PR92) kuuluu ”Älä käytä väärin Herran, Jumalasi, nimeä, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka käyttää väärin hänen nimeään.” Vanhassa käännöksessä (PR33) puhutaan Herran nimen lausumisesta turhaan. Veijolan (mts. 17) mukaan raamatunkäännöskomitea oli ehdottanut käännökseksi: ”Älä tee väärää valaa, sillä Herra, sinun Jumalasi, ei jätä rankaisematta sitä, joka vannoo väärin hänen nimeensä”, sillä sitä kielto alun perin koski uusimman tutkimuksen ja ikivanhan juutalaisen perinteen mukaan. Kirkolliskokous ei kuitenkaan hyväksynyt radikaalia muutosta vaan tyytyi kertomaan alkuperäisen merkityksen alahuomautuksessa (mts. 17).

---

⁵ Eugene A. Nida, ”Bible Translation in Today’s World,” *The Bible Translator*, 17 (Apr. 1966), 60. (Glassman 1981, 125.)

Veijolan (2001, 18) mukaan arkeologisista tekstilöydöistä tärkeimmät lienevät Qumranin tekstilöydöt. Qumran sijaitsee Kuolleenmeren länsirannalla, ja sieltä löydettiin vuonna 1947 käsikirjoituksia, jotka ovat niin kutsuttua masoreettista tekstiä noin tuhat vuotta vanhempia (mts. 18). Qumranin tekstilöydösten on arvioitu ajoittuvan aikaan 200 eKr. – 70 jKr. (PR92, liite ”Vanhat käsikirjoitukset”.) Masoreetit eli perimätiedon siirtäjät olivat Vanhan testamentin tekstin varhaisimpia huoltajia. He aloittivat toimintansa jo 200-luvulla jKr. antiikin ajan Aleksandriassa. Heidän työnsä synnytti Vanhan testamentin ohjeellisen tekstimuodon, jota kutsutaan masoreettiseksi tekstiksi. (Veijola 2001, 19.)

Suomalaiset Vanhan testamentin käännökset perustuvat masoreettiseen tekstiin, paitsi niiltä osin, joissa Qumranin teksti poikkeaa siitä. Qumranin teksti sisältää alkuperäisempää tietoa, joten siksi sitä noudatetaan eroavissa kohdissa vuoden 1992 suomennoksessa. Vielä Qumranin tekstejä enemmän on apua vanhoista käännöksistä, kun pohditaan, millainen alkuperäinen teksti on ollut. Vanhoista käännöksistä tärkein on Septuaginta (ks. 2.1.1) ja toinen tärkeä apu on syyrialainen käännös Pešitta. (Veijola 2001, 18–19.) Uuden testamentin kirjoista ei ole säilynyt yhtäkään alkuperäistekstiä. Niiden kääntämisessä käytetään tutkijoiden rekonstruoimia kriittisiä tekstilaitoksia. Yleisimmin noudatetaan Nestlen ja Alandin toimittamaa tekstilaitosta. (Mts. 44.)

3 Raamatun tekstilajeista

Raamattu jakaantuu useisiin eri tekstilajeihin (Ferguson 1986, 92). Jaotteluita on erilaisia riippuen siitä, luetaanko esimerkiksi Johanneksen ilmestys ja Danielin kirja profetioihin vai omaksi tekstilajikseen (apokalyptiset kirjat) tai lasketaanko evankeliumit omaksi tekstilajikseen vai kuuluvatko nekin mukaan historiakirjoihin. Toinen tapa jaotella on jako tekstinsisäisten tekstityyppien mukaan, eli onko kyseinen kirja tai kirje esimerkiksi informatiivinen, narratiivinen (= ekspressiivinen) vai operatiivinen, vai esiintyykö siinä mahdollisesti useita erilaisia tekstilajeja (vrt. Reiß & Vermeer 1984, 206). Tässä luvussa määritellään ensin käsitteet tekstilaji ja tekstityyppi, minkä jälkeen esitellään yhdistelmä Fergusonin (1986), Justin (2011) ja Paanasen (2007) näkemyksistä Raamatun tekstilajeista.

3.1 Tekstilaji ja tekstityyppi

Reiß ja Vermeer (1984, 177) määrittelevät, että *tekstilajit* ovat yliyksilöllisiä puhe- tai kirjoitusaktityyppejä, jotka ovat sidoksissa toistuviin viestintätilanteisiin ja joissa toistuvan esiintymisensä vuoksi on muodostunut tunnusomaisia kielenkäyttö- ja tekstinmuotoilumalleja. He (mts. 178) toteavat, että vaikka tekstilajimääritelmiä on heidän määritelmänsä lisäksi useita erilaisia, niille kaikille on yhteistä ajatus kieli- tai kielenkäyttömalleista, viestintäkaavoista, vakiintuneista muodoista sekä historian saatossa muodostuneista kielenkäyttösäännöistä, jotka osataan tunnistaa. Esimerkiksi Stolzen (1994, 98, 106) mukaan yksittäistekstit voidaan luokitella tekstilajeiksi teksteissä toistuvien tekstinsisäisten ja -ulkoisten tunnuspiirteiden perusteella.

Tekstilajeja on eri kategorioita. On kompleksisia, yksinkertaisia ja komplementaarisia tekstilajeja. Kompleksisissa tekstilajeissa on upotettuna muita tekstilajeja. Esimerkiksi romaanit voivat olla tekstilajikategorialtaan kompleksisia, sillä varsinaisen tekstin seassa voi olla esimerkiksi reseptejä tai kuolinilmoituksia. Yksinkertaiset tekstilajit eivät salli upotuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi juuri kuolinilmoitukset ja reseptit. Komplementaarisia tekstilajeja ovat muun muassa sisällysluettelot, arvostelut ja parodiat. Ne ovat sidoksissa johonkin ensisijaiseen tekstiin ja ovat itse toissijaisia tekstejä. Esimerkiksi kirja-arvostelu on sidoksissa arvosteltavaan kirjaan. Tällaisissa tekstilajeissa voi olla esimerkiksi suoria sitaatteja, jolloin ensisijaisen tekstin tuntemuksesta on paljon apua. (Reiß & Vermeer 1984, 180–182.)

Tekstilajien joukosta voidaan erottaa myös *tekstilajiluokkia*. Tekstilajiluokalla tarkoitetaan tietynlaisten tekstien ryhmää. Esimerkiksi ”ilmoitus” on tekstilajiluokka, johon kuuluu erilaisia ilmoituksia, kuten myynti- ja kuolinilmoituksia. Lisäksi voidaan puhua *tekstilajivarianteista*, jotka vaihtelevat toimeksiantajan ja julkaisumedian mukaan. (Reiß & Vermeer 1984, 187.)

Reißen ja Vermeerin (1984, 205) mukaan teksteillä on myös tietty funktio tai intentio, jonka kirjoittaja tahtoo tekstillä saavuttaa. Intentiolla tarkoitetaan ilmaisun tarkoitusta eli kielellisen viestinnän syytä (mts. 205). Reiß ja Vermeer (1984, 205) erottelevat teksteille kolme pääfunktioita, joilla he luonnehtivat erilaisia *tekstityyppejä*. Ne ovat *informatiivinen*, *ekspressiivinen* ja *operatiivinen tekstityyppi* (mts. 206).

Mikäli kirjoittaja tahtoo välittää sanoillaan sisältöä, eli esimerkiksi uutisia, tietämystä, näkemyksiä tai muuta sellaista, kyseessä on *informatiivinen tekstityyppi*. Kyse on havainnollistavasta tai esittävästä kielenkäytöstä. Jos taas kirjoittaja tahtoo välittää sanoillaan taiteellisesti muotoiltua sisältöä, jossa tärkeää on estetiikka, puhutaan *ekspressiivisestä tekstityypistä*. Siinä kyse on kielellisestä ilmaisusta. Kolmas vaihtoehto on, että kirjoittaja tahtoo välittää sanoillaan suosittelevaa sisältöä. Silloin tahdotaan saada tekstin vastaanottaja toimimaan tietynlaisella tavalla. Kyse on *operatiivisesta tekstityypistä* ja vetoavasta kielenkäytöstä. Informatiiviset tekstit ovat sisältökeskeisiä. Ekspressiivisessä tekstityypissä sisällön lisäksi keskeistä on tekstin muoto eli taiteellisuus ja estetiikka. Operatiivisessa tekstityypissä keskeistä on vetoavuus sekä joskus myös taiteellisuus. (Reiß & Vermeer 1984, 206.)

Tekstityypit eivät aina ilmene puhtaina vaan olemassa on myös sekamuotoja. Tekstin intentio on silloin kaksi- tai moniosainen. Joissakin (mahdollisesti pitkissä) teksteissä voi ilmetä myös paikoitellen eri tekstityyppejä. Yksi tekstityyppi voi siis olla jossakin tekstissä pääosassa ja toinen näytellä sivuosaa. Esimerkiksi operatiivisessa tekstityypissä voidaan hyödyntää ekspressiivistä tekstityyppiä vetoavuuden tehostamiseksi. Eri tekstityypeillä voi joissakin teksteissä olla myös samanarvoiset roolit. (Reiß & Vermeer 1984, 207–208.)

3.2 Raamatun tekstilajit ja niiden sisäiset tekstityypit

Tässä tutkielmassa Raamattu on jaettu kuuteen eri tekstilajiin. Ne ovat laki ja historia (3.2.1), runot ja viisaukirjat (3.2.2), profetia (3.2.3), evankeliumit ja apostolien teot (3.2.4), kirjeet ja opinkappaleet (3.2.5) sekä apokalyptiset kirjat (3.2.6). Jaotteluita on erilaisia, kuten tämän luvun alussa mainittiin, sillä esimerkiksi vuoden 1992 raamatunsuomennos (PR92, liite ”Mikä Raamattu on”) jakaa Raamatun kahdeksaan eri ryhmään. Siinä laki on erotettu historiakirjoista ja evankeliumit ja Apostolien teot on ymmärretty omina tekstilajeinaan. Tässä työssä laki ja historia käsitellään yhtenä tekstilajina sen tähden, että laiksi luokiteltavat viisi Mooseksen kirjaa sisältävät hyvin paljon historiaa (muun muassa juutalaisen kansan historian ennen Kanaanin maahan asettumista). Evankeliumit ja Apostolien teot käsitellään yhtenä tekstilajina niin ikään sen tähden, että ensimmäiset kertovat Jeesuksen vaiheista maan päällä ja Apostolien teot

alkuseurakunnan vaiheista. Nämä kirjat voitaisiin luokitella myös osaksi historiallista tekstilajia, mutta tässä työssä ne on käsitelty erikseen omana historiallisen tekstilajiluokan tekstilajina sen tähden, että ne kuuluvat Uuteen testamenttiin ja on kirjoitettu paljon Vanhan testamentin historiakirjoja myöhemmin. Ne eivät sisällä varsinaisesti lakitekstejä, joten siksikään niitä ei ole välttämättä mieltä käsitellä yhdessä Vanhan testamentin laki- ja historiatekstien kanssa.

Raamatun tekstilajit ovat enimmäkseen kompleksisia tai osittain myös komplementaarisia. Uudessa testamentissa selitetään monin kohdin Vanhan testamentin tekstejä, joita on lainattu kyseisessä kohdassa Uudessa testamentissa. Nämä kohdat ovat siis komplementaarisia. Kompleksiseksi tekstilajiksi Raamatussa voitaisiin luokitella tekstilaji laki ja historia, jossa nuo kaksi kulkevat käsi kädessä: välillä kerrotaan Israelin kansan vaiheista, välillä Jumalan laeista. Kompleksisia tekstilajeja ovat myös apokalyptiset tekstit, sillä esimerkiksi Ilmestyskirjan alussa on kirjeet seitsemälle eri seurakunnalle (kirjeet sisältävät myös profetiaa) ja niiden jälkeen ennustuksia lopun ajoista.

3.2.1 Laki ja historia

Raamatun viittä Mooseksen kirjaa eli pentateukkia kutsutaan yleensä laiksi, vaikka niissä on muutakin kuin lakia (Ferguson 1986, 92). Laki kulminoituu kymmeneen käskyyn⁶ ja liiton lakiin⁷ (mts. 93). Silti hyvin suuri osa Mooseksen kirjoja luetaan historiaksi. Raamatun historia voidaan Fergusonin (1986, 94) mukaan jakaa neljään osaan:

1. universumin ja ihmisen luominen (1. Moos 1:1–2:3),
2. ihmisen varhainen historia, Jumalan suhde ihmiskuntaan ja yhden kansan valinta (1. Moos. 2:4–11:26),
3. valitun kansan (juutalaisten) tarina (Joosua, Tuomarit, Ruut, Samuelin kirjat, Kuninkaiden kirjat, Aikakirjat, Esra, Nehemia ja Ester), ja
4. kristillisen kirkon perustaminen (Evankeliumit ja Apostolien teot)

Just (2011) näkee lain käsittävän kolmannen Mooseksen kirjan sekä osia toisesta, neljännessä ja viidennessä Mooseksen kirjasta. Historiaan (tai tarkemmin myytteihin ja legendoihin) kuuluvat Justin (2001) mukaan ensimmäinen Mooseksen kirja sekä osia toisesta, neljännessä ja viidennessä Mooseksen kirjasta, jotka Ferguson (1986, 94) on jättänyt pois kolmannesta osastaan. Myös Just (2011) pitää kolmannen kohdan kirjoja historiana tai aikakirjoina, joissa käsitellään tiettyjä tapahtumia juutalaisen kansan elämässä keskittyen etenkin sen johtajien poliittisiin ja sotilaallisiin tekoihin. Evankeliumit ja Apostolien teot Just (2011) lukee erilliseksi tekstilajiksi.

---

⁶ Kymmenen käskyä löytyy kahdesta kohdasta: 2. Moos 20:3–17 ja 5. Moos 5:6–21 (Ferguson 1986, 93).

⁷ Liiton laki: 2. Moos 20:22–23:33 (Ferguson 1986, 93).

Laissa ja historiassa pääosassa on informatiivinen tekstityyppi, mutta etenkin lakien osalta myös operatiivinen (esimerkiksi Jumala sanoo kansalle luvussa 5. Moos. 28, että jos kansa on kuuliainen, se saa osakseen siunauksen, jos se taas on tottelematon, sitä kohtaa kirous). Historiallisissa katkelmissa on myös paikoitellen ekspressiivisiä kohtia, muun muassa Israelin kansan kiitoslaulu toisen Mooseksen kirjan viidennessätoista luvussa (2. Moos. 15:1–18).

3.2.2 Runot ja viisaukirjat

Jobin kirja, psalmit, Sananlaskut, Saarnaajan kirja ja Laulujen laulu luetaan yleensä runoiksi (Ferguson 1986, 95). Paananen (2007, 52–60) tosin sanoo, että tähän ryhmään voidaan lukea myös Ruutin ja Esterin kirjat sekä Valitusvirret, joista kaksi ensimmäistä Ferguson (1986, 94, 96) lukee historiakirjoihin ja Valitusvirret puolestaan profetiaksi. Just (2011) jaottelee psalmit omaksi lajikseen ja samoin Sananlaskut ja Valitusvirret omiksi lajeikseen. Hänen (mt.) mielestään Job kuuluu viisaukirjoihin. Paananen (2007, 52) kyllä toteaa, että Ruut luetaan joskus historiakirjoihin, sillä Ruut oli kuningas Daavidin isoisän äiti. Paananen (mts. 60) sanoo myös, että Valitusvirret suomenkielisessä Raamatussa löytyvät profetiakirjojen joukosta, sillä perimätiedon mukaan profeetta Jeremia on Valitusvirsien kirjoittaja.

Fergusonin (1986, 95–96) mukaan Raamatun runoissa ei ole riimejä eikä mittakaan ole täysin säännöllinen. Niissä on kuitenkin rytmiä ja selkeä muoto. Fergusonin (mts.) lisäksi myös Eaton (2003, 14) korostaa sitä, että heprealaisen runouden ytimessä on ajatusten runous, parallelismi, jossa ensimmäisen säkeen ajatus ikään kuin kaikuu seuraavassa säkeessä. Joskus kaiussa toistuu ensimmäisen säkeen ajatus hieman eri sanoilla sanottuna (= synonyyminen parallelismi), joskus ajatus kehittyy edetessään (= synteettinen parallelismi) ja joskus se voi myös olla vastakohta ensimmäiselle säkeelle (= antiteettinen parallelismi) (Ferguson 1986, 96; Eaton 2003, 14–15; erityyppiset parallelismit: Marttila 2006). Lisäksi joissakin tapauksissa säkeen ensimmäinen ajatus on vertauskuva kun taas toinen ajatus selittää asian suorin sanoin (= parenteettinen parallelismi) (Marttila 2006).

Runoutta on löydettävissä myös muista kirjoista kuin pelkästään näistä, jotka on tässä mainittu. Esimerkiksi toisessa Mooseksen kirjassa luvussa 15 on Mooseksen ja Mirjamin laulu, jossa kansa kiittää ja ylistää Jumalaa siitä, että hän hukutti faraon Punaiseenmereen ja vapautti Israelin kansan Egyptin orjuudesta. (Vrt. Ferguson 1986, 95–96.)

Runoissa ja viisaukirjoissa pääosassa on ekspressiivinen tekstityyppi. Useimmat niistä on kirjoitettu runomuodossa tai ne ovat muilla tavoin taiteellisesti muotoiltuja. Niissä on kuitenkin myös informatiivista ja operatiivista tekstityyppiä mukana. Esimerkiksi psalmeissa on mukana

profetioita, jotka voidaan parhaiten luokitella informatiivisen tekstityypin edustajiksi, ja niissä myös vedotaan Jumalaan, jolloin kyse on operatiivisesta tekstityypistä. Näissä kirjoissa muut tekstityypit ovat kuitenkin vain toissijaisia tekstityyppejä ekspressiivisen ollessa merkittävin.

3.2.3 Profetia

Vanhassa testamentissa luetaan olevan perinteisesti seitsemäntoista profeetallista kirjaa. Viisi kirjaa lasketaan niin kutsutuiksi suuriksi profeetoiksi (Jesaja, Jeremia, Valitusvirret, Hesekiel ja Daniel) ja kaksitoista pikkuprofeetoiksi (Hoosea, Joel, Aamos, Obadja, Joona, Miika, Nahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Sakarja ja Malakia). Profetiaa on myös muualla Raamatussa, ja edellä luetelluissa kirjoissa on kohtia, joita ei suoranaisesti voi laskea profetiaksi. Danielin kirjakin luokitellaan yleensä pikemmin apokalyptiseksi kirjaksi. (Ferguson 1986, 96; vrt. Just 2011.)

Ferguson (1986, 96–97) selittää, että profeetta on jumalallisesti innoitettu saarnaaja, joka puhuu Jumalan puolesta ja julistaa hänen tahtoaan ihmisille. Profetian sisältö ei ensisijaisesti tarkoita tulevien tapahtumien ennustamista vaan Jumalan tahdon julistamista tietynlaisessa tilanteessa yksilön tai kansakunnan elämässä. Heprealaiset profeetat näkivät itsensä hengellisiksi johtajiksi, joille Jumala on antanut auktoriteetin varoittaa kanssaihmissään pahan seurauksista ja osoittaa vanhurskauden ja uskon tietä. Juutalaisten historiassa voidaan nähdä profeetallinen ajanjakso, joka alkoi Aamoksesta 750-luvulla eKr. ja kesti 500 vuotta. (Mts. 96–97.)

Profetiat ovat pääosin informatiivista ja operatiivista tekstityyppiä. Profeettojen tehtävä oli ennustaa tulevia tapahtumia ja kehottaa kansaa tekemään parannus. Ennustavat osiot voitaneen parhaiten luokitella informatiiviseksi ja kansan kehottaminen operatiiviseksi tekstityypiksi. Profetioissakin on ekspressiivistä tekstityyppiä mukana; muun muassa Hesekielin valitusvirsi Juudan kuninkaiden tuhosta Hesekielin kirjan luvussa yhdeksäntoista edustaa ekspressiivistä tekstityyppiä.

3.2.4 Evankeliumit ja Apostolien teot

Just (2011) laskee evankeliumit (Matteus, Markus, Luukas ja Johannes) omaksi tekstilajikseen. Samoin tekee Paananen (2007, 85–105). Evankeliumeissa julistetaan hyvää sanomaa Jeesuksesta (Just 2011), ja sana *evankeliumi* tarkoittaakin 'ilosanomaa' (Paananen 2007, 86). Paananen (mts. 86) kirjoittaa, että "[e]nsimmäisille kristityille kertomus Jeesuksesta oli ilosanoma, koska se oli kertomus pelastuksesta." Justin (2011) mukaan evankeliumien tarkoitus oli vahvistaa ihmisten uskoa Jeesukseen. Ne ovat elämäkerrallisia, puolihistoriallisia kuvauksia Jeesuksen elämästä, opetuksista ja teoista (mt).

Apostolien teot kuvaa varhaisen kristinuskon alkua ja kasvua. Kirjassa käsitellään alkuseurakunnan historiaa mutta keskitytään silti vain muutamien lähetystyötä tekevien henkilöiden tekoihin. (Just 2011.) Paanasen (2007, 106) mukaan Apostolien teot on tausta Paavalin kirjeille, ja siinä keskitytään aluksi Pietarin tekemisiin ja myöhemmin Paavaliin. Tutkijoiden keskuudessa ollaan lähes yksimielisiä siitä, että Apostolien teot on kirjoittanut sama henkilö kuin Luukkaan evankeliumin (mts. 106). Luukkaan evankeliumin ensimmäisen luvun kolmannessa jakeessa sanotaan, että kirjailija kirjoittaa evankeliumia Teofilos-nimiselle korkeaa-arvoiselle henkilölle, ja Apostolien teot alkaa jakeella: ”Edellisen kertomukseni, arvoisa Teofilos, kirjoitin kaikesta, mitä Jeesus alkoi tehdä ja opettaa” (Ap. t. 1:1).

Evankeliumit ja Apostolien teot ovat enimmäkseen operatiivista ja informatiivista tekstityyppiä. Reiß (1983, 49) on sitä mieltä, että ainakin synoptisissa evankeliumeissa (Matteus, Markus ja Luukas) tekstityyppi on operatiivinen, sillä niissä ei vain kuvata Jeesuksen elämää ja tekoja vaan myös kutsutaan kääntymykseen ja uudenlaisen elämän elämiseen. Evankeliumeissa on tosin mukana myös paljon vertauksia, jotka ovat pinnallisin puolin ekspressiivistä tekstityyppiä, mutta niiden taustalla piilee vetoava tavoite, jota vertauksella pyritään vahvistamaan. Reiß (mts. 54) vahvistaa, ettei ekspressiivisyys ole näissä teksteissä pääosassa, vaan se on retorinen keino, jolla pyritään vetoamaan lukijaan.

3.2.5 Kirjeet tai opinkappaleet

Uuden testamentin kirjeitä eli epistoloita on yhteensä 21 (Paavalin kirjeet, Heprealaiskirje, Jaakobin kirje, Pietarin kirjeet, Johanneksen kirjeet ja Juudaksen kirje). Ne luetaan yleensä opilliseksi teksteiksi. ’Puhtaan’ opin opettaminen on näiden tekstien päämotiivi. Ne ohjaavat lukijaa kaikilla kristillisen uskon alueilla, niin uskonkysymyksissä kuin käytännössäkkin. Osa niissä käsiteltävistä asioista on osoitettu jollekin yksittäiselle seurakunnalle tiettyyn tilanteeseen, mutta suurin osa niiden sisällöstä on sovellettavissa kaikille. (Ferguson 1986, 98.)

Just (2011) jaottelee kirjeet kuuteen osaan. Pelkiksi kirjeiksi Just (mt.) määrittelee erityisesti Paavalin kirjeet, joissa käsitellään tiettyjen yhteisöjen käytännöllisiä ja teologisia asioita. Kirkkojärjestystä käsitteleviksi teksteiksi hän (mt.) laskee Paavalin ensimmäisen kirjeen Timoteukselle ja kirjeen Tiitukselle, jotka sisältävät ohjeita uskonnollisten yhteisöjen käytännölliseen organisointiin. Testamenteiksi Just (2011) lukee Paavalin toisen kirjeen Timoteukselle sekä toisen Pietarin kirjeen, joista ensin mainitussa Paavali ja jälkimmäisessä Pietari kertovat viimeiset toiveensa ja ohjeensa seuraajilleen. Saarnana Just (2011) pitää Heprealaiskirjettä, joka on eksegeettinen saarna. Siinä siteerataan ja tulkitaan vanhempia Jeesukseen viittaavia raamatullisia

tekstejä (Just 2011). Viisaukokoelmaksi Just (mt.) laskee Jaakobin kirjeen, jossa annetaan yleisiä ohjeita eettisen kristillisen elämän elämiseen hyvin. Ensimmäistä ja toista Pietarin kirjettä Just (2011) kutsuu epistoloiksi tai ensyklikaaleiksi (= ”kiertokirje”), jotka ovat sellaisia siinä mielessä, että ne on tarkoitettu laajemmalle yleisölle.

Kirjeet ja opinkappaleet sisältävät pääosin informatiivista ja operatiivista tekstityyppiä. Niiden kirjoittajat opettavat lukijoita ja kehottavat heitä. Tässä tekstilajissa nuo tekstityypit lienevät yhtä suuressa roolissa. Ekspressiivistä tekstityyppiä niissä ei juurikaan ole, paitsi joissakin Vanhan testamentin lainauksissa.

3.2.6 Apokalyptiset kirjat

Raamatussa on vain kaksi kirjaa, jotka voidaan lukea apokalyptisiin eli ilmestyskirjoihin: Johanneksen ilmestys ja Danielin kirja (Ferguson 1986, 99; Paananen 2007, 68; Just 2011). Kreikan sana *apokalypsi* tarkoittaa ’ilmestystä’ (Paananen 2007, 142). Fergusonin (1986, 99) mukaan Danielin kirja sopii apokalyptisen tekstin kaavaan yhtä hyvin, ellei paremminkin, kuin profeetalliseen tekstilajiin. Genren ominaispiirteitä ovat yleinen huoli asiain nykytilasta, varoitus tulevasta tuomiosta sekä usko siihen, että lopulta Jumala puuttuu asioihin dramaattisesti (Ferguson 1986, 99; Paananen 2007, 68). Viesti on kirjoitettu hyvin pitkälti kuvakielin ja erilaisin symbolein (Ferguson 1986, 99). Paananen (2007, 68) mainitsee, että niissä käytetään myös peitekieltä ja lukusymboliikkaa. Paananen (mts. 142) lisää, että Johanneksen ilmestys kertoo ”lopun ajan tapahtumista: antikristuksesta, lopun ajan vitsauksista ja sodista, Jeesuksen paluusta maan päälle, maailman tuomitsemisesta, ihmisten jakamisesta taivaaseen ja helvettiin sekä uudesta Jerusalemissa eli taivaasta.”

Apokalyptisessä tekstilajissa tärkein rooli lienee informatiivisella tekstityypillä. Ilmestyskirjassa ja Danielin kirjassa kehoitetaan lisäksi ihmisiä, joten niissä on vähän operatiivistakin tekstityyppiä mukana. Paikoitellen niissä on myös ekspressiivisiä katkelmia: muun muassa Ilmestyskirjan luvussa yhdeksäntoista profeetta kertoo kuulleensa taivaasta suuren riemulaulun.

4 Raamatun tulkitsemisesta eli eksegetiikasta

Eksegetiikka tarkoittaa Raamatun selitysooppia (Puolimatka 2007, 13). Kreikan sana *eksēgeōmai* tarkoittaa 'johdattaa', 'selittää' (Heininen 2001, 12). Eksegetiikka on monitieteinen tutkimusala, jossa tarvitaan historian, arkeologian, muinaisten kielten ja kulttuurien, sekä niiden kirjallisuuden, tapojen, uskomusten, rituaalien ynnä muiden tuntemusta. Lisäksi tarvitaan tietämystä metodologiasta ja tieteenfilosofiasta. (Puolimatka 2007, 13–14.) Puolimatka (mts. 14) toteaa, että paraskin eksegeetti hallitsee vain osan tuosta tietomäärästä. Eksegeettisen tutkimuksen tuloksiin ei voida luottaa sokeasti, "koska tutkimukset ovat niin vahvasti sidoksissa tutkijan ennakko-oletuksiin ja perususkomuksiin" (mts. 14). Tulkintaan vaikuttaa tutkijan näkökulma ja tutkijan merkityksellisimmiksi valitsemat tosiasiat (mts. 14). Puolimatkan (mts. 14) mukaan voi olla, että tavallinen Vanhan testamentin perusteellisesti tunteva raamatunlukija saattaa kyetä tekemään paremmin oikeutta Uuden testamentin tekstille kuin sen tulkintaan erikoistunut eksegeetti, joka etsii tulkinnan avainta juutalaisuuden ulkopuolelta.

Veijolan (2001, 13) mukaan Raamatun tulkitseminen on avoin prosessi, eikä se tule milloinkaan valmiiksi. Hän (mts. 13) jatkaa, että 1700-luvulla syntyi tieteellinen raamatunselitys, jossa on kehitelty metodeja "ymmärtämään Raamattua historiallisena kirjakokoelmana". Näitä metodeja kutsutaan yhteisesti historiallis-kriittiseksi metodiksi. Viime vuosikymmeninä on tiedotettu historiallis-kriittisen metodin rajallisuus, ja sen ohelle on kehitetty uusia metodeja. Niiden näkökulma kohdistuu enemmän tekstiin itseensä ja lukijaan. Nykyisin raamatuntutkimuksessa on monia metodeja, joiden eri näkökulmat täydentävät toisiaan. Näitä metodeja sovelletaan tarpeen mukaan. (Mts. 13–14.)

4.1 Tulkinnan ongelmia ja periaatteita

Gustavssonin (2007, 210) mukaan kaikkia tekstejä ja kaikkea puhetta pitää tulkita. Raamattu on teksti muiden joukossa, joten sitä on tulkittava samoilla periaatteilla kuin muutakin viestintää. Se ei tarkoita, että Raamattua voi tulkita mielivaltaisesti, vaan "asiallisen tulkinnan on käytävä yksiin kirjoittajan *intention* (hänen tarkoituksensa) ja *tekstin tosiasiallisen sisällön* (kirjoittajan valitsemien sanojen ja lauseiden) kanssa"⁸. (Mts. 210.) Pihkala (2009, 64) lisää, että Raamatun on aina koettu välittävän uskonnollista sanomaa, ja koska sen sisältö on ollut eksistentiaalisesti merkittävä lukijoille ja kuulijoille, se on haluttu ymmärtää kokonaan. Vaikeaselkoisia kohtia ja runsasta kuvakieltä on pitänyt selittää, jotta on päästy merkityksen äärelle. (Mts. 64.)

---

⁸ Lainauksen kursivointi ja sulkeet ovat lähteen mukaiset.

Ongelmallista on Gustavssonin (2007, 211) mukaan silti se, että nykylukijan ja Raamatun maailman välillä on niin kielellinen, ajallinen, maantieteellinen, kulttuurinen, yhteiskunnallinen, taloudellinen kuin uskonnollinenkin välimatka. Välimatkat tekevät Raamatun tekstien ymmärtämisestä vaikeampaa, mutta tulkitseminen ei silti ole mahdotonta (mts. 211). Lisäksi mukana on Raamatun kirjoitusten ja nykyhetken välinen historia. Maailmanhistoria, kirkkohistoria, aatehistoria ja tunnustuskuntien väliset tulkintaerimielisyydet ovat tiedostamatta läsnä Raamattua tulkitessa, mutta niiden läsnäolo voidaan tiedostaa, ja tällöin voidaan rakentaa silta menneisyydestä nykyhetkeen. Tämä ei koske vain Raamattua vaan yleensäkin kaikkia vanhoja dokumentteja. (Pihkala 2009, 70.) Gustavsson (2007, 211) lisääkin, että jos tulkintaa väitettäisiin välimatkojen vuoksi mahdottomaksi, ”hylkäisimme yhdellä iskulla kaiken historiallisen tiedon”.

4.1.1 Hermeneutiikasta

Hermeneutiikka tarkoittaa Gustavssonin (2007, 212) mukaan oppia tekstien tulkinnasta. Sillä on kaksi ääripäätä: puhtaaksiviljelty objektiivisuus ja puhtaaksiviljelty subjektiivisuus (mts. 212–213). Puhtaaksiviljellyn objektiivisuuden mukaan tekstillä on yksi ainoa merkitys, oikea tulkinta, joka on vieläpä lukijan ulottuvilla yksiselitteisessä muodossa. Oikea tulkinta on myös suhteellisen yksinkertaista löytää. Näkemyksen ongelma on kuitenkin se, ettei yksikään ihminen pysty olemaan puhtaasti objektiivinen, sillä jokainen lähestyy tekstiä aina siltä pohjalta, mitä tekstissä pitäisi oman ymmärryksen ja odotusten mukaan lukea tai mitä itse haluaisi, että siinä lukee. (Mts. 212.)

Pihkalan (2009, 70) mukaan ei pidä kuvitellakaan, että tulkittavan tekstin ja sen tulkitsijan välillä olisi vain aistit. Ymmärtämisen taustalla on perinne, joka vaikuttaa ymmärtämiseen ratkaisevasti. Perinne vaikuttaa jo ennen kuin ihminen törmää kohteisiin eli objekteihin ja käsittää ne saaden niistä objektiivista tietoa. Menneisyys ja nykyisyys vaikuttavat sekä siihen, miten asiat nähdään, että myös siihen, mitä asioita nähdään. Ihmisen oma elinympäristö, elämä ja koulutus muodostavat hänelle yleisen elämäntulkinnan (horisontin), jota kutsutaan esiymmärrykseksi. Jokaista tekstien lausumaa voidaan pitää vastauksena esiymmärryksen muotoilemaan kysymykseen. Voi olla vaikeaa löytää teksteistä asioita, jotka olisivat ”tämän voimakkaasti suodattavan esiymmärryksen ulkopuolella”. (Mts. 70.)

Toisen ääripään eli puhtaaksiviljellyn subjektiivisuuden ongelma puolestaan on sen lähtökohta: jokaisella tekstillä on yhtä paljon merkityksiä kuin lukijoitakin. Tässä ei ajatella kirjoittajan intentiota vaan sitä, mitä lukija itse saa tekstistä. (Gustavsson 2007, 213.) Jälkimoderni ajattelu jopa luopuu kirjoittajan tarkoituksen eli alkuperäisen merkityksen etsinnästä. Tekstin ja nykyhetken välissä on ylittämätön kuilu, ja tästä syystä jokainen tulkitsija saa kertoa vapaasti

tekstin kertomuksen uudelleen omista lähtökohdistaan käsin. Tällöin totuus on aina subjektiivinen. (Pihkala 2009, 71.) Gustavssonin (2007, 213) mukaan se tarkoittaa, että halveksitaan kirjailijaa, joka kuitenkin tavallisesti on tarkoittanut jotakin kirjoittamallaan. Näkemystä ei myöskään voida soveltaa johdonmukaisesti, koska subjektiivisuuden puolestapuhujat eivät salli omaa teoriaansa käsiteltävän subjektiivisesti. Lisäksi näkemys tekee inhimillisen yhteyden mahdottomaksi, koska viestinnältä on viety pohja. (Gustavsson 2007, 213–214.)

Edellä mainituissa ääripäissä on molemmissa silti myös jotakin hyvää. Tekstillä on yleensä todellinen merkitys, joka on sidoksissa kirjailijan tarkoitukseen. Silti kukaan ei ole täysin objektiivinen tunteiden, filosofisten olettamusten ja sosiaalisten kokemusten takia. (Gustavsson 2007, 214.) Gustavssonin (mts. 214) mukaan emme ole hermeneuttisessa eli tulkinnan kehässä, jossa esiymmärryksemme ohjaa tulkintaamme, joka puolestaan vahvistaa esiymmärrystämme. Sen sijaan olemme hermeneuttisessa spiraalissa: Kun alamme lukea tekstiä, esiymmärryksemme vaikuttaa tulkintaamme siitä, mitä tekstin kirjoittaja sanoo Jumalasta. Tilanne ei silti ole lukkiutunut, koska teksti haastaa ja muovaa esiymmärrystämme. (Mts. 214.) Myös Pihkala (2009, 71) toteaa, että jos tekstin parissa askarteleva tiedostaa esiymmärryksensä, kehä ei ole umpinainen. Tulkitsijan horisonttiin voi siinä tilanteessa tunkeutua uusia kysymyksenasetteluita, jolloin esiymmärrys mahdollisesti muuttuu ja saa uusia sävyjä. Se voi olla kamppailua, mutta silloin kyse on tietoisesta työskentelystä eikä alitajuisesta torjunnasta. (Mts. 71.) Se tarkoittaa, että ajan kanssa pääsemme lähemmäksi sitä, mitä tekstissä todella tarkoitetaan (Gustavsson 2007, 214).

4.1.2 Yleisiä periaatteita

Gustavsson (2007, 215–216) luettelee viisi yleistä periaatetta raamatuntulkintaan, jotka ovat:

1. Raamattua voi tulkita kuka tahansa,
2. Raamattua tulee tulkita historiallisena kirjana,
3. raamatuntulkinnassa on otettava huomioon käytetyt kirjallisuudenlajit,
4. Raamatun tekstejä on tulkittava asiayhteyden valossa, ja
5. Jeesus on raamatuntulkinnan avain.

Kaikilla ihmisillä on oikeus lukea ja tulkita Raamattua. Kansankielisten Raamattujen myötä jokaisella on myös mahdollisuus ymmärtää riittävän hyvin, mitä Jumala sanoo Raamatussa, vaikka Raamattu onkin haastava kirja. (Gustavsson 2007, 215.) Puolimatka (2007, 14) toteaa, ettei Raamatun ytimessä ole irrallisia tosiasioita, väitteitä ja huomioita vaan persoona. Se on Puolimatkan (mts. 14) mukaan kirjoitettu siksi, että lukija oppisi tuntemaan tuon persoonan, ja siinä suhteessa kaikki, niin tutkijat kuin tavalliset raamatunlukijat, ovat samassa asemassa.

Toinen Gustavssonin periaate sisältää ajatuksia, jotka liittyvät historiallis-kriittiseen raamatuntutkimuksen metodiin (ks. 4.2.1). Gustavsson (2007, 215) toteaa, että Raamatulla on oma historiallinen taustansa. Se on kirjoitettu tietyssä tilanteessa, tietyille ihmisille ja tiettyihin tilanteisiin, ja tältä pohjalta Raamattua tulisikin tulkita (mts. 215).

Kolmas kohta liittyy pitkälti kolmannessa luvussa esiteltyihin tekstilajeihin. Gustavsson (2007, 215) sanoo, että jos Raamattuun aikoo suhtautua vakavasti, pitää myös sen kirjalliseen muotoon suhtautua vakavasti. Tämä tarkoittaa sitä, että runous pitää ymmärtää runoutena, kielikuvat kielikuvina ja samoin symbolit, hyperbolat, kerronta, historialliset selostukset ynnä muut sellaisina kuin ne ovat. Tulkintaa ei silti saa irrottaa tekstistä. (Mts. 215.) Gustavsson (mts. 215) on hyvin tarkka siitä, ettei sitä saa päättää itse, mikä teksti edustaa mitäkin lajia, vaan sen on käytävä ilmi itse tekstistä. Tehtävämme on vain tulkita, ”mitä merkityksiä kirjoittaja tekstiinsä on kerran liittänyt. Meillä ei ole lupa lukea siihen sellaista, mikä tuntuu meistä hyvältä tai sopii yksin omien käsitystemme kanssa.” (Mts. 215.)

Vaikka Gustavsson (2007, 216) toisessa kohdassa peräänkuulutti historiallisen kirjoitustilanteen pohjalta tulkitsemista, hän lisää neljännessä periaatteessa, että Raamattua tulee tulkita kontekstista käsin. Huomioon tulisi ottaa ympäröivät jakeet, luvut ja lopulta koko Raamattu (mts. 216). Koko Raamatun huomioon ottaminen rikkoo historiallis-kriittisen metodin periaatteita (ks. 4.2.1), eli siinä mielessä Gustavssonin toinen kohta ei vastaa tuota metodologiaa. Vaikka Raamatussa onkin paljon kohtia, jotka aiheuttavat kysymyksiä, Gustavsson (mts. 216) on vakuuttunut siitä, etteivät ne ole ristiriidassa toistensa kanssa, jos ne vain ymmärretään oikein. Raamatun on siis annettava tulkita itse itseään eli antaa selkeiden tekstinkohtien selittää epäselvempiä kohtia (mts. 216.) Siinä Raamatun omat ristiviittaukset voivat auttaa.

Viides kohta on ainoa, jota ei voi yleistää kaikkien muiden tekstien tulkintaan. Gustavsson (2007, 215) väittää, että kaikki nämä periaatteet olisivat sellaisia, jotka koskevat kaikkien muidenkin tekstien tulkintaa, mutta en usko hänen kuitenkaan tarkoittaneen sitä tämän periaatteen kohdalla, sillä tämä liittyy hyvin pitkälti nimenomaan Raamatun tulkitsemiseen. Gustavssonin (mts. 216) mukaan koko Raamatun ydin ja raamatuntulkinnan avain on Jeesus. ”Raamatun läpi kulkee punainen lanka, jonka on saatava ohjata tulkintaamme” (mts. 216).

Jo varhaiset kristityt ja Jeesuksen omat seuraajat uskoivat, että Jeesuksen elämä, kärsimys, kuolema ja ylösnousemus ovat Vanhan testamentin tulkinnan avain (Luomanen, Lehtipuu & Merenlahti 2001, 43; Pihkala 2009, 60). Paavali uskoi, että Vanhan testamentin lupaukset täyttyivät Jeesuksen toiminnassa ja kaikessa Jeesukselle tapahtuneessa (Pihkala 2009, 60). Luomanen

ym. (2001, 43) selittävät, että varhaiset kristityt, joille Jeesus ilmestyi ylösnousseena, tulkitsivat tuota ilmestystä oman perinteensä kautta, mutta toisaalta ilmestys sai heidät tulkitsemaan perinnettään uudella tavalla. Jeesuksen ensimmäiset seuraajat uskoivat Jeesuksen olleen Vanhassa testamentissa luvattu Messias, ja Vanhasta testamentista alettiinkin etsiä viittauksia Jeesukseen (mts. 41, 43).

4.2 Erilaisia tulkintatapoja

4.2.1 Historiallis-kriittinen raamatuntutkimus

Historiallisessa raamatuntutkimuksessa Raamattu liitetään historian tapahtumiin osa osalta (Räisänen 1984, 145). Kirjoitukset ymmärretään niiden omia ideologisia ja historiallisia taustojaan vasten. Siksi niitä ei pidä tutkia toisten tekstien valossa, vaan niiden ajatuksia pyritään ymmärtämään vain niiden itsensä kautta. Esimerkiksi Vanhan testamentin kirjoituksia ei pidä tutkia Uuden testamentin valossa. (Luomanen ym. 2001, 53.) Pihkalan (2009, 66) mukaan kunkin tekstiä saa selittää vain varhaisempien tai samanaikaisten tekstien avulla. Esimerkiksi Jesajan lukua 53, jossa puhutaan kärsivästä Herran palvelijasta, ei voi tulkita Jeesukseen viittaavaksi, sillä kyseinen kohta ja muut Vanhan testamentin lausumat, jotka on tulkittu profetiaksi Jeesuksesta, on tulkittu sellaisiksi vasta alkuseurakunnan aikaan. Myöskään Jeesuksen sanomaa tutkittaessa ei voida hyödyntää Raamatun kirjeiden kirjoittajien tulkintoja. Tavoite on selvittää jokaisen tekstin alkuperäinen eli historiallinen merkitys. (Mts. 66.)

Räisänen (1984, 144) mukaan historiallisessa tutkimuksessa lähdetään liikkeelle siitä, missä tilanteessa Raamatun kyseinen kirja on syntynyt, ja kysytään kysymyksiä, kuten:

Kuka on kirjoittaja? Kenelle hän puhuu? Millaisessa tilanteessa kuulijat elävät? Mitä kirjoittaja haluaa sanoa? Miten hänen sanottavansa suhtautuu aikaisempien tai muiden samanaikaisten Raamatun kirjojen sanomaan? Miten hänen sanomansa suhtautuu samankalaisiin Raamatun ulkopuolisten tekstien sanomaan? (Mts. 144–145.)

Koska kysymykset ovat edellä luetellun kaltaisia, tutkija huomaa väistämättä eroja Raamatun tekstien kirjoittajien tyyliin ja sanomassa. Joskus erot ovat jopa ristiriitaisia. Lähtökohtana tutkimukseen ovat nimenomaan tekstit ja niiden pohjalta tehdyt havainnot, jotka usein pakottavat tutkijan ”tarkistamaan ajatteluaan”. (Räisänen 1984, 145.) Myös Luomanen ym. (2001, 53) toteavat, että eri teksteissä puhutaan samoista asioista joskus hyvinkin eri näkemyksin. Näitä eroja ei havaita, jos kaikkien kirjoittajien oletetaan käyttävän sanoja samassa merkityksessä (mts. 53). Historiallinen raamatuntutkimus ei kuitenkaan tarkoita tekstin arvostelemista ylhäältä päin vaan pyrkimystä ymmärtää sitä mahdollisimman hyvin (Räisänen 1984, 146).

Luomanen ym. (2001, 53) ottavat esimerkiksi eri merkityksissä käytetystä sanasta sanan ”vanhurskaus”. Heidän (mts. 55) mukaansa Paavali uskoi, että ihmisen teki vanhurskaaksi usko eikä lain noudattaminen. Paavalille usko ylösnousseeseen Kristukseen riitti pelastukseen, eli uskovan ei tarvinnut ryhtyä juutalaiseksi seuratakseen Jeesusta (mts. 55). Matteus piti lain noudattamista edelleen olennaisena osana kristityn elämässä (mts. 57). Samoilla linjoilla on Jaakobin kirje (mts. 58). Luomasen ym. (mts. 59) mukaan erot selittyvät sillä, että laki tarkoitti eri asiaa Jaakobille ja Paavalille. Paavali taisteli erityisesti juutalaisten ympärileikkausta, ruokasääntöjä ja ihmisten väliseen kanssakäymiseen liittyviä sääntöjä vastaan, eikä Jaakobkaan tunnu sitä vastustavan. Jaakob painotti sävyisyyttä, viisautta, kielen hillitsemistä, lähimmäisistä huolehtimista ja muita tällaisia asioita. (Mts. 59.) Matteukselle tärkeää oli kultainen sääntö. Hän tulkitsi lakia väljemmin kuin juutalaiset, mutta suhtautui siihen silti myönteisesti. (Mts. 57.)

Historiallis-kriittisen raamatuntutkimuksen tavoite on löytää Raamatun kirjoitusten alkuperäinen merkitys (Luomanen ym. 2001, 59). Menetelmä ei tosin vastaa kysymykseen, ”mitä Raamattu merkitsee meille tässä ja nyt” (Räisänen 1984, 147). Pihkala (2009, 66) toteaa, että historiallis-kriittinen raamatuntutkimus on periaatteessa epädogmaattista eli opillisesti sitoutumatonta. Se kertoo Räisäsen (1984, 147) mukaan vain Raamatun sisällön, faktat. Siksi se onkin yhdistänyt tutkijoita yli tunnustuskuntien, sillä eri tunnustuskuntien ja jopa uskontojen tutkijat voivat päätyä täysin samoihin tuloksiin tutkiessaan Raamattua tällä menetelmällä. (Mts. 146–147.)

4.2.2 Allegorinen eli vertauskuvallinen tulkinta sekä typologinen tulkinta

Riekkisen (2003, 253) mukaan allegorinen eli vertauskuvallinen tulkintatapa on hyvin vanha. Sitä käyttivät jo stoalaiset filosofit Homeroksen runoja tulkitessaan. Sen kuuluisimpiin kehittäjiin kuului Origenes, joka eli 200-luvulla Aleksandriassa. Kirkkoisän vaikutuksesta tulkintatapa oli valloilla yli tuhat vuotta. (Mts. 253.) Pihkalan (2009, 65) mukaan toinen 200-luvulla vaikuttanut allegorisen tulkintatavan kannattaja oli raamatuntutkija Klemens Aleksandrialainen. Tulkintatapa vaikutti keskiajan lopulle asti; vasta humanismi ja uskonpuhdistus alkoivat murtaa allegorisen tulkinnan asemaa (Riekkinen 2003, 253; Pihkala 2009, 65).

Allegorisen tulkintatavan mukaan Raamatun tekstien kirjaimellisen sanoman taustalla on aina sen varsinainen eli hengellinen sanoma. Siten voidaan ratkaista monien tekstien tulkintavaikeuksia ja jännitteitä. (Riekkinen 2003, 253.) Tulkintatavan pohja on kreikkalainen kolmijakoinen ihmiskäsitys. Ihmisen alin kerros on ruumis, keskimäinen on sielu ja kaikkein ylin on henki. Raamatuntulkinta noudattelee näitä tasoja. Alin ruumiillinen taso on kirjaimellinen mer-

kitys. Seuraava taso on sielullinen eli moraalinen. Korkein taso on vastaavasti hengellinen merkitys. Jumalalliset totuudet voidaan kohdata vasta tuolla kolmannella tasolla. Origenes kuitenkin piti kaikkia tasoja tärkeinä. Ensin piti selvittää ruumiillinen ja sielullinen merkitys, ennen kuin oikea hengellinen merkitys voitiin tavoittaa. (Pihkala 2009, 65.)

Myös Raamatussa itsessään esiintyy allegorista tulkintaa esimerkiksi Uudessa testamentissa kylväjävertauksen selityksessä Markuksen evankeliumin jakeissa 4:13–20. Ongelmana tulkintatavassa on kuitenkin se, että se mahdollistaa täysin mielivaltaiset tulkinnat eikä tee useinkaan oikeutta tekstien alkuperäiselle merkitykselle. (Riekkinen 2003, 253.) Pihkalan (2009, 65) mukaan suurin ongelma oli tasolta toiselle kiipeämisen tapa. Tekstistä saatiin esiin monimutkaisen lukusymboliikan kautta sellaisia merkityksiä, jotka olivat hyvin kaukana alkuperäisestä historiallisesta tilanteesta. Allegoria tarkoitti monesti historian symbolisointia. Tulkinta oli kyllä yleensä sinänsä oikeaoppinen. Varhainen kristikunta teki allegorisia tulkintoja, jotka olivat hengellisesti hyvin puhuttelevia ja täynnä eksistenttistä jännitettä, mutta ne olivat silti mielivaltaisia tekstin alkuperäisen merkityksen kannalta. (Pihkala 2009, 65.)

Allegorisen tulkinnan alalaji on typologinen eli esikuvallinen tulkinta. Sen mukaan Vanhassa testamentissa on monia tapahtumia ja henkilöitä, jotka ennakoivat Jeesusta. Tulkintatavan nimi tulee kreikan sanasta *typos*, joka tarkoittaa esikuvaa. Esimerkiksi Vanhan testamentin kertomukset mannaihmeistä ovat esikuva ehtoollisesta. (Riekkinen 2003, 253.)

4.2.3 Lutherin raamattukäsitys ja sanainspiraatio

Riekkisen (2003, 254) mukaan uskonpuhdistaja Martti Lutherille (1483–1546) raamattukäsitys ja jumalakäsitys kulkivat käsi kädessä. Lutherin mielestä Jumala on ilmoittanut itsensä yleisen ilmoituksen lisäksi etenkin Kristuksessa, niin kuin Raamattukin kertoo, ja se tekee Raamatusta Jumalan ilmoituksen välineen. Raamatun tehtävä on ”ajaa Kristusta”. (Mts. 254) Luther piti Raamatun tekstiä yksinkertaisena ja selvänä, vaikka teksteissä oli kiinnitettävä huomiota kirjaimellisen merkityksen lisäksi hengellisiin, moraalisiin ja eskatologisiin eli lopun aikoja koskeviin ulottuvuuksiin, joiden kautta Jumala puhuttelee ihmisiä. Pyhä Henki kirkastaa Raamatun ja Jumalan Sanan, joskin inhimillisiä sanoja pitää tutkia myös inhimillisen järjen kautta. Lutherin tulkintatapa torjui onnistuneesti allegorisen metodin pahimmat ylilyönnit. Se myös raivasi tietä Raamatun historialliselle tutkimukselle. (Riekkinen 2003, 254.)

Lutherin raamattukäsitys vietiin kuitenkin 1500- ja 1600-luvulla äärimmilleen, ja syntyi luterilainen sanainspiraation ajatukseen nojaava puhdasoppisuus. Raamatun kirjoittajat olivat sen mukaan mekaanisia kirjureita. Raamattua pidettiin erehtymättömänä ja jokaista kirjaintakin

Pyhän Hengen inspiroimana. Siksi Raamatussa ei voinut olla virheitä eikä ristiriitoja. Näkemys johti yhä nykyäänkin vaikuttavaan fundamentalistiseen tulkintatapaan. (Riekkinen 2003, 255.)

4.2.4 Fundamentalismi ja konservatiivinen näkemys

Fundamentalismi perustuu sanainspiraatioon (Riekkinen 2003, 255). Näkemyksessä Raamatua pidetään erehtymättömänä ja kaikki, mitä siinä on, ymmärretään todeksi kirjaimellisesti (Räisänen 1984, 144), myös historialliset ja biologiset seikat (Riekkinen 2003, 255). Fundamentalismissa uskotaan Raamatun ohjeiden olevan ehdottomia ja lopullisia (Räisänen 1984, 144). Tulkintatapa oli alkuun reaktio valistukselle ja kriittiselle raamatuntutkimukselle. Nykyisin näkemystä kannatetaan voimakkaasti erityisesti Yhdysvalloissa. (Riekkinen 2003, 255.)

Räisäsen (1984, 144) mukaan fundamentalistisessa raamatuntulkinnassa omaan järkeen turvautumista tulisi välttää kaikin keinoin, vaikka käytännössä ihminen silti vaistomaisesti jättää noudattamatta kirjaimellisesti joitakin Raamatun sääntöjä järkensä sanelemana. Tällaisia ovat esimerkiksi naiseen kohdistuvat säännöt Uudessa testamentissa, kuten rukoileminen paljain päin, opettaminen ja korujen käyttö. Juuri tällaiset asiat aiheuttavat ongelmia täysin fundamentalistisessa raamattunäkemyksessä, koska ennen pitkää joutuu kysymään, ”mihin Raamatun arvovallan järkkäminen yhdessä pienessäkin kohdassa johtaa”. (Mts. 144.) Siihen liittyy Räisäsen (mts. 144) mukaan pelko, että jos tinkii yhdessä kohdassa, ei pian usko enää Jumalaankaan.

Riekkinen (2003, 255) lisää, ettei kirjaimellinen inspiraatioteoria, johon fundamentalistinen raamatuntulkinta pohjautuu, ”tee oikeutta Raamatun historiallis-teologiselle kirjakokoelmalle”. Vaarana on, että Raamatun synnystä ja luonteesta muodostuu samanlainen käsitys kuin muslimilla on *Koraanista* ja mormoneilla *Mormonin kirjasta*. Lisäksi voidaan ajautua helposti niin mielivaltaisiiin kuin vaarallisiinkin tulkintoihin. (Mts. 255.)

Tästä syystä moni konservatiivinen kristitty ei korostakaan sanainspiraatiota vaan Raamatun asiainspiraatiota Riekkisen (2003, 256) mukaan. Raamattua pidetään sekä jumalallisena että inhimillisenä kirjojen kokoelmana. Kriittistä raamatuntutkimusta ja arkeologiaa pyritään hyödyntämään tarkoituksenmukaisesti. (Mts. 256.) Konservatiivit myöntävät Riekkisen (mts. 256) mukaan, että Raamatussa on vanhentunutta ainesta, joka pitää asettaa taka-alalle. Etusijalle asetetaan aineisto, joka tukee ”perinnäisiä käsityksiä Raamatun ja sen hengen historiasta, uskosta ja siihen liittyvistä asioista” (mts. 256). Tulkintatapa siis varoittaa historismista omalla tavallaan. Se pyrkii torjumaan vääristymät, joita fundamentalismi on aiheuttanut, ja muistuttamaan, ettei tiede voi määritellä uskoa eikä kirkon usko ole riippuvainen historiallisen raamatuntutkimuksen tuloksista. (Mts. 256.)

4.2.5 Pelastushistoriallinen näkemys

Riekkisen (2003, 256) mukaan myös pelastushistoriallinen tulkintatapa korostaa asiainspiraatiota ja Jumalan toimintaa. Pihkala (2009, 73) toteaa, että pelastushistoriallisessa tulkintatavassa Jumalan toiminta historiassa on koko Raamatun punainen lanka. Näkemyksen mukaan Raamatun ytimessä on ”ihmisten todistus Jumalan teoista historiassa” (Räisänen 1984, 147), ja siitä muodostuu yksi suuri kokonaisuus (mts. 147). Historia on maailmansisäinen (immanenttinen) tekojen ja tapahtumien sarja, johon nivoutuu Jumalan suunnitelman mukaisten pelastustekojen sarja (Pihkala 2009, 73).

Tulkintatavan nimekkäimpiä edustajia olivat varhaisessa kristikunnassa Irenaeus ja Augustinus. Näkemys unohtui lähes kokonaan, kunnes se nousi pintaan joissakin pietistisissä virtauksissa ja etenkin niin kutsutussa raamatullisessa teologiassa 1800-luvulla. Toisen maailmansodan jälkeen Cullmann ja Stauffer ovat kehittäneet tätä näkemystä. Moltmann ja Pannenberg puolestaan ovat soveltaneet tätä mallia systemaattisen teologian puolella. (Pihkala 2009, 74.)

Riekkinen (2003, 256) toteaa, että näkemyksessä Vanhan testamentin aikaa pidetään valmistavana vaiheena liittoineen ja lupauksineen. Pelastushistoria kulminoituu Jeesuksen elämään, ristinkuolemaan ja ylösnousemukseen. Apostolinen aika puolestaan aloitti täyttymyksen ajan, jota leimasivat lähetystyö sekä Kristuksen takaisin tulemisen ja viimeisen tuomion odotus. (Mts. 256.) Pihkala (2009, 73–64) tiivistää koko Raamatun pelastushistorian näin:

Pelastushistoriaan kuuluu jo luominen, samoin syntiinlankeemus, patriarkkojen aika, Jumalan liitto Israelin kanssa, Israelin kansan historia, Sanan tuleminen lihaksi eli Jumalan tuleminen ihmiseksi Jeesuksessa, Jeesuksen elämä ja risti, ylösnousemus ja taivaaseen astuminen, seurakunnan toiminta aina Jeesuksen toiseen tulemiseen asti, viimeinen tuomio ja maailman muuttuminen uudeksi.

Ehdottoman tärkeää tälle näkemykselle on Räisäsen (1984, 147) mukaan se, että Jumalan keskeisimmät teot ovat historiallisia tosiasioita. Pihkala (2009, 74) tosin sanoo, että Jumalan toimintaa ei voida noin vain lukea historiasta vaan kyseessä on ilmoitukseen perustuva uskon tulkinta, jota ilman pelastushistoriaa ei voi historiasta nähdä. Pihkala (mts. 75) lisää, että historian lisäksi Jeesus on moniselitteinen. Myös Jeesuksen näkee Jumalaksi vain Jumalan ihmisessä synnyttämä usko. Koko näkemyksen paino on siis Jumalan aikaansaamassa uskossa. (Mts. 75.)

Tärkeänä pidetään Riekkisen (2003, 257) mukaan sanomaa sovituksista, pelastuksesta ja vapautuksesta Kristuksessa. Kokonaisuutena Vanha testamentti kertoo Israelin kansan historiasta Jumalan pelastustekojen sarjana, ja Uusi testamentti siitä, että Kristus on Vanhan testamentin lupauksen täyttymys (Pihkala 2009, 74). Tulkintatavan mukaan Raamattu todistaa ja

tulkitsi sitä, miten Jumala kulloinkin on puhutellut ihmisiä ja johtanut historiaa. Näitä koke-
muksia sävyttävät kirjoittajien ja ajankohtien ymmärrys ympäröivästä todellisuudesta. (Riek-
kinen 2003, 257.) Pelastushistoriallisella näkemyksellä on Suomen evankelis-luterilaisessa kir-
kossa puolivirallinen asema (mts. 147–148).

4.2.6 Eksistentiaalinen eli ei-kirjaimellinen näkemys

Tulkintatapa, jota Riekkinen (2003, 257) kutsuu eksistentiaalistiseksi näkemykseksi, on käytän-
nössä samanlainen kuin Räisäsen (1984, 149–150) ei-kirjaimellinen näkemys. Metodin nimek-
kään edustaja on Räisäsen (mts. 150) ja Riekkisen (2003, 257) mukaan saksalainen Rudolf Bult-
mann (1884–1976). Pihkalan (2009, 72) mukaan Bultmann kehitti tulkintamallin toisen maa-
ilmansodan aikaan. Bultmann erotti historiallisen tutkimuksen ja Raamatun sanoman toisis-
taan. Hänelle sanoma Kristuksesta oli kaikki kaikessa, ja historia merkitsi vain vähän jos sitä-
kään. (Mts. 72–73.)

Riekkisen (2003, 257) mukaan myös Bultmann kannatti omalla tavallaan ajatusta Raamatun
asiainspiraatiosta. Riekkisen (mts. 257) mukaan Bultmannille tärkeintä Raamatussa oli sen
ydinsanoma, joka puhuttelee ihmisiä kautta aikojen. Räisänen (1984, 149) toteaa Bultmannin
halunneen saattaa nykylukijan tekemään samanlaisia ratkaisuja kuin ensimmäiset lukijat. Siksi
Raamatun myyttejä eli antiikin ihmisten käsityksiä on tulkittava uudelleen nykyaikaisin käsit-
tein, jotta niiden merkitys voidaan ymmärtää (mts. 149). Bultmannin mukaan Raamatun myyt-
tinen maailmankuva on nykyaikaiselle ihmiselle vieras ja vanhentunut (Pihkala 2009, 73).
Riekkinen (2003, 257) lisää, että Raamatun sanoma piti Bultmannin mielestä vapauttaa myyt-
tisistä rasitteistaan (= *Entmythologisierung*, Pihkala 2009, 73), jotta sanoma voidaan ymmärtää.
Bultmann kutsui tulkintatapaa eksistentiaalistiseksi interpretaatioksi (Pihkala 2009, 73).

Räisäsen (1984, 149) mukaan Bultmann piti myytteinä muun muassa riivaajia, Jeesuksen tule-
mista takaisin sekä Jumalan tuloa ihmiseksi maan päälle kuolemaan ihmisten syntien puolesta.
Uuden testamentin sanoma on ei-kirjaimellisen näkemyksen mukaan pohjimmiltaan se, kuinka
ihminen voi ymmärtää itsensä, tehtävänsä ja mahdollisuutensa uudella tavalla Jumalan maail-
massa (mts. 149). Riekkinen (2003, 257) toteaa, että eksistentiaalistit eivät pidä Raamattua his-
torian tai luonnontieteen oppikirjana vaan että se vastaa ihmisten ”perimmäisiin eksistentiaa-
lisiin kysymyksiin Jumalasta, elämän tarkoituksesta ja mielekkyydestä”. Eksistentiaalisissa
tärkeää on hengellinen sanoma, joka ilmenee uskona ihmisen arkielämässä (mts. 257).

Räisänen (1984, 150) kirjoittaa, että Bultmannin mukaan ihmisen kohtaaminen Jumalan kanssa ei ole sidottu erityiseen pelastushistoriaan, vaikka Jeesuksen kuolemalla ja vertauskuvallisesti ymmärretyllä ylösnousemuksella onkin ratkaiseva asema Bultmannin näkemyksessä. Riekkinen (2003, 258) lisää, että myyttien avulla voidaan vaikuttaa ihmismielen syvätasoihin, mutta silti julistuksessa pitää käyttää nykyaikaista käsitteistöä, jotta myyttien takana piilevä itse asia pääsisi oikeuksiinsa. Eksistentiaalinen tulkinta pyrkii ajankohtaistamaan, tulkitsemaan ja julistamaan Raamatun sanomaa niin, että niillä voidaan löytää ihmisissä henkilökohtaista tarttumapintaa (mts. 258).

Pihkala (2009, 73) toteaa, että tulkintamallissa on selkeitä ongelmakohtia, vaikka joidenkin tekstien ymmärtämiseen siitä on merkittävää apua. Ongelmia syntyy silloin, kun eksistentiaalisesta tulkintatavasta yritetään tehdä ainoa tulkintatapa. Silloin se ei tee oikeutta Raamatun kokonaisuudelle, koska monissa Raamatun teksteissä historian tapahtumia pidetään olennaisen tärkeinä pelastuksen kannalta. (Mts. 73.)

4.2.7 Kontekstuaaliset tulkintatavat

Raamatulla on myös ideologisia tulkintatapoja, kuten syväpsykologinen, marxilainen ja humanistinen tulkintatapa. Ne ovat kuitenkin antaneet tilaa uusille tuulille, jotka korostavat sitä, että tulkinta riippuu ympäristöstään eli kontekstista. Uusissa tuulissa kiinnitetään huomiota lukijaan tai kuulijaan, jonka annetaan olla oman uskonsa subjekti. Tällaisia uusia tuulia ovat muun muassa useimmat vapautuksen teologiaan luokiteltavat tulkintatavat. (Riekkinen 2003, 258.)

Syvyyspsykologinen tulkintamalli on ollut enemmän lääkärin kuin teologien suosiossa (Pihkala 2009, 75). Pihkalan (mts. 75) mukaan se johtunee siitä, että Freudin teoriat alkoivat kiinnostaa teologeja vasta melko myöhään. Hedelmällisimmäksi on osoittautunut Karl G. Jungin tapa tarkastella ihmisen piilotajuntaa. Jung oli kiinnostunut Raamatun kuvista, joiden kautta pääsee käsiksi ”ihmisen minän tiedostamattomiin syvyyksiin.” (Mts. 75.) Pihkala (mts. 75) jatkaa, että jungilainen tulkinta on Bultmannin tulkinnan vastakohta. Tässä ei pyritä poistamaan myyttejä vaan liittämään ihmiset uudelleen Raamatun myytteihin, symboleihin ja kuviin. Tulkintamalli haluaa osoittaa, että ihmisten alitajunta puhuu yhä samaa kieltä ja käyttää samoja kuvia kuin Raamattu. (Mts. 75.)

Kolmannen maailman poliittisissa ja yhteiskunnallisissa oloissa syntyi erilaisia suhtautumistapoja (Pihkala 2009, 76). Riekkinen (2003, 258) mainitsee esimerkiksi latinalaisamerikkalaisen vapautuksen teologian, jossa kristinuskoa tulkitaan köyhien ja sorrettujen näkökulmasta. Siinä korostetaan oikeudenmukaisuutta, toivoa, solidaarisuutta ja lähimmäisenrakkautta. Toinen

esimerkki on Yhdysvaltojen ja Etelä-Afrikan niin kutsuttu musta teologia, joka korostaa rotujen välistä tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuuden edistämistä. Samankaltaisia teologioita, joilla jokaisella on omat kiintopisteensä, on myös muissa kulttuureissa, kuten Lähi-idässä, Intiassa ja Kiinassa. Kolmas esimerkki vapautuksen teologiasta on feministinen tulkinta, jossa Raamattua luetaan naisten elämäkokemuksesta, intuitiosta ja viisaudesta käsin. Tulkinnan edustajat ovat antaneet uusia näkökulmia raamatuntulkintaan nostamalla pintaan Raamatun naishahmoja ja paljastamalla patriarkaalisia vallankäyttörakennelmia ja alistamispyrkimyksiä. Feministisen tulkinnan kannattajat korostavat tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta, mikä onkin vaikuttanut ”monien kirkkojen rakenteisiin ja sanomaan”. (Riekkinen 2003, 258–259.)

4.2.8 Tutkielman kirjoittajan tulkintatapa

Oma tulkintatapani on hyvin pitkälti pelastushistoriallinen. Olen samaa mieltä luvussa 4.1.2 mainituista Gustavssonin (2007, 215) yleisistä periaatteista. Jokainen voi ja saa tulkita Raamattua. Raamattua tulee tulkita historiallisena kirjana, eli on tärkeää ottaa huomioon, missä historiallisessa tilanteessa ja kenelle teksti on kirjoitettu. Tekstiä tulee mielestäni kuitenkin tulkita koko Raamatun kontekstin kautta, eli siinä on otettava huomioon tekstilaji ja koko Raamatun asiayhteys, mitkä ovat Gustavssonin (mts. 215–216) periaatteiden kolmas ja neljäs kohta. Lisäksi teksti on tulkittava Jeesuksen kautta, mitä myös Gustavsson (mts. 216) painottaa viidennessä periaatteessaan.

Raamatun on mielestäni annettava tulkita itse itseään. Luvussa 4.2.7 mainitut kontekstuaaliset tulkintatavat ovat siis poissuljettuja, vaikka toki eri ihmisiä eri tilanteissa Raamatun sana voikin puhutella ja puhuttelee eri tavoin. Lähtökohtaisesti olen silti sitä vastaan, että Raamattua luetaan omien näkemysten kautta ja päätetään niistä käsin, mikä Raamatussa pitää paikkansa ja pätee nykyäänkin ja mikä taas ei. Raamattu on siis auktoriteetti, jonka tarkoitus on muokata ihmisten ajatuksia ja mielipiteitä Jumalasta ja elämästä.

Erilaisia tulkintatapoja tulee mielestäni hyödyntää tilannekohtaisesti tekstilajista riippuen. Jeesus itse puhui paljon vertauksin, ja näitä vertauksia tulee näin ollen tulkita allegorisesti. En kuitenkaan ole sitä mieltä, että kaikkea Raamatussa pitäisi tulkita allegorisesti, koska se avaa oven mielivaltaisille tulkinnoille, kuten luvussa 4.2.2 selitettiin. Mutta joissakin tilanteissa (kuten juuri vertauksissa) näin on tehtävä.

Luvun 4.2.2 lopussa mainittiin typologinen tulkintatapa. Uskon, että tämä pitää paikkansa, eli Vanhassa testamentissa on paljon erilaisia tyyppejä eli esikuvia Raamatun myöhemmistä

asioista ja tapahtumista. Esimerkiksi Jeesuksesta on Vanhan testamentin henkilöissä ja tapahtumissa useita esikuvia. Muun muassa Israelin erämaavaelluksen aikana neljännen Mooseksen kirjan luvussa 21 oli tilanne, jossa Herra lähetti kärsimättömän ja napisevan kansan joukkoon myrkkykäärmeitä. Herra kuitenkin käski Mooseksen laittaa tangon päähän vaskikäärmeen, ja jokainen, joka katsoi sitä, parantui myrkkykäärmeen puremasta. Vaskikäärme oli esikuva siitä, miten Kristus ripustettiin puuhun, ristille, ja jokainen, joka kääntyy hänen puoleensa (eli uskoo häneen), saa synnit anteeksi ja pelastuu.

Olen myös sitä mieltä, että monet näennäiset ristiriidat ovat selitettävissä. Historiallis-kriittisen raamatuntutkimuksen yhteydessä (luku 4.2.1) mainittu Luomasen ym. (2001, 53–59) esimerkki sanan vanhurskaus ymmärtämisestä ei ole ristiriitainen, vaikka ensikatsomalta niin vaikuttaa. Esimerkissä puhuttiin siitä, että Paavali painotti lain noudattamisen turhuutta ja Matteus ja Jaakob sen noudattamisen tärkeyttä. Olen itse näitä eroja tutkiessani havainnut, että kyse on eri asioista. Paavali puhuu omavanhurskautta vastaan. Omavanhurskaus tarkoittaa omilla teoilla ansaittua vanhurskautta ja pelastusta. Paavali oli vakuuttunut siitä, ettei kukaan voi teoilla ansaita pelastusta, vaan ihmiset ovat pelastettuja armosta uskon kautta, eivät itsensä ja omien tekojensa kautta, sillä pelastus on Jumalan lahja (vrt. Ef. 2:8–9). Kyse on siis pelastusta varten tehtävistä teoista (tai tarkemmin sanoen niiden tekemättä jättämisestä). Jaakob puolestaan puhui teoista, joiden pitäisi olla uskon osoitus (vrt. Jaak. 2:17–18). Kyse on siis jo Kristukseen uskovien teoista. Nämä teot eivät ole pelastuksen ehto vaan pelastuksen aikaansaannos ja seuraus. Paavalikin puhuu Galatalaiskirjeessä hengen hedelmästä (Gal. 5:22–23), jossa mainitaan samoja asioita kuin mitä Jaakob peräänkuuluttaa: sävyisyys, itsensä hillitseminen, ystävällisyys ja hyvyys. Seattlelaisen Mars Hill -seurakunnan pastori Mark Driscoll (2011) onkin sanonut, että usko on sisäinen vakaumus joka synnyttää ulkoisen toiminnan. Juuri tätä minäkin ymmärrän Paavalin ja Jaakobin näennäisesti vastakkaisten näkemysten tarkoittavan.

Olen vakuuttunut siitä, että Raamattu on kokonaisuus, jossa näkyy selvä pelastushistoriallinen Jumalan suunnitelma ja toiminta. Vanha testamentti kertoo siitä, miten Jumala loi maailman, miten ihminen lankesi syntiin ja miten Jumala valitsi Israelin kansan valmistaakseen sen kautta tien pelastukseen. Uusi testamentti puolestaan kertoo tuon pelastuksen toteutumisesta: Jeesuksesta. Jeesus täytti kaikki Vanhan testamentin profetiat Messiaasta ja mahdollisti pelastuksen. Jeesus on koko Raamatun tulkinnan avain.

5 Aineisto ja tutkimusmenetelmä

Raamatunkäännösten välisiä merkityseroja vertaillaan tässä tutkielmassa neljällä käännöksellä, joista kaksi on suomen- ja kaksi saksankielistä. Suomalaiset käännökset ovat vuosina 1933 ja 1938 kirkolliskokouksen käyttöönottama *Pyhä Raamattu* (= PR33) sekä niin kutsuttu uusi käännös eli vuonna 1992 käyttöön otettu *Pyhä Raamattu* (= PR92). Saksalaiset käännökset ovat *Die Heilige Schrift* eli Elberfeldin käännös (= ELB), joka julkaistiin kokonaisuudessaan vuonna 1871 ja josta on julkaistu korjaamaton painos vuonna 1905, sekä *Hoffnung für alle* (= HFA), jonka uusin, korjattu versio julkaistiin vuonna 2002. Uudemmat versiot saksankielisistä käännöksistä on käytössä analyysissä. Käännösten historiasta on kerrottu tarkemmin luvuissa 2.1.5 ja 2.1.6., mutta niiden erityispiirteistä kerrotaan tässä luvussa.

Aineistossa analysoitavat luvut ovat Ruut 1, psalmi 139, Jesaja 53 ja Efesolaiskirje 2. Yhteensä jakeita on 80, tosin niiden määrä ei jakaudu aivan tasaisesti eri lukuihin. Historiallista tekstilajia edustavassa Ruutin luvussa 1 on 22 jaetta. Runoutta edustavassa psalmissa 139 on 24 jaetta. Profetiaa edustavassa Jesajan luvussa 53 on vain 12 jaetta, mutta jakeet ovat muiden analyysiin valittujen lukujen jakeita huomattavasti pidempiä. Kirjeitä ja opinkappaleita edustavassa Efesolaiskirjeen toisessa luvussa on 22 jaetta, ja se on ainoa analyysiin valittu luku Uudesta testamentista. Lukujen tärkeimmät valintaperusteet olivat tekstilaji ja pituus.

5.1 Aineistoon valituista raamatunkäännöksistä

5.1.1 Pyhä Raamattu 1933/1938

Raamatunsuomennos vuosilta 1933 ja 1938 valittiin analyysiin sen tähden, että se edustaa vanhemman saksalaisen Elberfeldin käännöksen (= ELB) ohella formaalia ekvivalenssia. Niitä on myös alettu kääntää suunnilleen samoihin aikoihin, vaikka suomalainen käännös valmistuikin vasta noin kuusikymmentä vuotta ELB:tä myöhemmin. Käännöksen asemalla evankelis-luterilaisen kirkon virallisena Raamattuna oli merkitystä ainoastaan toisen analyysiin valitun suomalaisen käännöksen, vuonna 1992 käyttöön otetun raamatunsuomennoksen (PR92) kannalta. Vuoden 1776 suomennoksen kieli on jo niin vanhaa, että sitä ei ollut siitä syystä järkevää valita analyysiin.

5.1.1.1 Käännösstrategia ja -funktio

Raamatunkäännöskomitean työohjeena oli, että käännöksessä tuli säilyttää vanhan vuoden 1776 kirkkoraamatun luonne ja että käännösten Vanhan Testamentin kirjoista piti olla keskenään yhdenmukaisia. Kielen tuli olla vapaa arkaismeista ja vanhentuneista lauseparsista, mutta oudoimpia murteellisuuksia oli myös vältettävä. (Puukko 1946, 370.)

Käännösihanteena oli ilmaista Raamatun oma ajatus mahdollisimman selvästi suomeksi ilman, että suomennokseen sisällytettäisiin selitysupillisiä teorioita. Komitea koetti kääntää enemmän ajatuksia kuin sanoja, mutta pyrki silti kielelliseen tarkkuuteen. Ei siis haluttu noudattaa orjallisesti heprealaista tekstiä eikä myöskään toisaalta tehdä liian selittävää käännöstä. Johdava periaate oli filologisen ja tieteellisen tarkkuuden ohella ennen kaikkea uskollisuus heprealaista alkutekstiä kohtaan. (Puukko 1946, 388–389, 394.)

Kieliasun puolesta oli päätetty, että raamattu- ja kirkkokieli oli säilytettävä. Siitä sanotaan, että ”[t]ämä yksinkertaisuudessaan jalo, järeä ja voimallinen tyyli vastaa parhaiten Vanhan Testamentin henkeä. Mahdollisuuden mukaan on käytetty vanhoja, käytännössä pyhittyneitä sanoja ja niiden mukaista lauserakennetta.” (Puukko 1946, 390.)

5.1.1.2 Käytetyt lähtötekstit

Vanhan testamentin osalta komitean kanta lähtötekstiksi oli yksimielinen. Komitea käytti Jakob ben Hajjimin vuosina 1524–1525 julkaisemaa niin kutsuttua masoreettista tekstiä (ks. 2.4), joka on pohjana 1900-luvun alkupuolella valmistuneelle *Biblia Hebraicalle*. Se on monen nykyajan oppineen yhteistyön tulos, ja myös eniten käytetty heprealainen painos Vanhasta testamentista. Komitea on seurannut masoreettista tekstiä niin pitkälle kuin suinkin mahdollista ymmärrettävyyden kannalta ja käyttänyt ainoastaan ristiriitaisissa kohdissa jotakin muuta masoreettisen tekstin toisintoa, toisen raamatunkirjan rinnakkaistekstiä tai muita vanhoja käännöksiä, joista tärkeimpiä olivat Septuaginta (ks. 2.1.1), Vulgata (ks. 2.1.2) ja Pešitta (syyrialainen käännös). (Puukko 1946, 370–371.)

Uuden testamentin osalta komitea seurasi Eberhard Nestlen toimittamaa tekstilaitosta, mutta ei kuitenkaan noudattanut sitä orjallisesti. Pääasiallisesti komitea seurasi vuonna 1913 väliaikaiseen käyttöön hyväksyttyä käännöstä. Kyseinen Nestlen teksti on useiden vanhojen kreikkalaisten käsikirjoitusten pohjalta valmistunut kriittinen kompromissiteksti. (Puukko 1946, 347, 403.)

5.1.1.3 Kehuja ja kritiikkiä

Komitea sai vuosien varrella paljon palautetta tekemistään käännöksistä, joita se julkaisi vihkoina sitä mukaa kun ne valmistuivat. Kieliasua keuhuttiin, että se oli miellyttävää ja selkeää lukea, ja lopullisessa käännöksessä se saatiin yhtenäiseksi koko Raamattuun. Silti niin kieli kuin sisältökin saivat matkan varrella kritiikkiä osakseen, ja se pyrittiin uusia käännösehdotuksia laadittaessa ottamaan huomioon. Loppujen lopuksi käännökseen oltiin kuitenkin tyytyväisiä,

vaikka joissakin kohdissa se poikkesikin paljon vanhasta vuoden 1776 kirkkoraamatusta, johon kansa oli ehtinyt tottua. (Puukko 1946, 360–411.)

Myöhemmin käännöstä on kritisoitu juuri siitä, että siinä pyrittiin yhtenäiseen kieliasuun läpi koko Raamatun, vaikka Raamattu sisältää useita erilaisia teksti- ja tyyllilajeja. Kritiikkiä on myös annettu siitä, että kieliasu on saatettu lähemmäs vanhaa raamatunkieltä. Myös kielentarkastaja Juhani Aho olisi halunnut pyrkiä työtä tehdessään lähemmäs selittävää käännöstä, kun taas lopullinen tarkastaja Otto Manninen halusi säilyttää vanhan kirkkokielen. (Itkonen-Kaila 1986, 86–87.)

5.1.2 Pyhä Raamattu 1992

Vuoden 1992 raamatunsuomennos (PR92) valittiin analyysiin ensinnäkin sillä perusteella, että se noudattaa dynaamista ekvivalenssia. Toiseksi se on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virallinen raamatunkäännös tällä hetkellä. Vielä uudempi, vuonna 2012 valmistunut Raamattu Kansalle -yhdistyksen raamatunkäännös olisi ollut tuorein valinta suomenkielisistä Raamattuista, mutta koska sen käännöstapa on lähempänä formaalia ekvivalenssia, sitä ei ollut järkevää valita tähän. Lisäksi vuoden 1992 raamatunsuomennosta on alettu kääntää samoihin aikoihin kuin saksalaista *Hoffnung für alle* -käännöstä, vaikka tämä julkaistiinkin myöhemmin.

5.1.2.1 Käännösstrategia ja -funktio

Vuonna 1992 käyttöön otetun suomennoksen käännöskomitean mahdollisesti tärkein linjanveto oli tehdä suomennos, joka ”noudattaisi suomen kielen, eikä alkukielten usein aivan toisenlaisia rakenteita”, jotta suomennos olisi ymmärrettävä. (Nikolainen 1986, 12.) Tämän toteuttamiseksi formaalinen käännösihanne sai väistyä dynaamisen vastaavuuden periaatteen tieltä (Räisänen 1986, 177). Räisänen (mts. 188) tosin huomauttaa, että ”[d]ynaaminen käännöstapa, johon liittyy sanakonkordanssista luopuminen, auttaa ymmärtämään kulloinkin käsillä olevaa tekstiä kokonaisuutena. Sen sijaan se saattaa vaikeuttaa lukijan pyrkimyksiä suhteuttaa kyseinen teksti toisiin teksteihin, Raamatun omiin ja muihin.” Komitean periaatteisiin kuului se, että sellaisissa kohdissa, joissa on kaksi mahdollista tulkintaa, on tietoisesti valittu niistä yksi hyvin perusteltu tulkinta. Komitea ei pyrkinyt jättämään käännökseen epämääräisiä ja monitulkintaisia muotoiluja. (Kauppinen 1990, 6.)

Kieliasulle ja tyyllille oli myös asetettu omat tavoitteet. Itkonen-Kailan (1986, 87) mukaan käännöskomitean yksi tavoite oli kääntää luontevalla ja nykyaikaisella suomen yleiskielellä. Eri-tyistä raamattukieltä ei pyritty säilyttämään enää. Myös Raamatun eri osien välisiä tyylieroja pyrittiin ottamaan huomioon niiltä osin kuin se oli mahdollista. (Mts. 87.) Eräs yleisperiaate oli

myös, ”ettei käännökseen pidä jättää arvoituksellisia ilmaisuja, jotka lukija joutuisi tulkitsemaan pelkän oman intuitionsa varassa” (Harviainen 1986, 149). Komiteassa oltiin kuitenkin tietoisia siitä, että tässäkin oli hyvin usein parasta noudattaa varovaisuutta (mts. 149).

Nikolainen (1986, 12) toteaa, että suomennoksen kohderyhmä on ensisijaisesti nuoret ja uudet ikäluokat, joille Raamattua tullaan vielä opettamaan, eivätkä vanhemmat ikäluokat, jotka ovat jo oppineet tuntemaan Raamattunsa.

5.1.2.2 Käytetyt lähtötekstit

Uuden käännöksen lähtöteksteinä on käytetty Vanhan testamentin osalta masoreettista tekstiä sekä osin Septuagintaa. Uuden testamentin osalta käytössä on ollut sama tekstikriittinen rekonstruktio, joka oli käytössä jo edellisessä raamatunsuomennoksessa, eli vanhimpiin ja luotettavimmiksi tunnustettuihin käsikirjoituksiin perustuva Nestlen teksti (Nikolainen 1986, 10). Myös Räisänen (1986, 179–180) kommentoi Nestlen-Alandin laitosta luonnolliseksi ratkaisuksi. ”Sitä ei kuitenkaan ole seurattu mekaanisesti, vaan komitea on yksityiskohdissa tehnyt itsenäisiä ratkaisuja [--]” (mts. 179–180).

Etusija Vanhan testamentin alkutekstinä oli masoreettisella tekstillä. Räisänen (1986, 178) toteaa, että se on säilynyt melko hyvin, vaikkei se olekaan virheetön. Sitä ei siksi voitu seurata orjallisesti, vaan kääntäjät ovat joutuneet käyttämään apunaan muita vanhoja käännöksiä, joista tärkein oli Septuaginta (mts. 178). Tämä on Aejmelaeuksen (1986, 112–113) mukaan perusteltua, sillä Septuaginta eroaa joiltakin kohdin paljon masoreettisesta tekstistä, mikä kertoo siitä, että sen kääntäjät ovat käyttäneet jotakin muuta heprealaista tekstiä lähtötekstinään. Siitä, kumpi näistä on vanhempi tai alkuperäisempi käsikirjoitus, ei ole varmaa tietoa (mts. 106–123). Kummankin luotettavuuden puolesta puhuu se, että toisaalta masoreettisen tekstin ”säilyttämiseksi muuttumattomana ja poikkeavien tekstimuotojen torjumiseksi toimittiin aktiivisesti ilmeisesti jo 1. vuosisadalla jKr.” (mts. 107). Toisaalta Qumranin tekstilöydökset (ks. 2.4), jotka ovat vanhimmat löydetty Vanhan testamentin käsikirjoitukset, ovat vahvistaneet joitakin Septuagintan eroavaisuuksia masoreettiseen tekstiin verrattuna. Qumranin käsikirjoitukset eivät ole kuitenkaan horjuttaneet luottamusta masoreettiseen tekstiin, vaan päinvastoin osoittaneet, kuinka huolellista vuosisatoja kestänyt kopiointiperinne on. (Mts. 106–123) Huh-tala (2000, 230) sanookin, että jotkut Qumranin käsikirjoitusten tutkijat ovat maininneet vaikuttavimmaksi kokemuksekseen, että Raamatun tekstit ovat pysyneet yllättävän muuttumattomina vuosisatojen ajan.

5.1.2.3 Kehuja ja kritiikkiä

Vuoden 1992 kirkolliskokouksen hyväksymän raamatunkäännöksen yksi perusperiaate oli Eugene A. Nidan kehittämä niin kutsuttu dynaaminen ekvivalenssi eli samantehoisuus (vrt. Salminen 1986, 162). Periaate tosin tuotti eriäviä mielipiteitä jo käännösprosessin aikana komitean sisällä. Suomen Vapaitten Kristittyjen Neuvoston (SVKN) edustaja Valtter Luoto (1986, 22) kommentoi dynaamisen ekvivalenssin haittapuolia, että siinä ”ajaudutaan helposti alkutekstiin nähden liian vapaaseen ja usein selittelevään lopputulokseen. Tällä pyritään kyllä sisällön selkeyteen, mutta käytännössä tuloksena voi olla alkuperäisen sanonnan voiman katoaminen, jopa väärä tulkinta.” Myös Metropoliitta Johannes (1986, 17) esittää samansuuntaisen huomautuksen:

Raamatunkäännöstyön perusongelmia on, että monessa tapauksessa käännös itse asiassa on tietyllä tavalla tulkinta – eikä vain ”käännös” ja lisäksi nimenomaan teologinen tulkinta. Eri kirkkojen opetusperinteen valossa samat raamatunkohdat voivat näin saada erilaisen tulkinnan.

Räisänen (1986, 189) kuitenkin kehuu raamatunkäännöskomitean käännösehdotusta, että se onnistuu vanhaan kirkkoraamattuun (PR33) verrattuna tuomaan kauttaaltaan entistä selvemmin alkutekstin ajatuksen esiin. Hän jatkaa, että ”[u]usi käännös on yleensä hyvää ja selkeää kieltä. Se on myös asian puolesta tarkkaa ja huolellista työtä; vain harvoissa tapauksissa tarkoituksenmukaisuus on syrjäyttänyt asiallisuuden.”

5.1.3 Die Heilige Schrift eli Elberfeldin käännös 1905

Elberfeldin käännös on vanhin analyysiin valittu käännös. Suomalaista vuosien 1933 ja 1938 raamatunkäännöstä (PR33) alettiin kääntää samoihin aikoihin, joten siksi Elberfeldin käännös oli luonnollinen valinta. Elberfeldin käännös myös noudattaa PR33:n tavoin formaalia ekvivalenssia. Tässä työssä siitä käytetään muokkaamatonta painosta vuodelta 1905.

5.1.3.1 Käännösstrategia ja -funktio

Vuonna 1871 ilmestyneen koko Raamatun esipuheessa (*Die Heilige Schrift* 1871, 3) kerrotaan, että sen kääntäjien tarkoituksena ei ollut tehdä teosta oppineille, vaan ajatuksena oli nimenomaan tehdä niin sanotusti yksinkertaiselle lukijalle mahdollisimman uskollinen ja tarkka käännös. Siinä myös korostetaan, ettei kyseessä ole luterilaisen käännöksen korjaus tai parantelu, sillä kääntäjien tavoite ei tällöin toteutuisi. (Mts. 3, 6.) Sananmukaisuutta perustellaan muun muassa sillä, että siinä mikään merkitys ei huku tai peity, mikä on todennäköisempää vapaammassa käännöksessä. Esipuheessa mainitaankin tästä seuraavasti (mts. 6):

Weil nun aber niemand die ganze Tragweite dieser Offenbarung aufzufassen vermag und oft in einem Satze ein das Verständniß des Uebersetzers übersteigender Sinn verborgen liegt, der in einer freien Uebersetzung verloren geht, in einer genauern hingegen durch eine tiefere Belehrung des Heiligen Geistes gefunden werden könnte, so ist es eine gebietende Nothwendigkeit, das Wort des Urtextes gleichsam wie in einem Spiegel wieder hervorzubringen.

Heti tämän jälkeen todetaan silti, ettei tarkkuuden rajaa saa vetää niin tiukaksi, että lause menettäisi kaiken merkityksensä ja ymmärrettävyytensä toiselle kielelle käännettäessä (*Die Heilige Schrift* 1871, 6). Sellaisissa tapauksissa on siis annettu sijaa vapaammalle muodolle.

Toinen syy sananmukaisuudelle on kääntäjien usko siihen, ettei alkutekstin kirjoittajien tyylin, tottumusten, ajatusten ja tapojen välittäminen voisi olla täysin hyödytöntä. He myös uskoivat, ettei alkutekstin muodon säilyttäminen ole vailla merkitystä. Siksi he halusivat kääntää niin ymmärrettävästi ja samalla niin sananmukaisesti kuin vain mahdollista. (*Die Heilige Schrift* 1871, 6.)

Kohdissa, joissa on useampia käännösvaihtoehtoja, alaviitteeksi on merkitty ”Oder: ...”. Myös kohdissa, joissa kirjaimellinen käännös olisi syönyt liiaksi ymmärrettävyyttä, on alaviitteeseen merkitty ”Buchstäblich: ...” ja kerrottu kirjaimellinen käännös. Tekstin lomassa joitakin sanoja on kirjoitettu pienemmällä kirjaimella osoittamaan, ettei kyseistä sanaa ole ollut alkutekstissä, mutta saksankielessä sana on siinä kohdassa välttämätön. (*Die Heilige Schrift* 1871, 9–10.)

5.1.3.2 Käytetyt lähtötekstit

Uuden testamentin käännöksessä on käytetty useita käsikirjoituksia, joista tärkeimpiä olivat Aleksandrian ja Konstantinopolin käsikirjoitukset. Apuna käytettiin myös kommentaareja ja muita vanhoja käännöksiä, kuten Vulgataa. Useimmiten pyrittiin kuitenkin kääntämään alkukielestä ja noudateltiin kaikkein luotettavimpina pidettyjä käsikirjoituksia. Ainoastaan kohdissa, joista käsikirjoituksia vertailleet oppineet eivät olleet yhtä mieltä, he käyttivät niin kutsuttua Textus receptusta. Näitä kohtia oli kuitenkin harvassa, sillä enimmiltä osin oppineet olivat olleet yksimielisiä, ja kääntäjät seurasivat heidän esimerkkiään. (*Die Heilige Schrift* 1871, 7–9.)

Vaikka kyseessä oli jokseenkin tekstikriittinen kokoelma eri käsikirjoituksia, se ei ollut valitsemisani muissa käännöksissä pohjana ollut Nestlen tekstilaitos, sillä se syntyi vasta 1800-luvun lopulla (vrt. Kauhanen & Myllykoski 2014). Vanhassa testamentissa on käytetty masoreettista tekstiä ja apuna joitakin käännöksiä ja selitysteoksia (*Die Heilige Schrift* 1871, 3).

5.1.3.3 Kehuja ja kritiikkiä

Eräs Elberfeldin käännöstä arvostellut henkilö (Anonym 1872, 3) kirjoittaa: "[--] die [Verfasser] wirklich gewissenhaft gearbeitet und daher in der That eine möglichst genaue und doch verständliche Uebersetzung in gutem Deutsch geliefert haben." Kääntäjät siis onnistuivat ainakin tavoitteessaan tehdä mahdollisimman ymmärrettävä ja mahdollisimman tarkka käännös. Arvostelija (mts. 5) huomauttaa silti, että hän pitää käännöksen päävirheenä liian suurta sananmukaisuutta tai pikkutarkkaa täsmällisyyttä, joka ajoittain haittaa ymmärrystä ja vain pimentää merkitystä. Voisikin siis sanoa, että Elberfelderin käännöksen parhaimmat puolet ja pahimmat puutteet piilevät kaikki sananmukaisuudessa.

Uuden testamentin ensimmäisen julkaisun myötä kääntäjille annettiin kritiikkiä niin joistakin kielellisistä kuin myös sisällöllisistä asioista, joita uudistetuissa painoksissa otettiin huomioon (*Die Heilige Schrift* 1871, 18–20). Kritiikistä huolimatta kolmannessa Uuden testamentin versiossa, joka ilmestyi vuonna 1871 yhdessä Vanhan testamentin kanssa, ei otettu huomioon silloin juuri hiljattain löytynyttä siinailaista käsikirjoitusta (mts. 20). 1900- ja 2000-luvuilla on Elberfeldin käännöksestä tehty uusia painoksia (uusimpana vuonna 2002 ilmestynyt Brunnen Verlag Baselin ja International Bible Societyn yhteistyönä laatima painos), joissa kieliasua on parannettu ymmärrettävämmäksi ja joissa myös sisällöllisiä asioita on tarkastettu uusien, luotettavampien käsikirjoitusten pohjalta (Bible Center 2014b).

5.1.4 Hoffnung für alle 2002

Hoffnung für alle (HFA) on uusin analyysiin valittu käännös. Sitä alettiin kääntää samoihin aikoihin suomalaisen uudemman käännöksen (PR92) kanssa, vaikka HFA:n uusin versio ilmestyiikin vasta kymmenen vuotta PR92:ta myöhemmin. HFA noudattaa PR92:n tavoin dynaamista ekvivalenssia.

5.1.4.1 Käännösstrategia ja -funktio

HFA edustaa dynaamis-ekvivalenttista käännöstapaa, sillä siinä on pyritty mahdollisimman optimaaliseen ymmärrettävyyteen sekä alkutekstin merkityksen ilmaisemiseen luotettavasti. Kommunikatiivinen käännöstapa pyrkiikin välittämään tekstin sisällön ymmärrettävästi lukijalle tekemättä sitä tarpeettomasti vaikeaselkoiseksi. Sananvalinnoissa, kieliopissa ja lauserakenteessa noudatetaan kohdekielen sääntöjä. International Bible Society ja Brunnen Verlag Basel halusivat tehdä käännöksen niin, että sillä olisi sama vaikutus nykylukijaan kuin alkuperäisillä teksteillä oli sen aikaisiin kuulijoihin ja lukijoihin. (Brunnen Verlag Basel 2011.)

Kääntäjillä oli kolme perustavanlaatuista sääntöä koko ajan käännöstä tehtäessä (Brunnen Verlag Basel 2011):

1. rajaa tulkinnan puolelle ei saa ylittää,
2. Raamatun sanan salaisuutta ja outoutta ei saa selittää rationaalisesti – tai vielä pahempaa – banaalisti, ja
3. tekstin kulloinenkin tyyli täytyy säilyttää.

HFA:n yksi tärkeimmistä tavoitteista oli myös suuri haaste: onnistutaanko tekemään sellainen käännös, joka olisi tarkka mutta silti ymmärrettävä ja jolla voitaisiin tavoittaa niin uusia kuin myös vanhoja lukijoita uudelleen? Jossakin määrin kyllä, sillä monet pitävät sitä hyvänä, ymmärrettävänä ja tarkkana käännöksenä. Sitä on tosin myös moitittu. (Brunnen Verlag Basel 2011.)

5.1.4.2 Käytetyt lähtötekstit

HFA:ssa Vanhan testamentin lähtötekstinä on käytetty masoreettista tekstiä ja yksittäisissä kohdissa Septuagintaa tai muita vanhoja käännöksiä, joiden taustalla on ollut todennäköisesti vanhempi heprealainen käsikirjoitus. Kohdat, joissa on käytetty jotakin masoreettisesta tekstistä poikkeavaa käsikirjoitusta, on merkitty alaviitteiksi kyseisiin kohtiin. Uuden testamentin lähtötekstinä on ollut Nestlen-Alandin tekstilaitos. (Bible Center 2014a.)

Sellaisissa kohdissa, jotka on mahdollista kääntää useammalla eri tavalla ja jotka kaikki ovat tasaveroisia, toinen käännösvaihtoehto on merkitty alaviitteeseen ”Oder: ...”. Myöskin kohdissa, joissa käännös ymmärrettävyyden vuoksi menee kauas sananmukaisesta käännöksestä, on suora, sanasanainen käännös annettu alaviitteessä. (Bible Center 2014a.)

5.1.4.3 Kehuja ja kritiikkiä

HFA:ta on kehuu etenkin sen ymmärrettävyyden vuoksi. Kiitosta se on saanut myös siitä, että se on vienyt Jumalan sanan lähelle ihmisiä, jotka muuten ovat kaukana kristillisestä uskosta, sekä siitä, että sen uusi kielellinen muotoilu tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää uudella tavalla usein kuultuja ja luettuja raamatuntekstejä. (Brunnen Verlag Basel 2011.)

Kritiikkiä taas on annettu etenkin siitä, että se latistaa ja tekee Jumalan sanan arkiseksi, estää pääsyn tärkeisiin teksti- ja asiayhteyksiin muualla Raamatussa, ja tukee pinnallista ”uskoa”, joka ei ole valmis näkemään vaivaa siihen, että tutkisi syvällisesti kirjoituksia. Sitä on syytetty myös vakavista väärintulkinnoista. Kaikkiin näihin kritiikin kohtiin kustantamo ja Saksan raamattuseura ovat kuitenkin pyrkineet vastaamaan. (Brunnen Verlag Basel 2011.)

5.2 Tutkimusmenetelmä

Käytän tutkielmassa vertailumetodia siten, että vertailen jae jakeelta aineistoon valitsemiani käännöksiä. Tutkin, millaisia eroja käännöksissä on, ja yritän siten selvittää, syntyykö jakeista erilainen tulkinta käännöksestä riippuen. Kirjoitan erot taulukoihin (Liitteet 1–4), joiden sarakkeet ovat sananvalinta- tai ilmaisuero, lisäys, poisjätto, toisto, kieliopillinen seikka, sana- tai esitysjärjestys sekä muu ero tai huomio. Viimeinen sarake on tulkinta. Siinä pohdin, vaikuttavatko jakeen erot tulkintaan. Tulkintasarakkeeseen kirjoitan, onko jakeessa samankaltaisuuksia (=SK), pieniä eroja (=PE), jotka eivät vaikuta merkitykseen, tai suuria eroja (=SE), jotka muuttavat merkitystä. Samassa jakeessa saattaa esiintyä jokaista, sillä jotkin käännökset voivat olla hyvin lähellä toisiaan ja toiset poiketa niistä.

Sanojen merkityssisältöä vertailen tarvittaessa eri sanakirjoja avuksi käyttäen ja myös omaa kristillisen terminologian tietämystäni hyödyntäen. Esimerkiksi sanoilla *kiittää* ja *ylistää* ei MOT Kielitoimiston sanakirjan (2012, s.v. *kiittää*, *ylistää*) mukaan ole juuri eroa, mutta kristillisessä kontekstissa oma tietämykseni kertoo vahvasti, että sanoilla on paljonkin eroa. MOT Kielitoimiston sanakirjassa (2012, s.v. *kiittää*, *ylistää*) näistä sanoista sanotaan:

kiittää

1. esittää kiitos, ilmaista kiitollisuudentunteensa.
2. olla kiitollinen jllek jstak.
3. ylistää, kehua.

ylistää

kiittää, kehua ylenpalttisesti, hartaasti jtk t. jkta.

Kiittäminen ja ylistäminen eivät siis tämän mukaan eroa paljoakaan, vaan kumpikin selittää toista. Sanan *ylistää* voi kyllä myös MOT Kielitoimiston sanakirjan (2012) mukaan tulkita olevan voimakkaampi kuin *kiittää*. Kristillisessä diskurssissa *ylistää* tarkoittaa kuitenkin myös *korottaa*, *kunnioittaa* ja *palvoa*, eli Jumalaa ei vain kiitetä ja kehua, vaan häntä ylistetään hänen teoistaan ja suuruudestaan ja hänelle osoitetaan kunnioitusta. Ylistämisellä viitataan kristinuskossa rukoilemisen lisäksi myös laulujen laulamiseen Jumalalle. Muun muassa psalmissa 150 puhutaan juuri tästä, Jumalan ylistämisestä laulaen, tanssien ja erilaisia soittimia soittaen.

Pyrin vertailemaan jakeita mahdollisimman objektiivisesti ja suoraviivaisesti, eli yritän pohtia, mikä niiden välitön merkitys on. En siis pohdi sitä, miten kutakin jaetta voisi soveltaa nykypäivään tai mitä kukin jae voisi merkitä tämän päivän ihmiselle. Tarkoitus on pohtia, mitä sillä on Raamatun kontekstissa tarkoitettu. Jos tällä tasolla syntyy eroavuuksia eri käännösten välillä, uskallan väittää, että sellaisessa kohdassa merkitysero on niin suuri, että tulkintakin muuttuu.

Aineiston analysointia tukee Nidan (1964) teoria formaalista ja dynaamisesta ekvivalenssista (ks. 2.2). Nidan teoria dynaamisesta ekvivalenssista on ollut kummankin uudemman käännöksen (PR92 ja HFA) taustalla, ja hän myös määrittelee formaalin ekvivalenssin, jota on käytetty vanhemmissa käännöksissä (PR33 ja ELB). Käännösmetodien periaatteiden tuntemus auttaa ymmärtämään, mitkä erot voivat johtua käännösstrategiasta.

Tutkimusmenetelmäni on sekä laadullinen että määrällinen. Valitsin aineiston neljästä Raamatun eri tekstilajista. Tarkoitukseni on selvittää, onko merkityseroja tasaisesti suunnilleen saman verran tekstilajista riippumatta vai esiintyykö eri tekstilajeissa enemmän eroavaisuuksia kuin toisissa. Oletan esimerkiksi, että historiallisissa teksteissä eroja on vähemmän kuin runo-teksteissä ja profetioissa. Käytännössä lasken taulukon sarakkeista, kuinka monessa jakeessa on minkäkin laisia eroja ja kuinka monta kertaa mikäkin käännös eri sarakkeissa mainitaan. Lopuksi vertailen kvantitatiivisia eroja eri tekstilajien analyyseista. Lasken eri tekstilajeille erojen määrästä vertailuluvun, jonka perustella määritän, missä tekstilajissa eroja on eniten ja missä vähiten. Vertailuluvun ensimmäisessä osassa on laskettu, kuinka monessa jakeessa on minkäkin laisia eroja, ja vertailuluvun toisessa osassa luvun jakeiden määrä on kerrottu sarakkeiden määrällä eli seitsemällä. Tästä on vielä laskettu desimaalimuotoinen vertailuluku kolmen desimaalin tarkkuudella. Lisäksi lasken, montako kertaa mikäkin käännös esiintyy eri sarakkeissa, mistä nähdään, mikä käännös on erilaisin. Käännökset saattavat esiintyä useampaan kertaan yhden jakeen sisällä samassa taulukon sarakkeessa, koska eroavia kohtia voi olla useampia jakeen sisällä. Lasken myös jokaiselle käännökselle erojen määrästä vertailuluvun samalla periaatteella kuin jakeiden eroista. Osa analyysin eroista on päällekkäisiä. Jotkin erot heijastuvat väistämättä toisissa sarakkeissa (esimerkiksi se, mikä toisessa käännöksessä on toisto, on toisessa poisjätö). Päällekkäisyys ei kuitenkaan vaikuttane tulokseen, koska sitä esiintyy samassa suhteessa kaikkien eri tekstilajien vertailussa.

6 Erilainen käänös – erilainen tulkinta?

Luku on jaettu tekstilajeittain alalukuihin. Aluksi kussakin kerrotaan, kuinka paljon eroja on kyseisessä tekstilajissa, ja sitten analysoidaan tarkemmin samankaltaisuuksia, pieniä eroja ja suuria, merkitykseen vaikuttavia eroja. Jokaisessa tekstilajissa otetaan kolmesta viiteen esimerkkiä kustakin ryhmästä. Jaetasolla eroja pohditaan pääasiassa kvalitatiivisesti, mutta myös jaekohtaiset erojen määrät ovat laskettavissa analyysitaulukoista (liitteet 1–4), sillä tekstilajikohtaiset eri käänösten erojen määrät on laskettu yhteen analyysitaulukoiden sarakkeista. Yhteenvedossa eritellään ja pohditaan aineiston kvantitatiivisia tuloksia tekstilajitasolla ja pohditaan kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten havaintojen yhteyksiä.

6.1 Historia: Ruut 1

Tekstilajia ”historia” edustavassa Ruutin ensimmäisessä luvussa on yhteensä 22 jaetta. Koko luvun analyysi on luettavissa liitteestä 1. Taulukossa 1 kerrotaan, kuinka paljon erilaisia eroja havaittiin eri käänöksissä.

	Sananvalinta-/ ilmaisuero	Lisäys	Poisjätö	Toisto	Kieliopillinen seikka	Sana-/ esitysjärjestys	Muu ero tai huomio	Yhteensä/ vertailuluku
Jakeet, joissa eroja	22	14	18	4	18	8	5	89/154 = 0,578
PR33	39	3	2	4	21	3	2	74/154 = 0,481
PR92	42	9	16	0	23	2	3	95/154 = 0,617
ELB	40	3	4	4	23	1	2	77/154 = 0,500
HFA	44	16	24	0	24	5	5	118/154 = 0,766

Taulukko 1: Erot tekstilajin ”historia” luvussa Ruut 1

Ruutin luvun yksi analyysissa paljastui odotettua enemmän eroja. Kuten taulukosta 1 havaitaan, PR33 eroaa vähiten muista ja HFA eniten. Formaalia ekvivalenssia edustavissa käänöksissä (PR33 ja ELB) on lähes yhtä paljon eroja. Se vahvistaa alkuoletusta, että formaalit käännökset eivät juurikaan eroa toisistaan. Dynaamiset käännökset (PR92 ja HFA) eroavat vanhemmista käänöksistä ja myös toisistaan huomattavasti. Myös tämä vahvistaa alkuoletusta. HFA:ssa on kaikissa sarakkeissa eniten eroja, paitsi toistoissa, jotka HFA:ssa ja PR92:ssa on jätetty pois. Erojen määrät eri käänöksissä kuvastavat analysoidessa tehtyjä kvalitatiivisia havaintoja. Analyysissa havaittiin, että PR33 ja ELB ovat hyvin samankaltaisesti käännetty ja HFA on usein kaikkein erilaisin. PR92 sijoittuu monesti näiden väliin ja on lähempänä PR33:a ja ELB:tä kuin HFA. Toisinaan PR92 on lähellä HFA:ta.

Analyyssissa ilmeni kaksi huomionarvoista yleistä seikkaa. Ensinnäkin ELB käyttää Jumalan nimeä Jahwe silloin kuin muissa on Herra tai Herr. Lisäksi PR92 ja HFA käyttävät väliotsikoita, kun taas PR33 ja ELB eivät käytä. PR92:ssa väliotsikoita on kaksi (ennen jaetta 1 ja ennen jaetta

6) ja HFA:ssa yksi (ennen jaetta 1). Mielenkiintoista oli se, että HFA:ssa kaksi ensimmäistä jaetta on yhdistetty. Tästä syystä jakeet 1 ja 2 on analysoitu yhdessä analyysitaulukon (Liite 1) rivissä, vaikka numeerisesti ne on laskettu erikseen taulukon 1 rivillä ”Jakeet, joissa eroja”.

6.1.1 Samankaltaisuuksia

Yhdessäkään jakeessa käännökset eivät ole täysin samanlaisia. Sellaisia jakeita tosin on paljon, joissa käännökset ovat lähellä toisiaan pareittain (vanhat käännökset keskenään ja uudet keskenään) tai joissa ne ovat osan jakeesta samanlaisia. Samankaltaisuuksia on käännösten välillä jakeissa 2–6, 10–12, 14 ja 16–22 eli yhteensä 16 jakeessa. Kaikkein vähiten eroja on jakeiden 3, 14, 17 ja 22 käännöksissä, ja nämä jakeet on valittu esimerkeiksi samankaltaisuuksista.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
3	Ja Elimelek, Noomin mies, kuoli, ja Noomi jäi jälkeen kahden poikansa kanssa.	Elimelek, Noomin mies, kuoli, ja Noomi jäi yksin molempien poikiensa kanssa.	Und Elimelech, der Mann Noomis, starb: und sie blieb mit ihren beiden Söhnen übrig.	Doch dann starb Elimelech, und Noomi blieb mit ihren Söhnen allein zurück.

Esimerkki 1: Ruut 1:3

Ruutin ensimmäisen luvun jakeessa kolme erot ovat niin pieniä, etteivät ne muuta jakeen sanoman merkitystä. HFA:sta on jätetty pois selvennys *der Mann Noomis* ja *beiden* ja PR92:sta alun *ja*. Poisjätöt ovat kontekstin perusteella itsestäänselvyksiä ja siksi perusteltuja; poikien määrä ja se, että Elimelek on Noomin mies, kerrotaan jo ensimmäisessä ja toisessa jakeessa. HFA on alussa painokkaampi kuin muut käännökset, koska se aloittaa virkkeen sanalla *doch*, joka tarkoittaa konjunktiona ’mutta’ tai adverbina ’kaikesta huolimatta’ (MOT Saksa 2013, s.v. *doch*). Kaikissa käännöksissä käytetään jakeen kolme loppupuolella merkityssisällöltään samaa verbiä (*jääda/bleiben*), mutta yksinäisyys on ilmaistu pareittain eri tavoin: PR33:ssa ja ELB:ssä on *jälkeen/übrig* ja PR92:ssa ja HFA:ssa *yksin/allein*.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
14	Niin he korottivat vielä äänensä ja itkivät. Silloin Orpa suuteli anoppiaan jäähyväisiksi, mutta Ruut riippui kiinni hänessä.	Miniät itkivät nyt vielä katkerammin. Viimein Orpa suuteli anoppiaan hyvästiksi, mutta Ruut ei suostunut eroamaan Noomista.	Da erhoben sie ihre Stimme und weinten wiederum. Und Orpa küßte ihre Schwiegermutter; Ruth aber hing ihr an.	Da weinten die beiden noch mehr. Orpa küsste ihre Schwiegermutter zum Abschied, Ruth aber wollte sie auf keinen Fall verlassen.

Esimerkki 2: Ruut 1:14

Jakeessa neljätoista PR33 ja ELB ovat lähes samanlaiset koko jakeessa. Vain *zum Abschied* puuttuu ELB:stä. Myös PR92 ja HFA ovat lähellä PR33:a ja ELB:tä, tosin niissä on pieniä eroja: PR92:ssa Ruut ei suostu eroamaan Noomista, ja HFA:ssa hän ei missään nimessä tahdo jättää Noomia (*Ruth aber wollte sie auf keinen Fall verlassen*). Kohta on ilmaistu PR92:ssa ja HFA:ssa tahtomisella, ja PR33:ssa ja ELB:ssä kuvailevasti. Miniöihin viitataan PR33:ssa ja ELB:ssä pronomiinilla *he/sie*, PR92:ssa *miniät* ja HFA:ssa *die beiden*.

PR33:ssa ja ELB:ssä on mielenkiintoinen heprealaisen ja kreikkalaisen sanontatavan esiintymä ”korottivat äänensä ja itkivät”. Teorialuvussa 2.2.2 on puhuttu tällaisesta kreikankielen idiomaattisesta ilmaisutavasta, joka Glassmanin (1981, 114) mukaan on käännettynä luonnon. Esimerkiksi otettiin luvussa 2.2.2 Matteuksen evankeliumin jae 5:2, joka kuuluu PR33:n mukaan: ”Niin hän avasi suunsa ja opetti heitä ja sanoi”. PR92:ssa ja HFA:ssa tämä luonnotto- muus on Ruutin jakeessa 1:14 vältetty sillä, että äänen korottaminen on jätetty pois.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
17	Missä sinä kuolet, siellä minäkin tahdon kuolla ja sinne tulla haudatuksi. Herra rangaistoon minua nyt ja vasta, jos muu kuin kuolema erottaa meidät."	Missä sinä kuolet, siellä minäkin tahdon kuolla ja sinne minut haudattakoon. Rangaistoon minua Jumala nyt ja aina, jos muu kuin kuolema erottaa minut sinusta!"	wo du stirbst, will ich sterben, und daselbst will ich begraben werden. So soll mir Jahwe tun und so hinzufügen, nur der Tod soll scheiden zwischen mir und dir!	Wo du stirbst, will ich auch sterben und begraben werden. Nur der Tod kann mich von dir trennen; wenn ich dieses Versprechen nicht halte, soll Gott mich hart bestrafen!"

Esimerkki 3: Ruut 1:17

Jakeessa 17 käännökset ovat samanlaiset hautaamiseen asti ja siinäkin ELB ja HFA ovat identtiset, tosin HFA:ssa on lisätty *auch* ja jätetty pois *daselbst will ich*. Jakeen toisessa virkkeessä HFA:ssa esitetään ajatukset eri päin ja lause on jaettu niin, että syntyy pieni merkitysero muihin verraten: vain kuolema voi erottaa Ruutin ja Noomin, ja jos Ruut ei pidä valaansa, Jumala saa rangaista häntä. HFA:n lause *wenn ich dieses Versprechen nicht halte* on selittävä lisäys, joka siitä huolimatta säilyttää kohdan merkityksen samana kuin muissa käännöksissä. Muissa käännöksissä ajatus on käännetty niin, että kuolema on ainoa tilanne, jolloin Ruut ja Noomi saavat erota. Muutoin Jumalan pitää rangaista Ruutia. ELB:n käänнос poikkeaa sillä, ettei se puhu suoranaisesti rankaisemisesta vaan käyttää verbejä *tun* ja *hinfügen* eli Jumala saa menetellä Ruutin kanssa tahtomallaan tavalla. Lopussa on kielipillinen ero viittauksessa Ruutiin ja Noomiin: PR33:ssa on *meidät*, PR92:ssa *minut sinusta*, ELB:ssä *mir und dir* ja HFA:ssa *mich von dir*.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
22	Niin Noomi palasi miniänsä, mooabilaisen Ruutin, kanssa, joka tuli Mooabin maasta; ja he saapuivat Beetlehemiin ohranleikkuun alussa.	Näin palasivat Noomi ja hänen moabilainen miniänsä Ruut Moabin maasta Betlehemiin. Ohranleikkuu oli juuri alkamassa.	Und so kehrte Noomi zurück, und Ruth, die Moabitin, ihre Schwiegertochter, mit ihr, welche aus den Gefilden Moabs zurückkehrte; und sie kamen nach Bethlehem beim Beginn der Gerstenernte.	Als Noomi mit ihrer moabitischen Schwiegertochter Ruth nach Bethlehem kam, begann gerade die Gerstenernte.

Esimerkki 4: Ruut 1:22

Ruutin ensimmäisen luvun jakeessa 22 PR33 ja ELB ovat lähes samanlaiset. ELB tosin on monimutkaisempi rakenteeltaan kuin PR33. Uusia käännöksiä (PR92:ta ja HFA:ta) on koetettu tiivistää tai yksinkertaistaa. Helppolukuisin käänнос on HFA, jossa asiat on tiivistetty yhteen sivu- ja päälauseen virkkeeseen. HFA:sta on jätetty pois *welche aus den Gefilden Moabs zurückkehrte* ja PR92:sta *joka tuli sekä ja he saapuivat*. PR92:ssa ajatus on muotoiltu kahteen virkkeeseen.

Jakeessa on vain yksi sananvalintaero: HFA:ssa käytetään *kommen*-verbiä, mutta muissa on *palata/zurückkehren*, tosin sama *kommen*-verbi on ELB:ssä jakeen viimeisessä lauseessa ja *saa-pua*-verbi suomenkielisessä PR33:ssa. *Zurückkehren*-verbin puuttumisen HFA:sta voisi tulkita myös poisjätöksi. Merkitys pysyy kaikissa käännöksissä samana, mutta ne ovat rakenteeltaan asteittain toisiaan helppolukuisempia: HFA on kaikkein helppolukuisin, seuraava on PR92, sitten PR33 ja kaikkein vaikealukuisin on ELB. Tämä kertoo uusien käännösten (PR92 ja HFA) pyrkimyksestä (ks. 5.1.2.1 ja 5.1.4.1) käyttää selkeää ja helppotajuista kieltä, joka kuuluu dynaamisen kääntämisen tavoitteisiin (ks. 2.2.2).

6.1.2 Pieniä eroja – merkitys ei muutu

Käännösten välisiä pieniä eroja, jotka eivät muuta merkitystä, on 18 jakeessa. Jakeet ovat 1–5, 7–11, 13–18, 20 ja 22. Kiinnostavimpia näistä ovat jakeet 1, 2, 11, 15 ja 20, ja niitä käsitellään seuraavaksi tarkemmin. Jakeet 1 ja 2 käsitellään yhdessä, koska HFA:ssa ne on yhdistetty.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
1	Siihen aikaan kun tuomarit hallitsivat, tuli nälänhätä maahan. Silloin muuan Juudan Beethlehemin mies lähti sieltä ja asettui vaimonsa ja kahden poikansa kanssa muukalaisena asumaan Mooabin maahan.	Siihen aikaan, kun tuomarit hallitsivat Israelia, tuli kerran nälänhätä maahan. Muuan mies Juudan Beethlehestä muutti silloin vaimonsa ja kahden poikansa kanssa siirtolaiseksi Moabin maahan.	Und es geschah in den Tagen, als die Richter richteten, da entstand eine Hungersnot im Lande. Und ein Mann von Bethlehem-Juda zog hin, um sich in den Gefilden Moabs aufzuhalten, er und sein Weib und seine beiden Söhne.	Zu der Zeit, als das Volk Israel von Männern geführt wurde, die man "Richter" nannte, brach im Land eine Hungersnot aus. Darum verließ ein Mann namens Elimelech von der Sippe Efrat die Stadt Bethlehem in Juda, wo er gewohnt hatte.
2	Miehen nimi oli Elimelek, hänen vaimonsa nimi oli Noomi ja hänen kahden poikansa nimet Mahlon ja Kiljon; he olivat efratilaista Juudan Beethlehestä. Niin he tulivat Mooabin maahan ja oleskelivat siellä.	Miehen nimi oli Elimelek, hänen vaimonsa oli Noomi, heidän poikansa olivat nimeltään Mahlon ja Kiljon, ja he olivat efratilaista Juudan Beethlehestä. He tulivat Moabin maahan ja jäivät sinne asumaan.	Und der Name des Mannes war Elimelech, und der Name seines Weibes Noomi, und die Namen seiner beiden Söhne Machlon und Kiljon, Ephratiter von Bethlehem-Juda. Und sie kamen in die Gefilde Moabs und blieben daselbst.	Er ging mit seiner Frau Noomi und seinen beiden Söhnen Machlon und Kiljon ins Land Moab und ließ sich dort nieder.

Esimerkki 5: Ruut 1:1–2

Ruutin ensimmäisen luvun jakeet yksi ja kaksi olivat siinä mielessä hyvin kiintoisat, että HFA:ssa ne on yhdistetty. Jakeiden yhdistäminen on tässä perusteltua, koska jakeet ovat siten selkeämpiä ja helppolukuisempia. HFA:ssa subjektien nimet kerrotaan samaan aikaan kuin tapahtumat. Muissa nimet ovat erillään toisessa jakeessa.

HFA on myös selittävämpi kuin muut käännökset, sillä siinä on tehty jonkin verran lisäyksiä. Ensinnäkin siinä on lisätty *das Volk Israel von Männern geführt wurde, die man 'Richter' nannte*. Muissa puhutaan vain *tuomareista*. HFA:n lisäys on selittävä, muttei välttämättä tarpeellinen, sillä Raamatussa juuri ennen Ruutin kirjaa on Tuomarien kirja. Toki jos lukija ei tiedä Tuomarien kirjasta eikä sen tapahtumista, HFA:n lisäys lienee täysin paikallaan. PR92:ssa on lisätty tarkennus *hallitsivat Israelia*, mikä on perusteltua samasta syystä kuin HFA:ssa. HFA:ssa on

myös tarkennus *die Stadt Bethlehem*. Samankaltaisesta tavasta tehdä tarkennuksia on puhuttu tämän tutkielman luvussa 2.2.3, tosin siinä esimerkiksi otettiin *fariseukset*, jota tarkennettiin kuvauksella *uskonnollinen ryhmä*. Suomenkielisissä käännöksissä on lisätty ensimmäisessä jakeessa sana *muukalaisena/siirtolaiseksi*. Saksankielisistä käännöksistä tällainen sana puuttuu kokonaan. Lisäys on selittävä eikä muuta merkitystä.

Sananvalintaeroja on lähinnä verbeissä. Alussa suomenkielisissä käännöksissä käytetään verbiä *hallita*, mutta ELB:ssä on *richten* ('tuomita'; MOT Saksa 2013, s.v. *richten*) ja HFA:ssa *führen* ('johtaa'; MOT Saksa 2013, s.v. *führen*). Muuttamisesta on käännöksissä käytetty samamerkityksisiä verbejä. PR33:ssa ja HFA:ssa on *lähteä/verlassen* ja *asettua/sich niederlassen*, tosin PR33:ssa *asettua*-verbi on ensimmäisessä jakeessa ja HFA:ssa *sich niederlassen* vasta jaeparin lopussa. PR33:ssa ja ELB:ssä yhteinen verbi on *oleskella/sich aufhalten*, jotka myös esiintyvät eri kohdissa: *oleskella* on PR33:ssä toisessa jakeessa, *sich aufhalten* ELB:ssä ensimmäisessä. Myös PR92:lla ja ELB:llä on yhteiset verbit *muuttaa/hinziehen* sekä *jääda/bleiben*. Lisäksi muut käännökset käyttävät *tulla/kommen*-verbiä, mutta HFA:ssa on *gehen*.

Mielenkiintoinen sananvalintaero on myös se, että nälänhädän tulo on ilmaistu suomenkielisissä käännöksissä *tuli nälänhätä*, mutta ELB:ssä on käytetty verbejä *entstehen* ('aiheutua', 'kehkeytyä', 'koitua', 'syntyä'; MOT Saksa 2013, s.v. *entstehen*) ja HFA:ssa *ausbrechen* ('alkaa [yhtäkkiä]', 'puhjeta [alkaa]', 'riistäytyä [valloilleen]', 'syttyä'; MOT Saksa 2013, s.v. *ausbrechen*). Saksankielisissä käännöksissä (ELB ja HFA) on käytetty ilmaisuvoimaisempia verbejä kuin suomenkielisissä (PR33 ja PR92). Jakeiden sanoman merkitys on silti sama kaikissa käännöksissä.

Vanhemmissa käännöksissä (PR33 ja ELB) toistetaan toisessa jakeessa *nimi/der Name*, mutta uudemmissa ne on jätetty pois. Toisto on tarpeeton, ja siksi poisjättö on perusteltu. Kieliopillisesti on ilmaistu eri tavalla se, mitä sukua perhe oli. HFA:ssa selitetään *von der Sippe Efrat*, ja muissa käytetään adjektiivia *efratalainen/efratilainen/Ephratiter*. Lisäksi muissa on käytetty aikaa ilmaisevaa adverbia *silloin/da*, mutta HFA:ssa on syytä ilmaiseva adverbi *darum*. Se sitoo lauseen muita tiiviimmin edelliseen virkkeeseen luoden niiden välille syy-seuraussuhteen.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
11	Mutta Noomi vastasi: "Kään- tykää takaisin, tyttäreni; miksi te lähtisitte minun kanssani? Voinko minä enää saada poikia miehiksi teille?"	Silloin Noomi sanoi: "Men- kää takaisin, tyttäreni! Mitä syytä teillä on tulla minun mukaani? Enhän minä enää voi synnyttää poikia teille miehiksi.	Und Noomi sprach: Kehret um, meine Töchter! Warum wolltet ihr mit mir gehen? Habe ich noch Söhne in mei- nem Leibe, daß sie euch zu Männern werden könnten?	Doch Noomi entgegnete: "Kehrt doch um, meine Töchter! Warum wollt ihr mich unbedingt begleiten? Ich werde keine Söhne mehr zur Welt bringen, die eure Männer werden könnten.

Esimerkki 6: Ruut 1:11

Ruutin ensimmäisen luvun jakeessa yksitoista kaikki käännökset ovat alussa hyvin lähellä toisiaan. PR33:n ja HFA:n käännökset ovat jakeen alussa painokkaammat kuin PR92:n ja ELB:n. Niissä sanotaan *Noomi vastasi/entgegnete*. PR92:ssa ja ELB:ssä käytetään verbiä *sanoa/sprechen*. HFA on painokkaampi myös sen tähden, että siinä on lisätty painottava partikkeli *doch* virkkeeseen *Kehrt doch um, meine Töchter*. Muissa käännöksissä käytetään toisessa lauseessa verbiä *kääntyä/umkehren*, mutta PR92:ssa on *mennä*-verbi. Lisäksi HFA:ssa on lisätty sana *unbedingt* antamaan lisäpainoa kehotukselle virkkeessä *Warum wollt ihr mich unbedingt begleiten*. Jakeen toinen ajatus (miniöiden mukaantulon turhuus) on ilmaistu kaikissa käännöksissä hieman eri tavoin, mutta ajatuksen merkitys on kaikissa sama.

Jakeen 11 viimeinen virke on kiintoisa. PR33:ssa ja ELB:ssä se on käännetty kysymyslauseeksi, PR92:ssa ja HFA:ssa väitelauseeksi. Suomenkielisissä sanotaan *miehiksi teille/teille miehiksi*, kun taas saksankielisissä hyödynnetään *werden*-verbiä. Kaikkein erilaisimmin ajatus on käännetty ELB:ssä: *Habe ich noch Söhne in meinem Leibe, daß sie euch zu Männern werden könnten?* Sanontatapa kuulostaa vierasperäiseltä, ja siksi arvelen, että se on lainattu lähdekielestä. Olisi kiintoisaa tietää, onko ELB tässä lähinnä alkutekstiä. Vaikka tämä virke on käännetty kaikissa käännöksissä eri tavalla, merkitys on silti sama: Noomi on jo niin vanha, ettei hän voi enää saada lapsia eivätkä miniät voi saada Noomin kautta edesmenneille miehilleen veljiä, jotka ottaisivat miniät vaimokseen. Laissa (5. Moos. 25:5–10) oli määrätty, että jos naisen mies kuolee vailla miespuolisia jälkeläisiä, miehen veljen tulee ottaa leski vaimokseen, jotta edesmenneen miehen nimi pysyisi veljen kautta leskelle syntyvän esikoispojan kautta Israelin kansassa.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
15	Ja Noomi sanoi: "Katso, kälysi on kääntynyt takaisin oman kansansa ja jumalansa luo, käänny sinäkin kälysi kansa".	Silloin Noomi sanoi: "Katso nyt, kälysi lähti takaisin kansansa ja jumalansa luo. Lähde sinäkin kälysi mukana."	Und sie sprach: Siehe, deine Schwägerin ist zu ihrem Volke und zu ihren Göttern zurückgekehrt; kehre um, deiner Schwägerin nach!	Da forderte Noomi sie auf: "Deine Schwägerin kehrt zu ihrem Volk und zu ihrem Gott zurück. Geh doch mit ihr!"

Esimerkki 7: Ruut 1:15

Ruutin ensimmäisen luvun jakeessa viisitoista on eri käännösten välillä monia kieliopillisia eroja ja pieniä sananvalintaeroja. PR33:ssa ja ELB:ssä jakeen alun johtolause alkaa konjunktiolla *ja/und* ja PR92:ssa ja HFA:ssa adverbilla *silloin/da*. HFA:ssa sanominen ilmaistaan muita painokkaammin verbillä *auffordern* ('anoa', 'pyytää', 'kehottaa', 'käskeä'; MOT Saksa 2013, s.v. *auffordern*). Ainoa käännös, jossa johtolauseessa ei mainita Noomia nimeltä, on ELB. Siinä häneen viitataan pronomiinilla *sie*. Viittaussuhde ei ole täysin yksiselitteinen, sillä edellisessä jakeessa sanotaan ELB:n mukaan: "Da erhoben sie ihre Stimme und weinten wiederum. Und Orpa küßte ihre Schwiegermutter; Ruth aber hing ihr an." Mutta koska tässä jakeessa ELB:ssä puhuja

sanoo *deine Schwägerin*, ainoa looginen vaihtoehto on se, että ELB:n johtolauseen *sie* tarkoittaa Noomia.

Merkittävä kieliopillinen ero on ELB:n monikkomuotoinen *Götter*. Se on ainoa, joka muuttaa jakeessa merkitystä, sillä muut käyttävät yksikkömuotoa *jumala/Gott*. Monikkomuoto antaa ymmärtää, että Ruutin ja Orpan kansalla, moabilaisilla, on useampia jumalia, mutta muiden käännösten mukaan heillä on vain yksi jumala. Koko jakeen tasolla käännöksissä on silti sama merkitys: Noomi kehottaa Ruutia palaamaan kansansa ja uskontonsa keskuuteen.

Muilta osin jakeen 15 käännökset ovat lähellä toisiaan. Poisjättöjä on HFA:ssa (*Siehe*) ja PR92:ssa (*oman*), mutta ne eivät vaikuta merkitykseen. Muissa käännöksissä sanotaan *kääntyä takaisin/zurückkehren*, mutta PR92:ssa *lähteä takaisin*. Muissa käännöksissä on kauttaaltaan mennyt aikamuoto, mutta HFA:ssa käytetään Noomin puheessa preesensiä, mikä luo mielikuvan, että Orpa on juuri päättänyt lähteä ja on yhä aivan lähellä. Jakeen loppu on ilmaistu hieman eri tavoin, HFA:n käännös on ytimekkäin. Lopun merkitys on silti kaikissa käännöksissä sama.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
20	Mutta hän vastasi heille: "Älkää kutsuko minua Noomiksi, kutsukaa minua Maraksi, sillä Kaikkivaltias on antanut minulle paljon katkerata murhetta.	Mutta Noomi sanoi heille: "Älkää kutsuko minua enää Noomiksi, vaan Maraksi, sillä Kaikkivaltias on koetellut minua ankarasti.	Und sie sprach zu ihnen: Nennet mich nicht Noomi, nennet mich Mara; denn der Allmächtige hat es mir sehr bitter gemacht.	"Nennt mich nicht länger Noomi", erwiderte sie, "nennt mich Mara, denn Gott, der Allmächtige, hat mir ein schweres Schicksal auferlegt:

Esimerkki 8: Ruut 1:20

PR33:ssa, PR92:ssa ja ELB:ssä Ruutin ensimmäisen luvun jae 20 on käännetty hyvin samankaltaisesti aivan jakeen loppua lukuun ottamatta. Alussa PR33 ja HFA ovat painokkaimmat, koska niissä käytetään verbiä *vastata/erwidern*. PR92:ssa ja ELB:ssä on verbi *sanoa/sprechen*. PR92:ssa ja HFA:ssa on lisätty alkupuolelle *enää/nicht länger*. HFA poikkeaa alussa toisista sillä, että siinä on vaihdettu sanajärjestystä. HFA alkaa Noomin puheenvuorolla, ja johtolause *erwiderte sie* on siirretty puheenvuoron ensimmäisen ja toisen lauseen väliin.

Jakeen 20 lopussa PR92 ja HFA poikkeavat PR33:sta ja ELB:stä. PR92:ssa sanotaan: *Kaikkivaltias on kohdellut minua ankarasti*, ja HFA:ssa: *denn Gott, der Allmächtige, hat mir ein schweres Schicksal auferlegt*. PR92:n alaviitteen mukaan Mara tarkoittaa 'onnetonta', ELB:n alaviitteen mukaan 'Bittere' tai 'Betrübte', myös HFA:n alaviitteen mukaan se on 'die Betrübte' ja PR33:n alaviitteen mukaan 'murheellinen'). PR33:ssa ja ELB:ssä puhutaan nimen mukaisesti katkeruudesta, mikä selittää nimen merkitystä selvemmin kuin *koettelu ankarasti* tai *ein schweres Schicksal*. Koko jakeen merkitys on silti sama kaikissa käännöksissä.

6.1.3 Suuria eroja – merkitys muuttuu

Suuria eroja, joissa merkitys ja tulkinta muuttuvat ainakin jonkin verran, on jakeiden 6, 8–10, 12, 13, 15 ja 19–21 käännösten välillä eli yhteensä kymmenen jakeen käännöksissä. Näistä käsitellään jakeet 6, 12, 13 ja 21.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
6	Silloin hän nousi miniöineen palataksensa takaisin Mooabin maasta, sillä hän oli kuullut Mooabin maassa, että Herra oli pitänyt kansastansa huolen ja antanut sille leipää.	Noomi päätti lähteä miniöitensä kanssa kotimatalle Moabin maasta, sillä hän oli siellä kuullut, että Herra oli huolehtinut kansastaan ja antanut sille hyvän sadon.	Und sie machte sich auf, sie und ihre Schwiegertöchter, und kehrte aus den Gefilden Moabs zurück; denn sie hatte im Gefilde Moabs gehört, daß Jahwe sein Volk heimgesucht habe, um ihnen Brot zu geben.	Bald darauf erfuhr sie, dass der Herr sich über sein Volk erbarmt und ihm wieder eine gute Ernte geschenkt hatte.

Esimerkki 9: Ruut 1:6

Ruutin ensimmäisen luvun jakeessa kuusi on kaksi isoa ajatusta, joista ensimmäinen on HFA:ssa jätetty kokonaan pois. Poisjätto on perusteltu, sillä sama asia (lähtö paluumatkalle Moabin maasta) sanotaan seuraavassa jakeessa. Muissa käännöksissä ensimmäinen ajatus on ilmaistu hieman eri keinoin. PR33 ja ELB ovat hyvin lähellä toisiaan ja PR92 on myös melko lähellä näitä. PR33:ssa alun verbi (*nousta*) on eri kuin PR92:ssa ja ELB:ssä, jotka käyttävät verbiä *lähteä/sich aufmachen*. PR33:ssa ja ELB:ssä toistetaan *Mooabin maa* jakeen puolivälissä, kun taas PR92:ssa se on korvattu toisella kerralla sanalla *siellä*. PR33:ssa ja ELB:ssä käytetään verbiä *palata/zurückkehren* ja PR92:ssa *lähteä*.

Jakeen toinen iso ajatus on kiinnostava. Suomenkieliset käännökset ovat lopussa hyvin lähellä toisiaan ja eroavat ainoastaan sanajärjestyksessä ja siinä, että PR92:ssa puhutaan *sadosta* ja PR33:ssa *leivästä*. Myös ELB:ssä puhutaan leivästä (*Brot*) ja HFA:ssa sadosta (*Ernte*). Saksankieliset käännökset (ELB ja HFA) kuitenkin poikkeavat viimeisessä lauseessa sekä toisistaan että suomenkielisistä, niin että niistä syntyy erilainen tulkinta. Saksankielisissä käännöksissä on negatiivinen sävy, koska niissä käytetään verbejä *heimsuchen* ('koetella [panna koetukselle]'; MOT Saksa 2013, s.v. *heimsuchen*) ja *erbarmen* ('armahtaa', 'käydä sääliksi'; MOT Saksa 2013, s.v. *erbarmen*). ELB:ssä kuulostaa, että nälänhätä oli ollut Jumalan lähettämä koetteleminen. Lause *dass Jahwe sein Volk heimgesucht habe, um ihnen Brot zu geben* on suomeksi, että Herra on pannut kansansa koetukselle antaakseen sille leipää. Sävy on aivan toisenlainen kuin suomenkielisissä käännöksissä. HFA:ssa annetaan ymmärtää, että Jumala antoi vasta hiljattain hyvän sadon. Suomenkielisissä ei ilmaista, milloin Jumala oli pitänyt huolen kansastaan. Oliko hän pitänyt huolta koko ajan vai vasta hiljattain? Olisi kiinnostavaa tietää, mitä alkuteksti tässä kohdassa tarkoittaa. Koska merkitykset poikkeavat näin suuresti, on mahdollista, että lähde-teksti on tässä kohdassa monitulkintainen (hepreankielen monitulkintaisuudesta ks. luku 2).

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
12	Kääntykää takaisin, tyttä- reni, menkää, sillä minä olen liian vanha joutuakseni mie- helään. Vaikka ajattelisin- kin: 'Minulla on vielä toivoa', ja vaikka vielä tänä yönä jou- tuisin miehelään ja synnyt- täisin poikia,	Menkää takaisin, tyttäreni. Minä olen jo liian vanha mennäkseni vaimoksi kenel- lekään. Ja vaikka ajattelisin- kin, että minulla vielä on toi- voa lapsista, ja vaikka jo tänä yönä olisin jonkun mie- hen oma ja synnyttäisin poi- kia,	Kehret um, meine Töchter, gehet; denn ich bin zu alt, um eines Mannes zu wer- den. Wenn ich spräche: Ich habe Hoffnung; wenn ich selbst diese Nacht eines Mannes würde und sogar Söhne gebären sollte:	Kehrt um, meine Töchter, geht! Ich bin zu alt, um wie- der zu heiraten. Und selbst wenn ich die Hoffnung nicht aufgabe, ja, wenn ich noch heute Nacht einen Mann bekäme und dann Söhne zur Welt brächte:

Esimerkki 10: Ruut 1:12

Jakeen kaksitoista eri käännostien välillä on sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Aivan jakeen alussa PR92 on ainoa, josta puuttuu ensimmäisen lauseen lopusta emfaattinen toisto *menkää* ja jossa on käytetty *mennä*-verbiä verbin *kääntyä/umkehren* sijaan. Ensimmäinen merkittävä ero on PR33:n ja ELB:n ensimmäisen virkkeen lopussa ja vastaavasti PR92:n ja HFA:n toisessa virkkeessä. Ajatus on käännetty kaikissa hieman eri tavoin. PR33:ssa, PR92:ssa ja ELB:ssä puhutaan miehen omaksi tulemisesta, jonkun vaimoksi tulemisesta. Näistä käännoksista syntyy kuva, että vaimo kuuluu miehelle, mikä ilmentää tuon ajan kulttuuria ja avioliittokäsitystä. PR92:ssa ajatus on lievempi, mutta nähtävillä joka tapauksessa. HFA:ssa on häivytetty ajatuksen patriar-kaalisuutta. Se on käännetty *um wieder zu heiraten* ('mennäkseni uudelleen naimisiin'). Sama ilmiö on jakeen loppupuolella, jossa muissa käännoksissa puhutaan miehelle kuulumisesta (PR33: *miehelään joutumisesta*), mutta HFA:ssa on käännetty *wenn ich noch heute Nacht einen Mann bekäme* ('jos saisin vielä tänä yönä miehen'). On selvää, että käännoksen kohderyhmänä on nykyaikainen, sukupuolten välistä tasa-arvoa peräänkuuluttava yleisö, jolle tuon ajan avio-liittokäsitys ja patriarkaallinen yhteiskunta ovat vieraat.

Puolivälissä jaetta PR33 ja PR92 ovat lähes identtiset. PR92:ssa on vain lisätty alkuun *ja*. Lisäksi siinä kerrotaan ajatuksesta sivulauseella, kun taas PR33:ssa hyödynnetään suoraa kerrontaa. PR92:ssa on tulkitseva lisäys, että toivon kohde on *lapset*. Muissa käännoksissa ei mainita, mitä toivotaan. On mahdollista, että Noomi toivoo esimerkiksi uutta puolisoa ja kotia, ei pelkästään lapsia. Lapset tosin lienevät tässä yhteydessä eniten toivottu asia, jotta jäljelle jääneet miniät saisivat uudet puoliset Noomin kautta. ELB:ssä käytetään ajattelun sijaan *sprechen*-verbiä. HFA:sta ajattelu on jätetty kokonaan pois ja siinä puhutaan suoraan toivosta: *Und selbst wenn ich die Hoffnung nicht aufgabe* ('ja vaikken luopuisikaan toivosta'). Aivan jakeen lopussa PR33 ja PR92 ovat identtiset (*ja synnyttäisin poikia*). ELB:ssä lause on käännetty hyvin samankaltaisesti kuin suomenkielisissä käännoksissa. ELB:ssä on vain lisätty *sogar* ('jopa', 'peräti'; MOT Saksa 2013, s.v. *sogar*). HFA:ssa sama asia on ilmaistu eri lailla (*und dann Söhne zur Welt brächte*), mutta merkitys säilyy samana.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
13	ette kai te kuitenkaan odottaisi, kunnes he kasvaisivat suuriksi, ette kai te kuitenkaan sulkeutuisi huoneeseen ja olisi miehelään menemättä. Ei, tyttäreni; minä olen hyvin murheissani teidän tähtenne, sillä Herran käsi on sattunut minuun."	niin jaksaisitteko kuitenkaan odottaa, että he kasvavat suuriksi? Voisitteko niin kauan elää naimattomina? Ei, tyttäreni! Minä olen kovin murheissani siitä, että tekin olette joutuneet kärsimään, kun Herra on minua näin raskaasti koetellut."	wolltet ihr deshalb warten, bis sie groß würden? Wolltet ihr deshalb euch abschließen, daß ihr keines Mannes würdet? Nicht doch, meine Töchter! Denn mir ergeht es viel bitterer als euch; denn die Hand Jahwes ist wider mich ausgegangen.	Wollt ihr etwa so lange warten, bis sie erwachsen sind? Wollt ihr euch bis dahin von allen Männern fern halten und jede Gelegenheit ausschlagen, noch einmal zu heiraten? Nein, meine Töchter! Der Herr hat sich gegen mich gewandt, euch jedoch möchte ich das harte Schicksal ersparen, das mich getroffen hat."

Esimerkki 11: Ruut 1:13

Noomin puhe jatkuu jakeessa kolmetoista. Jakeen alussa suomen- ja saksankieliset käännökset poikkeavat toisistaan. Suomenkielisissä on käännetty: *ette kai te kuitenkaan odottaisi* ja *niin jaksaisitteko kuitenkaan odottaa*, mutta saksankielisissä on käytetty *wollen*-verbiä: *wolltet ihr deshalb warten* ja *Wollt ihr etwa so lange warten*. Merkitys on silti sama. Seuraavassa lauseessa HFA poikkeaa muista, koska siinä on käännetty *bis sie erwachsen sind*, kun muissa *puhutaan suureksi kasvamisesta*. HFA:n käänнос on selittävämpi ja tarkempi kuin muissa, vaikka kaikissa tarkoitetaan samaa.

Seuraava ajatus on PR33:ssa ja ELB:ssä käännetty hyvin samalla tavalla. Kummassakin puhutaan sulkeutumisesta tai eristäytymisestä huoneeseen, jottei menisi uudelleen naimisiin. PR92:ssa tämä ajatus on tiivistetty yksinkertaiseen muotoon: *Voisitteko niin kauan elää naimattomina?* Kauimpana muista on HFA, jossa ajatusta maalaillaan lisäyksillä: *Wollt ihr euch bis dahin von allen Männern fern halten und jede Gelegenheit ausschlagen, noch einmal zu heiraten?* Se on tulkintaa, mutta tulkinta on perusteltu: kyllähän se käytännössä sitä tarkoittaisi, että pysyisi loitolla kaikista miehistä ja torjuisi kaikki tilaisuudet mennä jälleen naimisiin, jos sulkeutuisi vuosikausiksi huoneeseen.

Jakeen kolmetoista lopun käännökset ovat hyvin kiinnostavia. Loppu on käännetty kaikissa eri tavoin, niin että jokaisen käännöksen tulkinta on eri. PR33:ssa ei selitellä, ja on vaikeaa erottaa, mikä murheen syy on. Siinä on silti ajatus, että anopin kärsimyksen takia miniät ovat kurjassa tilassa, koska jälkimmäinen lause alkaa selittävällä sillä-konjunktilla. PR92:ssa miniät ovat joutuneet kärsimään anopin koetuksesta. Suomenkieliset käännökset ovat melko lähellä toisiaan, mutta PR92:ssa miniöiden kärsimys on tuotu PR33:a selvemmin ilmi. ELB:ssä anopille on käynyt karvaammin kuin miniöille, koska Herran käsi on käynyt anoppia vastaan (*Denn mir ergeht es viel bitterer als euch; denn die Hand Jahwes ist wider mich ausgegangen*). HFA:ssa tulkinta on erilaisin, sillä siinä anoppi tahtoo säästää miniät kohtalolta, joka anoppia on koetellut (*Der Herr hat sich gegen mich gewandt, euch jedoch möchte ich das harte Schicksal ersparen, das*

mich getroffen hat). HFA:ssa ei mainita, että miniät ovat jo kärsineet eikä että Noomi on murheissaan miniöiden puolesta. Olisi mielenkiintoista tietää, mitä hepreankielinen lähdeteksti tässä tarkoittaa. Myös tässä lienee kyse heprean monitulkintaisuudesta (ks. luku 2).

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
21	Rikkaana minä lähdin, mutta tyhjänä Herra antaa minun palata. Miksi siis kutsutte minua Noomiksi, kun Herra on minua vastaan todistanut ja Kaikkivaltias on tuottanut minulle onnettomuutta?"	Minulla oli kaikkea, kun täältä lähdin, mutta nyt, kun Herra tuo minut takaisin, olen kaikkea vailla. Miksi te kutsuisitte minua Noomiksi, kun Herra itse on kääntynyt minua vastaan ja Kaikkivaltias on antanut osakseni onnettomuuden."	Voll bin ich gegangen, und leer hat mich Jahwe zurückkehren lassen. Warum nennt ihr mich Noomi, da Jahwe gegen mich gezeugt, und der Allmächtige mir Übles getan hat?	Als ich von hier fortzog, hatte ich alles, was man sich nur wünschen kann. Jetzt lässt mich der Herr mit leeren Händen zurückkehren. Warum nennt ihr mich also noch Noomi? Der Herr hat sein Urteil gegen mich gesprochen; er, der Allmächtige, hat mir bitteres Leid zugefügt."

Esimerkki 12: Ruut 1:21

PR33 ja ELB ovat lähes samanlaiset koko Ruutin ensimmäisen luvun jakeessa 21. Ne eroavat vain sillä, että alussa PR33:ssa on *rikkaana* ja ELB:ssä *voll* ('täysi', 'täysinäinen', 'täynnä'; MOT Saksa 2013, s.v. *voll*), sekä sillä, että lopussa PR33:ssa on käännetty: *on tuottanut minulle onnettomuutta*, ja ELB:ssä: *mir Übles getan hat*. Lisäksi PR33:ssa on lisätty *siis*, jonka vastine puuttuu ELB:stä. HFA:ssa on PR33:n tavoin lisätty *also*. Sen lisäksi HFA:ssa on lisäys *noch*, joka puuttuu muista.

PR92 ja HFA ovat jakeen alussa siihen asti samanlaiset, kunnes HFA:ssa lisätään: *was man sich nur wünschen kann* ('mitä vain itsellensä voi toivoa'). Kiintoisaa on se, että PR92:ssa ja HFA:ssa on materiaalisempi sävy kuin PR33:ssa ja ELB:ssä. PR33:ssa ja ELB:ssä ei ilmaista, millä tavalla rikkaana Noomi lähti. Toki HFA:n *alles, was man sich nur wünschen kann*, voi tarkoittaa myös immateriaalisia asioita, kuten perhettä ja turvaa, mutta sen ja PR92:n sävy on silti materiaalisempi kuin PR33:n ja ELB:n.

Ajatus "miksi kutsutte Noomiksi" sanotaan kaikissa käännöksissä hyvin samankaltaisesti. PR92:ssa käytetään konditionaalia, ja muissa preesensia. Jumalan teko Noomia vastaan on HFA:ssa käännetty melko samaan tapaan kuin PR33:ssa ja ELB:ssä, tosin ELB:ssä on lisätty *er* selvennykseksi, että *der Herr* ja *der Allmächtige* tarkoittavat kumpikin Jumalaa. Erilaisin tässä kohdassa on PR92, jossa sanotaan: *Herra itse on kääntynyt minua vastaan*. Muissa puhutaan *todistamisesta* (*zeugen*; ELB) tai tuomion puhumisesta (*Urteil sprechen*; HFA) Noomia vastaan. PR92:sta puuttuu mielikuva oikeusistuimesta, mikä tekee muista käännöksistä painokkaampia. Aivan lopussa PR92 on lähinnä PR33:a, kun taas HFA:ssa loppu on käännetty eri tavalla kuin muissa: *er, der Allmächtige, hat mir bitteres Leid zugefügt*. Se on lähimpänä ELB:n käännöstä (*und der Allmächtige mir Übles getan hat*).

6.2 Runous: Psalmi 139

Tekstilajia ”runous” edustavassa psalmissa 139 on 24 jae. Psalmin 139 analyysi on luetta-
vissa kokonaisuudessaan liitteestä 2. Taulukossa 2 kerrotaan, kuinka paljon erilaisia eroja ha-
vaittiin eri käännöksissä.

	Sananvalinta-/ ilmaisuero	Lisäys	Poisjätö	Toisto	Kieliopillinen seikka	Sana-/ esitysjärjestys	Muu ero tai huomio	Yhteensä/ vertailuluku
Jakeet, joissa eroja	22	19	15	0	12	11	9	88/168 = 0,524
PR33	38	7	2	0	10	5	0	62/168 = 0,369
PR92	40	6	11	0	10	9	4	80/168 = 0,476
ELB	42	8	3	0	8	6	1	68/168 = 0,405
HFA	48	17	12	0	7	6	5	95/168 = 0,565

Taulukko 2: Erot tekstilajin ”runous” luvussa psalmi 139

Psalmissa 139 eroja oli suhteessa vähemmän kuin Ruutin ensimmäisessä luvussa. Se oli yllät-
tävää, sillä oletin alun perin, että tekstilajissa ”historia” olisi vähiten eroja ja runoudessa eniten.
Myös psalmin 139 käännöksistä PR33 eroaa vähiten muista ja HFA eniten. Formaalia ekviva-
lenssia edustavien käännösten (PR33 ja ELB) erojen määrä suhteessa toisiinsa on suurempi
tekstilajissa ”runous” kuin tekstilajissa ”historia”, vaikka niiden erojen määrä onkin pienempi
tässä tekstilajissa. Dynaamisten käännösten eli PR92:n ja HFA:n erojen määrä suhteessa toi-
siinsa on tässä tekstilajissa pienempi kuin historiassa. HFA:ssa ei tässä tekstilajissa ole eniten
eroja joka sarakkeessa, mutta silti se poikkeaa eniten muista. Jakeita analysoidessa havaittiin,
että PR33 ja ELB ovat useissa jakeissa hyvin lähellä toisiaan, ja PR92 ja HFA poikkeavat monin
kohdin sekä vanhoista käännöksistä (PR33 ja ELB) että toisistaan.

6.2.1 Samankaltaisuuksia

Samankaltaisuuksia on lähes kaikissa jakeissa. Monesti jotkin käännökset ovat keskenään hy-
vin samankaltaisia, mutta toiset poikkeavat niistä niin, että tulkinta on erilainen. Siksi käännös-
ten samankaltaisuuksia on merkitty jopa 22 jakeesta. Vain jakeiden 19 ja 20 käännöksissä ei
havaittu samankaltaisuuksia. Esimerkkeinä käsitellään jakeet 1, 8, 21 ja 22.

Jae	PR 33	PR 92	ELB	HFA
1	Veisuunjohtajalle; Daavidin virsi. Herra, sinä tutkit mi- nua ja tunnet minut.	Laulunjohtajalle. Daavidin psalmi. Herra, sinä olet mi- nut tutkinut, sinä tunnet mi- nut.	Dem Vorsänger. Von David, ein Psalm. Jahwe! Du hast mich erforscht und erkannt.	Ein Lied Davids. Herr, du durchschaust mich, du kennst mich durch und durch.

Esimerkki 13: Psalmi 139:1

Psalmin 139 ensimmäinen jae alkaa tiedolla, että kyseessä on Daavidin kirjoittama psalmi.
Tieto on osoitettu esilaulajalle, ja esilaulajasta käytetään eri sanaa PR33:ssa, PR92:ssa ja
ELB:ssä. HFA:sta se on jätetty kokonaan pois. PR92 ja ELB ovat erittäin lähellä toisiaan, samoin

PR33 ja HFA, tosin HFA:ssa on lisätty *durch und durch*. Lisäys on korostava eikä muuta merkitystä. Vaikka ELB:ssä ja HFA:ssa käytetään eri verbejä, niiden merkityssisällöt vastaavat toisiinsa. Jakeessa on kieliopillinen ero siinä, että PR33:ssa ja HFA:ssa käytetään preesensiä mutta PR92:ssa ja ELB:ssä perfektiä. Lisäksi PR33:ssa on partitiivi *tutkit minua*, kun muissa Herra on tutkinut tai tutkii psalminkirjoittajan kokonaan. Käännökset ovat silti niin lähellä toisiaan, että jaetta voidaan pitää samankaltaisesti käännettynä.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
8	Jos minä taivaaseen nousin, niin sinä olet siellä; jos minä tuonelaan vuoteeni tekisin, niin katso, sinä olet siellä.	Vaikka nousisin taivaaseen, sinä olet siellä, vaikka tekin vuoteeni tuonelaan, sielläkin sinä olet.	Führe ich auf zum Himmel, du bist da; und bettete ich mir in dem Scheol, siehe, du bist da.	Stiege ich in den Himmel hinauf - du bist da! Wollte ich mich im Totenreich verbergen - auch dort bist du!

Esimerkki 14: Psalmi 139:8

Jakeessa neljätoista on vain yksi ero, joka voidaan tulkita merkityseroksi: HFA:n *verbergen*. Muissa käännöksissä puhutaan vuoteen tekemisestä tuonelaan, mikä lienee kielikuva. Jos kyse on kielikuvasta, HFA:n käännöksessä kerrotaan suoraan, mitä tarkoitetaan. Jos merkitys on konkreettinen, verbi *verbergen* tarkoittaa eri asiaa ('kätkeytyä', 'piiloutua'; MOT Saksa 2013, s.v. *verbergen*). PR33:ssa ja ELB:ssä on lisätty *niin katso/siehe*. Ne on jätetty pois PR92:sta ja HFA:sta. Jakeen lopussa PR92:ssa on liitepartikkeli *-kin* sanassa *sielläkin* ja HFA:ssa vastaavan sanan *dort* yhteydessä samamerkityksinen adverb *auch* ('myös'; MOT Saksa 2013, s.v. *auch*), joita ei ole vanhoissa käännöksissä (PR33:ssa ja ELB:ssä). Käännösten sananvalinnoissa on pieniä eroja, mutta käännökset merkitsevät samaa.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
21	Herra, enkö minä vihaisi niitä, jotka sinua vihaavat, enkö inhoaisi niitä, jotka sinua vastustavat?	Enkö vihaisi sinun vihollisiasi, Herra, enkö inhoaisi sinun vastustajiasi!	Hasse ich nicht, Jahwe, die dich hassen, und verabscheue ich nicht, die wider dich aufstehen?	Herr, wie hasse ich alle, die dich hassen! Wie verabscheue ich alle, die dich bekämpfen!

Esimerkki 15: Psalmi 139:21

Psalmin 139 jakeen 21 käännöksissä on paljon kieliopillisia eroja. Muissa käännöksissä käytetään relatiivilauseita (esim. PR33: *jotka sinua vihaavat* ja *jotka sinua vastustavat*), mutta PR92:ssa ne tiivistetään substantiiveiksi (*vihollisiasi/vastustajiasi*). Suomenkielisissä käännöksissä käytetään kysyvää suffiksia *-kö* ja konditionaalia, mutta ELB:ssä kysymyslause on muodostettu asettamalla verbi ensimmäiseksi (*Hasse ich nicht* ja *verabscheue ich nicht*) ja HFA:ssa on hyödynnetty adverb *wie* (*wie hasse ich* ja *Wie verabscheue ich*). HFA:n tyyli on päivittelevä ja julistava, muut käännökset ovat kysyviä. Jakeen käännösten ainoa sananvalintaero on ELB:n *aufstehen* ja HFA:n *bekämpfen*. Niiden merkityssisällöt ovat osittain päällekkäiset, ja tässä ne merkitsevät kumpikin vastustamista. *Aufstehen* voi tarkoittaa tässä yhteydessä 'kapinoida',

'vastustaa' tai 'nousta jotakuta vastaan' (MOT Saksa 2013, s.v. *aufstehen*). *Bekämpfen* tarkoittaa 'taistella', 'sotia', 'olla jotakin vastaan', 'torjua' (MOT Saksa 2013, s.v. *bekämpfen*).

HFA:ssa on yksi lisäys: *alle*. Lisäksi erisnimen *Herra* sijainti vaihtelee käännöksissä. PR33:ssa ja HFA:ssa Herraa puhutellaan heti jakeen 21 alussa, PR92:ssa ja ELB:ssä vasta ensimmäisen lauseen jälkeen. Jakeet on käännetty niin samankaltaisesti, että merkitys pysyy samana käännöksestä riippumatta.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
22	Kaikella vihalla minä heitä vihaan, he ovat minun omia vihollisiani.	Loputon on vihani heitä kohtaan, he ovat minunkin vihollisiani.	Mit vollkommenem Hasse hasse ich sie; sie sind Feinde für mich.	Deine Feinde sind auch meine Feinde. Ich hasse sie mit grenzenlosem Hass!

Esimerkki 16: Psalmi 139:22

PR33:ssa ja ELB:ssä psalmin 139 jae 22 on käännetty hyvin samankaltaisesti. Kummassakin vihataan kaikella vihalla. Myös PR92 ja HFA ovat samankaltaiset, tosin HFA:ssa vihollisuus mainitaan ensin, kun muissa käännöksissä se mainitaan lopuksi. Molemmissa puhutaan *loputtomasta* tai rajattomasta (*grenzenlos*) vihasta. Vaikka vihollisuus on mainittu kaikissa käännöksissä eri tavoin, käännökset ovat niin lähellä toisiaan, että niitä voidaan pitää samankaltaisina.

6.2.2 Pieniä eroja – merkitys ei muutu

Pieniä eroja, jotka eivät muuta tulkintaa, havaittiin kuudentoista jakeen käännösten välillä (jakeet 1, 5, 6–9, 11–13, 15, 17 ja 19–23). Esimerkeiksi on valittu jakeet 9, 13, 15 ja 19.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
9	Jos minä kohoaisin aamuruskon siivillä ja asettuisin asumaan meren ääriin,	Vaikka nousisin lentoon aamuruskon siivin tai muuttaisin merten taa,	Nähme ich Flügel der Morgenröte, ließe ich mich nieder am äußersten Ende des Meeres,	Eilte ich dorthin, wo die Sonne aufgeht, oder versteckte ich mich im äußersten Westen, wo sie untergeht,

Esimerkki 17: Psalmi 139:9

PR33 ja ELB ovat psalmin 139 jakeessa yhdeksän hyvin lähellä toisiaan. Myös PR92 on hyvin lähellä vanhoja suomen- ja saksankielisiä käännöksiä, tosin siihen on lisätty *lentoon* ja jätetty persoonapronomini tarpeettomana pois. Lisäksi PR92:ssa on käännetty muita käännöksiä tiiviimmin *muuttaa*-verbillä *asettua asumaan* -verbin sijaan. HFA:ssa jakeeseen on otettu maantieteellinen näkökulma: aurinko nousee idästä ja laskee länteen. Muissa käännöksissä sama ajatus on ilmaistu runollisemmin ja kuvainnollisemmin, sillä niissä puhutaan *aamuruskon siivistä* (ELB: *Flügel der Morgenröte*) ja muuttamisesta asumaan *meren ääriin/merten taa* (*am äußersten Ende des Meeres*). Aamurusko ilmenee itäisessä taivaanrannassa ja Israelista (psalminkirjoittajan kotimaasta) katsottuna meren ääret ovat kaukana lännessä.

Vaikka HFA:n käännös on erilainen kuin muiden, siinä tarkoitetaan samaa. HFA:ssa on annettu kirjaimellinen käännös alaviitteessä lähes samanlaisena kuin muissa: "Wörtlich: Erhöbe ich die Flügel des Morgenrots, ließe ich mich nieder am äußersten Ende des Meeres." Ilman alaviitettä HFA:sta syntyvä tulkinta olisi saattanut poiketa muista. Mutta koska alaviitteessä kerrotaan jakeen kirjaimellinen käännös, myös HFA:n käännös tulee tulkittua samalla tavalla kuin muiden. Siksi päätin määritellä tämän jakeen pienten erojen jakeiden joukkoon.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
13	Sillä sinä olet luonut minun munaskuuni, sinä kudoit minut kokoon äitini kohdussa.	Sinä olet luonut minut sisintäni myöten, äitini kohdussa olet minut punonut.	Denn du besaßest meine Nieren; du wobest mich in meiner Mutter Leibe.	Du hast mich geschaffen - meinen Körper und meine Seele, im Leib meiner Mutter hast du mich gebildet.

Esimerkki 18: Psalmi 139:13

PR33 ja ELB ovat psalmin 139 jakeessa 13 alun verbiä (*luoda/besitzen*) lukuun ottamatta samanlaiset. PR33:ssa on käytetty vanhahtavaa sanaa munuaisista (*munaskuut*). PR92:ssa ja HFA:ssa tulkitaan, että kohta tarkoittaa koko ihmistä. PR92:ssa käännetään *sisintäni myöten* ja HFA:ssa mainitaan sekä keho että sielu: *meinen Körper und meine Seele*. Merkitys lienee kaikissa silti sama, sillä ymmärrän PR33:n ja ELB:n käännöksen kielikuvana. *Munaskuilla* tarkoitettaneen juuri sitä, miten PR92:ssa on käännetty: Jumala on luonut psalminkirjoittajan sisintä myöten, niin fyysisesti kuin henkisesti.

Pieni ero on aivan lopun verbissä, joka PR33:ssa ja ELB:ssä on *kutoa/weben*, PR92:ssa *punoa* mutta HFA:ssa *bilden* ('muodostaa', 'luoda', 'kasvattaa'; MOT Saksa 2013, s.v. *bilden*). PR33 ja ELB alkavat konjunktioilla *sillä/denn*, joka on jätetty pois PR92:sta ja HFA:sta. Lisäksi PR33:ssa on lisätty sana *kokoon*, mikä korostaa sitä, että Jumala on luonut ja muotoillut ihmisen kohdussa kokonaan valmiiksi.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
15	Minun luuni eivät olleet sinulta salatut, kun minut salassa valmistettiin, kun minut taiten tehtiin maan syvyyksissä.	Minä olen saanut hahmoni näkymättömissä, muotoni kuin syvällä maan alla, mutta sinulta ei pieninkään luuni ole salassa.	Nicht verhohlen war mein Gebein vor dir, als ich gemacht ward im Verborgenen, gewirkt wie ein Stickwerk in den untersten Örttern der Erde.	Schon als ich im Verborgenen Gestalt annahm, unsichtbar noch, kunstvoll gebildet im Leib meiner Mutter, da war ich dir dennoch nicht verborgen.

Esimerkki 19: Psalmi 139:15

Psalmin 139 jakeessa 15 vanhat suomen- ja saksankieliset käännökset (PR33 ja ELB) esittävät asiat keskenään samassa järjestyksessä, samoin uudet käännökset (PR92 ja HFA) keskenään. Olisi kiinnostavaa tietää, onko tässä ollut eri lähdeteksti käytössä vanhoissa ja uusissa käännöksissä, sillä ne eroavat niin selkeästi rakenteeltaan. PR33 ja ELB ovat muutoin samanlaiset, mutta ELB:ssä käytetään kielikuvaa *wie ein Stickwerk* ('kuin kirjomus') ja PR33:ssa sanotaan

suoraan *minut taiten tehtiin*. PR92:sta taidokkuus on jätetty kokonaan pois. HFA:ssa on *im Verborgenen* ja *unsichtbar*, PR92:ssa se on tiivistetty vain jälkimmäiseen (*näkymättömissä*). HFA:ssa ei puhuta mitään *luista*, vaan käytetään persoonapronominia *ich*.

HFA:ssa on tulkittu, että maan syvyyksillä tarkoitetaan äidinkohtua. Se on selitetty alaviitteessä, jossa sanotaan: "Wörtlich: in den Tiefen der Erde. – Hier wahrscheinlich als Bezeichnung für den Mutterleib." Samanlainen ajatus herää myös muiden käännösten kielikuvasta. PR33:ssa ajatus on kuitenkin epäselvin, sillä siinä ei ole käytetty vertailukonjunktia *kuin* vaan metaforaa: *minut taiten tehtiin maan syvyyksissä*. Merkitys on käännöksissä silti sama.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
19	Jumala, jospa sinä surmaisit jumalattomat! Ja te murhamiehet, väistykää minusta pois!	Kunpa surmaisit, Jumala, väärintekijät! Kaikotkaa, murhamiehet!	Möchtest du, o Gott, den Gesetzlosen töten! und ihr Blutmenschen, weicht von mir!...	Mein Gott! Wie sehr wünsche ich, dass du alle tötest, die sich dir widersetzen! Ihr Mörder, an euren Händen klebt Blut! Mit euch will ich nichts zu tun haben!

Esimerkki 20: Psalmi 139:19

Suomenkielisissä käännöksissä (PR33 ja PR92) on psalmin 139 jakeen 19 alussa kieliopillinen ero: PR33:ssa on *jospa* ja PR92:ssa *kunpa*. Sama asia on saksankielisissä käännöksissä (ELB ja HFA) ilmaistu eri tavoin. ELB:ssä on *Möchtest du* ja HFA:ssa *Wie sehr wünsche ich, dass du*. Kaikki tarkoittavat silti samaa. Myös surmattavat on ilmaistu eri tavoin kaikissa, mutta kaikilla tarkoitetaan niitä, jotka eivät usko Jumalaan ja noudata hänen lakejaan. Ainoastaan HFA:n *alle* [--], *die sich dir widersetzen* ('hangoitella (vastaan)', 'vastustaa', 'vastustella'; MOT Saksa 2013, s.v. *widersetzen*) saattaa tarkoittaa eri asiaa, sillä myös Jumalaan uskova ja luottava saattaa toisinaan vastustaa Jumalaa ja Jumalan tahtoa luopumatta silti uskostaan.

Jakeen 19 loppupuolella ELB:ssä käytetään hyvin vanhaa sanaa murhaajasta (*Blutmensch*). Samassa kohdassa on HFA:ssa lisätty: *an euren Händen klebt Blut!* Vastaavaa lisäystä ei ole muissa käännöksissä. Lisäys ei silti muuta merkitystä; murhaajillahan on verta käsissään. Aivan loppussa muut käännökset ovat samankaltaisia (*väistykää minusta pois/kaikotkaa/weicht von mir*), mutta HFA:ssa kärjistää: *Mit euch will ich nichts zu tun haben*. Jakeessa 19 PR33 ja ELB ovat lähes samanlaiset aivan alkua lukuun ottamatta. PR92 on hyvin lähellä vanhoja käännöksiä mutta vain tiiviimpi. HFA on erilaisin.

6.2.3 Suuria eroja – merkitys muuttuu

Suuria eroja, jotka muuttavat sisällön merkitystä, on myös kuudentoista jakeen käännösten välillä (jakeet 2–5, 7, 9, 10, 14–20, 23 ja 24). Käsittelyyn on valittu jakeet 5, 14, 16 ja 20.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
5	Sinä olet saartanut minut edestä ja takaa ja laskenut kätesi minun päälleni.	Sinä suojaat minua edestä ja takaa, sinä lasket kätesi minun päälleni.	Von hinten und von vorn hast du mich eingeengt, und auf mich gelegt deine Hand.	Von allen Seiten umgibst du mich und hältst deine schützende Hand über mir.

Esimerkki 21: Psalmi 139:5

Psalmin 139 jakeessa viisi PR33 ja ELB tarkoittavat täysin samaa. PR92 on lähellä vanhoja käännöksiä (PR33:a ja ELB:tä), mutta siinä on verbinä *suojata*, joka on myönteisempi kuin *saartaa/einengen*. HFA:n verbi *umgeben* ('ympäröidä'; MOT Saksa 2013, s.v. *umgeben*) on näistä neutraalein. PR92 ja HFA ovat siinä mielessä lähellä toisiaan, että kummassakin puhutaan suojaamisesta: HFA:ssa adjektiivilla, PR92:ssa verbillä. Kaikesta huolimatta HFA poikkeaa muista kahdella tavalla. Ensinnäkin siinä sanotaan, että Jumala ympäröi psalminkirjoittajaa *von allen Seiten* eli joka puolelta. Se ei kuitenkaan muuta merkitystä, koska myös muut tarkoittavat sitä sanoessaan *edestä ja takaa* (*von hinten und von vorn*).

Toiseksi HFA poikkeaa muista käännöksistä jakeen lopussa prepositiolla *über* eli yläpuolella. Muissa sanotaan, että Jumala on laskenut tai laskee kätensä psalminkirjoittajan *päälle* (*auf*). Prepositioero aiheuttaa sen, että HFA:ssa hämärtyy eleen merkitys. Käden päälle laskeminen on vanhakirkollinen siunauksen symboli (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2014b), jota esiintyy sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa erilaisissa siunauksen yhteyksissä. Esimerkiksi Uudessa testamentissa Jeesus pani kätensä lasten päälle ja siunasi heitä (Mark. 10:16). HFA:sta puuttuu siunauksellinen ulottuvuus, ja siinä jakeen ainoa merkitys on, että Jumala suojaaa psalminkirjoittajaa.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
14	Minä kiitän sinua siitä, että olen tehty ylen ihmeellisesti; ihmeelliset ovat sinun tekosi, sen minun sieluni kyllä tietää.	Minä olen ihme, suuri ihme, ja kiitän sinua siitä. Ihmeellisiä ovat sinun tekosi, minä tiedän sen.	Ich preise dich darüber, daß ich auf eine erstaunliche, ausgezeichnete Weise gemacht bin. Wunderbar sind deine Werke, und meine Seele weiß es sehr wohl.	Herr, ich danke dir dafür, dass du mich so wunderbar und einzigartig gemacht hast! Großartig ist alles, was du geschaffen hast - das erkenne ich!

Esimerkki 22: Psalmi 139:14

Jakeen 14 alussa PR92 on erilaisin. Siinä tulkitaan: *Minä olen ihme, suuri ihme*. Muissa käännöksissä (PR33:ssa, ELB:ssä ja HFA:ssa) sanotaan, että psalminkirjoittaja on tehty ihmeellisellä tavalla (PR33: *ylen ihmeellisesti*; ELB: *auf eine erstaunliche, ausgezeichnete Weise*; HFA: *wunderbar und einzigartig*). PR33, ELB ja HFA ovat alussa hyvin lähellä toisiaan. ELB:ssä ja HFA:ssa on kaksi sanaa, jotka tarkoittavat 'ihmeellistä' (ELB: *erstaunlich, ausgezeichnet*; HFA: *wunderbar, einzigartig*), mutta PR33:ssa vain yksi (*ihmeellinen*). Lopussa PR33 ja ELB on käännetty samalla lailla ja myös PR92 osittain. PR92 eroaa lopussa vanhoista käännöksistä sillä, että siinä sanotaan *minä tiedän* eikä *sieluni tietää*. HFA:ssa aivan loppu on käännetty samalla lailla kuin PR92:ssa.

HFA:n merkitys on eri kuin muissa. Siinä sanotaan *alles, was du geschaffen hast* tekojen sijaan. Teot voivat olla myös muuta kuin luomuksia. HFA:n käännös on siksi merkitykseltään köyhempi kuin muiden. Vanhojen käännösten merkitys tässä jakeessa on sama, uudet käännökset poikkeavat osittain sekä vanhoista käännöksistä että toisistaan. Erilaisin merkitys on PR92:ssa.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
16	Sinun silmäsi näkivät minut jo idussani. Minun päiväni olivat määrätty ja kirjoitetut kaikki sinun kirjaasi, ennen kuin ainoakaan niistä oli tullut.	Sinun silmäsi näkivät minut jo idullani, sinun kirjaasi on kaikki kirjoitettu. Ennen kuin olin elänyt päiväkkään, olivat kaikki päiväni jo luodut.	Meinen Keim sahen deine Augen, und in dein Buch waren sie alle eingeschrieben; während vieler Tage wurden sie gebildet, als nicht eines von ihnen war.	Als ich gerade erst entstand, hast du mich schon gesehen. Alle Tage meines Lebens hast du in dein Buch geschrieben - noch bevor einer von ihnen begann!

Esimerkki 23: Psalmi 139:16

Kaikkein erilaisin on psalmin 139 jakeessa kuusitoista ELB. Sen tulkinta on aivan eri kuin muiden. Itse asiassa on epäselvää, mihin pronomiinilla *sie* viitataan. ELB:n kolmannen lauseen verbi *bilden* tukee tulkintaa, että toisen lauseen pronomiinilla viitataan substantiiviin *Keim* monikossa. ELB:n käännös jakeesta tarkoittaisi siis, että ihminen saa muotonsa kohdussa usean päivän aikana ja tuo muotoutuminen on kirjoitettu Jumalan kirjaan jo ennen kuin se alkaa.

Muiden käännösten tulkinta on, että Jumala näkee ihmisen aivan ihmiselämän alkuhetkestä lähtien eli juuri hedelmöittyneestä munasolusta lähtien. HFA saattaa poiketa tästä tulkinnasta, sillä siinä ei puhuta idusta. HFA:n tulkinta riippuu siitä, missä merkityksessä *entstehen*-verbi ymmärretään. Tarkoittaako se 'saada alkunsa' vai 'syntyä'? Jos sillä tarkoitetaan syntymää, sen merkitys on eri kuin muiden.

Muissa käännöksissä paitsi ELB:ssä jakeen loppu on ymmärretty niin, että Jumalan tietää ennalta kaikki ihmisen elinpäivät. PR92:ssa tämä ei ole aivan yhtä selvää, sillä virke vaihtuu keskellä kyseistä ajatusta. On epäselvää, mitä *kaikella* tarkoitetaan PR92:ssa kohdassa *sinun kirjaasi on kaikki kirjoitettu*. Kontekstista voidaan päätellä, että merkitys on sama kuin PR33:ssa ja HFA:ssa, mutta sillä voidaan tarkoittaa myös muuta.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
20	Sillä he puhuvat sinusta petollisesti ja lausuvat turhaan sinun nimesi- nuo sinun vihollisesi.	He ovat sinun vihollisiasi, he vetoavat sinuun valheellisesti ja vannovat väärin sinun nimeesi.	Sie, die dich nennen zum Verbrechen, die zu Eitlem schwören, deine Feinde.	Herr, wenn diese Leute von dir reden, tun sie es in böser Absicht, sie missbrauchen deinen Namen.

Esimerkki 24: Psalmi 139:20

Psalmin 139 jakeen 20 käännös on kaikissa erilainen. HFA:n käännös jakeen alkupuolesta on kuin tulkinta kaikista muista käännöksistä. Muissa asia on ymmärretty eri tavoin. Loppupuoli on myös erilainen kaikissa. ELB on erilaisin, sillä siitä on jätetty pois *dein Name*. Jakeessa tarkoitetaan, että Jumalan viholliset rikkovat toista käskyä. Jakeen käännökset noudattavat samaa linjaa kuin toisen käskyn käännöksissä. Käännösten väliset merkityserot johtuvat siitä.

PR33:ssa toinen käsky on käännetty: ”Älä turhaan lausu Herran, sinun Jumalasi, nimeä, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka hänen nimensä turhaan lausuu.” PR92:ssa se kuuluu: ”Älä käytä väärin Herran, Jumalasi, nimeä, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka käyttää väärin hänen nimeään.” PR92:ssa tässä kohdassa on lisäksi alaviite: ”Älä käytä Herran, Jumalasi, nimeä petokseen, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka käyttää hänen nimeään petokseen.” Osassa myöhempää perinnettä käskyn on katsottu kieltävän Jumalan nimen turhan tai halventavan käytön. Alun perin kielto koski kuitenkin väärää valaa.”

ELB:ssä toinen käsky on: ”Du sollst den Namen Jahwes, deines Gottes, nicht zu Eitlem aussprechen; denn Jahwe wird den nicht für schuldlos halten, der seinen Namen zu Eitlem ausspricht.” HFA:ssa se kuuluu: ” Du sollst meinen Namen nicht missbrauchen, denn ich bin der Herr, dein Gott! Ich lasse keinen ungestraft, der das tut!”

6.3 Profetia: Jesaja 53

Tekstilajia ”profetia” edustavassa Jesajan luvussa 53 on yhteensä kaksitoista jaetta, mutta jaheet ovat pidempiä kuin muissa analyysiin valituissa luvuissa. Koko luvun analyysi on luetta-
vissa liitteestä 3. Taulukossa 3 kerrotaan, kuinka paljon erilaisia eroja havaittiin eri kään-
nösissä.

	Sananvalinta-/ ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto	Kieliopillinen seikka	Sana-/ esitysjärjestys	Muu ero tai huomio	Yhteensä / vertailuluku
Jakeet, joissa eroja	12	12	7	0	12	8	3	54/84 = 0,643
PR33	36	1	0	0	9	2	0	48/84 = 0,571
PR92	36	8	5	0	9	5	2	65/84 = 0,774
ELB	39	2	1	0	9	1	0	52/84 = 0,619
HFA	46	22	9	0	10	5	4	96/84 = 1,143

Taulukko 3: Erot tekstilajin ”profetia” luvussa Jesaja 53

Tekstilajissa ”profetia” on suhteessa selvästi enemmän eroja kuin edellisissä tekstilajeissa. Taulukosta 3 havaitaan, että eniten muista käännöksistä poikkeaa HFA. Sen erojen määrä on kaksi kertaa niin suuri kuin PR33:n, jossa on vähiten eroja muihin nähden. HFA poikkeaa tässä tekstilajissa myös suhteessa edellisiin tekstilajeihin selvästi eniten. PR92 on tässä tekstilajissa erojen määrän suhteen huomattavasti lähempänä vanhoja suomen- ja saksankielisiä käännöksiä (PR33 ja ELB) kuin HFA:ta. PR33:ssa on vain neljä eroa vähemmän kuin ELB:ssä, mutta koska Jesajan luvussa 53 on vain kaksitoista jaetta, vanhojen käännösten suhteellinen ero on edellisiä tekstilajeja suurempi.

6.3.1 Samankaltaisuuksia

Samankaltaisuuksia on jokaisen jakeen käännöksissä, mutta jokaisessa on myös joko pieniä tai suuria eroja tai molempia. Siksi samankaltaisuuksista on valittu käsiteltäväksi sellaisia jakeita, joissa on vain hyvin vähän pieniä tai suuria eroja. Tarkasteluun valitut jakeet ovat 3, 7 ja 12.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
3	Hän oli ylenkatsottu, ihmisten hylkäämä, kipujen mies ja sairauden tuttava, jota näkemästä kaikki kasvonsa peittivät, halveksittu, jota emme minäkään pitäneet.	Hyljeksitty hän oli, ihmisten torjuma, kipujen mies, sairauden tuttava, josta kaikki käänsivät katseensa pois. Halveksittu hän oli, me emme häntä minään pitäneet.	Er war verachtet und verlasen von den Menschen, ein Mann der Schmerzen und mit Leiden vertraut, und wie einer, vor dem man das Angesicht verbirgt; er war verachtet, und wir haben ihn für nichts geachtet.	Er wurde verachtet, von allen gemieden. Von Krankheit und Schmerzen war er gezeichnet. Man konnte seinen Anblick kaum ertragen. Wir wollten nichts von ihm wissen, ja, wir haben ihn sogar verachtet.

Esimerkki 25: Jesaja 53:3

Jesajan luvun 53 jakeen kolme käännöksissä on hyvin pieniä sananvalintaeroja. Esimerkiksi PR33:ssa on alussa *ylenkatsottu*, PR92:ssa *hyljeksitty* ja saksankielisissä *verachtet*. ELB:ssä on toisessa lauseessa monitulkintaisempi sana kuin muissa: *Leiden*. Se voi tarkoittaa sekä sairautta että kärsimystä. Kaikkein samankaltaisimmat ovat PR33 ja ELB, ja PR92 on hyvin lähellä näitä. PR92 poikkeaa vanhoista suomen- ja saksankielisistä käännöksistä vain siten, että siinä *kaikki käänsivät katseensa pois* miehestä, kun PR33:ssa ja ELB:ssä sanotaan: *jota näkemästä kaikki kasvonsa peittivät* ja *vor dem man das Angesicht verbirgt*. PR33:ssa on kieliopillinen ero muihin verrattuna: sen lopussa on relatiivilause, mutta muissa käännöksissä on päälause.

HFA poikkeaa muista käännöksistä siten, että siinä on lisätty kolmanteen virkkeeseen sana *kaum* ('tuskin', 'hädin tuskin'; MOT Saksa 2013, s.v. *kaum*). Lauseen merkitys voidaan siksi ymmärtää eri tavalla, siten että miestä yritettiin edes katsoa. Muissa käännöksissä katse käännettiin pois tai kasvot peitettiin, jottei häntä nähtäisi. Aivan lopussa HFA:ssa on esitetty ajatukset eri päin, ja siinä on tulkittu *wir wollten nichts von ihm wissen*. Muissa käännöksissä sanotaan, ettei häntä *pidetty minään* tai arvostettu minään (*wir haben ihn für nichts geachtet*).

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
7	Häntä piinattiin, ja hän alistui siihen eikä suutansa avannut; niinkuin karitsa, joka teuraaksi viedään, niinkuin lammas, joka on ääneti keritsijänsä edessä, niin ei hän suutansa avannut.	Häntä piinattiin, ja hän alistui siihen, ei hän suutansa avannut. Kuin karitsa, jota teuraaksi viedään, niin kuin lammas, joka on ääneti keritsijänsä edessä, ei hänkään suutansa avannut.	Er wurde mißhandelt, aber er beugte sich und tat seinen Mund nicht auf, gleich dem Lamm, welches zur Schlachtung geführt wird, und wie ein Schaf, das stumm ist vor seinen Scheuern; und er tat seinen Mund nicht auf. -	Er wurde misshandelt, aber er duldete es ohne ein Wort. Er war stumm wie ein Lamm, das man zur Schlachtung führt. Und wie ein Schaf, das sich nicht wehrt, wenn es geschoren wird, hat er alles widerspruchslos ertragen. Man hörte von ihm keine Klage.

Esimerkki 26: Jesaja 53:7

Aivan Jesajan luvun 53 jakeen seitsemän alussa kaikki käännökset ovat samanlaisia. Koko jakeessa PR33:n ja PR92:n erot ovat vain kieliopillisia. PR33:ssa on *eikä* ja PR92:ssa *ei hän*. Seuraava ero on se, että PR33:ssa on puolipiste ja *niinkuin* ja PR92:ssa piste, jonka jälkeen seuraava virke alkaa vertailukonjunktilla *kuin*. Suomenkielisten käännösten seuraava ero on relatiivipronomini *joka/jota*. Aivan lopussa PR33:ssa on *niin ei hän* ja PR92:ssa *ei hänkään*. Myös ELB on koko jakeessa samankaltainen kuin suomenkieliset käännökset, ja sen lausejako vastaa PR33:a.

HFA:sta on jätetty alistuminen jakeen seitsemän alusta kokonaan pois, eikä se tule edes impliittisesti ilmi. Siinä on myös lisätty *er hat alles widerspruchslos ertragen*, mikä tarkoittaa samaa kuin se, ettei avaa suutaan, jos *widerspruchslos* ymmärretään merkityksessä 'sanaton' (MOT Saksa 2013, s.v. *lautlos* merkitysryhmä 2). Sanan voidaan ymmärtää tarkoittavan myös 'ristiriidatonta' tai 'sopusointuista' (MOT Saksa 2013, s.v. *widerspruchslos*). Se voi myös tarkoittaa 'vastaväitteettömyyttä', jos *widerspruchslos* ymmärretään tarkoittavan samaa kuin "*ohne Widerspruch*" (vrt. MOT Saksa 2013, s.v. *Widerspruch*). Lisäksi HFA:ssa käytetään verbiä *sich wehren* ('puolustautua', 'rimpuilla', 'vastustaa', 'tehdä vastarintaa'; MOT Saksa 2013, s.v. *wehren*) kohdassa, jossa muissa puhutaan *ääneti olemisesta*. Lopussa HFA:ssa on selittelevä lisäys *man hörte von ihm keine Klage*, minkä voi ymmärtää eri lailla kuin muiden käännöksen; mies saattoi HFA:n mukaan sanoa jotakin, vaikkei valittanutkaan.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
12	Sentähden minä jaan hänelle osan suurten joukossa, ja väkevien kanssa hän saalista jakaa; sillä hän antoi sielunsa alttiiksi kuolemaan, ja hänet luettiin pahantekijäin joukkoon, hän kantoi monien synnit, ja hän rukoili pahantekijäin puolesta.	Minä annan hänelle paikan suurten joukossa, hän saa jakaa saalista mahtavien kanssa, koska hän antoi itsensä kuolemalle alttiiksi ja hänet luettiin rikollisten joukkoon. Hän otti kantaakseen monien synnit, hän pyysi pahantekijöilleen armoa.	Darum werde ich ihm die Großen zuteil geben, und mit Gewaltigen wird er die Beute teilen: dafür, daß er seine Seele ausgeschüttet hat in den Tod und den Übertretern beigezählt worden ist; er aber hat die Sünde vieler getragen und für die Übertreter Fürbitte getan.	Deshalb gebe ich ihm die Ehre, die sonst nur mächtige Herrscher erhalten. Mit großen Königen wird er sich die Beute teilen. So wird er belohnt, weil er den Tod auf sich nahm und zu den Verbrechen gezählt wurde. Doch er hat viele von ihren Sünden erlöst, denn er ließ sich für ihre Verbrechen bestrafen."

Esimerkki 27: Jesaja 53:12

Koko Jesajan luvun 53 jakeessa kaksitoista vanhat suomen- ja saksankieliset käännökset PR33 ja ELB ovat samankaltaiset. PR92 on hyvin lähellä vanhoja käännöksiä. Alussa PR92 poikkeaa vanhoista käännöksistä siten, että siinä puhutaan *mahtavista*, ei *väkevistä*, vaikka sanojen merkitys on tässä sama. HFA:ssa kyseinen kohta on käännetty eri tavalla. HFA:ssa puhutaan mahtavien hallitsijoiden kunniasta: *die Ehre, die sonst nur mächtige Herrscher erhalten*, ja seuraa vaksi suurista kuninkaista (*große Könige*). Kummassakin kohdassa HFA:ssa on valittu käyttää tarkemmin määriteltyä ilmausta yläkäsitteen sijaan. Muissa käännöksissä ei tulkita, mitä *suuret*

tai *mahtavat* (ELB: *die Großen; die Gewaltigen*) ovat tai millä tavalla suuria he ovat. HFA:ssa tarkennetaan, että sillä tarkoitetaan hallitsijoita ja kuninkaita.

PR92:ssa sanotaan, että *hän antoi itsensä kuolemalle alttiiksi*, kun vanhoissa käännöksissä puhutaan *sielun* antamisesta alttiiksi. Kyseinen kohta on käännetty HFA:ssa samalla tavalla kuin PR92:ssa: *weil er den Tod auf sich nahm*. HFA:ssa on myös lisätty ennen sitä: *so wird er belohnt*, mikä sitoo lauseen edelliseen lauseeseen merkitystä muuttamatta. Lisäksi HFA:sta on jätetty lopun esirukous kokonaan pois, minkä vuoksi siitä jää puuttumaan viittaus Jeesuksen sanoihin ristillä: ”Isä, anna heille anteeksi, sillä he eivät tiedä, mitä he tekevät” (Luuk. 23:34; PR33). HFA:ssa on sen sijaan lisätty: *doch er hat viele von ihren Sünden erlöst* ja käännetty syntien kantaminen selittävästi (*denn er ließ sich für ihre Verbrechen bestrafen*). PR92 eroaa vanhoista käännöksistä aivan lopussa siten, että siinä puhutaan *armon pyytämisestä pahantekijöille*, ei rukouksesta heidän puolestaan. Merkitys on silti sama. Lopussa on myös kieliopillinen ero: PR33:ssa puhutaan rukousta *pahantekijäin puolesta*, ELB:ssä sanotaan *er aber hat [–] für die Übertreter Fürbitte getan*, mutta PR92:ssa käytetään possessiivista muotoa *pahantekijöilleen*. PR33:n käännös on yleisluontoisin. Siinä ei eritellä, keitä pahantekijöitä tarkoitetaan. ELB:ssä on määräinen muoto, jolloin voidaan olettaa, että kyse on tietyistä pahantekijöistä. PR92:ssa merkitys on rajatuin: kyseessä ovat ne, jotka tekivät pahaa syntien kantajalle.

6.3.2 Pieniä eroja – merkitys ei muutu

Pieniä eroja havaittiin jakeiden 2–10 käännösten välillä eli yhteensä yhdeksän jakeen käännöksissä. Analysoitavaksi on valittu sellaisia jakeita, joissa käännösten pienet erot ovat suurimassa roolissa. Ne ovat jakeet 2, 5 ja 9.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
2	Hän kasvoi Herran edessä niinkuin vesa, niinkuin juuri kuivasta maasta. Ei ollut hänellä vartta eikä kauneutta; me näimme hänet, mutta ei ollut hänellä muotoa, johon me olisimme mielistyneet.	Hän kasvoi Herran edessä kuin vähäinen verso, kuin vesa kuivasta maasta. Ei hänellä ollut vartta, ei kauneutta, jota olisimme ihailen katselleet, ei hahmoa, johon olisimme mieltyneet.	Und er ist wie ein Reis vor ihm aufgeschossen, und wie ein Wurzelsproß aus dürrem Erdreich. Er hatte keine Gestalt und keine Pracht; und als wir ihn sahen, da hatte er kein Ansehen, daß wir seiner begehrt hätten.	Der Herr ließ seinen Boten emporwachsen wie einen jungen Trieb aus trockenem Boden. Er war weder stattlich noch schön. Nein, wir fanden ihn unansehnlich, er gefiel uns nicht!

Esimerkki 28: Jesaja 53:2

Jesajan luvun 53 jakeen kaksi käännöksistä kaikissa muissa paitsi HFA:ssa käytetään persoonapronominia *hän*, joka viittaa edellisen jakeen ilmaukseen ”Herran käsivarsi”. Se tarkoittaa Kristusta. Siitä kerrotaan tarkemmin jakeen yksi analyysissä suurten erojen alaluvussa 6.3.3. HFA:ssa Kristukseen viitataan jakeessa kaksi sanalla *Bote* (’lähetti’, ’sanansaattaja’, ’viestin-

viejä'; MOT Saksa 2013, s.v. *Bote*). HFA:ssa on lisäksi tiivistetty ensimmäinen ajatus yhteen kokonaisuuteen (*wie einen jungen Trieb*), kun muissa on parallelismi: *niinkuin vesa, niinkuin juuri* (PR33), *kuin vähäinen verso, kuin vesa* (PR92) ja *wie ein Reis [–] wie ein Wurzelsproß* (ELB).

Toisessa ajatuksessa suomenkielisissä käännöksissä on vain sanajärjestys: *Ei ollut hänellä vartta* ja *Ei hänellä ollut vartta*. ELB on hyvin lähellä suomenkielisiä. Siinä puhutaan komeudesta tai loistokkuudesta (*Pracht*), kun suomalaisissa puhutaan *kauneudesta*. HFA:ssa käytetään adjektiiveja substantiivien sijaan: *Er war weder stattlich noch schön*. PR92:ssa on musita poikkeava lausejako ja siinä *katselu* liitetään relatiivilauseella toiseen ajatukseen, kun vanhoissa käännöksissä se on kolmannen ajatuksen alussa. HFA:sta näkeminen on jätetty kokonaan pois, mutta se tulee ilmi implisiittisesti. HFA:ssa sanotaan *wir fanden ihm unansenhlich* ('pidimme häntä rumana'), mistä voidaan olettaa, että hänet nähtiin.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
5	mutta hän on haavoitettu meidän rikkomustemme tähden, runneltu meidän pahain tekojemme tähden. Rangaistus oli hänen päällensä, että meillä rauha olisi, ja hänen haavainsa kautta me olemme paratut.	vaikka meidän rikkomuksemme olivat hänet lävistäneet ja meidän pahat tekomme hänet ruhjoneet. Hän kärsi rangaistuksen, jotta meillä olisi rauha, hänen haavojensa hinnalla me olemme parantuneet.	doch um unserer Übertretungen willen war er verwundet, um unserer Missetaten willen zerschlagen. Die Strafe zu unserem Frieden lag auf ihm, und durch seine Striemen ist uns Heilung geworden.	Doch er wurde blutig geschlagen, weil wir Gott die Treue gebrochen hatten; wegen unserer Sünden wurde er durchbohrt. Er wurde für uns bestraft - und wir? Wir haben nun Frieden mit Gott! Durch seine Wunden sind wir geheilt.

Esimerkki 29: Jesaja 53:5

Jesajan luvun 53 jakeessa viisi muut käännökset ovat hyvin lähellä toisiaan, mutta HFA:ssa tulkitaan, että *rikkomus* tarkoittaa uskottomuutta Jumalalle (*weil wir Gott die Treue gebrochen hatten*). Muissa käännöksissä puhutaan *pahoista teoista/Missetaten* mutta HFA:ssa on *Sünden* ('synnit'; MOT Saksa 2013, s.v. *Sünden*). PR92 ja HFA poikkeavat vanhoista siten, että niissä sanotaan *lävistäneet/durchbohrt*, tosin hieman eri kohdissa. PR33:ssa ja ELB:ssä on sen sijaan *haavoitettu/verwundet*.

Jakeen viisi toinen virke on ELB:ssä käännetty tiiviimmin kuin muissa käännöksissä, mutta merkitys on sama kuin PR33:ssa ja PR92:ssa, jotka ovat lähes samankaltaisia. Suomenkieliset käännökset eroavat vain siten, että PR33:ssa sanotaan: *Rangaistus oli hänen päällensä*, ja PR92:ssa: *Hän kärsi rangaistuksen*. Lisäksi suomenkielisissä käännöksissä on joitakin sanajärjestyseroja ja kieliopillisia eroja (esim. PR33: *että meillä rauha olisi*; PR92: *jotta meillä olisi rauha*).

HFA:n lisäykset toisessa virkkeessä ovat tulkitsevia: *Er wurde **für uns** bestraft* ('häntä rangaistiin **meidän tähtemme**') ja *Wir haben nun Frieden **mit Gott*** ('Meillä on nyt rauha **Jumalan**').

kanssa’). Koko Raamatun kontekstissa HFA:n tulkinnalliset lisäykset eivät silti muuta merkitystä, sillä Jesajan 53. luku on profetia Kristuksen sovitustyöstä. HFA:n käännös sitoo kohdan muita käännöksiä selvemmin Uuden testamentin tapahtumiin, vaikka se käy ilmi muistakin. Aivan jakeen lopussa kaikissa käännöksissä on sama merkitys hyvin pienistä eroista huolimatta. Koko jakeen merkitys on kaikissa käännöksissä sama. HFA:n käännös on muita tulkitsevampi.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
9	Hänelle annettiin hauta jumalattomien joukossa; mutta rikkaan tykö hän tuli kuoltuansa, sillä hän ei ollut vääryyttä tehnyt eikä petosta ollut hänen suussansa.	Hänet oli määrä haudata jumalattomien joukkoon. Rikkaan haudassa hän sai leposijansa. Koskaan hän ei ollut harjoittanut vääryyttä, eikä petos ollut noussut hänen huulilleen.	Und man hat sein Grab bei Gesetzlosen bestimmt; aber bei einem Reichen ist er gewesen in seinem Tode, weil er kein Unrecht begangen hat und kein Trug in seinem Munde gewesen ist.	Man begrub ihn bei Gottlosen, im Grab eines reichen Mannes, obwohl er sein Leben lang kein Unrecht getan hatte. Nie kam ein betrügerisches Wort über seine Lippen.

Esimerkki 30: Jesaja 53:9

Pienistä eroista huolimatta Jesajan luvun 53 jakeen yhdeksän merkitys on kaikissa käännöksissä sama. Muissa käännöksissä sanotaan *jumalattomat/Gottlosen* mutta ELB:ssä *Gesetzlosen*. PR33:ssa on *annettiin hauta*, ja PR92:ssa sanotaan *oli määrä haudata* ja samoin kuin ELB:ssä *hat sein Grab [---] bestimmt*. HFA:ssa käytetään passiivia: *man begrub ihn*. PR33 ja ELB ovat toisessa lauseessa verbiä lukuun ottamatta samanlaiset: *mutta rikkaan tykö hän tuli kuoltuansa* ja *aber bei einem Reichen ist er gewesen in seinem Tode*. PR92:ssa ja HFA:ssa ajatus on myös käännetty keskenään samankaltaisesti, vaikka ne poikkeavat vanhoista käännöksistä. PR92:ssa sanotaan *Rikkaan haudassa hän sai leposijansa* ja HFA:ssa *im Grab eines reichen Mannes*.

Jakeen lopussa PR33:ssa ja ELB:ssä ilmaistaan syy-seuraussuhde yhdistämällä ajatus edelliseen lauseeseen konjunktioilla *sillä/weil*. HFA:ssa on sen sijaan *obwohl*, ja PR92:sta se on jätetty kokonaan pois. Lisäksi PR92:ssa ja HFA:ssa on lisätty *koskaan/sein Leben lang*. Muutoin loppu on hyvin samankaltainen kaikissa. HFA:ssa käytetään adjektiivia *betrügerisch* ja muissa substantiivia *petos/Trug*. Vanhoissa käännöksissä puhutaan *suusta/Mund* ja uusissa *huulista/Lippen*.

6.3.3 Suuria eroja – merkitys muuttuu

Suuria eroja on jakeiden 1, 3–5, 7, 8, 10–12 eli yhteensä yhdeksän jakeen käännösten välillä. Analysoitavaksi valittiin jakeita, joissa erot ovat kaikkein suurimmat tai merkittävimmät, eli jakeet 1, 4, 8 ja 11.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
1	Kuka uskoo meidän saarnamme, kenelle Herran käsisarsi ilmoitetaan?	Kuka uskoo meidän sanomme? Kuka ymmärtää Herran käsivarren voiman?	Wer hat unserer Verkündigung geglaubt, und wem ist der Arm Jahwes offenbar geworden? -	Doch wer glaubt schon unserer Botschaft? Wer erkennt, dass Gott es ist, der diese mächtigen Taten vollbringt?

Esimerkki 31: Jesaja 53:1

Jesajan luvun 53 ensimmäisessä jakeessa vanhat suomen- ja saksankieliset käännökset PR33 ja ELB ovat hyvin lähellä toisiaan ja merkitykseltään samanlaiset. PR92 on lähellä vanhoja käännöksiä koko jakeessa, mutta siinä on lisätty sana *voiman*. HFA on erilaisin. Sen ensimmäisessä virkkeessä on tyyllillisiä lisäyksiä (*doch, schon*) ja sen toinen virke on käännetty tulkitsevasti ja hyvin erilaisesti kuin muissa: *Wer erkennt, dass Gott es ist, der diese mächtigen Taten vollbringt?* Siinä ei puhuta lainkaan Herran käsivarresta, mikä Santalan (1975) mukaan tarkoittaa Kristusta. Viittaus Kristukseen puuttuu HFA:sta kokonaan. PR92:n toinen virke tarkoittaa samaa kuin ELB:n ja PR33:n toinen lause, jos niissä kaikissa tarkoitetaan Kristuksen tekoja. Jos PR33 ja ELB eivät tarkoita vain Kristuksen tekoja vaan myös hänen persoonaansa, PR92:sta jää merkityksen toinen puoli uupumaan.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
4	Mutta totisesti, meidän sairautemme hän kantoi, meidän kipumme hän sälytti päällensä. Me pidimme häntä rangaistuna, Jumalan lyömänä ja vaivaamana,	Ja kuitenkin: hän kantoi meidän kipumme, otti takseen meidän sairautemme. Omista teoistaan me uskoimme hänen kärsivän rangaistusta, luulimme Jumalan häntä niistä lyövän ja kurittavan,	Fürwahr, er hat unsere Leiden getragen, und unsere Schmerzen hat er auf sich geladen. Und wir, wir hielten ihn für bestraft, von Gott geschlagen und nieder gebeugt;	Dabei war es unsere Krankheit, die er auf sich nahm; er erlitt die Schmerzen, die wir hätten ertragen müssen. Wir aber dachten, diese Leiden seien Gottes gerechte Strafe für ihn. Wir glaubten, dass Gott ihn schlug und leiden ließ, weil er es verdient hatte.

Esimerkki 32: Jesaja 53:4

Vanhat käännökset PR33 ja ELB ovat koko jakeessa neljä hyvin samanlaiset niin sanastoltaan kuin lausejaoiltaan. ELB:ssä tosin on tässäkin jakeessa *Leiden*, joka voi tarkoittaa sekä sairautta että kärsimystä. PR92 on lähellä vanhoja käännöksiä jakeen alussa, tosin siinä on vaihdettu asioiden esitysjärjestystä: muissa sairaus mainitaan ensin, PR92:ssa toiseksi. HFA poikkeaa alussa muista, sillä siinä tulkitaan, että meidän kipumme kantamisella tarkoitetaan kärsimystä, joka olisi kuulunut meille (*er erlitt die Schmerzen, die wir hätten ertragen müssen*). Muissa ei kerrota, mitä *kivun kantamisella* tarkoitetaan. Jos ensimmäinen virke on parallelismi, kipu tarkoittaa samaa kuin sairaus. Jos *kipu* viittaa jakeen loppupuoleen, se tarkoittaa rangaistusta. Kipu voi myös tarkoittaa ihmiselämän kärsimystä ja murheita, joiden taakan Kristus kantoi ristillä. HFA:n tulkinta on linjassa Uuden testamentin kanssa, sillä Kristus maksoi ristillä ihmisten puolesta synnin palkan eli kuoleman. Tässä kohdassa HFA:n käännös eroaa silti muista.

Jakeen neljä toisessa virkkeessä PR92:ssa tulkitaan lisäyksillä *omista teoistaan* ja *niistä*. Merkitys pysyy silti kontekstin vuoksi samana kuin muissa. HFA:ssa sen sijaan maalailee jakeen loppupuolella vielä enemmän kuin PR92 lisäyksillään *gerechte* ('oikeudenmukainen', 'oikeutettu'; MOT Saksa 2013, s.v. *gerecht*) ja *weil er es verdient hatte* ('koska hän ansaitsi sen'). HFA:ssa on kirjoitettu auki asioita, jotka muissa on ilmaistu implisiittisesti, jos ollenkaan. HFA:n tulkinta

on lähellä PR92:n tulkintaa. Kummankin käännöksen lisäykset voimistavat ilmausta, mutta muuttavat merkitystä vain siltä osin suhteessa vanhoihin käännösiin, että vanhoissa käännöksissä ei mainita, kenen rangaistusta hän kärsi, omaako vai toisten, vaikka konteksti kyllä tukee uusien käännösten tulkintaa.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
8	Ahdistettuna ja tuomittuna hänet otettiin pois, mutta kuka hänen polvikunnastaan sitä ajatteli? Sillä hänet temmattiin pois elävien maasta; minun kansani rikkomuksen tähden kohtasi rangaistus häntä.	Hänet vangittiin, tuomittiin ja vietiin pois -- kuka hänen kansastaan siitä välitti? Hänet syöstiin pois elävien maasta, hänet lyötiin hengiltä kansansa rikkomusten tähden.	Er ist hinweggenommen worden aus der Angst und aus dem Gericht. Und wer wird sein Geschlecht aussprechen? Denn er wurde abgeschnitten aus dem Lande der Lebendigen: Wegen der Übertretung meines Volkes hat ihn Strafe getroffen.	Er wurde verhaftet, zum Tode verurteilt und grausam hingerichtet. Niemand glaubte, dass er noch eine Zukunft haben würde. Man hat sein Leben auf dieser Erde ausgelöscht. Wegen der Sünden meines Volkes wurde er zu Tode gequält!

Esimerkki 33: Jesaja 53:8

Jesajan luvun 53 jakeen kahdeksan ensimmäinen ajatus (PR33:n ensimmäinen lause ja ELB:n ensimmäinen virke) on ymmärretty samalla tavalla PR33:ssa ja ELB:ssä. PR92 ja HFA poikkeavat ensimmäisessä ajatuksessa sekä vanhoista käännöksistä että toisistaan. HFA:ssa on lisätty *zum Tode*, jätetty pois poisvienti ja sen sijaan on laitettu *und grausam hingerichtet*. Sitä ei sanota missään muussa käännöksessä. HFA:ssa on mahdollisesti yritetty sitoa ajatusta muita käännöksiä selkeämmin Uuden testamentin tapahtumiin, ja lisäys lienee poimittu tähän Uudesta testamentista. PR92:ssa on lisäksi ensimmäisestä lauseesta alaviite, jonka merkitys on päinvastainen kuin muiden: ”Toinen mahdollinen käännös: ’ilman tutkintoa, ilman tuomiota hänet vietiin pois’.” PR33:ssa ja ELB:ssä ei myöskään mainita vangitsemista, toisin kuin uusissa käännöksissä. Uusissa puolestaan on jätetty sanomatta, että hän oli ahdistettu.

Jakeen kahdeksan toisessa lauseessa suomenkieliset PR33 ja PR92 tarkoittavat samaa. Niiden välillä on vain kaksi sananvalintaeroa: *polvikunta/kansa* ja *ajatteli/välitti*. ELB:n käännös samasta kohdasta on erikoinen ja tarkoittaa eri asiaa kuin muut käännökset. *Sein Geschlecht* (tässä: ’sukupolvi’, ’heimo’; vrt. MOT Saksa 2013, s.v. *Geschlecht*) on objekti eikä subjekti ja lauseesta ikään kuin puuttuu yksi sana. Lauseen merkitys lienee ”Kuka voi ennustaa sukupolven kohtaloa”. HFA:ssa on samassa kohdassa muihin verrattuna erikoinen ja tulkitseva käännös: *Niemand glaubte, dass er noch eine Zukunft haben würde*. Olisi kiintoisaa tietää, mitä tässä on sanottu hepreaksi, ja miten alkuteksti voidaan tulkita. Onko HFA:n tulkinnaalle mitään perustetta? Näihin käännöksiin verrattaessa HFA:n käännös kuulostaa tuulesta temmatulta.

Jesajan luvun 53 kahdeksannen jakeen kolmas ajatus (suomenkielisten toinen virke, saksankielisten kolmas) on jakeen ainoa osa, jossa käännökset ovat hyvin pieniä eroja lukuun ottamatta samanlaisia ja tarkoittavat samaa. Suomenkieliset eroavat verbissä *syöstä/temmata*.

ELB:ssä on verbi *abschneiden* ('leikata irti', 'eristää'; MOT Saksa 2013, s.v. *abschneiden*) ja HFA:ssa *auslöschen* ('sammuttaa', 'pyyhkiä pois', 'sammua'; MOT Saksa 2013, s.v. *auslöschen*). Ne tarkoittavat samaa kuin suomenkieliset.

Kahdeksannen jakeen neljännessä ajatuksessa on kieliopillisia eroja. PR92 poikkeaa muista siten, että siinä sanotaan *kansansa* eikä *minun kansani*. Tämä muuttaa merkitystä, koska näin kirjan kirjoittaja eli Jesaja jää kansan ulkopuolelle. Aivan kuin hänen kansansa ei olisi sama kansa. Toinen vaihtoehto on, että puhuja on tässä Jumala, joka sanoo, että Jumalan kansa teki väärin. Siinäkin tapauksessa Jesaja jää PR92:ssa kansan ulkopuolelle. Lisäksi vanhoissa käännöksissä (PR33:ssa ja ELB:ssä) puhutaan yksikössä *rikkomuksesta* (*die Übertretung*) ja uusissa käännöksissä monikossa *rikkomuksista* (PR92) tai synneistä (*Sünden*; HFA). Koko Raamatun kontekstissa tässä on pieni ero: puhutaanko yleisesti kaikkien ihmisten perisynnistä ja koko kansan luopumuksesta, vai tarkoitetaanko yksittäisiä syntejä, joita ihmiset tekevät.

PR33:ssa ja ELB:ssä ei sanota lopussa, että hänet tapettiin, vaan niissä puhutaan rangaistuksesta. Jakeen kontekstista on silti selvää, että kyseessä oli kuolemanrangaistus. Uusissa käännöksissä se on ilmaistu eksplisiittisesti. HFA:ssa on lisäksi käytetty voimakkaampaa verbiä kuin muissa: *quälen* ('kiduttaa', 'rääkätä', 'kiusata'; MOT Saksa 2013: s.v. *quälen*).

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
11	Sielunsa vaivan tähden hän saa nähdä sen ja tulee rautuksi. Tuntemuksensa kautta hän, minun vanhurskas palvelijani, vanhurskauttaa monet, säilyttäen päälensä heidän pahat tekonsa.	Ahdistuksensa jälkeen hän näkee valon, ja Jumalan tunteminen ravitsee hänet. Minun vanhurskas palvelijani tekee vanhurskaiksi monet, heidän pahat tekonsa hän kantaa.	Von der Mühsal seiner Seele wird er Frucht sehen und sich sättigen. Durch seine Erkenntnis wird mein gerechter Knecht die Vielen zur Gerechtigkeit weisen, und ihre Missetaten wird er auf sich laden.	Wenn er dieses schwere Leid durchgestanden hat, sieht er wieder das Licht und wird für sein Leiden belohnt. Der Herr sagt: "Mein Bote kennt meinen Willen, er ist schuldlos und gerecht. Aber er lässt sich für die Sünden vieler bestrafen, um sie von ihrer Schuld zu befreien."

Esimerkki 34: Jesaja 53:11

Jesajan luvun 53 jakeen yksitoista alussa PR33 ja ELB ovat samankaltaiset, tosin on epäselvää, mihin PR33:n *se* viittaa. ELB:ssä se on käännetty *Frucht*, joka viitanee edellisen jakeen sanaan *Samen*. Oletettavasti myös PR33:n *se* viittaa edellisen jakeen *jälkeläisiin*. PR92 ja HFA poikkeavat vanhoista käännöksistä täysin, mutta HFA:n alaviite selittää, että HFA:ssa on käytetty kreikankielistä käännöstä tukena: "Das Wort 'Licht' ist nach der griechischen Übersetzung eingefügt. Im hebräischen Text fehlt es." Sama kreikankielinen käännös lienee PR92:n käännökseen taustalla. PR92:ssa on poimittu *Jumalan tunteminen* toisesta ajatuksesta ensimmäiseen palvelijan ravinnoksi. Lisäksi on tulkittu, että tuntemuksella tarkoitetaan juuri Jumalan tunteamista. Sama tulkinta on HFA:n toisessa ajatuksessa: *Mein Bote kennt meinen Willen*.

Jakeen 11 toisessa virkkeessä PR33 ja ELB ovat samankaltaiset. Myös PR92 on niitä lähellä, mutta siitä puuttuu tuntemus, joka PR33:ssa ja ELB:ssä antaa voiman monien vanhurskauttamiselle. HFA:ssa merkitys on avattu ja kerrottu eksplisiittisesti, mutta ei ole täysin selvää, tarkoittaako se samaa kuin muut. ”Vanhurskas” tarkoittaa MOT Kielitoimiston sanakirjan (2012, s.v. *vanhurskas*) mukaan ”Jumalasta: ehdottoman oikeamielinen, pyhydessään täydellinen; ihmisestä: Jumalalle kelpaava”. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon (2014c) mukaan

[v]anhurskas voidaan suomentaa sanalla ’oikeamielinen’. Se viittaa ensisijaisesti Jumalaan, joka on hyvä ja oikeamielinen. Myös ihmistä voidaan sanoa vanhurskaaksi, jos hän uskoo Jeesuksen sovitustyöhön ja siinä lahjoitettuun syntien anteeksiantamukseen. Näin vanhurskas ihminen tarkoittaa henkilöä, joka on uskonsa kautta osallinen vanhurskaasta Jumalasta.

Onko siis syyllisyydestä tai velasta vapauttaminen sama asia kuin vanhurskauttaminen? Ero on hiuksenhieno.

6.4 Kirje: Efesolaiskirje 2

Tekstilajia ”kirje” edustavassa Efesolaiskirjeen luvussa kaksi on yhteensä 22 jaetta. Koko luvun analyysi on luettavissa liitteestä 4. Taulukossa 4 kerrotaan, kuinka paljon erilaisia eroja havaittiin eri käännöksissä.

	Sananvalinta-/ ilmaisuero	Lisäys	Poisjätto	Toisto	Kieliopillinen seikka	Sana-/ esitysjärjestys	Muu ero tai huomio	Yhteensä / vertailuluku
Jakeet, joissa eroja	21/22	22/22	10/22	1/22	19/22	12/22	7/22	92/154 = 0,597
PR33	45	4	2	1	19	4	1	76/154 = 0,494
PR92	45	14	7	0	22	9	1	98/154 = 0,636
ELB	48	4	3	1	23	3	1	83/154 = 0,539
HFA	61	45	9	0	16	5	6	142/154 = 0,922

Taulukko 4: Erot tekstilajin ”kirje” luvussa Efesolaiskirje 2

Kirjeitä ja opinkappaleita edustavan Efesolaiskirjeen toisessa luvussa eroja on hieman enemmän kuin Ruutin luvussa 1. Jakeet 4 ja 5 oli HFA:ssa yhdistetty yhdeksi jakeeksi, mistä syystä ne käsiteltiin kaikkien osalta yhdessä. Jakeet on siitä huolimatta laskettu taulukkoon kahtena jakeena.

Myös tässä luvussa PR33:ssa on vähiten eroja toisiin käännöksiin nähden. Eniten eroja on jälleen HFA:ssa. HFA:n erojen määrä on lähes kaksinkertainen verrattuna PR33:een. Tässä tekstilajissa HFA on joissakin jakeissa niin erilainen, että sen eroja oli lähes mahdotonta lajitella eri sarakkeisiin. Niissä jakeissa sen erot täytyi laittaa suurempina kokonaisuuksina joihinkin sarakkeisiin, ja näin ollen erojen määrä ei heijasta täysin HFA:n poikkeavuutta muista. Sen vuoksi

yhteenlaskettu lukumäärä jakeista, joissa on eroja eri sarakkeissa, vaikuttaa vain hieman suuremmalta kuin Ruutissa. Erojen määrä eri käännöksissä kertoo kuitenkin omaa kieltään.

6.4.1 Samankaltaisuuksia

Samankaltaisuuksia on jakeiden 1–5, 7–10 ja 12–22 käännösten välillä eli yhteensä 20 jakeen käännöksissä. Vain jakeissa 6 ja 11 ei havaittu samankaltaisuuksia. Silti sellaisia jakeita, joissa käännösten samankaltaisuudet ovat pääosassa, on vain neljä: jakeet 7, 17, 20 ja 21. Näistä tarkasteluun on valittu jakeet 17, 20 ja 21.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
17	Ja hän tuli ja julisti rauhaa teille, jotka kaukana olitte, ja rauhaa niille, jotka lähellä olivat;	Hän tuli julistamaan rauhaa teille, jotka olitte kaukana, ja rauhaa niille, jotka olivat lähellä.	Und er kam und verkündigte Frieden, euch, den Fernen, und Frieden den Nahen.	Christus ist gekommen und hat seine Friedensbotschaft allen gebracht: euch, die ihr fern von Gott lebtet, und allen, die nahe bei ihm waren.

Esimerkki 35: Efesolaiskirje 2:17

Efesolaiskirjeen toisen luvun jakeessa 17 kaikki käännökset ovat hyvin lähellä toisiaan. Suomenkielisten käännösten erot ovat jakeen alussa kieliopillisia (PR33: *ja hän tuli ja julisti*; PR92: *Hän tuli julistamaan*) ja lopussa sanajärjestystä koskevia. ELB on alussa samanlainen kuin PR33, mutta lopussa siinä ei käytetä relatiivilauseita vaan datiivia (*den Fernen*; *den Nahen*). HFA:ssa alku ilmaistaan eri lailla kuin muissa, mutta merkitys on sama.

Jakeen lopussa HFA:ssa on lisäyksiä (*von Gott*; *bei ihm*), jotka muuttavat näkökulmaa. Siinä on ajateltu hengellistä kaukaisuutta tai läheisyyttä Jumalaan. Muissa ei oteta kantaa, ovatko lähellä ja kaukana olevat maantieteellisesti vai hengellisesti lähellä tai kaukana. Koska kirjeen kirjoittanut Paavali oli juutalainen ja koska hän kirjoitti kirjeen efesolaisille, jotka ovat juutalaisten näkökulmasta pakanoita, on ensisijainen tulkinta se, että puhutaan maantieteellisesti ja etenkin kansallisesti läheisistä ja kaukaisista. Läheiset tarkoittavat juutalaisia ja kaukaiset kaikkia muita. Siinä mielessä HFA:ssa on hieman eri merkitys kuin muissa.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
20	apostolien ja profeettain perustukselle rakennettuja, kulkmakivenä itse Kristus Jeesus,	Te olette kiviä siinä rakennuksessa, jonka perustuksena ovat apostolit ja profeetat ja jonka kulkmakivenä on itse Kristus Jeesus.	aufgebaut auf die Grundlage der Apostel und Propheten, indem Jesus Christus selbst Eckstein ist,	Als Gemeinde Jesu Christi steht ihr auf dem Fundament der Apostel und Propheten. Doch der Stein, der dieses Gebäude trägt und zusammenhält, ist Jesus Christus selbst.

Esimerkki 36: Efesolaiskirje 2:20

Efesolaiskirjeen toisen luvun jakeessa 20 vanhat käännökset (PR33 ja ELB) ovat samanlaiset. PR92 eroaa vanhoista käännöksistä vain siten, että siinä on lisäys *Te olette kiviä*, ja siten että se on muotoitu eri tavalla. PR92:ssa on hyödynnetty relatiivilauseita. Myös HFA:ssa on lisäyksiä:

Als Gemeinde Jesu Christi ja der dieses Gebäude trägt und zusammenhält. Lisäksi HFA:ssa puhutaan vain kivistä (*Stein*), ei *kulmakivistä*. Kuvaavasta lisäyksestä huolimatta ei ole täysin selvää, että kyseessä on juuri kulmakivi, se kaikista tärkein kivi. Matteuksen evankeliumissa Jeesus viittaa itseensä lainatessaan Psalmien kirjan jacta 118:22. Hän sanoo jakeessa Matt. 21:42 (PR33): ”Jeesus sanoi heille: Ettekö ole koskaan lukeneet kirjoituksista: 'Se kivi, jonka rakentajat hylkäsivät, on tullut kulmakiveksi; Herralta tämä on tullut ja on ihmeellinen meidän silmissämme'?” Juutalaiset, Jumalan seurakunnan ensimmäiset rakentajat, hylkäsivät Kristuksen ja ristiinnaulitsivat hänet. Mutta hän on seurakunnan pää, sen kulmakivi, jonka varaan koko seurakunta rakentuu. Tästä puhutaan muualla Uudessa testamentissa (esim. 1 Kor. 3:9–11; 1. Piet. 2:4–8). Efesolaiskirjeen toisen luvun jakeessa 20 viittauksen hämärtyminen HFA:n käännöksessä on kuitenkin niin pieni asia, että HFA:n merkitystä voidaan pitää samana kuin muiden.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
21	jossa koko rakennus liittyy yhteen ja kasvaa pyhäksi temppeliksi Herrassa;	Hän liittää koko rakennuksen yhteen niin että se kasvaa Herran pyhäksi temppeliksi,	in welchem der ganze Bau, wohl zusammengefügt, wächst zu einem heiligen Tempel im Herrn,	Durch ihn sind die Bauteile untereinander fest verbunden und wachsen zu einem Tempel des Herrn heran.

Esimerkki 37: Efesolaiskirje 2:21

Jakeen 21 käännösten välillä on enimmäkseen vain kieliopillisia eroja. PR33:ssa ja ELB:ssä subjekti on *rakennus/Bau*, PR92:ssa *Hän* ja HFA:ssa *die Bauteile*. PR33:n *jossa* ja ELB:n *in welchem* viittaavat edellisen jakeen *kulmakiveen* (*Eckstein*) eli Kristukseen. Uusissa käännöksissä *hän/durch ihn* viittaa Kristukseen. *Rakennuksella* (*Bau*; ELB) tai *rakennuskivillä* (*Bauteile*; HFA) viitataan kaikissa käännöksissä seurakuntaan. PR92 ja HFA ovat tässä jakeessa lähellä toisiaan, samoin PR33 ja ELB. Merkitys on kaikissa sama.

6.4.2 Pieniä eroja – merkitys ei muutu

Pieniä eroja on jakeiden 2–16, 18, 19 ja 22 eli yhteensä 18 jakeen käännösten välillä. Tarkasteluun on valittu jakeet 4 ja 5, 11, 12 ja 19.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
4	mutta Jumala, joka on laupeudesta rikas, suuren rakautensa tähden, jolla hän on meitä rakastanut,	Jumalan laupeus on kuitenkin niin runsas ja hän rakasti meitä niin suuresti,	Gott aber, der reich ist an Barmherzigkeit, wegen seiner vielen Liebe, womit er uns geliebt hat,	Aber Gottes Barmherzigkeit ist groß. Wegen unserer Sünden waren wir in Gottes Augen tot. Doch er hat uns so sehr geliebt, dass er uns mit Christus neues Leben schenkte. Denkt immer daran: Alles verdankt ihr allein der Gnade Gottes.
5	on tehnyt meidät, jotka olimme kuolleet rikoksiimme, eläviksi Kristuksen kanssa – armosta te olette pelastetut -	että hän teki meidät, rikkomustemme tähden kuolleet, eläviksi Kristuksen kanssa. Armosta teidät on pelastettu.	als auch wir in den Vergehungen tot waren, hat uns mit dem Christus lebendig gemacht-durch Gnade seid ihr errettet-	

Esimerkki 38: Efesolaiskirje 2:4–5

HFA:ssa Efesolaiskirjeen toisen luvun jakeet neljä ja viisi on yhdistetty, mistä syystä ne on analysoitu yhtenä kokonaisuutena. Kummassakin jakeessa PR33 ja ELB ovat samanlaiset, paitsi viidennen jakeen alussa ELB:ssä asiat esitetään eri järjestyksessä. PR92:n merkitys on täysin

sama kuin vanhojen ja se on hyvin lähellä näitä. Erot ovat lähinnä kieliopillisia. Siinä missä vanhat käännökset (PR33 ja ELB) käyttävät runsaasti relatiivilauseita, on niiden sisältö yhdistetty päälauseiksi PR92:ssa. Myös HFA:ssa on hyödynnetty päälauseita relatiivilauseiden sijaan. Siksi uudet käännökset ovat helppolukuisempia kuin vanhat. HFA on neljännen jakeen asioissa hyvin lähellä PR92:ta.

HFA:ssa on lisäyksiä (*Denkt immer daran; in Gottes Augen*) sekä tulkinnallista ilmaisua (*Wegen unserer Sünden waren wir in Gottes Augen tot; Alles verdankt ihr allein der Gnade Gottes*). Samankaltaista tulkintaa on myös luvun kaksi ensimmäisessä jakeessa, joka käsitellään suurten erojen alaluvussa 6.4.3. Jaeparin lopussa HFA:sta jää uupumaan se, että kristityt on pelastettu armosta. HFA:ssa sanotaan, että kaikesta saadaan kiittää Jumalan armoa (*Alles verdankt ihr allein der Gnade Gottes*). Sitä ei kerrota, mitä *kaikella* (*Alles*) tarkoitetaan. On siinä ja siinä, tarkoit- taako HFA samaa kuin muut käännökset. Muissa merkitys on täysin sama.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
11	Muistakaa sentähden, että te ennen, te lihanne puolesta pakanat, jotka olette saaneet ympärileikkaamattomien nimen niiltä, joita, lihaan käsillä tehdyn ympärileikkauksen mukaisesti, sanotaan ympärileikatuiksi -	Muistakaa, että te olitte synnyltänne vierasheimoisia, ympärileikkaamattomia – niinhän teitä nimittävät ne, joita ihmisten tekemän leikkauksen vuoksi sanotaan ympärileikatuiksi.	Deshalb seid eingedenk, daß ihr, einst die Nationen im Fleische, welche Vorhaut genannt werden von der sogenannten Beschneidung, die im Fleische mit Händen geschieht,	Vergesst nie, dass ihr früher verächtlich „Unbeschnittene“ genannt wurdet, weil ihr zu den nichtjüdischen Völkern gehört. Die Juden wollten sich als „Beschnittene“ von euch unterscheiden, obwohl ihre Beschneidung nur von Menschen durchgeführt wird.

Esimerkki 39: Efesolaiskirje 2:11

Kaikissa käännöksissä on Efesolaiskirjeen toisen luvun jakeessa yksitoista pienistä eroista huolimatta sama merkitys. HFA:ssa on käännetty asiat selittävästi. Siinä kerrotaan, että ympärileikkaamattomiksi (*Unbeschnittene*) kutsutaan niitä kansoja, jotka eivät ole juutalaisia, ja että juutalaiset tahtoivat erottaa itsensä heistä kutsumalla itseään ympärileikatuiksi (*Beschnittene*). ELB:ssä ei puhuta suoraan ihmisistä vaan käytetään heille tehtyä tai tekemättä jätettyä toimenpidettä viittaamassa heihin (*Vorhaut; Beschneidung*). Erikoista on, ettei ELB:ssä puhuta pakanoista vaan kansakunnista (*die Nationen*), mutta sillä tarkoitetaan kuitenkin muita kuin juutalaisia. Suomenkieliset käännökset (PR33 ja PR92) ovat melko lähellä toisiaan. Ne eroavat vain siten, että PR33:ssa puhutaan *lihasta* ja *käsin tehdystä ympärileikkauksesta* ja PR92:ssa puhutaan syntyperästä (*olitte synnyltänne vierasheimoisia*) ja *ihmisten tekemästä leikkauksesta*.

Jakeen käännösten välillä on myös muutamia sananvalintaeroja. Saksankieliset käännökset eroavat jakeen alussa siten, että ELB:ssä sanotaan *Deshalb seid eingedenk* ja HFA:ssa *Vergesst nie*. Kumpikin tarkoittaa, että pitää muistaa, mitä ennen on ollut, vaikka HFA ilmaiseekin asian

unohtamisen kautta. Suomenkielisissä käännöksissä on käytetty verbiä *muistaa*. Jakeen puoli- välissä suomenkielisissä on sananvalintaero. PR33:ssa sanotaan *olette saaneet* [--] *nimen* ja PR92:ssa *niinhän teitä nimittävät*. Saksankielisissä käännöksissä käytetään verbiä *nennen* ('ni- mittää'; MOT Saksa 2013, *nennen*). Lisäksi HFA:ssa on lisäyksiä, jotka värittävät (*verächtlich*; 'ylimielisesti', 'pilkkaavasti', 'halveksivasti; MOT Saksa 2013, s.v. *verächtlich*) ja selittävät (*Die Juden wollen sich* [--] *von euch unterscheiden*; 'Juutalaiset tahtoivat erottautua teistä'). ELB:n käännös on erikoisin ja HFA:n selittävin, mutta merkitys pysyy kaikissa samana.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
12	että te siihen aikaan olitte ilman Kristusta, olitte vailla Israelin kansalaisoikeutta ja vieraat lupauksen liitoille, ilman toivoa ja ilman Jumalaa maailmassa;	Siihen aikaan te elitte ilman Kristusta, Israelin kansan ulkopuolella ja osattomina liitoista ja niiden lupauksista, olitte maailmassa vailla toivoa ja vailla Jumalaa.	daß ihr zu jener Zeit ohne Christum waret, entfremdet dem Bürgerrecht Israels, und Fremdlinge betreffs der Bündnisse der Verheißung, keine Hoffnung habend, und ohne Gott in der Welt.	Ihr habt damals ohne Christus gelebt und wart ausgeschlossen von Gottes Volk. Darum galten für euch die Zusagen nicht, die Gott seinem Volk gab, als er seinen Bund mit ihnen schloss. Ohne jede Hoffnung und ohne Gott habt ihr in dieser Welt gelebt.

Esimerkki 40: Efesolaiskirje 2:12

PR33 ja ELB ovat samanlaiset koko efesolaiskirjeen toisen luvun kahdennessatoista jakeessa. Kummassakin käännöksessä jatketaan edellisen jakeen virkettä, ja niissä on valittu toisiaan vastaavat sanat joka kohdassa. Vain lopussa ne eroavat siten, että ELB:ssä on *keine Hoffnung habend* ja PR33:ssa *ilman toivoa*. Uudet käännökset (PR92 ja HFA) poikkeavat ilmaisussa vanhoista ja yhdessä kohdassa myös toisistaan. Niissäkin on yhtä kohtaa lukuun ottamatta valittu toisiaan vastaavat sanat. Keskimmäinen ajatus eli toinen virke on HFA:ssa käännetty selittävästi, mutta sen merkitys on sama kuin muissa. PR92:ssa se on käännetty *osattomina liitoista ja niiden lupauksista* ja HFA:ssa *Darum galten für euch die Zusagen nicht, die Gott seinem Volk gab, als er seinen Bund mit ihnen schloss* ('Siksi teitä eivät koskeneet ne lupaukset, jotka Jumala antoi kansalleen solmiessaan liittonsa heidän kanssaan').

Se, että uusissa käännöksissä (PR92:ssa ja HFA:ssa) puhutaan elämisestä ilman Kristusta Israelin kansan ulkopuolella, viittaa maantieteelliseen paikkaan. Vanhoissa käännöksissä (PR33:ssa ja ELB:ssä) tällaista paikkaviittausta ei ole, sillä niissä sanotaan *olitte (waret)*. Uudet käännökset tarkoittavat, että uskosta osattomat elävät muualla kuin Israelin kansan keskuudessa. Ei tarvitse elää kansan keskuudessa kuuluakseen kansalaisoikeuden piiriin. Tarvitsee vain kuulua siihen kansaan. Tässä on hienonhieno merkitysero käännösten välillä.

Aivan lopussa HFA:ssa on lisäyksellä *jede* määritelty, mistä toivosta on kyse. HFA:ssa *Hoffnung* tarkoittaa siis Jumalan kansaan ja liiton lupausten piiriin kuulumista. Muissa ei määritellä toivoa. Vaikka jakeessa on pieniä eroja käännösten välillä, ne eivät muuta jakeen tulkintaa.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
19	Niin ette siis enää ole vieraita ettekä muukalaisia, vaan te olette pyhien kansalaisia ja Jumalan perhettä,	Te ette siis enää ole vieraita ja muukalaisia, vaan kuulutte Jumalan perheeseen, samaan kansaan kuin pyhät.	Also seid ihr denn nicht mehr Fremdlinge und ohne Bürgerrecht, sondern ihr seid Mitbürger der Heiligen und Hausgenossen Gottes,	So seid ihr nicht länger Fremde und Heimatlose; ihr gehört jetzt als Bürger zum Volk Gottes, ja sogar zu seiner Familie.

Esimerkki 41: Efesolaiskirje 2:19

Efesolaiskirjeen toisen luvun jakeen yhdeksäntoista käännösten välillä on pieniä sananvalintaroja, mutta kaikissa on sama merkitys. Saksankieliset ELB ja HFA eroavat jakeen alussa siinä, kuinka ne ilmaisevat, etteivät kirjeen saajat ole enää vieraita. ELB:ssä on *nicht mehr Fremdlinge* ja HFA:ssa *nicht länger Fremde*. Suomenkielisissä puhutaan *muukalaisista*, mutta ELB:ssä on *ohne Bürgerrecht* ('vailla kansalaisoikeutta') ja HFA:ssa *Heimatlose* ('koditon', 'isänmaaton'; MOT Saksa 2013, s.v. *Heimatlos*). ELB:n käännöksessä on syvempi merkitys kuin muissa. Se tarkoittaa, että kuuluu nyt saman kansan kansalaisoikeuksien piiriin.

Jakeen 19 loppupuoliskon ajatus on kaikissa käännöksissä ilmaistu hieman eri tavoin, mutta merkitys on sama. ELB:ssä on tässäkin käytetty sanaa, jolla on syvempi merkitys kuin muissa käännöksissä: *Hausgenosse*. Sana liittyy perintöoikeuteen. Goebel (2005, 51) kirjoittaa: "Hausgenosse ist, wer sich mit dem Erblasser noch zu Lebzeiten in häuslicher Lebensgemeinschaft befunden hat. Der Begriff 'häusliche Lebensgemeinschaft' wird sehr weit verstanden. Maßgeblich ist die besondere räumliche und persönliche Nähe zum Erblasser." Henkilön ei tarvitse olla lähisukulainen vaan hän voi olla jollakin tavalla liitetty perheeseen (mts. 51). Toki se tarkoittaa samaa, että muissa käännöksissä puhutaan perheeseen kuulumisesta, mutta ELB:n *Hausgenosse* ilmaisee asian eksplisiittisesti.

6.4.3 Suuria eroja – merkitys muuttuu

Suuria eroja on jakeiden 1–6, 8–10 ja 15–18 käännöksissä eli yhteensä 13 jakeen käännösten välillä. Lähemmin tarkastellaan jakeita 1, 3, 8 ja 16.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
1	Ja Jumala on eläviksi tehnyt teidät, jotka olitte kuolleet rikoksiinne ja synteihinne,	Jumala on tehnyt eläviksi teidät, jotka olitte kuolleita rikkomustenne ja syntienne tähden.	auch euch, die ihr tot waret in euren Vergehungen und Sünden,	Aber wie sah euer Leben früher aus? Ihr wart Gott ungehorsam und wolltet von ihm nichts wissen. In seinen Augen wart ihr tot.

Esimerkki 42: Efesolaiskirje 2:1

Suomenkieliset PR33 ja PR92 ovat Efesolaiskirjeen toisen luvun ensimmäisessä jakeessa kielipillisiä ja sanajärjestyseroja lukuun ottamatta samanlaisia. ELB on muutoin samanlainen kuin suomenkieliset, mutta siitä puuttuu *Jumala on tehnyt eläviksi teidät*. Se tosin tulee ilmi aiemmin ensimmäisen luvun jakeessa 20. ELB:ssä virke alkaa jakeesta 1:15 ja päättyy jakeeseen 2:3. ELB:n subjekti löytyy jo jakeista 1:15 ja 1:20. HFA on täysin erilainen kuin muut. Sitä

hädin tuskin tunnistaa samaksi jakeeksi. HFA:ssa on vain kaksi sanaa, joilla on jokin yhteys muihin käännöksiin: *ungehorsam* ('tottelematon'; MOT Saksa 2013, s.v. *ungehorsam*) ja *tot* ('kuollut'; MOT Saksa 2013, s.v. *tot*). HFA:ssa ajatus on rakennettu aivan uusiksi. Siitä on jätetty pois se, että Jumala on tehnyt efesolaiset eläviksi, ja siihen on lisätty asioita (*Aber wie sah euer Leben früher aus?; und wolltet von ihm nichts wissen; in seinen Augen*). HFA on niin erilainen tässä, että sen eroja oli lähes mahdotonta lajitella erityyppisiksi eroiksi analyysitaulukkoon (liite 4). Muut käännökset tarkoittavat samaa ja ovat muodollisesti lähellä toisiaan, mutta HFA:n tulkinta on aivan toisenlainen.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
3	joiden joukossa mekin kaikki ennen vaelsimme lihamme himoissa, noudattaen lihan ja ajatusten mielitekoja, ja olimme luonnostamme vihan lapsia niinkuin muutkin;	Heidän joukossaan mekin kaikki ennen elimme noudattaen oman luontomme haluja ja tehden niin kuin ruumiimme ja mielemme tahtoivat, ja näin olimme luonnostamme vihan alaisia niin kuin kaikki muutkin.	unter welchen auch wir einst alle unseren Verkehr hatten in den Lüsten unseres Fleisches, indem wir den Willen des Fleisches und der Gedanken taten und von Natur Kinder des Zorns waren, wie auch die übrigen.	Zu ihnen haben wir früher auch gehört, damals, als wir eigensüchtig unser Leben selbst bestimmen wollten. Wir haben den Leidenschaften und Verlockungen der Sünde nachgegeben, und wie alle anderen Menschen waren wir dem Zorn Gottes ausgeliefert.

Esimerkki 43: Efesolaiskirje 2:3

PR33 ja ELB ovat koko kolmannessa jakeessa yhtä eroa lukuun ottamatta samanlaiset. Alussa PR33 käyttää verbiä *vaelttaa* ja ELB substantiivia *Verkehr* (tässä: 'kanssakäyminen'; MOT Saksa 2013, s.v. *Verkehr*). PR92 poikkeaa vanhoista käännöksistä (PR33:sta ja ELB:stä) vain vähän. PR92:ssa käytetään verbiä *elää* jakeen alussa ja *noudattaminen* on siirretty aiemmaksi kuin vanhoissa käännöksissä. Lisäksi siihen on lisätty verbi *tehdä*. PR92:ssa puhutaan *ruumiista* eikä *lihasta* niin kuin vanhoissa. Vanhoissa käännöksissä *lihalla* tarkoitetaan juuri ihmisen ruumiillisia haluja ja tarpeita. Lisäksi PR92:ssa on *vihan alaisia* ja vanhoissa käännöksissä *vihan lapsia/Kinder des Zorns*. Merkitys on silti sama.

Myös tässä jakeessa (Ef. 2:3) HFA poikkeaa eniten muista. Alussa sen käännös on erilainen kuin muiden mutta tarkoittaa samaa. HFA:ssa lihan himot on käännetty selittävästi: *Als wir eigensüchtig unser Leben selbst bestimmen wollten*. Siinä ei käy ilmi ruumiillinen halu vaan käännöksen merkitys painottaa mielensisäiseen itsekkyyteen ja siitä seuraavaan elämäntapaan. HFA:ssa toisen virkkeen ensimmäinen lause on käännetty niin, että synnistä on tehty syyllinen, ei omasta luonnosta ja ajatuksista (*Wir haben den Leidenschaften und Verlockungen der Sünde nachgegeben*). Lisäksi verbi *nachgeben* ('antaa periksi', 'taipua'; MOT Saksa 2013, s.v. *nachgeben*) antaa ymmärtää, että joku tai jokin on jo määritellyt synnin synniksi. Muista ei käy ilmi, että tiedetään, mitä synti on. Verbi vihjaa myös, että syntiä on edes yritetty vastustaa, ainakin

ajatuksen tasolla. Muiden käännösten mukaan ihmiset tekivät niin kuin oma keho ja mieli tahtoivat. Aivan lopussa HFA:n *ausgeliefert* on aktiivisempi ilmaus kuin muiden. Muiden käännösten mukaan ihmiset olivat *vihan lapsia/vihan alaisia*, HFA:ssa joku tai jokin on luovuttanut tai toimittanut ihmiset Jumalan vihan alaisuuteen, ikään kuin sitä ei olisi ennen oltu. Muissa sille ei määritetä alkuhetkeä.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
8	Sillä armosta te olette pelastetut uskon kautta, ette itsenne kautta - se on Jumalan lahja -	Armosta Jumala on teidät pelastanut antamalla teille uskon. Pelastus ei ole lähtöisin teistä, vaan se on Jumalan lahja.	Denn durch die Gnade seid ihr errettet, mittelst des Glaubens; und das nicht aus euch, Gottes Gabe ist es;	Denn nur durch seine unverdiente Güte seid ihr vom Tod errettet worden. Ihr habt sie erfahren, weil ihr an Jesus Christus glaubt. Dies alles ist ein Geschenk Gottes und nicht euer eigenes Werk.

Esimerkki 44: Efesolaiskirje 2:8

Efesolaiskirjeen toisen luvun kahdeksannessa jakeessa vanhat käännökset PR33 ja ELB ovat samanlaiset. PR92 ja HFA poikkeavat vanhoista käännöksistä muutamilla sananvalintaeroilla ja HFA lisäksi muutamalla lisäyksellä. Jakeen alussa muissa käännöksissä sanotaan *armosta/durch die Gnade*, mutta HFA:ssa selitetään *durch seine unverdiente Güte*. Merkitys on silti sama. Seuraava ajatus on vanhoissa käännetty *uskon kautta/mittels des Glaubens*, PR92:ssa *antamalla teille uskon* ja HFA:ssa pidemmin kokonaisella virkkeellä *Ihr habt sie erfahren, weil ihr an Jesus Christus glaubt* ('Olette kokeneet sen, koska uskotte Jeesukseen Kristukseen'). Myös jakeen lopussa käännösten välillä on pieniä eroja.

PR92 on ainoa, jossa on tässä jakeessa aktiivi. Muissa käännöksissä käytetään passiivia. Merkitystä se muuttaa siten, että PR92:n mukaan Jumala saa aikaan kaiken. Muiden käännösten mukaan ihmiseltä vaaditaan usko. PR33 ja ELB eivät varsinaisesti ota kantaa, kenen aikaansaamaa usko on, ennen kuin vasta jakeen lopun irrallisessa lisäyksessä. HFA:ssa on sanottu selvästi, että ihmisen usko saa aikaan pelastuksen. Koko Uuden testamentin kontekstin mukaan Jumala saa aikaan myös uskon. Se ei ole lähtöisin ihmisestä. Siksi PR92:n käännös ei muuta merkitystä.

Merkitystä muuttavat HFA:n lisäykset. Eniten merkitystä muuttaa lisäys *vom Tod*. Muissa käännöksissä sanotaan, että ihmiset on pelastettu, erittelemättä tarkemmin, mistä heidät on pelastettu. Pelastus tarkoittaa Uuden testamentin mukaan sitä, että ihminen vapautuu uskon kautta synnistä ja sen seurauksista eli kuolemasta, helvetistä ja Jumalan vihasta. Pelastuksen kautta ihminen pääsee taivaaseen eli Jumalan läsnäoloon joko kuoltuaan tai Kristuksen toisen tuleminen yhteydessä. HFA:ssa on valittu lisäyksellä vain kuolema, mikä supistaa kohdan merkitystä muihin käännöksiin verrattuna.

Jae	PR33	PR92	ELB	HFA
16	ja yhdessä ruumiissa sovittaakseen molemmat Jumalan kanssa ristin kautta, kuollettaen itsensä kautta vihollisuuden.	Ristillä kuollessaan hän omassa ruumiissaan sai aikaan sovinnon Jumalan ja näiden molempien välille ja teki näin lopun vihollisuudesta.	und die beiden in einem Leibe mit Gott versöhnte durch das Kreuz, nachdem er durch dasselbe die Feindschaft getötet hatte.	Christus ist für alle Menschen am Kreuz gestorben, damit wir alle Frieden mit Gott haben. In seinem neuen Leib, der Gemeinde Christi, können wir nun als Versöhnte miteinander leben.

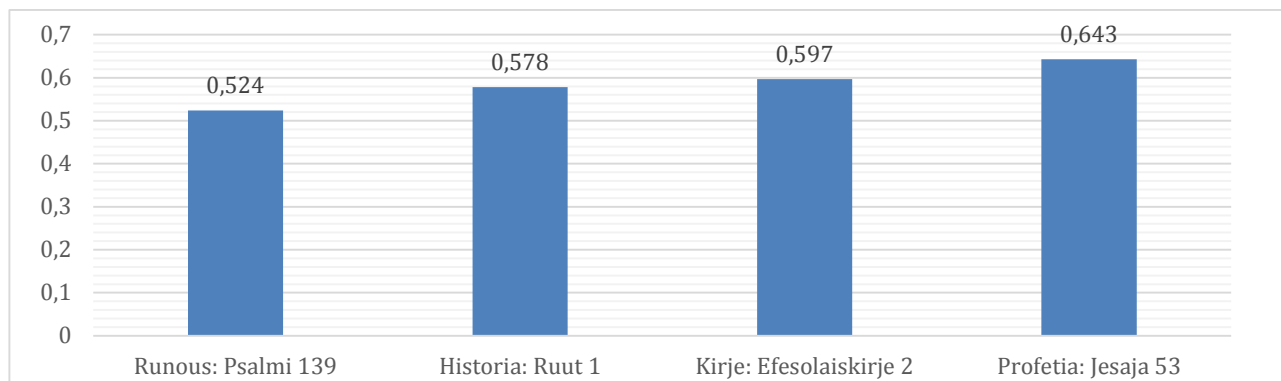
Esimerkki 45: Efesolaiskirje 2:16

Kaikki muut käännökset paitsi HFA ovat Efesolaiskirjeen toisen luvun kuudennessatoista jakeessa melko lähellä toisiaan. PR33 ja ELB eroavat toisistaan vain, jos *dasselbe* ei viittaa Jeesukseen vaan ristiin. Jos se viittaa Jeesukseen, niiden merkitys on täysin sama. PR92 eroaa vanhoista käännoksistä (PR33:sta ja ELB:stä) hieman, sillä siinä sovitus ei tule yhtä selvästi ilmi kuin vanhoissa. Sana *sovinto* kuulostaa ennemmin riidan sopimiselta, ei syntien sovitukselta, jotta ihmisillä voisi olla jälleen yhteys Jumalaan. PR92 on muotoiltu rakenteeltaan selkeämmäksi kuin vanhat käännökset, mikä tekee PR92:sta niitä helppolukuisemman.

HFA:n tunnistaa vain juuri ja juuri saman jakeen käännökseksi. HFA:n käänнос on tulkitseva ja siinä hädin tuskin sanotaan samoja asioita kuin muissa. Vertailu muihin on lähes mahdotonta. Käsittääkseni *damit wir alle Frieden mit Gott haben* liittyy vihollisuuden kuolettamiseen, mutta se voi olla myös täysin tulkintaa. HFA:ssa tulkitaan, että Kristuksen uusi ruumis on seurakunta, ja sen kautta ihmisillä on sovinto keskenään tai he voivat elää yhdessä sovitetuina (*In seinem neuen Leib, der Gemeinde Christi, können wir nun als Versöhnte miteinander leben*). Sovitus on Uuden testamentin kontekstin mukaan tullut juuri siitä, kun Kristus kuoli ristillä sovittaen omassa ihmisruumiissaan ihmiset Jumalan kanssa. Hän myös nousi kuolleista fyysisesti, ei hengellisesti tai kuvainnollisesti. Seurakunta on kyllä Uuden testamentin mukaan Kristuksen ruumis, mutta siinä kyse on kielikuvasta. Kristus on seurakunnan pää, se, joka johtaa seurakuntaa. Uskovat ovat Kristuksen ruumis eli seurakunta, joka tekee sen, mitä pää tahtoo. HFA:n käännoksen voi ymmärtää niin, ettei Kristus noussut kuolleista ruumiillisesti vaan hengellisesti, niin että seurakunta on nyt Kristuksen uusi ruumis. Sovitus tulee ilmi HFA:sta vain implisiittisesti jakeen alussa: *Christus ist für alle Menschen am Kreuz gestorben, damit wir alle Frieden mit Gott haben*. Jakeesta on ehkä yritetty tehdä HFA:ssa liiankin yksiselitteinen ja helppolukuinen, niin että sen merkitys poikkeaa toisista käännoksista.

6.5 Yhteenveto

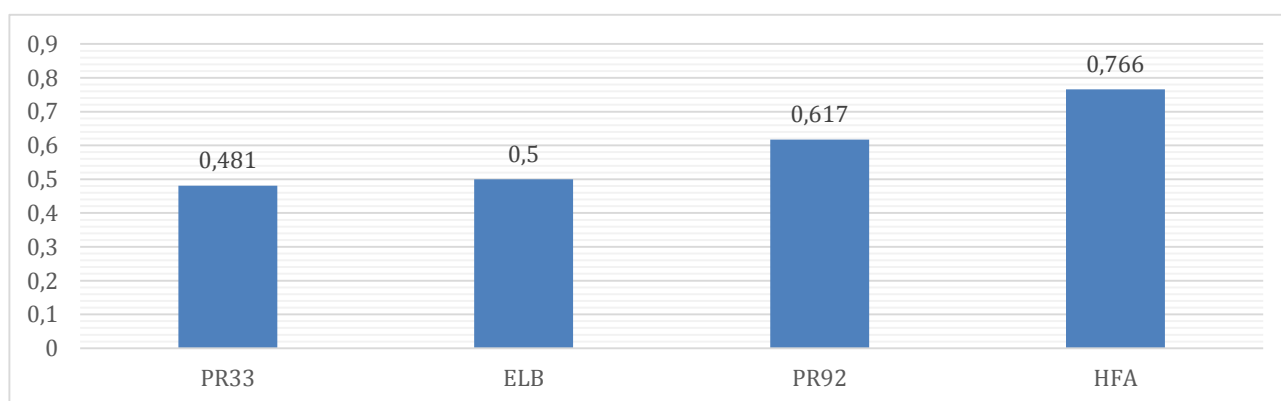
Raamatunkäännösten välisten merkityserojen vertailussa havaittiin, että tekstilajissa ”runous” on kaikkein vähiten eroja. Tulos on yllättävä, sillä alussa oletettiin, että historiassa olisi vähiten eroja ja runoudessa ja profetiassa eniten. Tekstilajin ”profetia” osalta alkuoletus piti paikkansa.

Kaavio 1: Jakeiden vertailuluvut tekstilajeittain

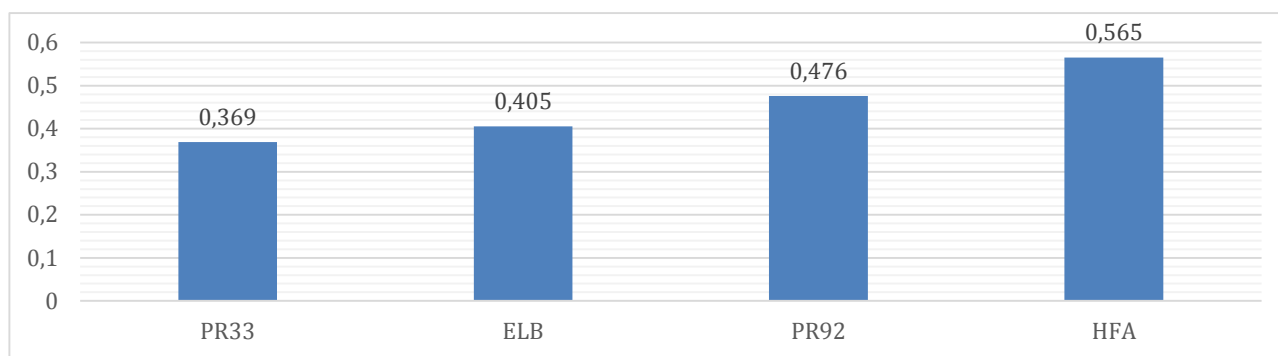
Kuten kaaviosta 1 nähdään, erojen määrä kasvaa merkittävästi runoudesta historiaan, historiassa ja kirjeessä on lähes yhtä paljon eroja ja erojen määrä kasvaa jälleen huomattavasti profetiassa muihin tekstilajeihin verrattuna. Vertailulukujen erotukset osoittavat, kuinka paljon erot kasvavat tekstilajista toiseen: runouden ja historian vertailulukujen erotus on 0,054, historian ja kirjeen vertailulukujen erotus on 0,019 ja kirjeen ja profetian vertailulukujen erotus on 0,046.

Käännösten erot eri tekstilajeissa toisiinsa nähden noudattivat kaikki sitä kaavaa, että PR33 erosi vähiten muista, ELB toiseksi vähiten, PR92 toiseksi eniten ja HFA kaikkein eniten.

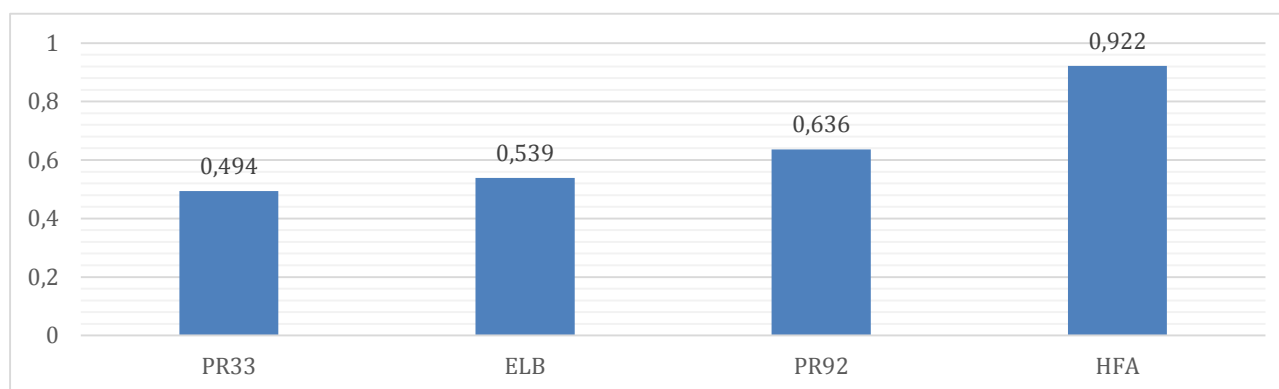
Kaavio 2: Eri käännösten vertailuluvut tekstilajissa ”historia”

Kaaviosta 2 nähdään, että PR33 ja ELB eroavat toisistaan vain vähän. PR92 ja HFA eroavat merkittävästi sekä vanhoista käännöksistä (PR33 ja ELB) että toisistaan. PR92 eroaa vähemmän vanhoista kuin HFA:sta. Historiallisessa tekstilajissa PR33:n ja ELB:n vertailulukujen erotus on 0,019, ELB:n ja PR92:n vertailulukujen erotus on 0,117 ja PR92:n ja HFA:n erotus 0,149.

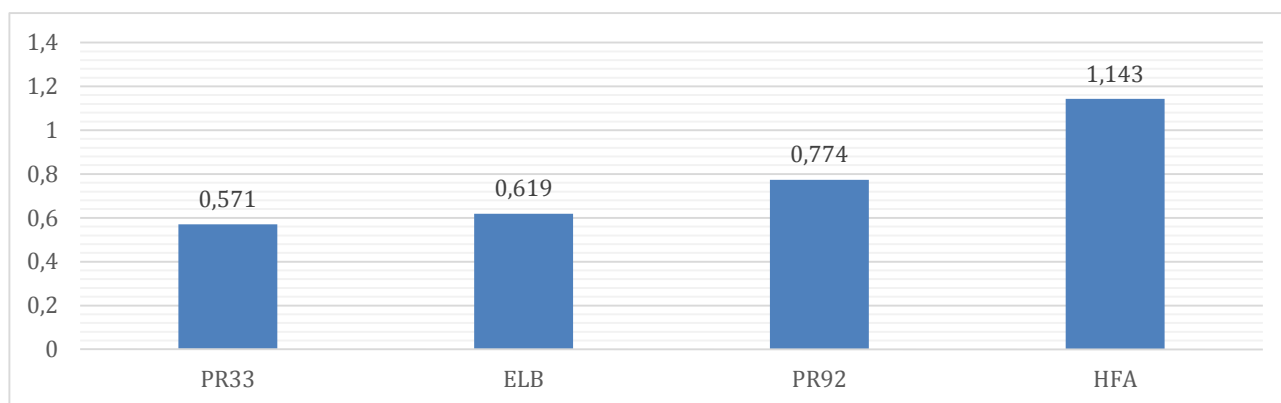
Kaavio 3: Eri käännösten vertailuluvut tekstilajissa "runous"

Kaavioita 2 ja 3 vertailemalla havaitaan, että runoudessa PR33 ja ELB erosivat toisistaan lähes kaksi kertaa enemmän kuin historiallisessa tekstilajissa. Niiden vertailulukujen erotus on tässä tekstilajissa 0,036. Runoudessa uudet käännökset (PR92 ja HFA) poikkeavat vanhoista (PR33 ja ELB) vähemmän kuin historiassa. ELB:n ja PR92:n vertailulukujen erotus on 0,071 ja PR92:n ja HFA:n vertailulukujen erotus 0,089.

Kaavio 4: Eri käännösten vertailuluvut tekstilajissa "kirje"

Kaaviosta 4 nähdään, että HFA poikkeaa tässä huomattavasti muista. Sen ja PR92:n vertailulukujen erotus on 0,289. Myös edellisiin tekstilajeihin verrattuna HFA:ssa on merkittävästi enemmän eroja. Se kuvastaa hyvin, kuinka erilainen HFA on tässä tekstilajissa, vaikka kokonaisuudessaan kirjeen erojen määrä on vain vähän suurempi kuin historiassa (ks. kaavio 1). Joissakin jakeissa HFA:n eroja muihin nähden oli lähes mahdotonta eritellä analyysitaulukon (Liite 4) eri sarakkeisiin, sillä yhtäläisyyksiä muihin on vähän, jos sitäkään. Muiden käännösten erojen määrät ovat tässä tekstilajissa vain aavistuksen suuremmat kuin historiassa. PR33:n ja ELB:n vertailulukujen erotus on 0,045 ja ELB:n ja PR92:n vertailulukujen erotus on 0,097. On kiintoisaa, että ELB:n ja PR92:n vertailulukujen erotus on kirjeessä suurempi kuin historiassa mutta pienempi kuin runoudessa. Se, että PR92 eroaa runoudessa enemmän PR33:sta ja ELB:stä kuin tässä johtunee siitä, että PR92:ta käännettäessä on otettu huomioon tekstilajien tyylierot ja näin ollen pyritty psalmeissa, joiden tekstityyppi on ekspressiivinen (ks. 3.2.2), runollisempaan kieliasuun (vrt. 5.1.2.1).

Kaavio 5: Eri käännösten vertailuluvut tekstilajissa "profetia"

Profetiassa erot ovat suurimmat, kuten kaaviosta 5 nähdään. PR33:n ja ELB:n vertailulukujen erotus on 0,048, ELB:n ja PR92:n vertailulukujen erotus on 0,155 ja PR92:n ja HFA:n vertailulukujen erotus on 0,369. PR92:n ja HFA:n vertailulukujen erotus on yli kaksinkertainen verrattuna ELB:n ja PR92:n vertailulukujen erotukseen. PR33:n ja ELB:n erotus on vain aavistuksen suurempi kuin kirjeissä. ELB:n ja PR92:n vertailulukujen erotus on puolestaan jonkin verran suurempi tässä kuin historiassa ja PR92:n ja HFA:n erotus kolmanneksen suurempi kuin kirjeissä.

Vertailulukujen erotukset havainnollistavat analyysin kvalitatiivisia havaintoja. PR33 ja ELB ovat usein hyvin lähellä toisiaan tai aivan samanlaisia. Se nähdään myös vertailemalla kaavioita. PR33:n vertailuluku pysyttelee kaikissa tekstilajeissa 0,3:n ja 0,6:n välillä, ELB:n 0,4:n ja 0,7:n välillä. Niiden erojen määrä muuttuu tekstilajista toiseen samassa suhteessa. PR92:n vertailuluvut vaihtelevat 0,4:n ja 0,8:n välillä. Erojen vaihteluväli on vain hieman suurempi kuin PR33:ssa ja ELB:ssä. HFA:n erojen vaihteluväli on suurin: 0,5:stä 1,2:een.

Nämä kvantitatiiviset havainnot kuvastavat hyvin analysoidessa tehtyjä kvalitatiivisia havaintoja. Monesti PR92 poikkeaa vanhoista saksan- ja suomenkielisistä käännöksistä vain kieliopillisesti tai pienin sananvalintaeroin, mutta merkitys on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta sama. Joissakin jakeissa myös PR33:n ja ELB:n tulkinta on eri, mutta se on harvinaisempaa kuin suhteessa uusiin käännöksiin. Kaikkein merkittävimmin muista poikkeaa HFA, jossa erojen määrät ovat tekstilajitasolla aina suurimmat ja myös tekstilajien sisällä lähes aina suurimmat. HFA:ssa havaittiin myös eniten tulkintaa muuttavia kohtia.

Havainnot vahvistavat ennakko-oletuksen, että vanhat saksan- ja suomenkieliset käännökset ovat lähellä toisiaan ja uudet käännökset poikkeavat sekä vanhoista käännöksistä että toisistaan. Tämä johtuu pitkälti siitä, että uusissa käännöksissä (PR92 ja HFA) on ollut pyrkimys kääntää dynaamisesti ja kirjoittaa siksi selkeää, helppolukuista kieltä (ks. 2.2.2, 5.1.2.1 ja

5.1.4.1). Niiden kieli on helppolukuisempaa kuin vanhojen käännösten. Vanhat käännökset (PR33 ja ELB) noudattavat formaalia ekvivalenssia (ks. 2.2.1, 5.1.1.1 ja 5.1.3.1), ja analyysi vahvistaa sen, että ne todella vastaavat toisiaan usein niin sanastollisesti kuin myös muodollisesti. PR92 on monissa jakeissa kuin yksinkertaistettu, selkeämmin sanottu versio vanhoista käännöksistä. Dynaamisena käännöksenä PR92 tavoittaa päämääränsä eli on helppolukuinen ja selkeä. Joissakin jakeissa se on hyvin lähellä vanhoja käännöksiä, toisissa lähempänä HFA:ta. Paikoitellen myös PR92:n tulkinta poikkeaa muista. Analyysissä havaittiin, että HFA:ssa tulkinta on monesti eri kuin muissa käännöksissä, vaikka se onkin hyvin helppolukuinen ja ymmärrettävä. Tämän tutkielman luvussa 5.1.4.3 todettiin, että HFA:ta on keuhuttu sen ymmärrettävyydestä mutta moitittu väärintulkinnoista.

Analyysin perusteella voidaan todeta, että sillä, mitä käännöstä käytetään, on merkitystä. Vaikka käännökset ovat monesti lähellä toisiaan, on paikoitellen sellaisia jakeita, joissa tulkinta on erilainen käännöksestä riippuen.

7 Lopuksi

Johdannossa kysyttiin, vaikuttaako käännös raamatunkohdan merkitykseen ja syntyykö käännöksestä erilainen tulkinta. Analyysissa selvisi, että toisinaan käy juuri näin. Monesti erot ovat vain vivahteellisia tai kieliopillisia, mutta joskus käännökset poikkeavat toisistaan niin paljon, että joistakin tai kaikista syntyy erilainen tulkinta. Tulkintaerot johtunevat osittain käytetyistä lähtöteksteistä, sillä vanhojen saksan- ja suomenkielisten käännösten (*Pyhä Raamattu* 1933/1938 = PR33 ja *Die Heilige Schrift* eli Elberfeldin käännös = ELB) julkaisemisen jälkeen on tehty uusia tekstilöydöksiä, jotka ovat vanhempia kuin vanhoissa käännöksissä käytetty lähtöteksti (ks. 2.4, 5.1.1.2 ja 5.1.3.2). Suurelta osin erot (niin pienet kuin suuret) johtunevat käytetyistä käännösperiaatteista, jotka aiheuttavat hyvin erilaisia käännöksiä (ks. 2.2.1 ja 2.2.2).

Lisäksi johdannossa kysyttiin, vaikuttaako tekstilaji siihen, kuinka paljon merkityseroja syntyy ja onko niitä lukumäärällisesti enemmän joissakin tekstilajeissa toisiin verrattuna. Johdannossa oletettiin, että historiallisessa tekstilajissa olisi vähemmän eroja kuin tekstilajeissa ”runous” ja ”profetia”. Tämä oletus osoittautui vääräksi niiltä osin, että kaikkein vähiten eroja onkin runoudessa. Eniten eroja on profetiassa, toiseksi eniten kirjeessä, kolmanneksi historiassa ja neljänneksi runoudessa. Tulos on yllättävä, kun otetaan huomioon tekstilajien tekstityypit: psalmit ovat pitkälti ekspressiivistä tekstityyppiä, mutta silti niissä on vähiten eroja. Historia taas on enimmäkseen informatiivista, mutta siinä on silti enemmän eroja kuin runoudessa. Tulokseen voi tosin vaikuttaa se, että Ruutin luvussa yksi on paljon dialogia, joka on osin operatiivista (Noomi kehottaa miniöitä lähtemään) ja osin ekspressiivistä, sillä Noomin kehotukset ovat painokkaita, samoin Ruutin vastaukset Noomille.

Analyysi vahvisti alkuoletuksen, että vanhat suomen- ja saksankieliset käännökset (PR33 ja ELB) ovat lähellä toisiaan, koska kumpikin niistä noudattaa formaalia ekvivalenssia (ks. 2.2.1). Johdannossa oletettiin myös, että dynaamista käännöstopaa (ks. 2.2.2) edustavat suomen- ja saksankieliset käännökset (*Pyhä Raamattu* 1992 = PR92 ja *die Hoffnung für alle* = HFA) poikkeavat monissa jakeissa niin formaaleista käännöksistä kuin myös toisistaan. Myös tämä piti analyysin perusteella paikkansa. PR92 ja HFA ovat paikoitellen lähellä toisiaan, mutta toisissa kohdissa ne poikkeavat myös toisistaan. Monesti PR92 on yhtä kaukana vanhoista käännöksistä (PR33:sta ja ELB:stä) kuin HFA:sta tai hieman lähempänä vanhoja käännöksiä.

Analyysissa havaittiin, että PR33 ja ELB ovat usein lähellä toisiaan, ja niissä eroja on joka tekstilajissa vähemmän kuin PR92:ssa ja HFA:ssa. Kaikkein erilaisin käännös on HFA. Sen tulkinta jakeiden sisällöstä poikkeaa toisten käännösten tulkinnasta niitä useammin. Toisinaan myös

muut käännökset tuottavat erilaisen tulkinnan, mutta se on harvinaisempaa kuin HFA:ssa. Analyysin perusteella on ymmärrettävää, että HFA on saanut kritiikkiä siitä, että se on liiankin pitkälle yksinkertaistettu ja syyllistyy väärintulkintoihin (ks. 5.1.4.3).

Vertailumenetelmä osoittautui toimivaksi tässä tutkielmassa, samoin käännösten erojen taulukointi. Ainoastaan kirjettä analysoitaessa havaittiin, että jos jokin käänнос poikkeaa toisista huomattavasti, sen eroja ei voi eritellä yksityiskohtaisesti ja yksiselitteisesti taulukkoon, vaan sen ratkaisut voi laittaa vain suurempina kokonaisuuksina yhteen tai muutama sarakkeeseen. Silloin käännöksen erojen määrä ei kasva taulukon sarakkeissa sen todellista eroavaisuutta kuvastavalla tavalla. Näin tapahtui tekstilajissa ”kirje” jakeissa 1 ja 16 HFA:n osalta. Siksi tekstilajin ”kirje” erojen kokonaismäärä on vain hieman tekstilajin ”historia” erojen kokonaismäärää suurempi, vaikka HFA poikkesi siinä huomattavasti enemmän toisista kuin tekstilajissa ”historia”. Muilta osin erojen taulukointi ja siitä lasketut kvantitatiiviset tulokset kuvastavat hyvin analysoidessa tehtyjä kvalitatiivisia huomioita.

Valittua aineistoa voisi käsitellä vielä tarkemmin erittelemällä analyysitaulukoista (liitteet 1–4) jokaisesta jakeesta käännösten erilaiset eroavaisuudet numeerisesti. Tällöin nähtäisiin jaeakohtaisesti se, missä käännöksessä on eniten eroja toisiin nähden. Tässä tutkielmassa päätettiin kuitenkin eritellä ja pohtia kvantitatiivisia tuloksia vain tekstilajitasolla ja analysoida eroja jaetasolla pääasiassa kvalitatiivisesti. Jaeakohtaiset erojen määrät ovat silti laskettavissa aineiston analyysitaulukoista (liitteet 1–4), sillä tekstilajikohtaiset erojen määrät eri käännöksissä on laskettu yhteen analyysitaulukoiden sarakkeista.

Tutkimuksen aineistoa voisi myös laajentaa. Tässä tutkielmassa analysoitiin vain neljää lukua koko Raamatun 1 189 luvusta. Raamatunkäännösten merkityseroja voisi vertailla jokaisesta Raamatun tekstilajista (joita on yhteensä kuusi tässä tutkielmassa valitun jaottelutavan mukaan mutta joita voidaan laskea olevan yhdeksän, mikäli laki ja historia, runous ja viisaukirjat sekä evankeliumit ja apostolien teot lasketaan omiksi tekstilajeikseen; ks. 3.2). Lisäksi huomioon voitaisiin ottaa myös muita saksan- ja suomenkielisiä käännöksiä tai myös muiden kielten raamatunkäännöksiä. Hieman eri käännösperiaattein tehdyt raamatunkäännökset antaisivat todennäköisesti myös erilaisia tuloksia. Tämän tutkielman aineistossa selvästi erilaisin käänнос on HFA. Jokin toinen saksankielinen dynaaminen raamatunkäänнос ei ehkä eroaisi yhtä paljoa muista tähän tutkielmaan valituista käännöksistä.

Tutkimusta voisi myös laajentaa muihin suuntiin. Olisi mielenkiintoista selvittää, mikä käännöksistä on lähinnä alkutekstejä a) sisällöltään, b) sanastoltaan ja rakenteeltaan, c) tyyliltään ja

d) vaikutukseltaan kohdeyleisöön. Tätä varten tarvittaisiin alkukielten tuntemusta. Tällöin voitaisiin myös arvioida toisaalta käännösten paikkansapitävyyttä ja toisaalta vaikutusta ja toimivuutta kohdekulttuurissa. Tutkimuksen luonne painottuisi sellaisessa tutkimuksessa käännösten arviointiin ja sitä kautta myös arvottamiseen. Toisaalta olisi myös kiintoisaa selvittää, joutuvatko jotkin eri kirkko- ja tunnustuskuntien väliset näkemyserot käytetyistä käännöksistä vai tulkintatavoista. Siihen tarvittaisiin laajaa ja syvää raamatunkäännösten historian ja kirkkohistorian tuntemusta sekä kykyä vertailla käännöksiä alkukielten lisäksi muun muassa latinaksi. Tutkimuksen luonne olisi silloin jossakin määrin yhteiskunnallinen ja kirkollispoliittinen, ja se voisi myös tuoda uutta näkökulmaa ekumeniaan.

Tämän tutkielman tarkoitus oli tarkastella sitä, vaikuttaako käännös käytännössä Raamatun ymmärtämiseen ja sitä kautta Raamatun opettamiseen ja yleiseen käyttöön. Vastaus on analyysin perustella kyllä. Merkitys muuttuu paikoitellen käännöksestä riippuen, vaikka monesti merkityserot ovat pieniä eivätkä muuta tulkintaa. Joissakin jakeissa käännöksistä syntyy silti erilainen tulkinta. Tämä tieto voi olla kiinnostavaa erilaisille Raamatun kääntämistä harjoittaville tahoille sekä seurakunnille ja muille kristillisille yhteisöille, jotka käyttävät raamatunkäännöksiä työssään. Myös käännöstieteen alalla tutkielma voi herättää kiinnostusta, sillä siinä käsitellään melko laajasti formaalin ja dynaamisen ekvivalenssin myötä syntyvien käännösten erilaisuutta, mikä puolestaan vaikuttaa vastaanottajiin ja siihen, kuinka käännöksiä ymmärretään. Tutkielma voi herättää myös yleisestä kiinnostusta etenkin kristittyjen keskuudessa ja tuoda uutta näkökulmaa Raamatun lukemiseen ja omatoimiseen tutkimiseen.

Lähteet

Aineisto

ELB = *Die Heilige Schrift* 1905. Erster Theil genannt *Altes Testament*. Aus dem Urtext übersetzt. Langewiesche, Elberfeld. 1871. Zweiter Theil genannt *Neues Testament*. Aus dem Urtext übersetzt. Langewiesche, Elberfeld 1871. Unrevidierte Version 1905. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.bibel-online.net/buch/elberfelder_1905/>](http://www.muodossa: <http://www.bibel-online.net/buch/elberfelder_1905/>).

HFA = *Hoffnung für alle. Die Bibel* 2002. Gründlich überarbeitete Revision. Brunnen-Verlag, Basel & Gießen. International Bible Society 1983, 1996, 2002. Saatavilla [www-muodossa: <www.bibleserver.com>](http://www.muodossa: <www.bibleserver.com>).

PR33 = *Pyhä Raamattu. Vanha testamentti* 1933: XI yleisen kirkolliskokouksen vuonna 1933 käytäntöön ottama suomennos; *Uusi testamentti* 1938: XII yleisen kirkolliskokouksen vuonna 1938 käytäntöön ottama suomennos. Suomen Pipliaseura, Helsinki.

PR92 = *Pyhä Raamattu* 1992. *Vanha testamentti. Uusi testamentti*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Suomen Pipliaseura, Helsinki.

Muut lähteet

Aejmelaesus, Anneli 1986. Septuagintan käyttö Vanhan testamentin tekstikritiikissä. Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.), s. 106–123.

Aho, Tuomo 2013. Teologinen ja uskontotieteellinen kirjallisuus. Paloposki, Outi & Riikonen, H. K. (toim.) 2013. *Suomennetun tietokirjallisuuden historia 1800-luvulta 2000-luvulle*. SKS, Helsinki. S. 137–153.

Anonym, 1872. Die Heilige Schrift. Aus dem Urtext übersetzt. Rezension. Zuerst erschienen in *Theologischer Jahresbericht*. Hauck, Wilhelm (toim.). Siebenter Jahrgang. Sechstes Heft. Juni. Julius Niedner Verlagshandlung, Wiesbaden S. 357–359. Saatavilla pdf-muodossa: <http://www.bruecherbewegung.de/pdf/rezdieheiligeschrift.pdf>. (Luettu 3.5.2014.)

Brenner, Waldemar 1975. Die Elberfelder Bibel: Die Geschichte einer Bibelübersetzung. Zuerst erschienen in: *Der Gärtner* 82. Saatavilla pdf-muodossa: <http://www.bruecherbewegung.de/pdf/brenner.pdf>. (Luettu 3.5.2014.)

Bible Center, 2014a. Hoffnung für alle. Vorwort zur "Hoffnung für alle" Bibel. Im Oktober 2002. Brunnen Verlag, Basel & Gießen. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.bibelcenter.de/bibel/bibeln/hoffnungfueralle.php>](http://www.muodossa: <http://www.bibelcenter.de/bibel/bibeln/hoffnungfueralle.php>). (Luettu 3.5.2014.)

Bible Center, 2014b. Die Elberfelder Bibel (Vorwort). Vorwort (zur neuesten Ausgabe). August 1974 (NT) / Mai 1985 (AT). Saatavilla [www-muodossa: <http://www.biblecenter.de/bibel/bibeln/elberfeldervorwort.php>](http://www.muodossa: <http://www.biblecenter.de/bibel/bibeln/elberfeldervorwort.php>). (Luettu 3.5.2014.)

Brunnen Verlag Basel 2011. Hoffnung für alle: Die Bibel die unsere Sprache spricht. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.hoffnungfueralle.com/>](http://www.muodossa: <http://www.hoffnungfueralle.com/>). (Luettu 6.2.2011.)

Die Heilige Schrift 1871. Erster Theil genannt *Altes Testament*. Aus dem Urtext übersetzt. Langewiesche, Elberfeld. Zweiter Theil genannt *Neues Testament*. Aus dem Urtext übersetzt. Langewiesche, Elberfeld. Dritte durchgesehene Ausgabe. Saatavilla pdf-muodossa: http://www.arhelger.comt.de/bibel/AT_1871.pdf. (Luettu 10.2.2011)

- Driscoll, Mark (2011). *Jesus Gives Sight to the Blind*. Saarna 12.6.2011. Saatavilla pdf-muodossa: <http://download.marshall.com/files/2011/06/12/20110612_jesus-gives-sight-to-the-blind_en_transcript.pdf>. (Luettu 19.4.2014.)
- Eaton, John 2003. *The Psalms: A Historical and Spiritual Commentary with an Introduction and New Translation*. T & T Clark International, Lontoo. Saatavilla Google Books -sivustolta: <http://books.google.fi/books?id=Bzm9bdj_ySAC&lpg=PP1&hl=fi&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>. (Luettu 23.10.2014.)
- Ferguson, Duncan S. 1986. *Biblical Hermeneutics. An Introduction*. John Knox Press, Atlanta. Saatavilla Google Books -sivustolta: <<http://books.google.ca/books?id=0b-KqTPtleUC&lpg=PP1&hl=fi&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>>. (Luettu 23.10.2014.)
- Glassman, Eugene H. 1981. *The Translation Debate: What Makes a Bible Translation Good?* InterVarsity Press, Illinois.
- Goebel, Frank-Michael 2005. Erbschaftsbesitz: Die Auskunftspflicht des Hausgenossen. *Erbrecht effektiv* Ausgabe 03/2005. S. 51. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.iww.de/ee/archiv/erbschaftsbesitz-die-auskunftspflicht-des-hausgenossen-f9389>](http://www.iww.de/ee/archiv/erbschaftsbesitz-die-auskunftspflicht-des-hausgenossen-f9389) (Luettu: 25.7.2014.)
- Gustavsson, Stefan 2007. *Mihin uskomme perustuu? Alkuteos: Kristen på goda grunder*. SESG-Media, Tukholma. Haataja, Teemu & Nieminen, Pekka (käänt.). Kustannus Oy Uusi Tie, Ryttylä.
- Harviainen, Tapani 1986. Vanhan testamentin kuvallisten ilmausten kääntämisestä. Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.), s. 146–154.
- Heininen, Simo 2001. Eksegetiikka. Ymmärrätkö, mitä luet? Luomanen, Petri (toim.), s. 12.
- Huhtala, Aarre 2000. Raamattu käänöskirjallisuutena. Paloposki, Outi & Makkonen-Craig, Henna (toim.), *Käänöskirjallisuus ja sen kritiikki*. Yliopistopaino, Helsinki. S. 228–242.
- Huhtala, Aarre 2007. Raamatunsuomennokset. Riikonen, H. K., Kovala, Urpo, Kujamäki, Pekka & Paloposki, Outi (toim.) 2007. *Suomennoskirjallisuuden historia 1*. SKS, Helsinki. S. 48–56.
- Itkonen-Kaila, Marja 1986. Juhani Aho ja Otto Manninen raamatunsuomennoksen kielentarkastajina. Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.), s. 74–88.
- Josephus, Flavius 1977. *Complete Works of Josephus Flavius*. Alkuteos 93 jKr. Neljästoista painos 1977. Whiston, William (käänt.) 1867. Kregel Publications, Grand Rapids, Michigan.
- Just, Felix 2011. An Introduction to Biblical Genres and Form Criticism. Saatavilla [www-muodossa: <http://catholic-resources.org/Bible/Genres.htm>](http://catholic-resources.org/Bible/Genres.htm). (Luettu 8.10.2014)
- Järvinen, Johanna 2008. *Ha'adam: Adam, man or human – The Importance of Interpretation in Biblical Translation*. Tampereen yliopisto, kieli- ja käänöstieteiden laitos, käänöstiede (englanti), pro gradu -tutkielma. Saatavilla pdf-muodossa: <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79990/gradu03246.pdf?sequence=1>>. (Luettu 29.3.2014.)

- Katolinen kirkko Suomessa 2012. Pyhä Raamattu. Korjauksia liturgista käyttöä varten. Saatavilla www-muodossa: <http://katolinen.net/?page_id=344#korj>. (Luettu 22.2.2012.)
- Kauhanen, Tuukka ja Myllykoski, Matti 2014. Millaista Uutta testamenttia me luemme? Saatavilla www-muodossa: <<http://www.helsinki.fi/teol/pro/emo/tutkimuksen/kaantaminen2.html>>. (Luettu 3.5.2014.)
- Kauppinen, Juha 1990. *Seurakuntien lausunnot Uuden testamentin käännösehdotuksesta*. Raamattutalo, Pieksämäki.
- Kolsi, Markus, Mononen, Jari ja Syrjä, Risto 2003, *Martti Luther 1483–1546*. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.kirjasilta.net/luther/index.html>>. (Luettu 20.10.2013)
- Laine, Tuija 2013. Tietokirjallisuuden suomentaminen ennen 1800-lukua. Paloposki, Outi & Riikonen, H. K. (toim.) 2013. *Suomennetun tietokirjallisuuden historia 1800-luvulta 2000-luvulle*. SKS, Helsinki. S. 25–39.
- Lohse, Bernhard 1985. Entstehungsgeschichte und hermeneutische Prinzipien der Lutherbibel. Gnllka, Joachim & Rüger, Hanz Peter (toim.). *Die Übersetzung der Bibel – Aufgabe der Theologie*. Stuttgarter Symposion 1984. Luther-Verlag, Bielefeld. S. 133–148.
- Luther.de 2002. Georg Spalatin. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.luther.de/themen/spalatin.html>>. (Luettu 23.10.2014.)
- Luomanen, Petri (toim.) 2001. *Teologia. Johdatus tutkimukseen*. Edita Oyj, Helsinki.
- Luomanen, Petri, Lehtipuu, Outi & Merenlahti, Petri 2001. Uusi testamentti. Luomanen, Petri (toim.), s. 41–64.
- Luoto, Valtter 1986. Raamatunkäännös ja Suomen Vapaitten Kristittyjen Neuvosto. Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.) s. 20–25.
- MAS 2014 = Mikael Agricola -säätio. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.agricola.fi/>>. (Luettu 18.4.2014.)
- Marttila, Marko 2006. *Vanhan testamentin muoto- ja lajikritiikki*. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.helsinki.fi/teol/pro/emo/tarkastelutapoja/metodit8.html>>. (Luettu 26.10.2013.)
- Metropoliitta Johannes 1986. Raamatunsuomennos ja Ortodoksinen Kirkko. Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.), s. 15–19
- MOT Saksa* 2013. Kielikone Oy. Saatavilla Internet-versiona osana Kielikone OY:n MOT-sanakirjastoa.
- MOT Kielitoimiston sanakirja* 2012. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. Saatavilla Internet-versiona osana Kielikone Oy:n MOT-sanakirjastoa.
- Naudé, Jacobus 2010. Religious translation. Gambier, Yves & van Doorslaer, Luc (toim.) 2010. *Handbook of Translation Studies. Volume 1*. S. 285–293.
- Newman, Barclay M., Jr. 1977. The Old Way and the New Way. *The Bible Translator*. Vol. 28, nro. 2, huhtikuu 1977. United Bible Societies. S. 201–207. Saatavilla www-muodossa:

<<http://www.ubs-translations.org/tbt/1977/02/TBT197702.html?seq=8>>. (Luettu 8.10.2014)

Nida, Eugene A. 1964. *Toward a Science of Translating: With Special Referene to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Brill, Leiden.

Nida, Eugene A. ja Taber, Charles R. 1982. *The Theory and Practice of Translation*. Toinen fotomekaaninen painos. Ensimmäinen painos 1969. Brill, Leiden.

Nikolainen, Aimo T. 1986. Mistä raamatunkäännöstyössä on kysymys. Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.), s. 9–14.

Nord, Christiane 1991. *Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. 2. neubearb. Aufl. Groos, Heidelberg.

Nord, Christiane 2005. *Text Analysis in Translation. Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Second Edition. Editions Rodopi B.V., Amsterdam & New York.

Nord, Christiane 2009. *Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. 4. überarb. Aufl. Groos, Tübingen.

Paananen, Terhi 2007. *eKr.–jKr. : Polkuja Raamattuun*. Kirjapaja, Helsinki.

Pihkala, Juha 2009. *Uskoa tiedosta ja tietoa uskosta. Johdatus dogmatiikkaan*. Editat, Porvoo.

Puolimatka, Tapio 2007. *Usko, tiede ja Raamattu*. Kustannus Oy Uusi Tie, Ryttylä.

Puukko, Antti Filemon 1946, *Suomalainen Raamattumme Mikael Agricolaista uuteen Kirkko-raamattuun*. Otava, Helsinki.

Pöyhönen, Hannu 2013. Septuaginta ja aleksandrialainen kaanon. Saatavilla www.muodossa.net/index.php/Septuaginta_ja_aleksandrialainen_kaanon: <http://www.ortodoksi.net/index.php/Septuaginta_ja_aleksandrialainen_kaanon>. (Luettu 20.10.2013)

Reiß, Katharina 1983. *Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text*. 2. unveränderte Auflage. Groos, Heidelberg.

Reiß, Katharina ja Vermeer, Hans J. 1984. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Linguistische Arbeiten 147. Niemeyer Verlag, Tübingen.

Riekkinen, Wille 2003. Raamatun tutkimus ja tulkinta. Kuula, Kari, Nissinen, Martti ja Riekkinen, Wille 2003. *Johdatus Raamattuun*. Kirjapaja, Helsinki.

Räisänen, Heikki 1984. *Raamattunäkemyistä etsimässä*. Gaudeamus, Helsinki.

Räisänen, Heikki 1986. Kohti uutta raamatunsuomennosta. Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.), s. 176–199.

Salminen, Jorma 1986. "Alussa Jumala loi . . ." Raamatun luomiskertomuksen uusi suomennos. Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.), s. 159–166.

- Salminen, Jorma & Toivanen, Aarne (toim.) 1986. *Kohti uutta kirkkoraamattua*. Näkökulmia Raamatun kääntämiseen. Suomen eksegeettisen seuran julkaisuja 43. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Santala, Risto 1975. *Jesaja 53 – Kärsivän Kristuksen sana kärsivälle ihmiselle*. Kuka uskoo meidän saarnamme. Karas-Sana Oy, Helsinki. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.kirjasilta.net/santala/jesaja53/kuka.html>](http://www.kirjasilta.net/santala/jesaja53/kuka.html). (Luettu 15.7.2014.)
- Sorvali, Irma & Häkkinen, Kaisa 2007. Kieli muuttuu, entä käännöskieli? Riikonen, H. K., Kovala, Urpo, Kujamäki, Pekka & Paloposki, Outi (toim.) 2007. *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. S. 376–386.
- Stolze, Radegundis 1994. *Übersetzungstheorien: eine Einführung*. Narr, Tübingen.
- Stolze, Radegundis 2000. Religiöse Sprache in Übersetzungstexten. Kadric, Mira, Kaindl, Klaus & Pöchhacker, Franz (toim.) *Translationswissenschaft*. Stauffenburg-Verlag, Tübingen. S. 197–211.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2014a, *Aamenesta öylättiin*, Messias. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Messias>](http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Messias) (Luettu 22.3.2014.)
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2014b. *Aamenesta öylättiin*, Siunaus. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Siunaus>](http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Siunaus) (Luettu 9.7.2014.)
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2014c, *Aamenesta öylättiin*, Vanhurskas. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Vanhurskas>](http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Vanhurskas) (Luettu 15.7.2014.)
- Suomen Pipliaseura 2014, Raamattu tai raamatunosa julkaistu 2 551 kielellä. Yleinen tiedote 23.6.2014. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.piplia.fi/raamattu-tai-raamatunosa-julkaistu-2-551-kielella/>](http://www.piplia.fi/raamattu-tai-raamatunosa-julkaistu-2-551-kielella/). (Luettu 8.10.2014.)
- Teinonen, Seppo A. 2002. *Teologian Sanakirja*. K. Olli Hallamaa (toim.) 2. Korjattu painos. Saatavilla pdf-muodossa: <http://www.helsinki.fi/teol/pro/sanakirja/K.pdf>. (Luettu 8.10.2014.)
- The Letter of Aristeas* 1904. Thackeray, Henry St. John (käänt.). Macmillan And Co., New York. Saatavilla pdf-muodossa: <https://archive.org/download/theletterofarist00thacuoft/theletterofarist00thacuoft.pdf>. (Luettu 8.10.2014.)
- Tuukkanen, Maija 2011. *Psalmin 119 käännösvertailu: Merkityserot neljässä käännöksessä*. Tampereen yliopisto, kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö, monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelma, B-työkieli saksa, kandidaatintutkielma.
- United Bible Societies 2014. Europe Middle East. Saatavilla [www-muodossa: <http://www.unitedbiblesocieties.org/bible-societies/europe-middle-east>](http://www.unitedbiblesocieties.org/bible-societies/europe-middle-east). (Luettu 23.10.2014.)
- Veijola, Timo 2001. Vanha testamentti. Luomanen, Petri (toim.), s. 13–40.
- Waard, Jan de & Brasque, Martin de la 2011. Chronology, typology and the history of Bible Translation. Kittel, Harald, Frank, Armin Paul, Greiner, Norbert, Hermans, Theo, Lambert, José, Paul, Fritz (toim.), *Übersetzung, Translation, Traduction: Ein internationales Handbuch zur Übersetzungsforschung. An international Encyclopedia of*

Translation Studies. Encyclopédie internationale de la recherche sur la traduction. Vol. 3. Walter de Gruyter, Berlin. S. 2340–2344.

Wace, Henry ja Schaff, Philip (toim.) 1893. *A Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church.* Volume VI. St. Jerome: Letters and Select Works. The Christian Literature Company, New York; Parker & Co., Oxford & London. Saatavilla pdf-muodossa:
<<https://ia600304.us.archive.org/4/items/selectlibraryofn06schauoft/selectlibraryofn06schauoft.pdf>>. (Luettu 8.10.2014)

Worth, Roland H. 1992. *Bible Translations: A History Through Source Documents.* McFarland, Jefferson (N.C).

Liite 1: Analyysi luvusta Ruut 1

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
1 ja 2	ELB: richten HFA: führen PR33 ja PR92: hallitsivat PR33: lähti sieltä ja asettui + tulivat...ja oleskelivat siellä PR92: muutti + tulivat...ja jäivät sinne asumaan ELB: zog hin, um sich...aufzuhalten + kamen in...und blieben daselbst HFA: verließ + ging...und ließ sich dort nieder PR33 ja PR92: "muukalaisena"/"siirtolaisiksi"; "tuli nälänhätä" ELB ja HFA: "entstand eine Hungersnot" /"brach...eine Hungersnot aus" (sisältörikkaammat verbit)	HFA: das Volk Israel von Männern geführt wurde, die man 'Richter' nannte HFA: Stadt (selventävä lisäys, puuttuu muista) HFA: wo er gewohnt hatte (puuttuu muista) PR92: (hallitsivat) Israelia PR92: kerran PR33 ja PR92: muukalaisena/siirtolaiseksi (puuttuu saksalaisista)	ELB ja HFA: muukalaisina /siirtolaisina PR92 ja HFA ei toistettu "nimi oli"/"der Name"	PR33: "nimi oli" toistettu 2. jakeessa ELB: "der Name" toistettu 2. jakeessa
3	PR33: jäi jälkeen PR92: jäi yksin ELB: blieb übrig HFA: blieb allein zurück	HFA: Doch	PR92: alun "ja" HFA: der Mann Noomis HFA: beiden	
4	HFA: vaimojen nimi ilmaistu heißen-verbillä muissa: nimi oli/der Name...war		HFA: ajatus asumisesta jätetty pois PR92 ja HFA: ei toistettu "toisen nimi"/"der Name der anderen"	PR33: "toisen nimi" ELB: "der Name der einen/anderen"
5	PR33 ja ELB: vaimo/Weib PR92 ja HFA: Noomi PR33: jäi yksin jälkeen PR92: oli yksin menetettyään ELB: blieb allein übrig HFA: hatte...keinen Mann und keine Söhne mehr	PR92: (molemmat) pojat	HFA: die beiden HFA: ajatus yksin jäämisestä puuttuu.	
6	PR33: nousi...palataksensa takaisin PR92: päätti lähteä...kotimatalle ELB: machte sich auf...kehrte...zurück PR33 ja ELB: leipä/Brot PR92 ja HFA: sato/Ernte PR33: oli pitänyt huolen...antoi / PR92: oli huolehtinut...ja antanut ELB: heimgesucht habe, um...zu geben HFA: erbarmt...geschenkt habe	2. ajatus: HFA: bald darauf (erfuhr sie) HFA: wieder	PR92 ja HFA: ei toistettu "Mooabin maassa"/"Gefilde Moabs" HFA: ensimmäinen ajatus jätetty kokonaan pois	PR33 ja ELB: Mooabin maassa/Gefilde Moabs
7	PR33 ja PR92: lähti ELB: zog aus HFA: brach...auf ajatus oleskelusta/asumisesta: PR33: jossa oli oleskellut PR92: missä oli asunut ELB: wo sie gewesen war		HFA: oleskelu/asuminen puuttuu	

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta (PE=pieniä eroja, SE=suuria eroja, SK=samankaltaisuuksia)
1 ja 2	Lausejaot vaihtelevat hieman (HFA erilaisin, koska jakeet on yhdistetty) HFA: von der Sippe Efrat muissa efratilaista/efratilaisia/Ephratiter HFA: darum muut: silloin/da	silloin/da paikka vaihtelee	HFA on yhdistänyt tämän ja seuraavan jakeen (helppolukuisempi kuin muut, koska tekijöiden nimet annetaan samaan aikaan kuin kerrotaan, mitä he tekivät)	Lisäykset ovat selvittäviä. Aavistuksen tulkintaa muuttaa HFA:n lisäys "darum", joka sitoo lauseen muita selvemmin edelliseen luoden syy-seuraussuhteen. Suomalaisen lisäys muukalaisena/siirtolaiseksi on sävyttävä, eikä muuta tulkintaa; olivathan he joka tapauksessa toisesta maasta ja kansasta kotoisin. Sananvalintaerot ovat pieniä, eivätkä muuta merkitystä. Samamerkityksisiä verbejä on käytetty ristiin. PR33 ja ELB ovat jakeessa 2 hyvin lähellä toisiaan. Myös PR92 tulee lähelle näitä, mutta siinä on pieniä eroja. HFA on kaikkein erilaisin. PE/SK
3	PR33: kahden PR92: molempien ELB: beiden			Erot ovat hyvin pieniä eivätkä muuta merkitystä. HFA erilaisin, koska jätetty pois "der Mann Noomis" ja lisätty alkuun "Doch". Merkitys pysyy silti samana, sillä pois jätetyt asiat ovat itsestäänselvyyksiä kontekstista. PE/SK
4	PR33 ja ELB: Nämä / sie PR92: Pojat HFA: Die beiden PR33: ja HFA: noin kymmenen vuotta / etwa zehn Jahren PR92: kymmenisen vuotta ELB: bei zehn Jahren HFA: aus Moab (muissa mo[o]abilaiset/moabitische)			HFA selväsanaisin ja tiivein. Merkitys ei muutu. PR33 ja ELB lähinnä toisiaan (vain pisteen/puolipisteen ero lopussa). PR92 lähellä näitä (eroaa jakeen lopussa sillä, että ajatus on yhdistetty seuraavaan jakeeseen). HFA on erilaisin. PE/SK
5	PR33: niin että PR92: ja niin ELB: und HFA: nun	PR33: kuolla-verbin paikka eri kuin muissa		PR92 lopun käännös selittävin. HFA:n käännös tiivein ja erilaisin. Se on myös tavallaan tarkin, koska Noomille periaatteessa jäi vielä miniät. PR33:ssa ilmastu syy-seuraus: "niin että". PR33 ja ELB samankaltaisimmat ja PR92 myös hyvin lähellä. PE/SK
6	PR33: miniöineen PR92: miniöittensä kanssa ELB: sie und ihre Schwiegertöchter PR92: toisella kerralla "Mooabin maassa" korvattu "siellä"			HFA:n poisjätto perusteltu, sillä sama ajatus sanotaan seur. jakeessa. HFA tulkitsee toisen ajatuksen alussa "bald darauf" ja loppupuolella "wieder". Suomalaisissa toinen ajatus on ilmaistu hyvin samankaltaisesti. Saksalaiset sen sijaan poikkeavat niin suomalaisista kuin myös toisistaan ja tulkinta muuttuu: saksalaisissa on negatiivinen sävy "heimsuchen" ja "erbarmen" - verbien tähden. Suomalaisissa ei käy ilmi, milloin Jumala oli huolehtinut kansastaan vai oliko hän huolehtinut siitä koko ajan. Kuulostaa siltä, että ELB:issa nälänhätä oli ollut Jumalan lähettämä koettelemus ja HFA:ssa annetaan ymmärtää, että Jumala antoi vasta hiljattain hyvän sadon. Olisi mielenkiintoista tietää, mitä alkuteksti tässä kohdassa tarkoittaa, vai onko tämä esimerkki heprean monitulkintaisuudesta. SE/SK
7	PR33: niin hän PR92: kun hän ELB: und sie HFA: sofort...sie PR33: yhdessä molempien miniänsä kanssa PR92: hänen molemmat miniänsä tulivat mukaan ELB: ihre beiden Schwiegertöchter mit ihr HFA: Ihre Schwiegertöchter begleiteten sie.	Juudan maa mainitaan HFA:ssa alkuosassa muissa vasta lopussa.	Kaikki muut paitsi ELB yhdistävät lopun seuraavaan jakeeseen: PR33: Ja heidän tietä käydessään matkalla Juudan maahan PR92: mutta heidän ollessaan matkalla Juudan maahan ELB: um in das Land Juda zurückzukehren HFA: Unterwegs (mainitsee Juudan maan jo jakeen alussa)	Enimmäkseen pieniä eroja, jotka eivät muuta merkitystä. HFA:sta on jälleen poistettu kaikki turha. HFA:ssa muuteltu asioiden esitysjärjestyksiä eniten. ELB poikkeaa muista tehden siinä, ettei se yhdistä loppua seuraavaan jakeeseen. HFA:n alun "sofort": vahvempi käännös kuin muissa. Muissa ei ilmaista aikaa. Erot ovat perusteltuja eivätkä muuta merkitystä. PE

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
8	PR33: Menkää, palatkaa PR92: Palatkaa ELB: Gehet, kehret um HFA: Geht doch wieder zurück...kehrt um! Muissa puhutaan palaamisesta äidin luo HFA:ssa vanhempien luo PR33: Herra tehköön teille laupeuden PR92: Olkoon Herra teille hyvä ELB: Jahwe erweise Güte an euch HFA: Möge der Herr euch so viel Liebe erweisen		PR92: "menkää" HFA: ensimmäinen iso ajatus jätetty kokonaan pois.	
9	PR33: Herra suokoon, että saisitte PR92: Kunpa te Jumalan avulla saisitte ELB: Jahwe gebe euch HFA: Er gebe euch PR33: saisitte turvan kumpikin miehenne kodissa. PR92: saisitte molemmat uuden miehen ja löytäisitte turvan ja onnen hänen kattonsa alla. ELB: daß ihr Ruhe findet, eine jede in dem Hause ihres Mannes! HFA: ein neues Zuhause an der Seite eines zweiten Mannes	PR33 ja ELB: Korottivat äänensä / erhoben ihre Stimme	HFA: turva/onni PR33 ja ELB: eivät sano uusi mies / zweites Mann, mutta tarkoittavat tietysti sitä PR92 ja HFA: korottivat äänensä / erhoben ihre Stimme	
10	HFA: widersprachen Muut: alussa sanoivat/sprachen PR33: Me seuraamme sinua sinun kansasi luo PR92: Ei, me tahdomme, että sinä viet meidät kansasi luo ELB: Doch, wir wollen mit dir zu deinem Volke zurückkehren HFA: Nein, wir wollen mit dir zu deinem Volk gehen		PR33: kielto	
11	Alussa PR33 ja HFA voimakkaimmat: vastata/entgegenen. PR92 ja ELB sanoi/sprach. PR92 ainoa, jossa "menkää" muissa kääntykää/kehr(e)t um. PR33: miksi te lähtisitte minun kanssani? PR92: Mitä syytä teillä on tulla minun mukaani? ELB: Warum wolltet ihr mit mir gehen? HFA: Warum wollt ihr mich unbedingt begleiten? PR33: Voinko minä enää saada poikia miehiksi teille? PR92: Enhän minä enää voi synnyttää poikia teille miehiksi. ELB: Habe ich noch Söhne in meinem Leibe, daß sie euch zu Männern werden könnten? HFA: Ich werde keine Söhne mehr zur Welt bringen, die eure Männer werden könnten.	HFA: doch (kehrt doch um) HFA: unbedingt		
12	Tässäkin PR92: Menkää muut: Kääntykää/kehr(e)t um PR33 ja ELB: joutuakseni miehelään / um eines Mannes zu werden PR92 ja HFA: mennäkseni vaimoksi kenellekään / um wieder zu heiraten PR33 ja PR92: (Ja) vaikka ajattelisinkin ELB: Wenn ich spräche HFA: Und selbst wenn ich die Hoffnung nicht aufgäbe	PR92: (toivoa) lapsista ELB: sogar	PR92: emfaattinen toisto "menkää"	
13	Suomalaiset alussa erilaiset kuin saksalaiset: PR33: ette kai te kuitenkaan odottaisi PR92: niin jaksaisitteko kuitenkaan odottaa ELB: wolltet ihr deshalb warten HFA: Wollt ihr etwa so lange warten HFA: erwachsen muut: suuriksi/groß	HFA: und jede Gelegenheit ausschlagen		

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta
8	PR33: molemmille miniöillensä PR92: miniöilleen ELB: zu ihren beiden Schwiegertöchter HFA: zu ihnen PR33: niinkuin te olette vainajille ja minulle tehneet. PR92: niin kuin te olette olleet hyviä vainajiamme ja minua kohtaan. ELB: so wie ihr sie an den Verstorbenen und an mir erwiesen habt. HFA: wie ihr sie den Verstorbenen und mir entgegengebracht habt!	PR33: sanoi Noomi PR92: Noomi sanoi ELB: Da sprach Noomi HFA: sagte Noomi HFA: "kehrte um" vasta lauseen lopussa, muissa heti "menkää" perässä.		PR92 on tiivein sanalla "palatkaa", muut ovat painokkaampia. HFA poikkeaa sanalla "Elternhaus". Lopussa mielenkiintoinen sananvalintakysymys: PR92 ja ELB "olkoon hyvä" / "erwise Güte" tarkoittavat samaa, HFA kääntää "Liebe erweisen" ja PR33 "laupeus", joka on vanhahtava, uskonnollinen ja monimerkityksinen sana. KT:n sanakirjan mukaan se tarkoittaa: lempeästi auttava, hyväsydäminen, säällivä, armias, armelias, armollinen, armahtava. Merkitys muuttuu hieman sen mukaan, mikä käännös on käytössä. PE/SE
9	PR33: Herra PR92: Jumala ELB: Jahwe HFA: Er HFA on ainoa, joka viittaa miniöihin sanalla Schwiegertöchter; muut: heitä/sie.			Alkukielen sana tarkoittaa turvaa, onnea ja rauhaa. Uudemmissa on eksplisiittistetty implisiittinen tieto selvyiden vuoksi. Lopun "korottivat äänensä ja itkivät" PR33:ssa ja ELB:ssä on samanlainen ilmiö kuin mistä on teoriassa puhuttu ("avasi suunsa ja sanoi" -tyyppinen ilmaus). HFA:ssa keskitytään alussa enemmän uuden kodin saantiin kuin uuden miehen saantiin. Merkitys ei muutu eri jakeissa, ainoastaan HFA tuo hieman erilaista sävyä kiinnittämällä huomion kotiin eikä mieheen. PE/SE
10				Suomalaiset poikkeavat sekä toisistaan että saksalaisista . Kaikissa paitsi PR33:ssa tahtominen on ilmaistu selkeästi. Sen sijaan PR33:ssa on selkeä päätös "näin me teemme". Lopussa ELB ja HFA samanlaisimmat: vain zurückkehren/gehen erona. PR33 eroaa eniten muista. Sävyero. PE/SE/SK
11	Alussa kaikissa eri konnektiivi: mutta/silloin/und/doch: PR33 ja ELB: kysymyslause PR92 ja HFA: väitelause PR33 ja PR92 miehiksi teille/teille miehiksi ELB ja HFA: hyödynnettävä werden-verbiä.	PR33: miehiksi teille PR92: teille miehiksi		Kaikki ovat alussa hyvin lähellä toisiaan. HFA on erilaisin lisäyksellä "unbedingt". Erityisesti PR33 ja ELB ovat hyvin samankaltaiset . ELB on jakeen lopussa erilaisin ja ehkä lähinnä alkuperäistä. Sanontatapa "Habe ich noch Söhne in meinem Leibe" kuulostaa kovin vierasperäiseltä ja se on muissa käännetty selvemmin. Jakeessa vain sellaisia eroja, jotka eivät muuta merkitystä. SK/PE
12	PR33 ja PR92: vaikka ELB ja HFA: wenn		HFA:ssa ajattelu ja toivo yhdistetty: "wenn ich die Hoffnung nicht aufgabe"	PR92 tulkitsee: toivoa lapsista. Muut eivät sano, mitä toivotaan. HFA:ssa on häivytetty patriarkaalista kieltä: muissa ajatus kuulumisesta miehelle, HFA:ssa: "um wieder zu heiraten" ja "einen Mann bekäme". Lopussa suomalaiset ovat identtiset . HFA:ssa on ilmiselvää, että kohderyhmänä on nykyaikainen yleisö, jolle tuon ajan avioliittokäsitys on vieras. SE/SK
13	PR92: että Muissa kunnes/bis Puolivälissä PR33 ja ELB lähes samankaltaiset: PR33: rinnasteiset lauseet ELB: syy ja seuraus.		PR92 tiivistetty: voisitteko niin kauan elää naimattomina? HFA eroaa: "Wollt ihr euch bis dahin von allen Männern fern halten und jede Gelegenheit ausschlagen, noch einmal zu heiraten?" PR33: ei selittelyä, vaikea erottaa syytä murheelle (silti ajatus, että anopin kärsimyksen tähden miniät ovat kurjassa tilassa) PR92: miniätkin ovat joutuneet kärsimään anoppinsa koetuksesta ELB: anopille on käynyt karvaammin kuin miniöille, koska Herran käsi on käynyt anoppia vastaan. HFA: anoppi tahtoo säästää miniät itseään koetelleelta kohtalolta	Aivan alussa suomalaiset ja saksalaiset eroavat toisistaan. PR92:n tiivistyksestä puuttuu muissa oleva syvyys ja käytännön näkökulma. HFA lähellä samassa kohdassa muita, tosin selittävämpi käännös. Tähän asti erot pieniä ja sananvalintoihin liittyviä. HFA maalailee lisäyksellään. Lopussa on käännetty kaikki aivan eri tavoin niin että jokaisessa tulkinta on eri. Tässäkin olisi mielenkiintoista tietää hepreankielisen tekstin merkitys. PE/SE

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuo	Lisäys	Poisjättö	Toisto
14	Lopussa PR33 ja ELB samanlaiset: mutta Ruut riippui kiinni hänessä. / Ruth aber hing ihr an. PR92 : mutta Ruut ei suostunut eroamaan Noomista. HFA : Ruth aber wollte sie auf keinen Fall verlassen.	PR92 : katkerammin HFA : mehr HFA : auf keinen Fall	ELB : Abschied HFA : konnektiivi puuttuu PR92 ja HFA : "korottivat äänensä"	
15	HFA:ssa : forderte...auf Muissa : sanoi/sprach PR92 : lähteä Muissa : kääntyä/zurückkehren PR33 : käännny sinäkin kälysi kanssa. PR92 : Lähde sinäkin kälysi mukana. ELB : kehre um, deiner Schwägerin nach! HFA : Geh doch mit ihr!		HFA : Siehe PR92 : oman	
16	PR33 ja HFA : vastasi/erwiderte PR92 ja ELB : sanoi/sprach PR33 ja HFA : älä vaadi minua jättämään sinua / Besteh nicht darauf, dass ich dich verlasse! PR92 : Älä pakota minua eroamaan sinusta ELB : Dringe nicht in mich, dich zu verlassen PR33 : ja kääntymään takaisin, pois sinun tyköäsi. PR92 : ja lähtemään luotasi. ELB : hinter dir weg umzukehren HFA : Ich will mich nicht von dir trennen		PR92 ja HFA : jättäneet pois "sillä/denn" lopun valasta.	
17	PR33 : tulla haudatuksi PR92 : minut haudattakoon ELB : begraben werden HFA : begraben werden muissa : rangaiskoon/soll...bestrafen, ELB : soll...tun und so hinzufügen PR33 ja PR92 : muu kuin kuolema ELB ja HFA : nur der Tod soll/kann	HFA : wenn ich dieses Versprechen nicht halte HFA : hart	ELB : auch HFA : daselbst	
18	PR33 ja ELB : näki/sah PR92 : käsitti HFA : merkke PR33 : ei hän enää puhunut siitä hänen kanssansa PR92 : hän ei puhunut siitä sen enempää ELB : da ließ sie ab, ihr zuzureden HFA : und so versuchte sie nicht mehr, sie zur Umkehr zu überreden		HFA : alun konjunktio HFA : fest PR92 : hänen kanssaan	
19	HFA alussa erilaisin: Die beiden machten sich auf den Weg nach Bethlehem. PR33 : joutui liikkeelle PR92 : nousi...suuri hälinä ELB : geriet....in Bewegung HFA : ging es wie ein Lauffeuer PR33 ja ELB : sanoivat/sprachen PR92 : kyselivät HFA : riefen	ELB : und es geschah PR33 ja PR92 : yhdessä PR92 : kaupungin (naiset)	PR92 : niin PR92 : molemmat HFA : bis sie nach Bethlehem kamen (ilmaistaan heti seuraavaksi) PR92 ja HFA : ei toisteta "kun he tulivat Beetlehemiin"/"als sie nach Bethlehem kamen"	PR33 ja ELB : ja kun he tulivat Beetlehemiin/als sie nach Bethlehem kamen
20	PR33 : vastasi PR92 : sanoi ELB : sprach HFA : erwiderte PR33 : on antanut minulle paljon katkerata murhetta PR92 : on koetellut minua ankarasti ELB : hat es mir sehr bitter gemacht HFA : hat mir ein schweres Schicksal auferlegt	HFA : Gott PR92 : enää HFA : nicht länger		

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta
14	viittaus miniöihin PR33 ja ELB : he/sie PR92 ja HFA poikkeavat: miniät/die beiden			PR33 ja ELB lähes samanlaiset koko jakeessa (vain Abschied puuttuu ELBista ja sanajärjestyksessä on pari eroa). PR33 ja ELB kuulostavat konkreettisemmiltä kuin uudemmat. <i>Jakeessa hyvin paljon samankaltaisuuksia. SK/PE</i>
15	Alun konjunktiot/adverbit menevät pareittain: PR33 ja ELB Ja/Und PR92 ja HFA : Silloin/Da ELB ainoa, jossa sie eikä Noomi ELB : Göttern (muissa yksikkö) HFA:ssa preesens Muissa mennyt aikamuoto			Monta kieliopillista eroa ja pieniä sananvalintaeroja. <i>Tulkinta on kaikissa kuitenkin sama. Ainoastaan ELBin "Götter" muuttaa merkitystä. PE/SE</i>
16				Alussa PR33 ja HFA ovat samanlaiset ja PR92 ja ELB ovat samanlaiset Noomin ensimmäisiin sanoihin asti. Sitten tulee pieniä eroja, jotka kuitenkin tarkoittavat samaa. Jakeen lopussa PR33 ja ELB ovat samanlaiset, ja PR92 ja HFA ovat samanlaiset. Näidenkään parien välillä ei ole suurta eroa. <i>Loppu on siis lähes identtinen kaikissa; muut erot eivät muuta merkitystä. SK/PE</i>
17	PR33 : meidät PR92 : minut sinusta ELB : mir und dir HFA : mich von dir	HFA:ssa ajatukset eri päin lopussa		Ensimmäinen ero vasta hautaamisessa ja siinäkin ELB ja HFA ovat <i>identtiset</i> . Tässä ELB on <i>erilaisin</i> , koska ei puhuta suoranaisesti rangaistuksesta. <i>Paljon samankaltaisuutta. SK/PE</i>
18				<i>Alku kaikissa lähes samankaltainen</i> . Minimaalisia eroja. Lopussa suomalaiset ovat hyvin lähellä toisiaan, saksalaiset eroavat toisistaan ja suomalaisista. HFA:ssa on lopussa toistettu suostuttelun syy: kääntyminen takaisin. <i>Saksalaisissa on painokkaampi sävy kuin suomalaisissa, mutta merkitys on sama. PE/SK</i>
19	PR33 : vaimot PR92 : naiset ELB : sie HFA : die Frauen			Lisäykset ovat selvästä ja pois on jätetty turhia asioita. Lopussa PR92 ja HFA sekä koko jakeessa PR33 ja ELB ovat hyvin lähellä toisiaan . <i>Tulkintaan vaikuttavia eroja on vain yksi: ELB:in sie, joka voi tarkoittaa muitakin kuin vain naisia. SK/SE</i>
20		HFA : ajatukset kääntetty eri päin ("erwiderte sie" on sijoitettu vastauksen keskelle).		Aivan loppua lukuunottamatta PR33 , PR92 ja ELB ovat hyvin lähellä toisiaan. Lopussa PR92 poikkeaa muista puhumalla ankaruudesta katkeruuden sijaan. Nimi Mara tarkoittaa katkeraa, onnetonta, murheellista, Bittere, Betrübte. HFA on erilaisin koko jakeessa, mutta lähinnä PR92:ta . HFA:n käännös lopusta on kaikkein ankarin merkityssällöltään. <i>Erot ovat kuitenkin vain sävyeroja eivätkä vaikuta tulkintaan. PE/SK/SE</i>

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
21	PR33: Rikkaana minä lähdin PR92: Minulla oli kaikkea, kun täältä lähdin ELB: Voll bin ich gegangen HFA: Als ich von hier fortzog, hatte ich alles, was man sich nur wünschen kann. PR33 ja ELB: tyhjänä/leer PR92: olen kaikkea vailla. HFA: mit leeren Händen PR33 ja ELB: on todistanut minua vastaan/gegen mich gezeugt PR92: on kääntynyt minua vastaan HFA: hat sein Urteil gegen mich gesprochen PR33: on tuottanut minulle onnettomuutta PR92: on antanut osakseni onnettomuuden. ELB: mir Übles getan hat HFA: hat mir bitteres Leid zugefügt	HFA: was man sich nur wünschen kann		
22	HFA:ssa: kommen muissa: palata/zurückkehren		HFA: welche aus den Gefliden Moabs zurückkehrte PR92: joka tuli PR92: ja he saapuivat	
Määrä	22	14	18	4
PR33	39	3	2	4
PR92	42	9	16	0
ELB	40	3	4	4
HFA	44	16	24	0

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta
21	PR92 konditionaali Noomiksi kutsumisessa muissa preesens			PR33 ja ELB ovat <i>lähes samanlaiset koko jakeessa</i> . Erona on vain alun "Rikkaana/Voll" ja lopun "tuottanut minulle onnettomuutta/mir Übles getan hat". PR92 ja HFA ovat alussa siihen asti samanlaiset, kunnes HFA lisää "was man sich nur wünschen kann", mikä on ehkä vähän liioittelua, ainakin toisiin verrattuna. "Miksi kutsutte Noomiksi" on sanottu kaikissa hyvin samalla tavalla. Jumalan teko Noomia vastaan on PR92:ssa erilaisin: Muut puhuvat todistamisesta tai tuomiosta Noomia vastaan, PR92 kääntymisestä vastaan. Ihan lopussa PR92 on lähempänä vanhoja käännöksiä kuin HFA:ta, joka poikkeaa muista. <i>Jakeessa on paljon sananvalintaeroja. PR92:sta puuttuu oikeusistuimen sävy, mikä on läsnä muissa. HFA:n lisäys on hieman turhaa liioittelua. PR33 ja ELB eivät kerro, millä tavalla rikkaana Noomi lähti, PR92:ssa ja HFA:ssa taas on materiaallinen sävy. SE/SK</i>
22	PR33: Niin PR92: Näin ELB: Und so HFA: Als PR33 ja ELB rakennettu samalla tavalla kielipillisesti PR92: kaksi virkettä HFA: sivu- + päälause.			PR33 ja ELB ovat lähes samanlaiset koko jakeessa. ELB on vain hieman monimutkaisemmin rakennettu, ja luultavasti se on lähinnä alkukielistä muotoa. Muita on hieman koitettu tiivistää tai sanoa yksinkertaisemmin. <i>Yksinkertaisuudessa järjestys on ELB, PR33, PR92, HFA, joista yksinkertaisin on HFA: siinä asiat on tiivistetty yhteen sivu- + päälause -virkkeeseen ja turhaa toistoa on karsittu. Sananvalintaeroja oli vain yksi: HFA:n kommen. Merkitys on kaikissa käännöksissä sama, ja niistä HFA on käännetty yksinkertaisimmin. SK/PE</i>
18		8	5	89/154 = 0,578
21		3	2	74/154 = 0,481
23		2	3	95/154 = 0,617
23		1	2	77/154 = 0,500
24		5	5	118/154 = 0,766

Liite 2: Analyysi luvusta Psalmi 139

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
1	PR33: veisuunjohtaja PR92: laulunjohtaja ELB: Vorsänger PR33 ja HFA: Davidin virsi/ein Lied Davids PR92 ja ELB: Daavidin psalmi/Von David, ein Psalm PR33 ja PR92: tutkia + tuntea ELB: erforschen + erkennen HFA: durchschauen + kennen	HFA: durch und durch	HFA: dem Vorsänger	
2	PR33, ELB ja HFA: istunpa/Sitzen/sitze + nousen/Aufstehen/stehe + ymmärrät/verstehst/erkennst + ajatukseni/meine Gedanken/was ich denke Kaikki: tiedät/kennst/weißt + kaukaa/von ferne/aus der Ferne			
3	PR92: olet mitannut muut: havaitset/sichstest/siehst PR33 ja ELB: tieni/Wegen PR92: tekemiseni HFA: Leben PR33, ELB ja HFA: ovat tutut/vertraut PR92: tunnet	PR92: perin pohjin		
4		PR33: katso PR33: täysin ELB: siehe ELB: ganz ELB: noch PR92: yhtäkään	PR92: katso PR92: täysin HFA: siehe HFA: ganz	
5	PR33: olet saartanut PR92: suojaat ELB: hast eingeengt HFA: umgibst muut: edestä ja takaa / von hinten und von vorn HFA: Von allen Seiten muut: laske(nu)t kätesi minun päälleni / auf mich gelegt deine Hand HFA: hältst deine schützende Hand über mir	HFA: schützende		
6	PR33: Senkaltainen tieto PR92: Sinä tiedät kaiken. ELB: Kenntnis HFA: Dass du mich so genau kennst PR33: ylen korkea käsittääkseni sen PR92: siihen ei ymmärrykseni yllä ELB: ich vermag sie nicht zu erfassen HFA: ein unergründliches Geheimnis	HFA: mich HFA: Geheimnis	PR92: liian/ylen korkea	

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta (PE=pieniä eroja, SE=suuria eroja, SK=samankaltaisuuksia)
1	PR33 ja HFA: preesens PR92 ja ELB: perfekt PR33: minua (partitiivi)			HFA:sta puuttuu kokonaan laulunjohtaja ja muissa se on ilmaistu eri tavoin. PR92 ja ELB ovat hyvin lähellä toisiaan, samoin PR33 ja HFA, tosin HFA on lisännyt "durch und durch". Lisäys on korostava ja taiteellinen. Merkitys on sama koko jakeessa. SK/PE
2	PR33 ja HFA verbit: istua/sitzen ja nousta/stehen ELB substantivoidut verbit: mein Sitzen/mein Aufstehen PR33 ja ELB: ajatukseni/Gedanken HFA: was ich denke	ELB: sanajärjestys poikkeaa muista	PR92 kääntää aivan eri lailla kuin muut: missä olenkin, minne menenkin + jo kaukaa siinä näet aikeeni.	PR33, HFA ja ELB ovat lähes samanlaiset. Ainoastaan ELB:n sanajärjestys on eri ja siinä on käytetty substantivoituja verbejä verbiin sijaan. Lopussa PR33 ja ELB puhuvat <i>ajatuksista</i> , HFA käyttää verbiä <i>denken</i> . PR92 on aivan erilainen kuin muut ja sen tulkintakin on eri. PR92:n tulkinta on toiminnallisempi kuin muiden: Jumala näkee aikeet, ei ajatukset. Pohjimmainen ajatus on muissa se, että Jumala näkee ajatukset ja teot. Myös PR92:ssa Jumala näkee teot. SK/SE
3	ELB: substantivoidut verbit: mein Wandeln/mein Liegen muissa: verbit	PR92: kaikki on sijoitettu eri lauseeseen ELB: sanajärjestys poikkeaa muista		Ensimmäinen ajatus on kaikissa sama. Ainoastaan PR92 eroaa sillä, että siinä on <i>mitata</i> eikä <i>havaita/sichten/sehen</i> . PR33 ja ELB ovat samanlaiset koko jakeessa. Ainoa ero on se, että ELB:ssä on suvstantivoidut verbit eikä vain verbejä ja ELB:ssä asioiden esitysjärjestys poikkeaa muista. PR92:n lisäys muistuttaa HFA:n ensimmäisen jakeen lisäystä. PR33:ssa ja ELB:ssä puhutaan <i>teistä</i> , mutta PR92:ssa <i>tekemisistä</i> ja HFA:ssa <i>elämästä</i> . Se, mitä PR92:n mittaamisella tarkoitetaan, on epäselvää, ja käännös vaikuttaa oudolta muihin verrattuna. Siinä ei ole merkittävää merkityseroa, puhutaanko ihmisen teistä, tekemisistä vai elämästä. Toki tiet ja elämä ovat kaikkein laajimmat merkitykseltään. Tekemiset rajoittuvat vain teoihin eivätkä ota huomioon esimerkiksi muita ihmisiä. SK/SE
4	muut: preesens PR92 preesens ja konditionaali	PR33 ja PR92 sanajärjestys hieman eri. PR33 ja ELB katso/siehe eri kohdassa.	HFA ilmaistu aivan eri lailla kuin muut. Tiivistetty merkitys.	Ensimmäinen ajatus on kaikissa sama. Ainoastaan PR92 eroaa sillä, että siinä on <i>mitata</i> eikä <i>havaita/sichten/sehen</i> . PR33 ja ELB ovat samanlaiset koko jakeessa. Ainoa ero on se, että ELB:ssä on suvstantivoidut verbit eikä vain verbejä ja ELB:ssä asioiden esitysjärjestys poikkeaa muista. PR92:n lisäys muistuttaa HFA:n ensimmäisen jakeen lisäystä. PR33:ssa ja ELB:ssä puhutaan <i>teistä</i> , mutta PR92:ssa <i>tekemisistä</i> ja HFA:ssa <i>elämästä</i> . Se, mitä PR92:n mittaamisella tarkoitetaan, on epäselvää, ja käännös vaikuttaa oudolta muihin verrattuna. Siinä ei ole merkittävää merkityseroa, puhutaanko ihmisen teistä, tekemisistä vai elämästä. Toki tiet ja elämä ovat kaikkein laajimmat merkitykseltään. Tekemiset rajoittuvat vain teoihin eivätkä ota huomioon esimerkiksi muita ihmisiä. SK/SE
5	PR33 ja ELB: perfekt PR92 ja HFA: preesens	PR33 ja PR92 vs. ELB ja HFA eri sanajärjestys alussa.		PR33 ja ELB tarkoittavat tässä täysin samaa . PR92 on lähellä edellisiä mutta siinä on verbinä <i>suojata</i> , mikä on myönteisempi verbi kuin edellisissä. HFA:ssa on käytetty neutraalia verbiä <i>umgeben</i> ('ympäröidä', 'saartaa'). PR92 ja HFA ovat siinä mielessä lähellä toisiaan, että molemmissa puhutaan suojaamisesta, tosin HFA:ssa se on adjektiivina ja PR92:ssa verbinä eri kohdassa. HFA kuitenkin poikkeaa muista lopussa , sillä siinä Jumala pitää suojaavaa kättään psalminkirjoittajan yläpuolella, ei päällä. Tässä hämärtyy viittaus kätten päällepanemiseen, mikä on vanhakirkollinen siunauksen symboli. Vanhassa ja Uudessa testamentissa käytetty monesti erilaisissa siunaamisen yhteyksissä. SK/PE/SE
6				PR33 ja ELB ovat lähellä toisiaan. Kumpikin puhuu vain tiedosta. PR92 on lähellä edellisiä mutta menee pidemmälle "Sinä tiedät kaiken." HFA käännetty eri lailla kauttaaltaan. Sen lisäys <i>mich</i> on tulkitseva mutta aiempien jakeiden perusteella perusteltu. Lisäys <i>Geheimnis</i> on korostava ja tulkitseva muttei muuta merkitystä. On vaikea sanoa, onko PR92 vai HFA jakeessa merkitysisällöltään erilaisin. HFA rajaa tiedon tarkemmin (Jumala tuntee psalminkirjoittajan), PR92 kääntää laajemmin (Jumala tuntee kaiken). Merkitys on edellisten jakeiden kontekstin perusteella tässä jakeessa kuitenkin kaikissa sama, sillä alun käännös viittaa kaikissa edellä sanottuun. Ainoa, josta voisi sanoa muuta on PR92. SK/PE

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
7	muut: mennä/gehen HFA: entziehen PR33: kussa ei sinun Henkesi olisi PR92: henkesi ulottuvilta ELB: vor deinem Geiste HFA: Wie könnte ich mich dir entziehen muut: sinun kasvojesi edestä / sinun edestäsi / vor deinem Angesicht HFA: ohne dass du mich siehst	ELB: und	HFA: Geist	
8	PR33 ja PR92: nousta ELB: auffahren HFA: hinaufsteigen muut: tehdä vuode / betten HFA: verbergen PR33 ja PR92: tuonela ELB: Scheol HFA: Totenreich	PR33 ja ELB: niin katso / siehe PR92 ja HFA: sielläkin / auch	PR92 ja HFA: katso/siehe	
9	PR33: Jos minä kohoaisin aamuruskon siivillä PR92: Vaikka nousisin lentoon aamuruskon siivin ELB: Nähme ich Flügel der Morgenröte HFA: Eilte ich dorthin, wo die Sonne aufgeht PR33: ja asettuisin asumaan meren ääriin PR92: tai muuttaisin merten taa ELB: ließe ich mich nieder am äußersten Ende des Meeres HFA: oder versteckte ich mich im äußersten Westen, wo sie untergeht	HFA: wo sie untergeht PR92: lentoon	ELB: und/oder PR92: minä	
10	PR33 ja ELB: sielläkin sinun kätesi minua taluttaisi / auch daselbst würde deine Hand mich leiten PR92 ja HFA: sielläkin sinä minua ohjaat / dann würdest du auch dort mich führen PR33 ja ELB: sinun oikea kätesi tarttuisi minuun / und deine Rechte mich fassen PR92: talutat väkevällä kädelläsi HFA: und nicht mehr loslassen			
11	muut: sanoa HFA: wünschen PR33: Peittäköön minut pimeys PR92: Nyt olen pimeyden kätöksissä ELB: Nur Finsternis möge mich umhüllen HFA: Völlige Dunkelheit soll mich umhüllen; PR33 ja ELB: ja valkeus minun ympärilläni tulkoon yöksi / und Nacht werde das Licht um mich her PR92: yö peittää päivän valon		HFA: Nacht werde das Licht um mich her	
12		HFA: so hell / so strahlend PR92: kirkas	PR92: myöskään	
13	muut: luoda/schaffen ELB: besitzen PR33 ja ELB: munaskuuni ('munuaiset' vanh.) / meine Nieren PR92: sisintäni myöten HFA: meinen Körper und meine Seele PR33 ja ELB: kutoa/weben PR92: punoa HFA: bilden	PR33 ja ELB: sillä/denn PR33: kokoon	PR92 ja HFA: sillä/denn	

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta
7			HFA käännetty aivan eri lailla kuin muut, tulkitseva käännös	PR33, PR92 ja ELB ovat hyvin samanlaiset . Niissä on vain pieniä eroja, jotka <i>eivät muuta merkitystä</i> millään lailla. HFA on käännetty aivan eri tavalla . Siitä on jätetty <i>Geist</i> pois ja puhuttu Jumalasta vain pronomiinilla <i>du</i> . HFA on käännetty tulkitsevasti . Tulkinta on periaatteessa perusteltu ja ihan hyvä, mutta se on köyhempi kuin muut. Kasvojen edestä pakeminen tarkoittaa myös Jumalan läsnäolosta, Herran temppelistä, pakenemista, ei vain sitä, ettei Jumala näkisi, vaikka totta kai se on yksi lopun merkityksistä (Jumala näkee kaiken). PE/SE
8				Pienistä eroista huolimatta kaikissa merkitys on sama. Ainoa isompi ero on HFA:n verbergen , kun muissa on tehdä vuode/betten. Kaikki ovat hyvin lähellä toisiaan. SK/PE
9	PR33: ja PR92 ja HFA: tai/oder		HFA:n alaviitteessä käännetty kirjaimellisesti lähes samalla lailla kuin muissa: "Erhöhe ich die Flügel des Morgenrots, ließe ich mich nieder am äussersten Ende des Meeres."	HFA:ssa otettu maantieteellinen näkökulma: aamurusko ilmenee idässä auringon noustessa ja Israelista katsottuna meren ääret sijaitsevat kaukana lännessä, minne aurinko laskee. Muissa on paljon runollisempi ja kuvainnollisempi käännös. Muut ovat aivan pieniä sananvalintaeroja lukuun ottamatta samanlaisia ja merkitsevät samaa . HFA tulkitsee. Sen pelastaa kuitenkin alaviitteen kirjaimellinen käännös . (Tämä ja edellinen jae muodostavat paralleelisen ajatuksen.) SK/PE/SE
10				Alku on kaikissa samanmerkityksinen. PR33 ja ELB ovat koko jakeessa samanlaiset. PR92:ssa oikea on korvattu väkevällä (oletus, että oikea käsi on vahvempi). HFA:ssa ei puhuta kädestä lainkaan vaan tulkitaan: "und nicht mehr loslassen", aivan kuin Jumala olisi joskus aiemmin päästänyt psalminkirjoittajasta irti. SK/SE
11			PR92 käännetty eri lailla kuin muut; väite, ei toive	HFA:sta on jätetty jälkimmäinen ajatuspari pois. PR33 ja ELB ovat hyvin samankaltaisia . PR92 on tässä tulkitsevin ; siinä on väite eikä toive/julistus. Silti merkitys on kaikissa sama. SK/PE
12	Muissa adjektiivi: pimeä/finster ELB verbi: verfinstern keskimmäinen ajatus: PR92: vaan yö on sinulle kuin päivänpaiste HFA: die Nacht scheint so hell wie der Tag			PR33 ja ELB ovat samanlaiset. Ainoa ero on, että muissa käytetään adjektiivia <i>pimeä/finster</i> mutta ELB:ssä verbiä <i>verfinstern</i> . PR92 ja HFA ovat myös lähellä toisiaan, tosin PR92 puhuu päivänpaisteesta mutta HFA käyttää verbiä paistaa kuin päivä. HFA:ssa on tehty taiteellisia lisäyksiä, samoin PR92:ssa yksi. Merkitys pysyy kaikissa samana pienistä eroista huolimatta. SK/PE
13				PR33 ja ELB ovat alun verbiä lukuunottamatta samanlaiset . Myös PR92 ja HFA lähellä edellisiä, mutta PR92: "sisintäni myöten" ja HFA: "meinen Körper und meine Seele". Todennäköisesti PR33 ja ELB tarkoittavat myös, että Jumala on luonut ihmisessä kaiken, ei vain munuaisia, jota käytetään kielikuvana. PR92 voi tarkoittaa sekä fyysistä että henkistä ihmistä, HFA:ssa molemmat mainittu selvyiden vuoksi. Merkitys on kaikissa sama eroista huolimatta, sillä myös PR33 ja ELB tarkoittavat kielikuvalla suurempaa kokonaisuutta. SK/PE

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
14	muut: kiittää/danken ELB: preisen muut: tekosi / deine Werke HFA: alles, was du geschaffen hast PR33 ja ELB: sen minun sieluni kyllä tietää / und meine Seele weiß es sehr wohl PR92 ja HFA: minä tiedän sen / das erkenne ich	HFA: einzigartig HFA: was du geschaffen hast ELB: ausgezeichnet	PR33: toinen ihmeellistä tarkoittava sana	
15	PR33 ja ELB: Minun luuni eivät olleet sinulta salatut / Nicht verhohlen war mein Gebein vor dir PR92: mutta sinulta ei pieninkään luuni ole salassa HFA: da war ich dir dennoch nicht verborgen PR33 ja ELB: kun minut salassa valmistettiin / als ich gemacht ward im Verborgenen PR92 ja HFA: Minä olen saanut hahmoni näkymättömissä / Schon als ich im Verborgenen Gestalt annahm, unsichtbar noch PR33: kun minut taiten tehtiin maan syvyyksissä ELB: gewirkt wie ein Stickwerk in den untersten Örtern der Erde. PR92: muotoni kuin syvällä maan alla. HFA: kunstvoll gebildet im Leib meiner Mutter	HFA: unsichtbar noch HFA: dennoch PR92: pieninkään	PR92: taidokkuus. HFA: Knochen PR33 ja ELB: muoto/Gestalt; näkymättömissä/unsichtbar	
16	muut: Sinun silmäsi näkivät minut jo idussani/idullani / Meinen Keim sahen deine Augen HFA: Als ich gerade entstand, hast du mich schon gesehen. (entstehen=syntyä, saada alkunsa) PR33 ja HFA: Minun päiväni olivat määrätty ja kirjoitetut kaikki sinun kirjaasi, ennenkuin ainoakaan niistä oli tullut / Alle Tage meines Lebens hast du in dein Buch geschrieben – noch bevor einer von ihnen begann! PR92: sinun kirjaasi on kaikki kirjoitettu. Ennen kuin olin elänyt päiväkkään, olivat kaikki päiväni jo luodut ELB: und in dein Buch waren sie alle eingeschrieben; während vieler Tage wurden sie gebildet, als nicht eines von ihnen war.			
17	muut: ajatukset/Gedanken PR92: suunnitelmat PR33 ja ELB: kalliit/köstlich PR92: ylivertaiset HFA: schwer PR33: suuri luku PR92: valtava määrä ELB: gewaltige Summen HFA: unfassbar viele	HFA: zu	PR92: mutta HFA: und wie	
18	muissa: tahtoisin/wollte PR92: yritän muissa: enemmän/mehr als HFA: zahlreicher als PR33 ja ELB: minä herään ja olen vielä sinun tykönäsi / ich erwache und bin noch bei dir PR92: minä lopetan, mutta tiedän: sinä olet kanssani HFA: so käme ich doch nie an ein Ende (alaviitteessä: ich erwache und bin noch bei dir)	HFA: am Meer		

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta
14	PR33: ihmeelliset PR92: ihmeellisiä	PR92: "kiitän sinua siitä" eri kohdassa	PR92 erilaisin alussa: tulkitseva (Minä olen ihme, suuri ihme)	Alussa PR92 on erilaisin. Se on tulkitseva. Muut: on tehty ihmeellisesti, PR92 tulkitsee: "olen ihme". Muut ovat hyvin lähellä toisiaan alussa. Lopussa PR33 ja ELB on käännetty samalla lailla ja PR92:kin osittain. HFA:n tulkinta teoista (alles, was du geschaffen hast) on köyhempi kuin muiden , jotka puhuvat teoista (teot voivat olla muutakin kuin luomuksia). Aivan loppu on identtinen PR92:ssa ja HFA:ssa sekä PR33:ssa ja ELB:ssä . PR92 on tulkitsevin ja merkitys muuttuu. Myös HFA:n merkitys on osittain eri kuin muissa. SK/SE
15	muut: imperfekti PR92: perfekti + presens	PR92 ja HFA: ensimmäinen asia siirretty viimeiseksi.	HFA:n alaviitteessä käännetty kirjaimellisesti lähes samalla lailla kuin muissa: "Wörtlich: in den Tiefen der Erde. – Hier wahrscheinlich als Bezeichnung für den Mutterleib"	PR92 ja HFA esittävät asiat samassa järjestyksessä, samoin PR33 ja ELB . Oletan, että alkuperäinen järjestys on PR33:n ja ELB:n . PR33 ja ELB ovat muutoin samanlaiset, paitsi ELB käyttää kielikuvaa "wie ein Stickwerk" ja PR33 sanoo suoraan "minut taiten tehtiin". PR92 jättää pois taidokkuuden ja tiivistää HFA:een verrattuna <i>salassa</i> ja <i>näkymättömissä</i> pelkkään jälkimmäiseen. HFA tulkitsee, että maan syvyydet tarkoittavat äidinkohtua. Tulkinta on selitetty alaviitteessä, jossa on kerrottu kirjaimellinen käännös. Tulkinta on hyvä, sillä muidenkin kielikuvasta tulee sama ajatus. Tosin PR33:ssa se ei ole yhtä selvä, sillä siinä ei käytetä vertailukonjunktia "kuin" vaan on käytetty metaforaa "minut taiten tehtiin maan syvyyksissä". HFA:ssa on puhuttu luiden sijaan koko ihmisestä pronomiinilla <i>ich</i> . HFA:n käännös on kaikkein epätarkin (siinä mielessä, että Jumala näkee ihmisen luita myöten, ei vain ulkopuolta). PR92:n käännös on runollisin, PR33 ja ELB tarkimmat. HFA on tulkitsevin. Jakeessa on vanhojen ja uusien käännösten välillä niin paljon eroja, että niissä on saattanut olla eri lähdeteksti käytössä. SK/PE/SE
16			ELB: aivan eri merkitys kuin muissa. Epäselvää, mihin sie-pronomiinilla viitataan. PR92: epäselvää, mikä kaikki on kirjoitettu kirjaan.	Kaikkein erilaisin tässä jakeessa on ELB . Siinä on aivan eri tulkinta kuin muissa. ELB:ssä ei ole selvää, mihin sie-pronomiinilla viitataan. Ituihinko? Sitä tulkintaa tukee verbi bilden. ELB:ssä puhuttaisiin siis tällä tulkinnalla siitä, miten ihminen saa muotonsa kohdussa usean päivän aikana. Se on kirjoitettu kirjaan ennen kuin yksikään niistä päivistä tuli olevaisiksi. PR33 ja HFA ovat lähinnä toisiaan, tosin HFA:n alun entstehen-verbin tulkinta riippuu siitä, ymmärretäänkö se merkityksessä 'syntyä' vai 'saada alkunsa'. Muissa on selvää, että itu/Keim tarkoittaa juuri hedelmöittynyttä munasolua, ihmiselämän alkuhetkeä. PR92 on hyvin lähellä PR33:a ja HFA:a , mutta siinä on epäselvää, mikä kaikki on kirjoitettu Herran kirjaan. PR33:ssa ja HFA:ssa on selvää, että kaikki elinpäivät on kirjoitettu kirjaan. PR33, PR92 ja HFA tarkoittavat samaa. ELB:n tulkinta on eri. SK/SE
17				PR92 poikkeaa muista sanalla suunnitelmat. Käännös on rajatumpi tulkinta kuin muissa. PR33 ja ELB ovat samanlaiset koko jakeessa, tosin ELB:n gewaltig on sama kuin PR92:n valtava . Kaikkein erilaisin on HFA . Sen tulkinta on kielteisempi kuin muiden ja siinä on syy-seuraussuhde. (Koska ajatuksia on niin paljon, ne ovat liian raskaat/vaikeat/työläät). Muista tulee sellainen kuva, että Jumalan ajatukset ovat psalminkirjoittajalle rakkaat tai ihmeelliset. PR33 ja ELB tarkoittavat samaa. PR92 poikkeaa näistä hieman. HFA on erilaisin ja sen käännöksessä on erilainen tulkinnallinen sävy. SK/PE/SE
18		HFA:ssa laskuyritys siirretty keskelle.	HFA:n alaviite: "So mit einigen alten Handschriften. Der hebräische Text lautet: ich erwache und bin noch bei dir."	PR33 ja ELB ovat samanlaiset. PR92 on hyvin lähellä näitä, mutta eroaa lopussa: ei puhuta heräämisestä ja Jumalan luona olemisesta vaan lopettamisesta ja siitä, että Herra on psalminkirjoittajan kanssa. Kaikkein erilaisin on HFA . Siinä on noudatettu toista käsikirjoitusta ja käännetty loppu sen mukaan. Siinä jae on yhtenäinen kokonaisuus, mutta toisiin verrattuna tulkitseva. Toisissa loppu on irrallinen lisäys, joka ei oikein liity muihin jakeisiin. HFA:n alaviitteessä toinen käännösvaihtoehto identtinen ELB:n kanssa. Muut sama merkitys, HFA: eri merkitys. SK/SE

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
19	ELB: möchtest du HFA: Wie sehr wünsche ich, dass du PR33: jumalattomat PR92: väärintekijät ELB: Gesetzlosen HFA: alle..., die sich dir widersetzen PR33 ja PR92: murhamiehet ELB: Blutmenschen HFA: Mörder PR33 ja ELB: väistykää minusta pois / weicht von mir PR92: kaikotkaa HFA: Mit euch will ich nichts zu tun haben	HFA: an euren Händen klebt Blut!	PR92: Ja te	
20	PR33: he puhuvat sinusta petollisesti PR92: he vetoavat sinuun valheellisesti ELB: Sie, die dich nennen zum Verbrechen HFA: wenn diese Leute von dir reden, tun sie es in böser Absicht PR33: lausuvat turhaan sinun nimesi PR92: vannovat väärin sinun nimeesi ELB: die zu Eitlem schwören HFA: sie missbrauchen dienen Namen	HFA: Herr PR33: Sillä	HFA: deine Feinde ELB: deinen Namen	
21	ELB: die wider dich aufstehen HFA: alle, die dich bekämpfen	HFA: alle		
22	PR33: ja ELB: Kaikella vihalla / Mit vollkommenem Hasse PR92: ja HFA: Loputon on vihani / mit grenzenlosem Hass PR33: he ovat minun omia vihollisiani PR92: he ovat minunkin vihollisiani ELB: sie sind Feinde für mich HFA: Deine Feinde sind auch meine Feinde			
23	PR33 ja ELB: tunne/erkenne PR92 ja HFA: katso/sieh	HFA: und Gefühle	HFA: jättää pois jälkimmäisen "sieh"/"erkenne" ja "mich"	
24	PR33 ja ELB: jos minun tieni on vaivaan vievä / ob ein Weg der Mühsal bei mir ist PR92: olenko vieraalla, väärällä tiellä HFA: ob ich in Gefahr bin, dir untreu zu werden muut: johdattaa/ohjata/leiten HFA: zurückholen PR33: iankaikkiselle tielle PR92: ikiaikojen tielle ELB: auf ewigem Weg HFA: auf den Weg, der zum ewigen Leben führt	PR33 ja ELB: ja/und	PR92 ja HFA: ja/und	
Määrä	22	19	15	0
PR33	38	7	2	0
PR92	40	6	11	0
ELB	42	8	3	0
HFA	48	17	12	0

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta
19	PR33: jospa PR92: kunpa	PR33 ja HFA: Jumala / Mein Gott alussa PR92 ja ELB: Jumala / o Gott toisena muissa: murhamiehet jälkimmäisen lauseen alussa PR92:ssa viimeisenä		Suomalaisissa on alussa kieliopillinen ero, kun taas saksalaisissa sama asia on ilmaistu eri tavoin (jospa / kunpa / möchtest du / wie serhr wünsche ich, dass du). Kaikki tarkoittavat samaa. Jumalattomat/väärintekijät on ilmaistu kaikissa eri tavoin, mutta merkitys on niissä sama muutoin paitsi HFA:n "alle..., die sich dir widersetzen" on aavistuksen eri asia. Myös Jumalaan uskova ja luottava voi toisinaan kapinoida Jumalaa vastaan luopumatta uskostaan. Loppupuoliskossa on epäselvää, mitä ELB:n Blutmensch tarkoittaa, mutta oletettavasti murhaajaa. HFA lisää "an euren Händen klebt Blut". Lisäys on tarpeeton, mutta ei muuta merkitystä; onhan murhaajilla verta käsissään. Aivan lopussa muut ovat hyvin lähellä toisiaan, mutta HFA tulkitsee "Mit euch will ich nichts zu tun haben!" PR33 ja ELB ovat samanlaiset aivan alkua lukuunottamatta. PR92 on hyvin lähellä näitä. HFA tulkitsee ja on erilaisin. Sen tulkinta on suurimmaksi osaksi hyvä ja merkitystä muuttamaton, mutta alkupuolen "die sich dir widersetzen" muuttaa hieman merkitystä. PE/SE
20		PR92 mainitsee viholliset alussa		Kaikissa on erilaiset käännökset. HFA:n käännös alkupuolesta on kuin tulkinta kaikista muista. Muissa on asia ymmärretty eri tavoin. ELB on erilaisin, sillä siinä jätetään pois "dein Name". Jae tarkoittaa toisen käskyn rikkomista, ja toinen käsky on käännetty kaikissa eri tavoin. Ps. 139:20 käännös noudattaa samaa linjaa kuin toisen käskyn (2. Moos. 20:7) käännös kussakin. Merkitys on siksi hieman eri kaikissa. PE/SE
21	muut: relatiivilauseita (jotka sinua vihaavat/vastustavat) PR92 tiivistää substantiiviksi (vihollisiasi/vastustajiasi) PR33 ja PR92: enkö + kond.: vihaisi/inhoaisi ELB: hasse/verabscheue ich nicht HFA: wie hasse/verabscheue ich	PR33 ja HFA: Herra/Herr alussa PR92 ja ELB: Herra/Jahwe toisena		Jakeessa on paljon kieliopillisia eroja. PR92 on käännetty tiiviimmin, mutta sen merkitys on sama kuin kaikissa muissakin. Yksi sananvalintaero on lopussa ELB:n ja HFA:n välillä, mutta niiden merkityksessä ei ole kuin osittainen merkitysero. Ne voivat tarkoittaa myös samaa. Koko jae on hyvin samankaltaisesti käännetty kaikissa ja merkitys pysyy täysin samana käännöksestä riippumatta. SK/PE
22		HFA:ssa vihollisuus kerrottu ensiksi.		HFA:ssa asiat on esitetty eri järjestyksessä. PR33 ja ELB ovat samanlaisia. PR92 ja HFA myös samanlaisia järjestyseroa lukuun ottamatta. Merkitys on kaikissa sama. SK/PE
23				PR33 ja ELB ovat samanlaiset. PR92 ja HFA ovat samanlaiset, paitsi HFA jättää lopusta pois toisen <i>sieh /erkenne - verbin</i> ja pronominin <i>mich</i> . Lisäksi HFA lisää <i>und Gefühle</i> , mikä muuttaa merkitystä muihin nähdessä. Muut ovat hyvin samanlaisia, mutta HFA:ssa merkitys on hieman eri. PR92 ja HFA ovat muutoin samanlaisia. SK/PE/SE
24	muut: -ko/ob PR33: jos muut: tielle/auf den Weg ELB: auf ewigem Wege			HFA tulkitsee alussa "ob ich in Gefahr bin, dir untreu zu werden". Siitä tulee kuva, että ei vielä ole tekemässä väärin. Muissa on mahdollista, että on jo väärällä tiellä. HFA:n tulkinta on vahvempi kuin muiden. ELB:ssä on kieliopillinen ero muihin, joka luo siihen eri merkityksen: Katso, olenko vaivan tiellä ja ohjaa minua <i>ikuisella tiellä</i> . Ei ole yhtä selvää, että Herraa pyydetään johdattamaan takaisin oikealle tielle, jos ollaan väärässä suunnassa. Myös PR92:n käännöksessä on erilainen tulkinta kuin PR33:ssa ja ELB:ssä , jotka puhuvat vaivan tiestä, eivät väärästä tiestä. PR33:ssa ja ELB:ssä tie ei välttämättä ole täysin väärä vaan edessä on koettelemuksia tai vaivoja. PR92:ssa tie on vieras ja väärä. Se ei ole ollenkaan se tie, jota Jumala tahtoi psalminkirjoittajan kulkevan. HFA:n tulkinta tiestä on kuitenkin kaikkein erilaisin ja radikaalein. Jakeessa on paljon eroja, myös sellaisia, jotka muuttavat tulkintaa . SK/SE
	12	11	9	88/168 = 0,524
	10	5	0	62/168 = 0,369
	10	9	4	80/168 = 0,476
	8	6	1	68/168 = 0,405
	7	6	5	95/168 = 0,565

Liite 3: Analyysi luvusta Jesaja 53

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuoero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
1	<p>PR33: saarna</p> <p>PR92 ja HFA: sanoma/Botschaft</p> <p>ELB: Verkündigung</p> <p>PR33: kenelle Herran käsivarsi ilmoitetaan?</p> <p>PR92: Kuka ymmärtää Herran käsivarren voiman?</p> <p>ELB: wem i der Arm Jahwes offenbar geworden?</p> <p>HFA: Wer erkennt, dass Got es ist, der diese mächtige Taten vollbringt?</p>	<p>PR92: voima</p> <p>HFA: Doch</p> <p>HFA: schon</p>		
2	<p>muut: hän/er (viittaa Herran käsivarteen eli Kristukseen)</p> <p>HFA: seinen Boten (viittaus Kristukseen vasta tässä jakeessa)</p> <p>PR33 ja ELB: vesa + juuri / Reis + Wurzelsproß</p> <p>PR92: verso + vesa</p> <p>HFA: Trieb</p> <p>PR33 ja PR92: kasvaa</p> <p>ELB: aufschließen</p> <p>HFA: emporwachsen</p> <p>PR33 ja PR92: varsi + kauneus</p> <p>ELB: Gestalt + Pracht</p> <p>HFA: stattlich + schön</p> <p>muut: mutta ei ollut hänellä muotoa, johon me olisimme mielistyneet / ei hahmoa, johon olisimme mieltyneet / da hatte er kein Ansehen, daß wir seiner begehrt hätten</p> <p>HFA: wir fanden ihm unansehnlich, er gefiel uns nicht!</p>	<p>ELB: und als</p> <p>PR33 ja ELB: me näimme hänet</p> <p>PR92: vähäinen</p> <p>PR92: jota olisimme ihailleen katselleet (korvaa "me näimme hänet")</p> <p>HFA: nein</p>	<p>HFA: toinen sana vesalle</p> <p>HFA: vor dem Herrn</p> <p>PR92 ja HFA: me näimme hänet</p>	
3	<p>PR33: ylenkatsottu</p> <p>PR92: hyljeksitty</p> <p>ELB ja HFA: verachtet</p> <p>PR33: ja ELB: hylkäämä/verlassen</p> <p>PR92: torjuma</p> <p>HFA: gemieden</p> <p>ELB: Leiden</p> <p>HFA: Schmerzen</p> <p>muut: tuttava/vertraut</p> <p>HFA: gezeichnet</p> <p>PR33: jota näkemästä kaikki kasvonsa peittivät</p> <p>PR92: jota kaikki käänsivät katseensa pois</p> <p>ELB: und wie einer, vor dem man das Angesicht verbirgt</p> <p>HFA: Man konnte seinen Anblick kaum ertragen</p> <p>muut: jota emme minäkään pitäneet / me emme häntä minään pitäneet / und wir haben ihn für nichts geachtet</p> <p>HFA: Wir wollten nichts von ihm wissen</p>	<p>HFA: kaum</p> <p>HFA: sogar</p>		
4	<p>muut: kantaa/tragen</p> <p>HFA: aufnehmen</p> <p>PR33 ja ELB: sälytti/hat...auf sich geladen</p> <p>PR92: otti taakakseen</p> <p>HFA: erlitt ('kärsi')</p> <p>PR33 ja ELB: Me pidimme häntä rangaistuna / Und wir, wir hielten ihn für bestraft</p> <p>PR92: Omista teoistaan me uskoimme hänen kärsivän rangaistusta</p> <p>HFA: Wir aber dachten, diese Leiden seien Gottes gerechte Strafe für ihn</p>	<p>HFA: die wir hätten ertragen müssen</p> <p>HFA: ja PR92 glaubten / luulimme</p> <p>HFA: weil er es verdient hatte</p> <p>PR92: Omista teoistaan</p> <p>PR92: niistä</p>		

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta (SK = Samankaltaisuuksia, PE = Pieniä eroja, SE = Suuria eroja)
1	ELB: perfekt muut: preesens			PR33 ja ELB ovat lähellä toisiaan ja merkitykseltään samanlaiset. PR92 on lähellä, mutta siinä on lisätty sana <i>voiman</i> . HFA on erilaisin. Siinä on tehty sekä tyylillisä lisäyksiä (<i>dach</i> , <i>schon</i>) että myös käännetty tulkitsevasti hyvin eri tavalla kuin muissa: "Wer erkennt, dass Gott es ist, der diese mächtigen Taten vollbringt?" Siinä ei puhuta lainkaan Herran käsivarresta, mikä Santalan (1975) mukaan tarkoittaa Kristusta. Tämä viittaus Kristukseen häviää HFA:ssa kokonaan. PR92 voi tarkoittaa samaa kuin ELB ja PR33, jos niissä kaikissa tarkoitetaan Kristuksen tekoja. Jos PR33 ja ELB tarkoittavat Kristusta sekä persoonana että hänen tekojaan, PR92:sta jää merkityksen toinen puoli uupumaan. SK/SE
2	PR92: lausejako eri kuin muissa (se mikä on muissa kolmas ajatus, alkaa tässä relatiivilauseella, joka viittaa toiseen ajatukseen) muissa: substantiivit (varsi/kauneus/Gestalt/Pracht) HFA: adjektiivit (stattlich/schön)	PR33 ja PR92 toisessa ajatuksessa vain "ollut" eri kohdissa.		HFA:ssa viitataan Kristukseen vasta tässä (Bote). Siinä on tiivistetty ensimmäinen ajatus yhteen kokonaisuuteen (jätetty pois parallelismi). Muissa alku hyvin samankaltainen. Toisessa ajatuksessa suomalaisissa on vain sanajärjestysero. ELB on hyvin lähellä näitä. HFA:ssa on käytetty adjektiiveja substantiivien sijaan. PR92 eroaa lauseajaltaan toisista ja liittää katsomisen/näkemisen relatiivilauseella toiseen ajatukseen, kun muissa se on kolmannen ajatuksen alku. Lähinnä toisiaan lopussa ovat PR33 ja ELB. HFA:ssa on käännetty yksinkertaisimmin koko jae. Siitä on jätetty osa asioista pois. Merkitys on sama PR33:ssa ja ELB:ssä. PR92 ja HFA poikkeavat hieman, koska niistä on jätetty näkeminen pois. Se tulee kuitenkin ilmi rivien välistä (jota olisimme ihaillen katselleet / wir fanden ihn unansehnlich) ja siksi jakeessa ei voida sanoa olevan merkityseroja. SK/PE
3	PR33: lopussa relatiivilause muissa: päälause	HFA:ssa eri järjestys kahdessa kohdassa: Krankheit und Schmerzen eri päin kuin muissa; viimeinen virke eri päin kuin muissa		Ensimmäisen ajatuksen merkitys on kaikissa sama pienistä eroista huolimatta. Toinen ajatus on käännetty kaikissa eri tavoin. PR33 ja ELB siinä lähinnä toisiaan. Merkitys on kaikissa sama, paitsi HFA:sta voi ymmärtää <i>kaum</i> -lisäyksen takia, että häntä yritettiin katsoa. Viimeinen ajatus on HFA:ssa eri järjestyksessä kuin muissa, ja siinä toinen puoli on käännetty aivan eri lailla kuin muissa: HFA:ssa ei haluta tietää mitään hänestä, mutta muissa häntä ei arvosteta. HFA:n käännös lopusta on <i>rajumpi kuin muiden, vielä hyljekevampi kuin muiden</i> . SK/PE/SE
4	PR33 ja ELB: Mutta totisesti/Führwahr PR92: Ja kuitenkin HFA: Damit	PR92: eri järjestys alussa kuin muissa (ensin kipu, sitten sairaus; muissa sairaus ensin)		PR33 ja ELB ovat koko jakeessa hyvin samanlaiset niin sanastoltaan kuin lauseajoiltaan. PR92 on lähellä näitä alussa, tosin siinä on vaihdettu asioiden järjestystä. HFA poikkeaa alussa muista. Siinä tulkitaan, että meidän kipumme kantamisella tarkoitetaan kärsimystä, joka olisi kuulunut meille. Muissa ei kerrota, millaista kivun kantamista tarkoitetaan. Jos kyse on parallelismista, kipu tarkoittaa samaa kuin sairaus, jos se taas viittaa jakeen loppupuoleen, se tarkoittaa rangaistusta. Kipu voi myös tarkoittaa ihmiselämän kärsimystä ja murheita joiden taakan Kristus kantoi ristillä. Jakeen loppupuolella PR92 selittelee lisäyksillä, mutta merkitys pysyy kontekstissa samana. HFA sen sijaan maalaillee vielä enemmän lisäyksillään. Se eksplisiittistää kontekstista asioita, joita ei ole implisiittisesti sanottu. HFA:n tulkinta on lähellä PR92:n lisäyksistä syntyvää tulkintaa. Lisäykset voimistavat ilmausta, mutta muuttavat merkitystä vain siltä osin, että vanhat käännökset eivät sano kenen rangaistusta hän kärsi: omaa vai toisten. SK/PE/SE

Jae	Sananvalintaero/ Ilmaisuo	Lisäys	Poisjättö	Toisto
5	PR33 ja ELB : haavoitettu/verwundet + runneltu/zerschlagen PR92 : lävistäneet + ruhjoneet HFA : blutig geschlagen + durchbohrt PR33 : Rangaistus oli hänen päällänsä, että meillä rauha olisi PR92 : Hän kärsi rangaistuksen, jotta meillä olisi rauha ELB : Die Strafe zu unserem Frieden lag auf ihm HFA : Er wurde für uns bestraft - und wir? Wir haben nun Frieden mit Gott! PR33 ja PR92 : haavainsa/haavojensa ELB : Striemen HFA : Wunden	HFA : weil wir Gott die Treue gebrochen hatten HFA : für uns HFA : mit Gott		
6	PR33 : vaelsimme PR92 : harhailimme ELB ja HFA : irrten umher PR33 : poikkesi PR92 : kääntyi ELB : wandten HFA : ging PR33 : heitti...hänen päällensä PR92 : pani...hänen kannettavakseen ELB : hat ihn treffen lassen HFA : lud...auf ihn PR33 ja PR92 : syntivelka ELB : Ungerechtigkeit HFA : Schuld	HFA : die sich verlaufen haben	ELB : verirrt	
7	muut : ei suutansa avannut / tat seinen Mund nicht auf HFA : er duldet es ohne ein Wort muut : joka on ääneti / das stumm ist HFA : das sich nicht wehrt muut : ei hän suutansa avannut / er tat seinen Mund nicht auf HFA : Man hörte von ihm keine Klage	HFA : hat er alles widerspruchslos ertragen	HFA : alistuminen jätetty pois	

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta
5	ELB:ssä tiiviimpi rakenne kuin muissa toisessa ajatuksessa (zu unserm Frieden)	HFA:ssa lävistää eri kohdassa kuin PR92:ssa .		Muut ovat hyvin lähellä toisiaan, paitsi HFA:ssa tulkitaan, että <i>rikkomus</i> tarkoittaa uskottomuutta Jumalalle. Muissa: <i>pahat teot/Missetaten</i> , mutta HFA: <i>Sünden</i> . PR92:ssa ja HFA:ssa on <i>lävistää/durchbohren</i> , mutta se on eri kohdissa. Toisessa ajatuksessa ELB on muita tiiviimpi, mutta merkitys on sama kuin PR33:ssa ja PR92:ssa , jotka ovat lähellä toisiaan. HFA:n lisäykset ovat tulkittavia: "Er wurde für uns bestraft" ja "Wir haben nun Frieden mit Gott". Vaikka HFA tulkitsee, tulkinta on koko Raamatun kontekstissa hyvä eikä muuta merkitystä. HFA:n käännös sitoo jakeen hyvin koko Raamatun kontekstiin, etenkin Kristuksen sovitustyöhön. Aivan lopussa kaikissa on sama merkitys pienistä eroista huolimatta. Koko jakeen merkitys HFA:ssa <i>hieman väritynyt ja erilainen muihin verrattuna, mutta koko Raamatun valossa merkitys pysyy samana</i> . SK/PE/SE
6	PR33: kukin PR92: jokainen	PR33 ja PR92 lopussa sanajärjestys hieman eri (hänen päällensä/hänen kannettavakseen eri kohdissa) ELB ja HFA sama järjestysero		Aivan alussa ELB ja HFA ovat identtiset. Sitten HFA lisää "die sich verlaufen haben", mikä vastaa suomalaisten <i>eksyksissä/eksyneinä</i> -sanaa. ELB:stä on jätetty se pois. Suomalaisissa on alussa pieniä sananvalintaeroja, mutta ne tarkoittavat täysin samaa. Kaikissa on sama merkitys. Toisessa ajatuksessa suomalaisissa on pieniä eroja, mutta merkitys on sama. Samoin on saksalaisissa . ELB:ssä on vaikeampi rakenne ja sana <i>Ungerechtigkeit</i> kun taas HFA on sanottu yksinkertaisesti ja siinä on käytetty sanaa <i>Schuld</i> . Merkitys on koko jaeessa kaikissa sama . SK/PE
7	PR33: eikä PR92: ei hän PR33: joka PR92: jota ELB: welches HFA: das ELB: vor seinen Scherern HFA: wenn es geschoren wird	HFA: stumm siirretty toisen ajatuksen alkuun		Aivan alussa kaikki ovat samanlaiset. PR33:n ja PR92:n ainoat erot koko jakeessa ovat kieliopillisia. Muutoin ne ovat identtiset koko jakeessa . ELB on myös samanlainen kuin suomalaiset koko jakeessa . HFA:sta on jätetty alistuminen pois, mikä siltä osin muuttaa merkitystä. Siinä on myös lisätty "hat er alles widerspruchslos ertragen" ja käytetty sanaa <i>wehren</i> kun muissa puhuttiin ääneti olemisesta. Lopussa HFA:ssa on selittelevä käännös, minkä voi ymmärtää eri lailla kuin muut: hän saattoi sanoa jotain vaikkei valittanutkaan. HFA:n tulkinta on eri kuin muiden . SK/PE/SE

Jae	Sananvalintaero/ Ilmaisuo	Lisäys	Poisjättö	Toisto
8	<p>PR33 ja ELB: Ahdistettuna ja tuomittuna hänet otettiin pois / Er ist hinweggenommen worden aus der Angst und aus dem Gericht.</p> <p>PR92: Hänet vangittiin, tuomittiin ja vietiin pois</p> <p>HFA: Er wurde verhaftet, zum Tode verurteilt und grausam hingerichtet</p> <p>PR33: mutta kuka hänen polvikunnastaan sitä ajatteli?</p> <p>PR92: kuka hänen kansastaan siitä välitti?</p> <p>ELB: Und wer wird sein Geschlecht aussprechen? (= kuka voi ennustaa hänen sukupolvensa kohtaloo)</p> <p>HFA: Niemand glaubte, dass er noch eine Zukunft haben würde.</p> <p>PR33: temmattiin pois</p> <p>PR92: syöstiin pois</p> <p>ELB: wurde abgeschnitten aus</p> <p>HFA: hat...ausgelöscht</p> <p>PR33 ja ELB: kohtasi rangaistus häntä / hat ihn Strafe getroffen</p> <p>PR92: hänet lyötiin hengiltä</p> <p>HFA: wurde er zu Tode gequält</p>	HFA : zum Tode	<p>HFA: hinweggenommen</p> <p>PR92 ja HFA: ahdistettu</p>	
9	<p>muut: jumalattomat/Gottlosen</p> <p>ELB: Gesetzlosen</p> <p>PR33: annettiin</p> <p>PR92: oli määrä</p> <p>ELB: hat...bestimmt</p> <p>PR33 ja ELB: mutta rikkaan tykö hän tuli kuoltuansa / aber bei einem Reichen ist er gewesen in seinem Tode</p> <p>PR92: rikkaan haudassa hän sai leposijansa</p> <p>HFA: im Grab eines reichen Mannes</p> <p>PR33 ja HFA: tehnyt/getan</p> <p>PR92: harjoittanut</p> <p>ELB: begangen</p> <p>PR33 ja ELB: eikä petosta ollut hänen suussansa / und kein Trug in seinem Munde gewesen ist</p> <p>PR92 ja HFA: eikä petos ollut noussut hänen huulilleen / Nie kam ein betrügerisches Wort über seine Lippen.</p>	PR92 ja HFA : koskaan / sein Leben lang	<p>HFA: antaminen/määrääminen puuttuu</p> <p>HFA: in seinem Tode/leposija</p> <p>PR92: edellisiin lauseisiin sitova konjunktio puuttuu (syy-seuraussuhde puuttuu)</p>	
10	<p>PR33 ja PR92: (Mutta) Herra näki hyväksi</p> <p>ELB: Doch Jahwe gefiel es</p> <p>HFA: Doch es war der Wille des Herrn</p> <p>PR33 ja ELB: runnella häntä / ihn zu zerschlagen</p> <p>PR92: että hänet ruhjottiin</p> <p>HFA: blutig geschlagen werden</p> <p>PR33: lyödä hänet sairaudella</p> <p>PR92: että hänet lävistettiin</p> <p>ELB ja HFA: er hat ihn leiden lassen / Er musste leiden</p> <p>PR33 ja ELB: Jos sinä panet hänen sielunsa vikauhriksi / Wenn seine Seele das Schuldopfer gestellt haben wird</p> <p>PR92: Mutta kun hän antoi itsensä sovitushriksi</p> <p>HFA: Wenn er mit seinem Leben für die Schuld der anderen bezahlt hat</p> <p>PR33 ja HFA: saa hän nähdä jälkeläisiä / wird er Nachkommen haben</p> <p>PR92 ja ELB: hän saa nähdä sukunsa jatkuvan / so wird er Samen sehen</p> <p>muut: ja elää kauan / hän elää kauan / Er wird weiterleben</p> <p>ELB: er wird seine Tage verlängern</p> <p>muut: ja Herran tahto toteutuu/täyttyy hänen kauttaan / und den Plan des Herrn ausführen</p> <p>ELB: und das Wohlgefallen Jahwes wird in seiner Hand gedeihen</p>	HFA : blutig	PR92 : mutta	

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta
8	muut: minun kansani/mein Volk PR92: kansansa PR33 ja ELB: rikkomus/die Übertretung PR92 ja HFA: rikkomukset/die Sünden	PR92 "kansansa rikkomusten tähden" vasta lopussa muissa toiseksi viimeisenä	PR92:ssa alaviite ensimmäisen lauseen jälkeen: "toinen mahdollinen käännös: 'ilman tutkintoa, ilman tuomiota hänet vietiin pois'". HFA:ssa toinen ajatus aivan erilainen kuin muissa. Mistä lie keksitty?	1. ajatus on PR33:ssa ja ELB:ssä ymmärretty samalla tavalla. PR92:ssa ja HFA:ssa on eroja toisiinsa nähden ja vanhoihin käännöksiin nähden. HFA:ssa on lisätty "zum Tode" ja jätetty pois vienti pois ja korvattu se "und grausam hingerichtet". <i>Sitä ei ole muissa käännöksissä eli merkitys muuttuu. Jakeessa on ehkä yritetty sitoa sitä Uuden testamentin tapahtumiin selkeämmin kuin muissa, ja lisäys on poimittu sieltä tähän.</i> PR92:ssa on tässä alaviite, jonka merkitys on eri kuin muiden. PR33 ja ELB eivät puhu mitään vangitsemisesta, toisin kuin uudet käännökset. 2. ajatuksessa HFA:ssa on aivan eri merkitys kuin muissa. HFA tulkitsee omiaan. Myös ELB:n käännös on erikoinen, ja tarkoittaa aivan eri asiaa kuin muut. <i>Geschlecht</i> (tässä: sukupolvi/kansa) on objekti eikä subjekti. Suomalaisissa erona on <i>polvikunta/kansa</i> ja <i>ajatteli/väliitti</i> , mutta merkitys on sama. 3. ajatuksessa on pieniä eroja, mutta merkitys on kaikissa sama. 4. ajatuksessa on kielio pillisiä eroja. PR92 poikkeaa muista kirjoittamalla <i>kansansa</i> eikä "minun kansani". <i>Tämä muuttaa merkitystä, koska nyt kirjan kirjoittaja, Jesaja, jää ulkopuolelle. Aivan kuin heidän kansansa eivät olisi sama kansa. Toinen vaihtoehto on, että puhuja on Jumala, joka sanoo, että Jumalan kansa teki väärin. Vanhoissa käännöksissä puhutaan yksikössä rikkomuksesta, mutta uusissa monikossa rikkomukset. Koko Raamatun kontekstissa tässä on merkitysero: puhutaanko yleisesti koko kansan luopumuksesta vai kaikista kansan synneistä.</i> PR33 ja ELB eivät sano, että hänet tapettiin. Ne puhuvat vain rangaistuksesta. Jakeen kontekstissa on kuitenkin implisiittisesti selvää, että kyseessä oli kuolemanrangaistus. Uusissa käännöksissä se on ilmaistu eksplisiittisesti. HFA:ssa on käytetty voimakkaampaa verbiä kuin muissa: <i>quälen</i> . Jakeessa on eri merkitys käännöksestä riippuen. SK/PE/SE
9	PR33 ja ELB: hauta/Grab PR92: oli määrä haudata HFA: begrub ihn PR33:ssa ja ELB:ssä syy-seuraussuhde: sillä/weil HFA: obwohl ('vaikka') muut: petos/Trug HFA:ssa adjektiivi: betrügerisches		HFA:ssa alaviite: "'Man begrub ihn bei Gottlosen, im Grab eines reichen Mannes' ist die Übersetzung des hebräischen Textes. Möglicherweise hat der Text ursprünglich gelautet: 'Man begrub ihn bei Gottlosen und Übeltätern'."	Pienistä eroista huolimatta merkitys on koko jakeessa kaikissa sama. Toisessa ajatuksessa on pieni ero siinä, että PR33:ssa ja ELB:ssä ilmaistaan epäsuorasti, että hänet haudattiin rikkaan hautaan. Sitä niissä kuitenkin tarkoitetaan. Tämä on kerrottu PR92:ssa ja HFA:ssa suoraan. SK/PE
10	HFA:ssa lopussa verbi aktiivissa (Er wird ausführen) muissa: hänen kauttaan/in seiner Hand	HFA: eri järjestys alussa kuin muissa		PR33 on alussa ainoa, jossa puhutaan sairaudesta, ja PR92 ainoa, jossa sanotaan, että "hänet lävistettiin". Muutoin ensimmäisessä ajatuksessa on vain pieniä sananvalintaeroja. PR33 ja PR92 tulkitsevat hieman. Toisessa ajatuksessa vaihtelee se, mitkä kaksi käännöstä ovat lähinnä toisiaan. Kaikissa kuitenkin tarkoitetaan samaa. Myös lopussa merkitys pysyy samana eroista huolimatta. SK/PE/SE

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
11	<p>PR33 ja ELB: Sielunsa vaivan tähden hän saa nähdä sen ja tulee ravituksi / Von der Mühsal seiner Seele wird er Frucht sehen und sich sättigen</p> <p>PR92 ja HFA: Ahdistuksensa jälkeen näkee hän valon / Wenn er dieses schwere Leid durchgestanden hat, sieht er wieder das Licht</p> <p>PR92: ja Jumalan tunteminen ravitsee hänet</p> <p>HFA: und wird für sein Leiden belohnt</p> <p>PR33 ja ELB: Tunteuksensa kautta hän, minun vanhurskas palvelijani, vanhurskauttaa monet, sälyttään päällensä heidän pahat tekonsa. / Durch seine Erkenntnis wird mein gerechter Knecht die Vielen zur Gerechtigkeit weisen, und ihre Missetaten wird er auf sich laden.</p> <p>PR92: Minun vanhurskas palvelijani tekee vanhurskaiksi monet, heidän pahat tekonsa hän kantaa.</p> <p>HFA: Der Herr sagt: "Mein Bote kennt meinen Willen, er ist schuldlos und gerecht. Aber er lässt sich für die Sünden vieler bestrafen, um sie von ihrer Schuld befreien.</p>	<p>PR92: Jumalan (tunteminen)</p> <p>HFA: schwere</p> <p>HFA: wieder</p> <p>HFA: Der Herr sagt: "Mein Bote kennt meinen Willen"</p>		
12	<p>muut: antaa/geben</p> <p>PR33: jakaa</p> <p>PR33: osan suurten joukossa</p> <p>PR92: paikan suurten joukossa</p> <p>ELB: die Großen zuteil</p> <p>HFA: die Ehre, die sonst nur mächtige Herrscher erhalten</p> <p>muut: väkevien/mahtavien/Gewaltigen</p> <p>HFA: großen Königen</p> <p>PR33 ja ELB: antoi sielunsa / seine Seele ausgeschüttet hat</p> <p>PR92: antoi itsensä</p> <p>HFA: er...auf sich nahm</p> <p>muut: kantoi monien synnit / otti kantaakseen monien synnit / hat die Sünde vieler getragen</p> <p>HFA: hat viele von ihren Sünden erlöst</p> <p>PR33 ja ELB: ja hän rukoili pahantekijäin puolesta / und für die Übertreter Fürbitte getan</p> <p>PR92: hän pyysi pahantekijöilleen armoa</p> <p>HFA: denn er ließ sich für ihre Verbrechen bestrafen</p>	<p>HFA: die sonst nur mächtige Herrscher erhalten</p> <p>HFA: Doch er hat viele von ihren Sünden erlöst</p> <p>HFA: So wird er belohnt</p>	<p>PR92: Siksi/Sentähden</p> <p>HFA: esirukous tai armon pyytäminen</p>	
Määrä	12	12	7	0
PR33	36	1	0	0
PR92	36	8	5	0
ELB	39	2	1	0
HFA	46	22	9	0

Jae	Kieliopillinen seikka	Sanajärjestys	Muu ero	Tulkinta
11	HFA ainoa, jossa alussa sivulause		HFA:ssa alaviite, joka selittää myös PR92:n käännöksen: "Das Wort 'Licht' ist nach der griechischen Übersetzung eingefügt. Im hebräischen Text fehlt es. HFA: lopun käännös erilainen kuin muiden: merkitys yritetty avata käännökseen.	Alussa PR33 ja ELB ovat samat, tosin on epäselvää, mihin PR33:n "se" viittaa. ELB:ssä on käännetty <i>Frucht</i> . PR92 ja HFA poikkeavat tästä täysin, mutta HFA:n alaviite selittää, että HFA:ssa on käytetty kreikankielistä käännöstä tukena. Sama selitys selittää myös PR92:n käännöksen. PR92:ssa on poimittu toisesta ajatuksesta "Jumalan tunteminen" palvelijan ravinnoksi. Siinä on tulkittu, että tuntemuksella tarkoitetaan juuri Jumalan tuntemista. Sama tulkinta on HFA:ssa toisessa ajatuksessa: "Mein Bote kennt meinen Willen". Toisessa ajatuksessa PR33 ja ELB ovat samanlaiset. Myös PR92 on muuten sama, mutta siitä puuttuu tuntemus, jonka kautta palvelija vanhurskauttaa monet. Tuntemus antaa voiman eri asialle siinä kuin muissa. HFA on erilaisin: sen loppu on selittävä käännös. Merkitys on avattu ja kerrottu eksplisiittisesti, mutta on siinä ja siinä, tarkoittaako se samaa kuin muut. "Vanhurskas" tarkoittaa KT-sanakirjan mukaan: 'Jumalasta: ehdottoman oikeamielinen, pyhydessään täydellinen; ihmisestä: Jumalalle kelpaava.' ja evl.fi:n sanaston mukaan: "Vanhurskas voidaan suomentaa sanalla "oikeamielinen". Se viittaa ensisijaisesti Jumalaan, joka on hyvä ja oikeamielinen. Myös ihmistä voidaan sanoa vanhurskaaksi, jos hän uskoo Jeesuksen sovitustyöhön ja siinä lahjoitettuun syntien anteeksiantamukseen. Näin vanhurskas ihminen tarkoittaa henkilöä, joka on uskonsa kautta osallinen vanhurskaasta Jumalasta. Käsitystä ihmisen pelastumisesta kuvaa vanhurskauttamisoppi." onko siis pelkkä syyllisyydestä vapauttaminen sama asia kuin vanhurskauttaminen? Ero on hiuksenhieno. SK/SE
12	PR33 ja ELB: rukoili pahantekijäin puolesta / hat...für die Übertreter Fürbitte getan PR92: pyysi pahantekijöilleen armoa (ei kaikille)			Koko jakeessa PR33=ELB. PR92 on erittäin lähellä näitä . Se eroaa niistä vain lopussa, kun siinä sanotaan "pyysi armoa" eikä "rukoili puolesta" ja että pyysi armoa <i>pahantekijöilleen</i> , ei kaikille pahantekijöille. HFA:n käännös on selittävä ja tulkitseva. Siinä on alussa suurten sijaan "Ehre, die sonst nur mächtige Herrscher erhalten" ja <i>mahtavien/väkevien</i> sijaan "großen Königen". Kummassakin kohdassa on valittu kääntää tarkemmin määritellyllä tavalla, ei yleisesti/yläkäsitteellä. Muut eivät tulkitse, mitä "suuret" tai "väkevät" ovat. Millä tavalla suuria ja väkeviä? Lopusta on jätetty esirukous tai armon pyytäminen kokonaan pois. Sen sijaan on sanottu, että "er hat viele von ihren Sünden erlöst" ja käännetty selittävästi ihmisten syntien kantaminen. Jakeessa muut ovat erittäin lähellä toisiaan, mutta HFA:n tulkinta on eri. SK/SE
	12	8	3	54/84 = 0,643
	9	2	0	48/84 = 0,571
	9	5	2	65/84 = 0,774
	9	1	0	52/84 = 0,619
	10	5	4	96/84 = 1,143

Liite 4: Analyysi luvusta Efesolaiskirje 2

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
1		<p>HFA: Aber wie sah euer Leben früher aus?</p> <p>HFA: und wolltet von ihm nichts wissen</p> <p>HFA: In seinen Augen</p>	<p>HFA ja ELB: Jumala on tehnyt eläviksi teidät (ELB liittyy jakeeseen 1:20, jossa sanotaan, että Herra herätti Kristuksen kuolleista;</p> <p>HFA:sta ei tämä tule ilmi lainkaan)</p>	
2	<p>PR33 ja ELB: joissa te ennen vaelsitte / in welchen ihr einst wandeltet</p> <p>PR92 ja HFA: Ennen te elitte / Ihr habt gelebt</p> <p>muut: tämän maailman menon mukaan / nach dem Zeitlauf dieser Welt</p> <p>HFA: wie es in dieser Welt üblich ist</p> <p>PR33: ilmapallin hallitsija</p> <p>PR92: avaruuden henkivaltojen hallitsija</p> <p>ELB: Fürst der Gewalt der Luft</p> <p>HFA: Satan..., der seine Macht ausübt zwischen Himmel und Erde</p> <p>PR33: tekee työtään</p> <p>PR92 ja ELB: B1vaikuttaa / wirksam ist</p> <p>HFA: beherrscht</p> <p>PR33 ja ELB: tottelemattomuuden lapsissa/ in den Söhnen des Ungehorsams</p> <p>PR92: tottelemattomuuden ihmisissä</p> <p>HFA: das Leben aller Menschen, die Gott nicht gehorchen.</p>	<p>PR92: totellen</p> <p>HFA: wart dem Satan verfallen</p> <p>HFA: böser</p> <p>HFA: das Leben</p>		
3	<p>PR33: joiden joukossa mekin kaikki ennen vaelsimme</p> <p>PR92: Heidän joukossaan mekin ennen elimme</p> <p>ELB: unter welchen wir einst alle unseren Verkehr hatten</p> <p>HFA: Zu ihnen haben wir früher auch gehört</p> <p>PR33 ja ELB: lihamme himoissa / in den Lüsten unseres Fleisches</p> <p>PR92: noudattaen oman luontomme haluja</p> <p>HFA: als wir eigensüchtig unser Leben selbst bestimmen wollten.</p> <p>PR33 ja ELB: noudattaen lihan ja ajatusten mielitekoja / indem wir den Willen des Fleisches und der Gedanken taten</p> <p>PR92: ja tehden niin kuin ruumiimme ja mieleemme tahtoivat</p> <p>HFA: Wir haben den Leidenschaften und Verlockung der Sünde nachgegeben</p> <p>PR33 ja ELB: olimme luonnostamme vihan lapsia niinkuin muutkin / von Natur Kinder des Zorns waren, wie auch die übrigen</p> <p>PR92: näin olimme luonnostamme vihan alaisia niin kuin kaikki muutkin</p> <p>HFA: wie alle anderen Menschen waren wir dem Zorn Gottes ausgeliefert.</p>	<p>HFA: damals</p> <p>PR92: ja tehden</p> <p>PR92: näin</p> <p>PR92: kaikki</p> <p>HFA: Menschen</p>	<p>HFA: puuttuu ajatus ruumiin ja mielen haluista (sanotaan vain, että tahdottiin määritellä itse oma elämä)</p>	
4 ja 5	<p>PR33 ja ELB: rikas / reich</p> <p>PR92: runsas</p> <p>HFA: groß</p> <p>PR33 ja ELB: suuren rakkautensa tähden, jolla hän meitä rakasti / wegen seiner vielen Liebe, womit er uns geliebt hat</p> <p>PR92: ja hän rakasti meitä niin suuresti</p> <p>HFA: Doch er hat uns so sehr geliebt</p> <p>PR33 ja ELB: jotka olimme kuolleet rikoksiimme / als auch wir in den Vergehungen tot waren</p> <p>PR92: rikkomustemme tähden kuolleet</p> <p>HFA: Wegen unserer Sünden waren wir in Gottes augen tot</p> <p>muut: eläviksi / lebendig</p> <p>HFA: neues Leben schenkte</p> <p>muut: armosta te olette pelastetut / armosta teidät on pelastettu / durch Gnade seid ihr errettet</p> <p>HFA: Alles verdankt ihr allein der Gnade Gottes</p>	<p>PR92: kuitenkin</p> <p>HFA: Denkt immer daran</p> <p>HFA: in Gottes augen</p>		

Jae	Kieliopillinen seikka	Sana-/esitysjärjestys	Muu ero	Tulkinta (SK = Samankaltaisuuksia, PE = Pieniä eroja, SE = Suuria eroja)
1	ELB: subjekti edellisessä luvussa jakeissa 15 ja 20 PR33 ja ELB: olitte kuolleet rikoksiinne ja synteihinne /...ihr tot waret in euren Vergehungen und Sünden. PR92: olitte kuolleita rikkomustenne ja syntienne <i>tähden</i>	PR33 ja PR92 eri sanajärjestys	HFA: käännetty täysin eri tavalla kuin muut . Yhtäläisyyksiä on vain toisessa lauseessa sana "ungehorsam" ja "tot". "Aber wie sah euer Leben früher aus? Ihr wart Gott ungehorsam und wolltet von ihm nichts wissen. In seinen Augen wart ihr tot."	PR33 ja PR92 ovat jakeessa kieliopillisia ja sanajärjestyseroja lukuun ottamatta samanlaisia. ELB: on muutoin samanlainen kuin suomalaiset, mutta siitä puuttuu "Jumala on tehnyt eläväksi teidät", mikä tulee ilmi aiempaa jakeesta 1:20, jonka jatkoa tämä jae on. HFA on täysin erilainen. Siinä on vain kahden sanan yhtäläisyys muihin: "ungehorsam" ja "tot". Siinä on rakennettu ajatus aivan uusiksi, jätetty pois se, että Jumala on tehnyt efesolaiset eläväksi ja lisätty asioita. HFA:n käännöstä hädin tuskin tunnistaa samaksi jakeeksi. SK/SE
2	PR33 ja ELB: relatiivilause, joka jatkaa edellisen jakeen virkettä PR92 ja HFA: uusi virke PR33 ja ELB: nyt/jetzt PR92 ja HFA: yhä / auch heute			Lähes koko jakeessa PR33 ja ELB ovat samanlaiset. Ainoastaan 3. ajatuksen alussa ELB on lähempänä PR92:ta kuin PR33:a. Lisäksi PR33:ssa on hallitsija, ELB:ssä Fürst (=ruhtinas). 1. ajatuksessa PR92:ssa on eroja sanajärjestyksessä ja lausejaossa vanhoihin verrattuna, muutoin se on samanlainen kuin ne. HFA on lähellä PR92:ta mutta toinen lause on yksinkertaisemmin käännetty kuin muissa. 2. ajatuksessa on sananvalintaeroja: PR92 puhuu avaruuden henkivaltojen hallitsijasta, PR33 ja ELB ilmavallan hallitsijasta (Fürsten der Gewalt der Luft). HFA puhuu suoraan Saatanasta, joka hallitsee taivaan ja maan välillä. HFA lisää, että he ovat langenneet Saatanan valtaan (dem Satan verfallen). 3. ajatus on samanlainen kaikissa, mutta HFA:n lausejako on eri: muissa on relatiivilause, HFA:ssa pälause. Lisäksi PR33:ssa ja ELB:ssä on "nyt/jetzt", PR92:ssa ja HFA:ssa "yhä/auch heute". PR33 sanoo "tekee työtään", PR92 ja ELB "vaikuttaa/ist wirksam" ja HFA: "beherrscht". Aivan lopussa PR33=ELB ja PR92 on hyvin lähellä näitä. HFA on selittävämpi: Saatanan paha henki hallitsee jokaisen Jumalaa tottelemattoman ihmisen elämää. SK/PE/SE
3	PR92 ja HFA aloittavat uuden virkkeen PR33 ja ELB jatkavat relatiivilauseella edellistä virkettä muut: verbi (vaelsimme/elimme/haben gehört) ELB: substantiivi (alle unseren Verkehr hatten)	PR92: "noudattaen" eri kohdassa kuin muissa.		PR33 ja ELB ovat koko jakeessa yhtä eroa lukuun ottamatta samanlaisia: alussa PR33 käyttää verbiä <i>vaeltaa</i> ja ELB substantiivia "alle unseren Verkehr", jotka eivät vastaa toisiaan. PR92 poikkeaa vain vähän: Siinä käytetään verbiä <i>elää</i> alussa, on siirretty <i>noudattaminen</i> jo aiemmas ja lisätty verbi <i>tehdä</i> . Siinä ei myöskään puhuta lihasta vaan ruumiista. Vanhat käännökset tarkoittavat lihalla juuri ihmisen ruumiillisia haluja ja tarpeita. PR92:ssa on selittävä käännös: vihan alaisia. Samaa tarkoittavat vanhat . HFA poikkeaa jälleen eniten muista. Alussa käännös on erilainen mutta tarkoittaa samaa. Se kuitenkin kääntää selittävästi lihan himot sanoen: "als wir eigensüchtig unser Leben selbst bestimmen wollten". Siinä ei käy ilmi ruumiillinen halu/himo vaan merkitys painottaa mielensisäiseen itsekkyyteen. HFA:ssa keskeisin ajatus on käännetty niin, että synnistä on tehty syylinen, ei omasta luonnosta ja ajatuksista. Lisäksi verbi <i>nachgeben</i> antaa ymmärtää, että joku tai jokin on jo määritelly synnin synniksi. Muista ei käy ilmi, että tiedetään jo, mitä synti on. Verbi viihäa myös, että syntiä on edes yritetty vastustaa, ainakin ajatuksen tasolla. Muissa vain tehtiin, niin kuin omaa kehoa ja mieltä milloinkin huvitti. Aivan lopussa HFA:n ausgiebig on aktiivisempi ilmaus kuin muiden, joissa ollaan vihan lapsia/alaisia. Verbi antaa ymmärtää, että joku/jokin on luovuttanut tai toimittanut ihmiset Jumalan vihan alaisuuteen. Aivan kuin sitä ei olisi aina oltu. Muut antavat ymmärtää, että ennen oltiin vihan alla. Sillä ei ole alkuketkeä. SK/PE/SE
4 ja 5	PR92 alussa helppolukuisempi, koska siinä ei ole relatiivilauseita vaan niiden sijaan asiat on yhdistetty kahteen päälauseeseen, toisin kuin PR33 ja ELB , jotka ovat rakenteeltaan lähes samanlaiset. Myös HFA:ssa nämä asiat on yhdistetty helppolukuisemmiksi kahteen päälauseeseen, tosin väliin on lisätty yksi virke. Viidennessä jakeessa PR92 käyttää irrallista lisäystä eikä relatiivilauseetta. HFA:ssa tämä on täysin erillinen lause neljännen jakeen puolella. Lopun lisäys on PR33:ssa ja ELB:ssä erotettu ajatusviivoin, PR92:ssa ja HFA:ssa erillinen virke.	ELB:ssä asiat viidennessä jakeessa hieman eri järjestys alussa kuin suomalaisissa. HFA: asioiden esitysjärjestys eri kuin muissa	HFA:ssa on yhdistetty jakeet 4 ja 5 yhteen ja vaihdettu asioiden esitysjärjestystä.	HFA:ssa jakeet on yhdistetty, mistä syystä ne käsitellään kaikissa kerralla. Kummassakin jakeessa PR33 ja ELB ovat samanlaiset, paitsi viidennen jakeen alussa ELB:ssä asiat esitetään eri järjestyksessä. PR92 on merkitykseltään täysin sama kuin vanhat ja on hyvin lähellä niitä. Erot ovat lähinnä kieliopillisia. Siinä missä vanhat käyttävät runsaasti relatiivilauseita, on niiden sisältö yhdistetty päälauseiksi PR92:ssa . HFA:ssa on lisäyksiä (Denkt immer daran) ja samankaltaista tulkintaa kuin 1. jakeessa (Wegen unserer Sünden werden wir in Gottes Augen tot; Alles verdankt ihr allein der Gnade Gottes). Neljännen jakeen asioissa HFA on hyvin lähellä PR92:ta . Siinäkin on hyödynnetty päälauseita relatiivilauseiden sijaan. Lopussa HFA:sta jää uupumaan se, että meidät on pelastettu armosta. Sanotaan vain, että kaikista saadaa kiittää Jumalan armoa. Ei kerrota, mitä <i>kaikella</i> tarkoitetaan. Merkitys on kaikissa sama, paitsi HFA on siinä ja siinä, voidaanko sen merkitystä pitää samana kuin muiden. SK/PE/SE

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
6	PR33: herättänyt + asettanut PR92: herätti + antoi ELB: mitaufferweckt + mitsitzen lassen HFA: auferstanden + haben PR33: taivaallisiin PR92: paikan taivaassa ELB: in den himmlischen Örtern HFA: in Gottes neuer Welt	HFA: Durch den Glauben	PR92 ja HFA: Kristuksessa Jeesuksessa / in Christus Jesus PR33: paikka	
7	ELB: erwiese HFA: zeigen PR33 ja ELB: ylenpalttista runsautta / den überschwenglichen Reichtum PR92: äärettömän runsas HFA: die Größe muut: hyvyys/ Güte HFA: Liebe	PR92: kaikille HFA: die in ... sichtbar wurde PR92: kun hän antoi meille	PR92: meitä kohtaan HFA: überschwenglich	
8	muissa: armosta / durch die Gnade HFA: durch seine unverdiente Güte PR33 ja ELB: uskon kautta / mittels des Glaubens PR92: antamalla teille uskon HFA: Ihr habt sie erfahren, weil ihr an Jesus Christus glaubt. PR33: ette itsenne kautta PR92: Pelastus ei ole lähtöisin teistä ELB: und das nicht aus euch HFA: und nicht euer eigenes Werk muut: (vaan) se on Jumalan lahja / Gottes Gabe ist es HFA: Dies alles ist ein Geschenk Gottes	HFA: nur HFA: vom Tod HFA: Ihr habt sie erfahren		
9	PR33 ja ELB: ette tekojen kautta / nicht aus Werken PR92: Se ei perustu ihmisen tekoihin HFA: Durch eigene Leistungen kann man bei Gott nichts erreichen muut: ettei kukaan kerskaisi /jottei kukaan voisi ylpeillä / auf daß niemand sich rühme HFA: Deshalb kann sich niemand etwas auf seine guten Taten einbilden.	HFA: kann man bei Gott nichts erreichen PR92: perustu	HFA: ylpeily puuttuu	
10	PR33 ja ELB: luodut Kristuksessa Jeesuksessa PR92: luotuja Kristuksen Jeesuksen yhteyteen HFA: durch Jesus Christus neu geschaffen PR33 ja ELB: hyviä töitä varten / zu guten Werken PR92 ja HFA: toteuttamaan niitä hyviä tekoja / um Gutes zu tun PR33 ja ELB: jotka Jumala on edeltäpäin valmistanut, että me niissä vaeltaisimme / welche Gott zuvor bereitet hat, auf daß wir in ihnen wandeln sollen. PR92: joita tekemään Jumala on meidät tarkoittanut. HFA: Damit erfüllen wir nur, was Gott schon im Voraus für uns vorbereitet hat.	HFA: Gott hat etwas aus uns gemacht HFA: neu PR92: yhteyteen HFA: Damit erfüllen wir nur HFA: für uns	PR92: edeltäpäin (ellei sitten "tarkoittanut" tarkoita tätä)	

Jae	Kieliopillinen seikka	Sana-/esitysjärjestys	Muu ero	Tulkinta
6	HFA:ssa eri subjekti kuin muissa (muissa Jumala, HFA:ssa ihminen) PR92:ssa tiivistetty edellisen jakeen tapaan (ei "hänen kanssaan" moneen kertaan vaan kerralla "yhdessä Kristuksen Jeesuksen kanssa).		HFA:ssa alaviite, jossa sanotaan: "Wörtlich: und sind in die Himmel versetzt in Christus Jesus"	PR33 ja ELB ovat lähes samanlaiset koko jakeessa. PR33:sta puuttuu "paikka", joka on kaikissa muissa . Lisäksi PR33:ssa on <i>asettaa</i> -verbi, kun ELB:ssä on <i>mitsitten lassen</i> . PR92 on yksinkertaistettu versio vanhoista, tosin siitä puuttuu "Kristuksessa Jeesuksessa", eli kenelle kuulumalla tämä pitää paikkansa. HFA:ssa on lisätty "Durch den Glauben", joka muissa tulee vasta kahdeksannessa jakeessa. Lisäksi HFA:ssa sanotaan "in Gottes neuer Welt" eikä <i>taivaassa</i> . HFA:ssa on tosin alaviite, joka on erittäin lähellä PR33:n käännöstä. Siinä on kaikki tallella. Mielenkiintoista on se, että muissa subjekti on Jumala (Jumala saa kaiken aikaan), mutta HFA:ssa ihminen (ihmiselle tapahtuu näin, kun hän uskoo Kristukseen). Merkitys on kaikissa sama, tosin HFA:ssa on sävyeroja ja PR92:sta puuttuu asian aikaansaaja. PE/(SE)
7	PR33 ja ELB: tulevina maailmanaikoina / in den kommenden Zeitaltern PR92: tuleville aikakausille HFA: für alle Zeiten PR92: kaksi kuinka-lausetta muut: partitiivi/akkusatiivi			PR33 ja ELB ovat samanlaisia mutta hyvin vaikeaselkoisia. Niistä on vaikeaa ymmärtää, mitä niillä tarkoitetaan. PR92:ssa on paljon yhtäläisyyksiä vanhoihin, mutta se on ymmärrettävä. Se on kuin selitys vanhojen käännöksestä. HFA on käännetty eri tavalla, mutta sen merkitys on sama kuin PR92:n. Sävyeroja. SK/PE
8	muut: passiivi PR92: aktiivi	HFA: lopussa asiat eri päin kuin muissa		PR33 ja ELB ovat samanlaiset. PR92 on ainoa, jossa on aktiivi (muissa passiivi). Merkitystä se muuttaa siten, että Jumala saa PR92:ssa aikaan kaiken. Muissa ihmiseltä vaaditaan usko. PR33 ja ELB eivät varsinaisesti ota kantaa, kenen aikaansaamaa usko on, ennen kuin vasta jakeen lopussa. HFA:ssa on selkeää, että ihmisen usko saa aikaan pelastuksen. Koko Raamatun mukaan uskokin on Jumalan aikaansaama asia, eikä se ole lähtöisin ihmisestä. Siksi PR92:n käännös ei muuta merkitystä. HFA:ssa on lisäyksiä, jotka muuttavat hieman tulkintaa. Eniten sitä muuttaa lisäys "vom Tod". Muissa sanotaan vain, että ihmiset on pelastettu kertomatta mistä. Pelastus tarkoittaa koko Raamatun mukaan sitä, että ihminen vapautuu synnistä ja sen seurauksista eli kuolemasta, helvetistä ja Jumalan vihasta. HFA:ssa on näistä valittu lisäyksellä vain kuolema, mikä supistaa kohdan merkitystä. Muuten käännöksissä on vain pieniä eroja, jotka eivät vaikuta tulkintaan. SK/PE/SE
9	PR33 ja ELB: vanha virke jatkuu PR92: uusi virke HFA: kaksi uutta virkettä			PR33 ja ELB ovat samanlaiset ja PR92 on erittäin lähellä näitä. PR92 eroaa vanhoista vain alun pidemmällä ilmauksella, joka merkitsee samaa. HFA on myös pidemmin ilmaistu, mutta sen merkitys on epäselvempi kuin muiden. Siitä puuttuu ylpeily. Sen sijaan puhutaan, ettei kukaan voi kuvitella olevansa mitään hyvien tekojensa perusteella. HFA:n alkui ei viittaa pelastukseen yhtä selvästi kuin muut. SK/PE/SE
10				PR33 on tässäkin samanlainen kuin ELB. HFA:ssa on useita lisäyksiä, mutta niistä vain "neu" muuttaa merkitystä. Ihmiset on Raamatun mukaan luotu Jumalan Sanan kautta. Ja Sana on Kristus Johanneksen evankeliumin alun mukaan. Kun tullaan uskoon, synnyttään uudesti ylhäältä, Hengestä, ja se tapahtuu Kristuksen kautta. Vanhoista syntyy kuva sekä ensimmäisestä että toisesta merkityksestä, HFA:sta ja PR92:sta vain uudestisyntymisestä. PR92:n lisäys "yhteyteen" aiheuttaa sen, miksi siitäkin tulee tällainen kuva. Lopussa PR92:n merkitys on sama kuin vanhojen, tosin "edeltäpäin" puuttuu, ellei sitten "joita tekemään Jumala on meidät tarkoittanut" tarkoita implisiittisesti sitä. Vaeltamisesta puhuvat vain vanhat käännökset, uusissa se on korvattu tekemisellä tai toteuttamisella. SK/PE/SE

Jae	Sananvalintaero/ Ilmaisuo	Lisäys	Poisjättö	Toisto
11	<p>PR33 ja PR92: muistakaa ELB: seid eingedenk HFA: Vergesst nie PR33: lihanne puolesta pakanat PR92: synnyltänne vierasheimoisia ELB: die Nationen im Fleische HFA: weil ihr zu den nichtjüdischen Völkern gehört PR33 ja PR92: ympärileikkaamattomat ELB: Vorhaut HFA: Unbeschnittene PR33: olette saaneet ... nimen PR92: niinhän teitä nimittävät ELB + HFA: genannt werden/wurdet PR33 ja ELB: käsin tehty / mit Händen geschieht PR92 ja HFA: ihmisten tekemä / von Menschen durchgeführt</p>	<p>PR33 ja ELB: sentähden / deshalb HFA: nie HFA: verächtlich HFA: Die Juden wollten sich als ... von euch unterscheiden</p>	<p>PR92 ja HFA: sentähden/deshalb PR92: ennen</p>	
12	<p>PR33 ja ELB: olitte / waret PR92 ja HFA: elitte / gelebt PR33 ja ELB: Israelin kansalaisoikeus / das Bürgerrecht Israels PR92 ja HFA: Israelin kansan ulkopuolella / ausgeschlossen von Gottes volk PR33 ja ELB: vieraat lupauksen liitoille / Fremdlinge betreffs der Bündnisse der Verheißung PR92: osattomia liitoista ja niiden lupauksista HFA: Darum galten für euch die Zusagen nicht, die Gott seinem Volk gab, als er seinen Bund mit ihnen schloss. PR33 ja ELB: ilman toivoa ja ilman Jumalaa maailmassa / keine Hoffnung habend, und ohne Gott in der Welt PR92 ja HFA: olitte maailmassa vailla toivoa ja vailla Jumalaa / Ohne jede Hoffnung und ohne Gott habt ihr in dieser Welt gelebt.</p>	<p>HFA: jede</p>		
13	<p>muut: Kristuksessa Jeesuksessa...Kristuksen veressä/hänen veressään / in Christo Jesu...durch das Blut des Christus HFA: Aber weil Jesus Christus am Kreuz sein Blut vergossen hat, gehört ihr jetzt zu ihm PR33 ja ELB: olette...päässeet lähelle / seid ihr...nahe geworden PR92: Jumala on ... tuonut lähelleen teidät HFA: Ihr seid ihm jetzt nahe muut: jotka ennen olitte kaukana (hänestä) / die ihr einst fern waret HFA: obwohl ihr vorher so weit von ihm entfernt lebtet</p>	<p>HFA: am Kreuz HFA: gehört ihr jetzt zu ihm</p>		<p>PR33 ja ELB: Kristus/Christus</p>
14	<p>muut: (Sillä) hän/Kristus on meidän rauhamme / Denn er ist unser Friede HFA: Durch Christus haben wir Frieden PR33 ja ELB: joka teki molemmat yhdeksi / der aus beiden eines gemacht PR92: Hän on tehnyt nämä kaksi ihmisryhmää yhdeksi HFA: Er hat Juden und Nichtjuden in seiner Gemeinde vereint PR33: purki erottavan väliseinän, nimittäin viiolisuuden PR92: kuolemallaan hajottanut niitä erottaneen viiolisuuden muurin ELB: abgebrochen hat die Zwischenwand der Umzäunung HFA: die Mauer zwischen ihnen niedergerissen.</p>	<p>HFA: in seiner Gemeinde PR92 ja HFA: kuolemallaan / Durch sein Sterben PR33 ja PR92: viiolisuuden</p>	<p>PR33 ja ELB: kuolemallaan ELB: Feindschaft (vasta seuraavassa jakeessa) HFA: Feindschaft</p>	
15	<p>PR33: teki tehottomaksi PR92: on kumonnut ELB: hinweggetan hatte HFA: hat...außer Kraft gesetzt PR33: käskyjen lain säädöksinensä PR92: lain käskyineen ja säädöksineen ELB: das Gesetz der Gebote in Satzungen HFA: das jüdische Gesetz mit all seinen Geboten und Forderungen PR33 ja ELB: tehden rauhan / Frieden stiftend PR92 ja HFA: ja näin hän on tehnyt rauhan. / So hat er zwischen uns Frieden gestiftet</p>	<p>PR33 ja ELB: omassa lihasaan / in seinem Fleische HFA: jüdische ELB: die Feindschaft HFA: endgültig HFA: Durch Christus leben wir nicht länger voneinander getrennt, der eine als Jude, der andere als Nichtjude. HFA: zwischen uns</p>	<p>PR92 ja HFA: omassa lihasaan / in seinem Fleisch (ed. jakeessa "kuolemallaan / Durch sein Sterben")</p>	

Jae	Kieliopillinen seikka	Sana-/esitysjärjestys	Muu ero	Tulkinta
11	<p>muut: verbi</p> <p>ELB: adjektiivi (eingedenk)</p> <p>muut: puhutaan ihmisistä (ne, joita sanotaan ympärileikatuiksi / Die Juden)</p> <p>ELB: Vorhaut + Beschneidung (puhutaan teosta, joka ihmisille on tehty ja viitataan heihin tuolla teolla)</p>		<p>PR33 ja PR92: niiltä, joita... / ne, joita... sanotaan ympärileikatuiksi</p> <p>ELB: von der sogenannten Beschneidung</p> <p>HFA: Die Juden wollten sich als "Beschnittene" von euch unterscheiden (selitetty, keitä ympärileikatut ovat)</p>	<p>Kaikissa on pienistä eroista huolimatta sama merkitys . Erot ovat mielenkiintoisia. HFA:ssa on käännetty asiat selittävästi (kerrotaan, että ympärileikkaamattomiksi kutsutaan niitä kansoja, jotka eivät ole juutalaisia, ja että juutalaiset tahtovat erottaa itsensä heistä kutsumalla itseään ympärileikatuiksi). ELB:ssä ei puhuta suoraan ihmisistä vaan käytetään ihmisille tehtyä tai tekemättä jätettyä toimenpidettä ihmisten sijaan (Vorhaut + Beschneidung). Erikoista on, ettei ELB:ssä puhuta pakanoista vaan kansakunnista. Sillä kuitenkin viitataan muihin kuin juutalaisiin. Suomalaiset ovat melko lähellä toisiaan, ne eroavat oikeastaan vain siten, että PR33:ssa puhutaan lihasta ja PR92:ssa syntyperästä, ja PR33:ssa käsin tehdystä ja PR92:ssa ihmisten tekemästä ympärileikkauksesta. ELB:n käännös on erikoisin ja HFA:n selittelevin, mutta merkitys pysyy kaikissa samana. PE</p>
12	<p>PR33 ja ELB: sama virke jatkuu</p> <p>PR92 ja HFA: uusi virke</p>			<p>PR33=ELB koko jakeessa (lopussa ELB ilmaistu "keine Hoffnung habend" kun PR33 on "ilman toivoa"). Uudet poikkeavat vanhoista ilmaisussa ja kerran myös toisistaan . Se, että uudet puhuvat elämisestä ilman Kristusta Israelin kansan ulkopuolella, viittaa hieman paikkaan. Eli uskosta osattomat elävät muualla kuin Israelin kansan keskuudessa. Vanhoista tällaista paikkaviittausta ei synny, sillä niissä sanotaan "olitte". Ei tarvitse elää Israelin kansan keskuudessa kuulukseen Israelin kansalaisoikeuden piiriin. Tarvitsee vain olla sitä kansaa. HFA:ssa keskeisin ajatus on käännetty selittävästi, mutta sen merkitys on sama kuin muiden. Aivan lopussa HFA:ssa on määriteltä, mistä toivosta on kyse, lisäyksellä "jede". Merkitys on kuitenkin koko jakeessa kaikissa sama. SK/PE</p>
13		<p>PR92 ja HFA: Kristuksen veri mainitaan heti toisena, PR33 ja ELB vasta viimeisenä asiana</p>		<p>Hyvin pieniä eroja. PR33=ELB koko jakeessa . PR92 on lähellä näitä, mutta siinä on selkeämpi rakenne. Lauseet on rakennettu järkevästi, ettei tule kiilalauseita. Merkitys on sama. HFA:ssa on jälleen selittelevämpi käännös, mutta merkitys pysyy samana . Sen lisäykset ovat tarkentavia. SK/PE</p>
14	<p>PR33 ja ELB: hän/er</p> <p>PR92 ja HFA: Kristus/Christus</p>	<p>PR92: "kuolemallaan" viimeisen asian keinona</p> <p>HFA: "Durch sein Sterben" vasta lopussa seuraavan jakeen asian keinona</p>		<p>PR33=ELB muutoin paitsi aivan lopussa PR33 puhuu vihollisuudesta ja ELB Umzäunung (aitaus). Sillä tarkoitettaneen samaa. Ehkä sillä viitataan siihen, kuinka eristettyjä muista juutalaiset olivat. ELB:ssä vihollisuus mainitaan vasta seuraavassa jakeessa. PR92 ja HFA kääntävät selittävämmiin. PR92 puhuu "näistä kahdesta ihmisryhmästä" ja HFA vielä tarkemmin "Juden und Nichtjuden". Kummassakin on lisätty "kuolemallaan"/"Durch sein Sterben", mutta se tulee seuraavasta jakeesta. Seuraavassa vanhat sanovat, että Jeesus teki "omassa lihassaan" lain/vihollisuuden tehottomaksi. HFA:ssa on pieni sävyero alussa: "Durch Christus haben wir Frieden". Hän ei siis ole rauha vaan hänen kauttaan rauha saadaan. Pienistä eroista huolimatta merkitys on koko jakeessa kaikissa sama. SK/PE</p>
15	<p>PR33: omassa lihassaan viittaa lain tekemiseen tehottomaksi</p> <p>ELB: in seinem Fleische viittaa vihollisuuteen, joka on laki</p> <p>PR33: luodakseen</p> <p>PR92: jotta hän...loisi</p> <p>ELB: auf daß er...schüfe</p>	<p>ELB: Frieden stiftend aiemmin kuin suomalaisissa</p>	<p>HFA:ssa alaviite, jossa sanotaan: "Wörtlich: dass er die zwei (Juden und Nichtjuden) in ihm zu einem neuen Menschen schaffe</p>	<p>Muut ovat lähellä toisiaan, mutta HFA on lisäyksiensä ja poisjättöjensä vuoksi vähän erilainen. Tämä ja edellinen jae liittyvät vahvasti toisiinsa, sillä pari asiaa on ilmaistu niissä ristiin eri jakeissa. HFA eroaa tässä muista siten, että siinä on jätetty vihollisuus pois (jättää mekrityksen hieman vakaaksi muihin nähden). Lisäksi siinä on lisätty kokonainen virke, joka on kyllä selittävä mutta silti turha. Merkitys jäisi vielä vakaammaksi, ellei HFA:ssa olisi alaviitettä. Ilman alaviitettä ei HFA:sta voi lukea viittausta uudestisyntymiseen (muissa: loi nuo kaksi yhdeksi uudeksi ihmiseksi; viittaa sekä ykseyteen että uudestisyntymiseen). Eroja on, mutta ne eivät muuta merkitystä. SK/PE/SE</p>

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
16	<p>PR33 ja ELB: ja yhdessä ruumiissa sovittaakseen molemmat Jumalan kanssa ristin kautta / und die beiden in einem Leibe mit Gott versöhnte durch das Kreuz</p> <p>PR92: Ristillä kuollessaan hän omassa ruumiissaan sai aikaan sovinnon Jumalan ja näiden molempien välille</p> <p>HFA: Christus ist für alle Menschen am Kreuz gestorben.... In seinem neuen Leib, der Gemeinde Christi, können wir nun als Versöhnte miteinander leben.</p> <p>PR33: kuolettaen itsensä kautta vihollisuuden</p> <p>PR92: teki näin lopun vihollisuudesta</p> <p>ELB: nachdem er durch dasselbe die Feindschaft getötet hatte</p> <p>HFA: damit wir alle Frieden mit Gott haben.</p>	<p>HFA: für alle Menschen</p> <p>HFA: neuen</p> <p>HFA: der Gemeinde Christi</p> <p>HFA: können wir nun...miteinander leben</p>		
17	<p>muut: Ja hän tuli ja julisti rauhaa teille / Hän tuli julistamaan rauhaa teille / Und er kam und verkündigte Frieden, euch</p> <p>HFA: Christus ist gekommen und hat seine Friedensbotschaft allen gebracht</p>	<p>HFA: von Gott</p> <p>HFA: bei ihm</p>		
18	<p>PR33 ja ELB: on...pääsy / haben...den Zugang</p> <p>PR92: on avannut...pääsyn</p> <p>HFA: dürfen...kommen</p> <p>PR33: yhdessä Hengessä</p> <p>PR92: yhden ja saman Hengen johdattamina</p> <p>ELB: durch einen Geist</p> <p>HFA: vereint in einem Geist</p>	<p>HFA: vereint</p> <p>HFA: Gott</p> <p>PR92: ja saman</p>		
19	<p>ELB: nicht mehr</p> <p>HFA: nicht länger</p> <p>ELB: Fremdlinge</p> <p>HFA: Fremde</p> <p>PR33 ja PR92: muukalaisia</p> <p>ELB: ohne Bürgerrecht</p> <p>HFA: Heimatlose</p> <p>PR33: olette pyhien kansalaisia ja Jumalan perhettä</p> <p>PR92: kuulutte Jumalan perheeseen, samaan kansaan kuin pyhät</p> <p>ELB: ihr seid Mitbürger der Heiligen und Hausgenossen Gottes</p> <p>HFA: ihr gehört jetzt als Bürger zum Volk Gottes, ja sogar zu seiner Familie</p>	<p>HFA: ja sogar</p>	<p>PR92: Niin</p> <p>HFA: die Heiligen</p>	
20	<p>PR33 ja ELB: perustukselle rakennettu / aufgebaut auf die Grundlage</p> <p>PR92: Te olette kiviä siinä rakennuksessa, jonka perustuksena ovat</p> <p>HFA: steht ihr auf dem Fundament</p> <p>muut: kulmakivi/Eckstein</p> <p>HFA: der Stein, der dieses Gebäude trägt und zusammenhält</p>	<p>HFA: Als Gemeinde Jesu Christi</p> <p>PR92: Te olette kiviä</p> <p>HFA: der dieses Gebäude trägt und zusammenhält</p>		
21	<p>muut: rakennus/Bau</p> <p>HFA: Bauteile</p> <p>PR33 ja ELB: pyhäksi temppeliksi Herrassa / zu einem heiligen Tempel im Herrn</p> <p>PR92 ja HFA: Herran pyhäksi temppeliksi / zu einem Tempel des Herrn heran</p>	<p>HFA: untereinander</p> <p>ELB: wohl</p>		

Jae	Kieliopillinen seikka	Sana-/esitysjärjestys	Muu ero	Tulkinta
16	PR92: selkeämpi rakenne kuin vanhoissa, sillä siinä aloitetaan: "Ristillä kuollessaan hän omassa ruumiissaan ..." PR33 ja ELB: ristin kautta + itsensä kautta / durch das Kreuz + durch dasselbe	HFA: asiat eri järjestyksessä kuin muissa PR92: risti mainitaan jo alussa, kun vanhoissa se on keskellä	HFA:ssa todella tulkitseva käännös ja sitä on lähes mahdotonta eritellä taulukkoon.	Muut ovat melko lähellä toisiaan. PR33 ja ELB eroavat, jos "dasselbe" ei viittaa Jeesukseen vaan ristiin. Jos se viittaa Jeesukseen, niiden merkitys on sama. PR92 eroaa näistä siten, että siinä sovitus ei tule yhtä selvästi ilmi kuin vanhoissa. Sana "sovinto" kuulostaa enemmän riidan sopimiselta, ei syntien sovitukselta, jotta ihmisillä olisi rauha Jumalan kanssa. PR92 on muotoiltu niin, että siinä syntyy käsitys ihmisten keskinäisestä sovinnosta, mitä ei tule ilmi vanhoista. Se on kyllä tullut ilmi aiemmin edellisistä jakeista. HFA:n tunnistaa vain juuri ja juuri samaksi jakeeksi kuin muut. Sen käännös on tulkitseva ja siinä hädin tuskin sanotaan samoja asioita kuin muissa. Vertailu muihin on lähes mahdotonta. Käsittäakseni "damit wir alle Frieden mit Gott haben" liittyy vihollisuuden kuolettamiseen, mutta se voi olla myös täysin tulkintaa. Lisäksi siinä tulkitaan, että Kristuksen uusi ruumis on seurakunta, ja sen kautta ihmisillä on sovinto keskenään. Sovitus on UT:n kontekstin mukaan tullut juuri siitä, kun Kristus kuoli ristillä sovittaen omassa ihmisruumiissaan ihmiset Jumalan kanssa. Kyse ei ole kuvainnollisesta ruumiista vaan konkreettisesta. Tämä asia tulee ilmi HFA:sta vain lievästi jakeen alussa, kun siinä käännetään: "Christus ist für alle Menschen am Kreuz gestorben, damit wir alle Frieden mit Gott haben." Vain syvällä pohdinnalla on mahdollista nähdä sovitussellinen näkökulma HFA:sta. Jakeesta on ehkä yritetty tehdä liiankin yksiselitteinen ja helpolukuinen, ja siksi tulkinta on eri. SK/PE/SE
17	PR33: ja hän tuli ja julisti PR92: Hän tuli julistamaan	PR33: kaukana olitte PR92: olitte kaukana PR33: lähellä olivat PR92: olivat lähellä		Kaikki ovat lähellä toisiaan. HFA:ssa on näkökulmaero: HFA:ssa on ajateltu hengellistä kaukaisuutta/läheisyyttä Jumalaan. Muissa ei oteta kantaa, ovatko lähellä ja kaukana olevat maantieteellisesti lähellä tai kaukana vai hengellisesti lähellä tai kaukana. Kontekstin perusteella lukisin muut niin, että puhutaan maantieteellisesti kaukana olleista, sillä kirje on osoitettu efesolaisille. SK/SE
18	muut: hän/ihn HFA: Christus muut: meillä molemmilla / meille molemmille / wir beide HFA: alle, Juden wie Nichtjuden	PR92: Isän luo aiemmin kuin muissa		Muut ovat hyvin lähellä toisiaan. PR33=ELB ja PR92 eroaa vain niin, että siinä on "avannut" ja "johdattamina". PR92:n käännös on toiminnallisempi kuin vanhojen. HFA:n käännös on selittävä ja muuten samanmerkityksinen kuin muut, mutta sen "vereint in einem Geist" muuttaa merkitystä. Siitä jää puuttumaan se, että Hengen kautta on pääsy Isän luo. SK/PE/SE
19		PR92: Jumalan perheeseen kuuluminen mainittu aiemmin kuin muissa		Kaikissa on sama merkitys, mutta ELB:ssä se on hieman syvempi kahden sanan takia: "ohne Bürgerrecht" (= vailla kansalaisoikeutta) tarkoittaa syvempää asiaa kuin muukalaisuus. Samoin "Hausgenosse" tarkoittaa syvempää asiaa kuin muiden perhe. Se tarkoittaa, että kyseinen henkilö kuuluu juridisesti perheeseen vaikkei hän olisi välttämättä samaa sukua tai lähisukulainen. SK/PE
20	PR33 ja ELB: rakennettuja / aufgebaut PR92: rakennuksessa, jonka PR33: kulmakivenä PR92 ja ELB: jonka kulmakivenä on / indem...Eckstein ist			Merkitys on sama kaikissa. HFA:ssa ei sanota suoraan kulmakivi, ja siksi siitä uupuu viittaus temppelin kulmakiveen, "jonka rakentajat hylkäsivät". Viittauksen uupuminen on niin pieni ero, että merkitystä voi pitää samana kaikissa. SK
21	PR33 ja ELB: rakennus/der Bau PR92: Hän HFA: die Bauteile PR33 ja PR92: liittyy/liittää yhteen ELB: wohl zusammengefügt (adj.) HFA: sind untereinander fest verbunden			Tässä jakeessa on lähinnä kieliopillisia eroja. Merkitys on kaikissa täysin sama. SK

Jae	Sananvalintaero/ilmaisuero	Lisäys	Poisjättö	Toisto
22	PR33 ja ELB : hänessä tekin...rakennutte / in welchem auch ihr mitaufgebaut werdet PR92 : hän liittää teidätkin HFA : seid ihr ein Teil dieses Baus PR33 ja ELB : Jumalan asumukseksi Hengessä / zu einer Behausung Gottes im Geiste PR92 : Hengellään...Jumalan asumukseen HFA : in dem Gottes Geist wohnt	PR33 : muitten kanssa PR92 : rakennuskivinä HFA : Weil ihr zu Christus gehört		
Määrä	21	22	10	1
PR33	45	4	2	1
PR92	45	14	7	
ELB	48	4	3	1
HFA	61	45	9	

Jae	Kieliopillinen seikka	Sana-/esitysjärjestys	Muu ero	Tulkinta
22	PR33 ja HFA: aktiivi PR92 aktiivi, mutta eri subjekti ELB: passiivi			Tässäkin jakeessa muut ovat hyvin lähellä toisiaan, mutta HFA:ssa on käännetty eri tavalla. On siinä ja siinä, onko HFA:n merkitys sama kuin muiden . Se riippuu siitä, tarkoittaako Jumalan asumus Hengen asuinpaikkaa vai onko Jumalan asumus Hengen rakentama. Ero on niin pieni, että jakeen voidaan katsoa tarkoittavan samaa kuin muut. Muiden erot ovat lähinnä kieliopillisia. Lisäksi suomalaissa on lisäyksiä ELB:iin verrattuna. SK/PE
19		12	7	92/154 = 0,597
19		4	1	76/154 = 0,494
22		9	1	98/154 = 0,636
23		3	1	83/154 = 0,539
16		5	6	142/154 = 0,922

Deutsche Kurzfassung

Universität Tampere
Fachbereich Sprach-, Translations- und Literaturwissenschaften
Translationswissenschaft (Finnisch-Deutsch)

TUUKKANEN, MAIJA: Unterschiedliche Übersetzung – unterschiedliche Auslegung?
Vergleichung von Bedeutungsunterschieden zwischen vier Bibelübersetzungen

Masterarbeit: 108 Seiten
Anhänge: 34 Seiten
Deutsche Kurzfassung: 15 Seiten
Oktober 2014

---

1 Einleitung

Die Bibel ist das Heilige Buch der Christen und der erste Teil der Bibel, das Alte Testament, ist auch das Heilige Buch der Juden. Sie ist immer noch das meistübersetzte Buch der Welt (Suomen Piipaseura 2014). Aus der Perspektive des Übersetzens gesehen ist die Bibel ein Buch, das auf vielfältige Weise einzigartig ist. Jede Übersetzung ihres Inhaltes hat durch die Wortwahl des Übersetzers weitreichenden Einfluss; angefangen beim persönlichen Leben vieler Leser (ihrem Verständnis über Gott und den Glauben, und vielleicht ihre Lebensweise) bis zu den liturgischen Formen und Gebeten. (Vgl. Stolze 2000, 197). Deswegen sind die Bedeutungsunterschiede zwischen unterschiedlichen Übersetzungen kaum belanglos. Die Wahl der Übersetzung kann beeinflussen, wie verschiedene Verse und die ganze Bibel ausgelegt und gelehrt wird.

Unterschiede zwischen Bibelübersetzungen sind sehr wenig erforscht worden. An der Universität Tampere wurde eine Masterarbeit (Järvinen 2008) geschrieben, in der die Übersetzung des Terminus *ha'adam* (d.h. *Adam, Mann, Mensch*) im Vergleich zum Urtext untersucht wurde. Eine weitere, verschiedene Textsorten berücksichtigende Arbeit über Bedeutungsunterschiede der Bibelübersetzungen fehlt aber noch. Verschiedene Übersetzungen werden in vielen Werken (z. B. Nida 1964; Nida & Taber 1969; Glassman 1981; Luomanen 2001) miteinander verglichen, aber Bedeutungs- und Auslegungsunterschiede werden nicht erwähnt.

In dieser Arbeit werden die Bedeutungsunterschiede zwischen vier Bibelübersetzungen untersucht. Es wird gefragt, ob die Übersetzung die Bedeutung verschiedener Stellen beeinflusst und ob unterschiedliche Übersetzungen auch eine unterschiedliche Auslegung hervorrufen. Es wird auch erforscht, ob die Textsorten Einfluss haben. Gibt es mehr Unterschiede in einer Textsorte als in anderen? Die Arbeit ist also sowohl qualitativ als auch quantitativ. Das Material für die

Arbeit stammt aus zwei deutsche Übersetzungen (*Die Heilige Schrift* bzw. die Elberfelder Übersetzung 1905 = ELB und *Hoffnung für alle* 2002 = HFA) und zwei finnischen (*Pyhä Raamattu* 1933/1938 = PR33 und *Pyhä Raamattu* 1992 = PR92). Vier Kapitel, die verschiedene Textsorten enthalten, werden miteinander verglichen. Rut 1 repräsentiert Geschichte, Psalm 139 Poesie, Jesaja 53 Prophetie und Epheser 2 Briefe.

Wegen der angewendeten Übersetzungstheorien der gewählten Bibelübersetzungen wird vermutet, dass die alten Übersetzungen PR33 und ELB einander sehr nahe sind. Es wird auch angenommen, dass PR92 und HFA sich von den alten Übersetzungen und voneinander an manchen Versen unterscheiden. Es wird vermutet, dass die Übersetzungen sich nicht so stark in der Textsorte „Geschichte“ unterscheiden wie in den Textsorten „Poesie“ oder „Prophetie“. Die Auslegung der Verse wird wahrscheinlich nicht sehr oft anders sein, aber manchmal können auch unterschiedliche Auslegungen auftreten.

2 Bibelübersetzen

2.1 Geschichte

Die Entwicklungsgeschichte des Bibelübersetzens kann man in vier große Epochen einteilen (Naudé 2010, 288). In der ersten Epoche von 200 v. Chr. bis 400 n. Chr. wurde das Bibelübersetzen von Juden in Alexandria und in Westasien betrieben. Zielsprachen waren Griechisch und Aramäisch. Die zweite Epoche vom 5. Jahrhundert bis zum 16. Jahrhundert war katholisch dominiert betont, und die Zentren des Bibelübersetzens befanden sich in Palästina und in den christlichen Gemeinschaften des Römischen Reiches. Die Zielsprache war Latein. Die dritte Epoche (1500–1960) war zum größten Teil protestantisch betont, und Zielsprachen waren unter anderem Englisch, Deutsch, Französisch, Holländisch und Spanisch. In den Übersetzungen versuchte man möglichst viel von der Form und der Struktur des Urtextes in die Zielsprache zu übermitteln, sowohl auf der Makro- als auch auf der Mikroebene des Textes. In der vierten Epoche (1960–) kam es zu einer Wende in der Philosophie des Bibelübersetzens. Die Gesellschaften begannen Zusammenarbeit zu machen, und im Fokus des Transfers standen nun die Leser. Es wurde angestrebt, dass die Rezipienten des Zieltexes auf dieselbe Weise reagieren würden wie die Rezipienten des Urtextes. (Naudé 2010, 288.)

2.2 Theorien des Bibelübersetzens

Nida (1964, 156; 159) schreibt, dass es zwei Typen des Übersetzens gibt: Übersetzen, das formale Äquivalenz befolgt, und Übersetzen, das dynamische Äquivalenz befolgt. Nida und Taber (1982, 173) stellen fest, dass die äußersten Enden des Übersetzens folgende sind: sehr formale

Äquivalenz, bei der die Form des Urtexts (Syntax, Wortarten) bewahrt wird, aber die Bedeutung verschwindet oder verdreht wird, und Paraphrase, bei der etwas in den Urtext hinzugefügt oder entfernt wird oder bei der man den Urtext verdreht. Zwischen diesen Enden befindet sich die dynamische Äquivalenz, bei der die Form neu gestaltet ist, um die Bedeutung des Originals zu bewahren (Nida & Taber 1982, 173).

Nach Glassman (1981, 48) war die formale Äquivalenz bis ins 20. Jahrhundert die traditionelle Methode der Bibelübersetzung. Nida (1964, 159) stellt fest, dass die formale Äquivalenz sich auf den Urtext konzentriert, mit Bezug auf Inhalt und Form. Die Botschaft muss in der Zielsprache möglichst gut den verschiedenen Elementen des Urtextes entsprechen. Das heißt, dass die Genauigkeit und Stichhaltigkeit der Übersetzung durch den konstanten Vergleich mit dem Urtext bestimmt wird. (Nida 1964, 159). Glassman (1981, 48) merkt an, dass der Übersetzer mit allen Mitteln die Zielsprache der Form der Ursprache anzupassen versucht.

Nida (1964, 165) legt dar, dass eine formale Übersetzung bestimmte formale Elemente der Originalbotschaft wiederzugeben versucht. Die Elemente sind grammatische Elemente, die Konsequenz des Wortschatzes und die Bedeutung, die sich an den Urtext lehnt. Die Wiedergabe der grammatischen Elemente heißt, dass Substantive mit Substantiven, Verben mit Verben etc. übersetzt werden. Sätze und Satzgefüge werden nicht überarbeitet (d.h. sie werden nicht getrennt, und die Ordnung der verschiedenen Teile wird nicht verändert), und formale Markierungen (wie Satzzeichen und Kapiteleinteilung) werden bewahrt. Die Konsequenz des Wortschatzes bedeutet, dass ein Terminus des Urtextes immer mit demselben Terminus in der Zielsprache übersetzt wird. Das Ziel ist Konkordanz der Terminologie. Unter der Bedeutung, die sich an den Urtext lehnt, versteht man, dass Idiome nicht überarbeitet oder verändert werden, sondern wörtlich übersetzt werden. (Nida 1964, 165). Nida (1964, 165) konstatiert, dass die formalen Elemente des Originals in der Zielsprache oft nicht reproduziert werden können. Zum Beispiel sind Wortspiele, Assonanz oder der Akrostichon im Anfangsbuchstaben der Reihen unmöglich in der Übersetzung zu reproduzieren (Nida 1964, 195). Auch Glassman (1981, 93) stellt fest, dass es nur selten möglich ist, Wort für Wort zu übersetzen, ohne dass die Übersetzung in der Zielsprache auf irgendeine Weise angepasst wird. Deswegen ist irgendein Grad von Paraphrasierung beziehungsweise Neuschreibung des Texts immer nötig (Glassman 1981, 93).

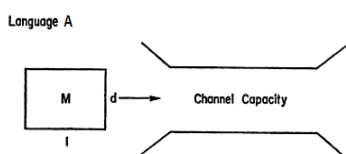
Nach Glassman (1981, 52) ist das Ziel der dynamischen Äquivalenz dieselbe Reaktion bei dem Rezipient des Zieltexts zu verursachen, die der Urtext bei dem originalen Rezipienten verur-

sachte. In einer dynamischen Übersetzung versucht man definitionsgemäß *das nächste natürliche Äquivalent für die Botschaft der Ursprache* zu finden (Nida 1964, 166). Nach Nida (1964, 166) bezieht sich das Wort *Äquivalenz* auf die Botschaft des Urtexts. Eine Übersetzung ist also nicht nur eine andere Botschaft, die grob gesehen der Originalbotschaft ähnlich ist, sondern sie muss die Bedeutung des Urtexts deutlich widerspiegeln. *Natürliche* in der Definition bezieht sich auf die Zielsprache. Die Bedeutung des Urtextes muss derart in der Zielsprache wiedergegeben werden, dass sie natürlich für der Zielsprache ist. Eine *natürliche* Übersetzung bedeutet auch, dass sie zu der Zielsprache und der Zielkultur und zu dem Kontext der jeweiligen Botschaft und zu dem zielsprachigen Publikum passt. Das Wort *nächste* bindet die zwei anderen Wörter aneinander. Das Ziel ist die allernächste Approximation der Bedeutungen in der Zielsprache zu finden. (Nida 1964, 166–167).

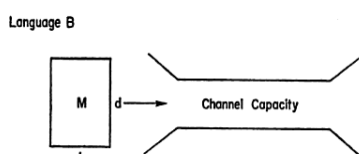
Nach Nida (1964, 167) gibt es in der natürlichen Übersetzung zwei Hauptgebiete, die überarbeitet werden müssen: die Grammatik und den Wortschatz. Zum Beispiel sind Veränderungen in der Wortfolge und bei den Wortarten unvermeidbar, wenn der Text an die Zielsprache angepasst wird (Nida 1964, 167). Auch Idiome und einige Ausdrücke muss man auf eine solche Weise äußern, die natürlich für die Zielsprache ist; das heißt, dass man zum Beispiel ein Idiom des Urtextes mit einem gleichbedeutenden Idiom der Zielsprache austauscht (Nida & Taber 1982, 4). Was den Wortschatz betrifft, muss man dreierlei Ebenen beachten: Wörter, die viele Alternativen haben (z.B. *Fluss, Baum, Stein, Messer*; Nida 1964, 167), Wörter, die auf kulturell verschiedene Objekte verweisen (z.B. *Buch*, das in den neutestamentlichen Zeiten eine lange Pergament- oder Papyrusrolle bedeutete; Nida 1964, 167), und Wörter, die sich auf kulturelle Spezifika beziehen (z.B. in der Bibel die Wörter *Synagoge* und *Cherub*; Nida 1964, 167). Nida (1964, 169) stellt fest, dass der Übersetzer in einer natürlichen Übersetzung den Stil des Urtextes beachten muss und auch bemerken muss, was für ein Stil für verschiedene Kulturen charakteristisch ist. Ein weiteres Element der natürlichen Übersetzung ist ihre Angemessenheit für das zielsprachige Publikum (Nida 1964, 167; 170). Die Angemessenheit muss man nach der Erfahrungsebene und Dekodierungsfähigkeit des Zielpublikums abschätzen (Nida 1964, 170).

Weil die formale und dynamische Äquivalenz gegensätzliche Übersetzungsmethoden sind, ist es verständlich, dass es zwischen ihnen Spannungen gibt. Es gibt drei Spannungsgebiete: formale und funktionale Äquivalente, wahlfreie und obligatorische Elemente und die Dekodierungsebene. Mithilfe von obligatorischen Elementen kann der Übersetzer nur die Regeln der Zielsprache befolgen. Aber was der Übersetzer mit den wahlfreien Elementen macht, das wird mit der Kommunikationsbelastung (*communication load*; Nida 1964, 174) bestimmt. (Nida

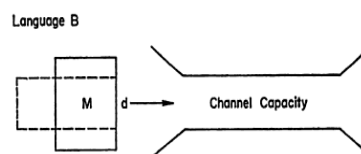
1964, 171; 173–174.) Nach Glassman (1981, 82) bedeutet die Kommunikationsbelastung, dass der Diskurs so kodiert werden muss, dass er den Bedürfnissen der Zielrezipienten entspricht. Eine so kodierte Botschaft muss der Dekodierungsfähigkeit der Rezipienten entsprechen (Glassman 1981, 82). Glassman (1981, 83) beschreibt formale und dynamische Übersetzungen als zwei gleichgeräumige, aber ungleichförmigen Koffer: der eine ist kurz und dick, der andere lang und schmal. In den kurzen Koffer (formale Übersetzung) wird nicht alles hineinpassen, aber wenn alles in den langen Koffer neu angeordnet wird, wird nichts verloren gehen. Die Abbildungen hierunter beschreiben dieses Sprachbild und sind von Nida und Taber (1982, 164–165) übernommen (gekürzte Übersetzung von der Verfasserin):

Abbildung 1: Die Botschaft *M* der Ursprache *A* hat zwei Dimensionen: Länge *l* und Schwierigkeit *d*. Die Botschaft ist so entworfen, dass sie durch den Kapazitätskanal (*Channel Capacity*) des Rezipienten passt.

Abbildung 3: In einer wörtlichen Übersetzung die Länge *l* der Botschaft *M* ungefähr dieselbe bleibt, aber die Schwierigkeit *d* sichtlich wächst. Der Rezipient der Sprache *B* hat allerdings einen schmaleren Kapazitätskanal als der Rezipient der Sprache *A*, denn ihm fehlt Allgemeinwissen, das der Rezipient der Sprache *A* hat.

Abbildung 2: Als die Botschaft *M* der Sprache *A* in einer anderen Form in die Sprache *B* übersetzt wird, so dass man Redundanz zufügt, wächst ihren Länge *l* aber ihre Schwierigkeit *d* vermindert sich. So passt sie durch den Kapazitätskanal des Rezipienten der Sprache *B*.

2.3 Bewertung der Bibelübersetzungen

Die Kriterien für die Bewertung der Übersetzungen sind drei: die allgemeine Effektivität des Kommunikationsprozesses, das Verstehen des Inhalts und die Äquivalenz der Reaktion (Nida 1964, 182). Nach Nida (1964, 182) kann die allgemeine Effektivität des Kommunikationsprozesses aufgrund dessen bewertet werden, wie gut das maximale Verstehen mit minimaler Dekodierung erreicht wird. Das zweite Kriterium, das Verstehen des Inhalts, bezieht sich entweder auf die Quellenkultur (formale Äquivalenz) oder auf die Zielkultur (dynamische Äquivalenz). Es bezeichnet, wie genau die Bedeutung der Originalbotschaft in der Übersetzung dargelegt wird. Das dritte Kriterium, die Äquivalenz der Reaktion, bezieht sich auch entweder auf die Quellen- oder die Zielkultur. Wenn die Äquivalenz der Reaktion sich auf die Quellenkultur bezieht, muss man die Prinzipien der Originalreaktion verstehen. Und wenn die Äquivalenz der Reaktion sich auf die Zielkultur bezieht, wird der Rezipient in einer ähnlichen Weise wie der originale Rezipient auf den Text reagieren, nur in einem anderen Kulturkontext. (Nida 1964, 182–183.) Nach Nida (1964, 183) muss man immer sowohl die Bedeutung des Originals als auch die Reaktion des Rezipienten berücksichtigen.

2.4 Gründe für Bibelneuübersetzung

Die Bibel wird neu übersetzt, weil die Sprachen sich verändern (Glassman 1981, 32). Glassman (1981, 32) stellt mit Bezug auf Nida (1966)¹ fest, dass Bibelübersetzungen nicht länger als fünfzig Jahre gültig sein können, denn so schnell verändern sich die Sprachen. Ein anderer Grund, der zum Neuübersetzen führen kann, sind die neuen Untersuchungsergebnisse (vgl. Veijola 2001, 16). Zum Beispiel sind in der neuen finnische Bibelübersetzung von 1992 einige inhaltliche Veränderungen im Vergleich zu der vorherigen Übersetzung gemacht worden. Die inhaltlichen Veränderungen beziehen sich auf exegetische Untersuchungsergebnisse, auf archäologische Textentdeckungen oder auf bessere Kenntnis über alte Übersetzungen. (Veijola 2001, 16.) Die wichtigsten Textfunde sind die Funde von Qumran vom Westufer des Toten Meeres. Dort wurden in 1947 Handschriften gefunden, die ungefähr Tausend Jahre älter sind als der masoretische Text, der die normative Textform des Alten Testaments ist. (Veijola 2001, 18–19.)

3 Die biblischen Textsorten

Reiß und Vermeer (1984, 177) bestimmen „Textsorten als überindividuelle Sprech- oder Schreibakttypen, die an wiederkehrende Kommunikationshandlungen gebunden sind und bei denen sich aufgrund ihres wiederholten Auftretens charakteristische Sprachwendungs- und Textgestaltungsmuster herausgebildet haben.“ Es gibt drei verschiedene Kategorien der Textsorten: komplexe, einfache und komplementäre. In komplexe Textsorten können andere Textsorten eingebettet sein. Zum Beispiel kann die Textsorte „Roman“ andere Textsorten eingebettet aufnehmen, wie Kochrezepte oder Todesanzeigen. Die einfachen Textsorten erlauben keine Einbettungen. Zu den einfachen Textsorten zählen beispielsweise Kochrezepte und Todesanzeigen. Komplementäre Textsorten sind zum Beispiel Inhaltsangaben, Rezensionen und Parodien. Sie sind an einen Ersttext gebunden. (Reiß und Vermeer 1984, 180–182.)

Nach Reiß und Vermeer (1984, 205) haben die Texte auch eine bestimmte Funktion oder Intention, die der Verfasser mit dem Text erreichen will. Intention bezeichnet hier den sprachlichen Grund der Kommunikation. Hauptfunktionen der Texte gibt es drei: der informative, expressive und operative Texttyp. Wenn der Verfasser Inhalt mit seinen Wörtern vermitteln will (Nachrichten, Kenntnisse, Ansichten, Wissen), ist der Texttyp informativ. Wenn es sich um einen künstlich verfassten Inhalt handelt, wobei die ästhetischen Gesichtspunkte wichtig sind,

---

¹ Eugene A. Nida, "Bible Translation in Today's World," *The Bible Translator*, 17 (Apr. 1966), 60. (Glassman 1981, 125).

spricht man von dem expressiven Texttyp. Wenn der Verfasser persuasiven Inhalt vermitteln will, geht es um den operativen Texttyp. (Reiß und Vermeer 1984, 205–206.)

Die biblischen Textsorten sind hauptsächlich komplex und zum Teil auch komplementär. Zum Beispiel werden im Neuen Testament alttestamentliche Texte erklärt. In der Bibel gibt es sechs verschiedene Textsorten: Gesetz und Geschichte (die hauptsächlich informativ sind, mit operativen Gesetzen und mit einigen expressiven Liedern), Poesie und Weisheitsliteratur (die hauptsächlich expressiv sind, mit einigen informativen und operativen Stellen), Prophetie (die hauptsächlich informativ und operativ sind), Evangelien und Apostelgeschichte (die operativ und informativ sind), Briefe (die hauptsächlich informativ und operativ sind), und apokalyptische Texte (die am ehesten als informativ bezeichnet werden können, obwohl es hier auch einige operative und expressive Stellen gibt).

4 Die Auslegung der Bibel beziehungsweise Exegese

Exegese bedeutet die Auslegungslehre der Bibel (Puolimatka 2007, 13). Das griechische Wort *exēgomai* bedeutet „anleiten“ oder „erklären“ (Heininen 2001, 12). Exegese ist ein multidisziplinäres Forschungsgebiet, auf dem unter anderem Wissen über Geschichte, Archäologie, alte Sprachen und Kulturen sowie deren Literatur, Sitten, Glaubensvorstellungen und Rituale benötigt wird. Dafür wird auch Wissen über Methodologie und Wissenschaftstheorie gebraucht. (Puolimatka 2007, 13–14.) Nach Gustavsson (2007, 215–216) gibt es fünf allgemeine Prinzipien zur Bibelauslegung: 1. jeder darf die Bibel ausdeuten, 2. die Bibel muss als ein historisches Buch ausgelegt werden, 3. bei der Bibelauslegung muss man die jeweilige Literaturgattung beachten, 4. die Texte müssen unter Berücksichtigung des Kontextes ausgelegt werden, und 5. Jesus ist der Schlüssel der Bibelauslegung.

Es gibt viele unterschiedliche Methoden der Bibelauslegung. Bei der historisch-kritischen Bibelforschung wird die Bibel Teil für Teil in die Ereignisse der Geschichte eingeteilt (Räsänen 1984, 145). Nach der allegorischen Auslegungsmethode befindet sich immer eine geistliche Botschaft hinter der wörtlichen Botschaft der biblischen Texte. Eine Abart der Allegorie ist die typologische Auslegung, die besagt, dass das Alte Testament viele Ereignisse und Personen hat, die Jesus antizipieren. (Riekkinen 2003, 253.) Der Reformator Martin Luther (1483–1546) dachte, dass der Heilige Geist die Bibel verklärt, obgleich die menschlichen Wörter mit menschlichem Verstand untersucht werden müssen. Luthers Ansicht wurde im 16. und 17. Jahrhundert auf das Äußerste getrieben, und daraus entstand die lutherische Orthodoxie, die auf dem Gedanken der Wortinspiration basiert. Sie hielt die Bibel für unfehlbar. (Riekkinen 2003, 254–

255.) Der Fundamentalismus stützt sich auf Wortinspiration. Er glaubt, dass die Bibel unfehlbar ist, und alles darin wird wörtlich wahrgenommen. (Räisänen 1984, 144.)

Die erlösungsgeschichtliche Auslegungsmethode betont nicht die Wortinspiration, sondern die Sachinspiration der Bibel und Gottes Handeln (Riekkinen 2003, 256). Pihkala (2003, 73) sagt, dass diese Methode Gottes Handeln in der Geschichte als den roten Faden der Bibel sieht. Sie formen eine große Ganzheit (Räisänen 1984, 147). Die existentielle Bibelauslegung wurde von dem deutschen Rudolf Bultmann während des zweiten Weltkriegs entwickelt (Pihkala 2009, 72–73). Er dachte, dass die Bibel, um die Botschaft zu verstehen, von ihren mythischen Belastungen befreit werden muss (Riekkinen 2003, 257). Er hat dies als Entmythologisierung bezeichnet (Pihkala 2009, 73). Für die Bibelauslegung gibt es auch die kontextuelle Auslegungsweise, die Kontext und Blickwinkel des Lesers betonen (Riekkinen 2003, 258).

5 Material und Forschungsmethode

Die Bedeutungsunterschiede zwischen Bibelübersetzungen werden mit den finnischen Bibeln aus den Jahren 1933/1938 (= PR33) und 1992 (= PR92), und mit den deutschen Bibeln *Die Heilige Schrift* das heißt die sogenannte Elberfelder Übersetzung (= ELB 1905) und *Hoffnung für alle* (= HFA 2002) untersucht. Diese Übersetzungen wurden gewählt, weil die alten Übersetzungen PR33 und ELB die formale Äquivalenz und die neuen (PR92 und HFA) die dynamische Äquivalenz befolgen. Sie sind auch paarweise zu den selben Zeiten übersetzt geworden. Die Kapitel der Bibel, die analysiert werden, sind Rut 1 (22 Verse), Psalm 139 (24 Verse), Jesaja 53 (12 Verse, die länger sind als in den anderen gewählten Kapiteln) und Epheser 2 (22 Verse). Zusammen haben sie 80 Verse.

Das Material wird durch die Methode der Vergleichung untersucht. Die Kapitel der Übersetzungen werden Vers für Vers qualitativ verglichen, und es wird untersucht, ob die Verse eine verschiedene Bedeutung abhängig von der Übersetzung hervorrufen. Die Unterschiede werden in Tabellen geschrieben (siehe Anhänge 1–4). In die Tabellen wird geschrieben, ob es Ähnlichkeiten (=SK), kleine Unterschiede (=PE), die die Bedeutung nicht beeinflussen, und/oder große Unterschiede (=SE) gibt, die die Bedeutung beeinflussen. In einem Vers können alle drei vorkommen, denn einige Übersetzungen können einander sehr nah sein und andere sich von diesen stark unterscheiden.

Die Arbeit ist auch quantitativ. Es wird herausgefunden, ob es ungefähr dieselbe Anzahl von Unterschieden in den Textsorten gibt, oder ob es mehr Unterschiede in einigen Textsorten als

in anderen gibt. Es wird zum Beispiel vermutet, dass es mehr Unterschiede in der Poesie und Prophetie als in der Geschichte gibt. In den Spalten wird gezählt, wie viele Unterschiede es in den Versen gibt und was für Unterschiede es gibt. Es wird auch gezählt, wievielmals die einzelnen Übersetzungen in den Spalten erwähnt werden. Aus der Zahl der Unterschiede wird ein Vergleichswert für jede Textsorte ermittelt. Ein ähnlicher Vergleichswert wird auch für jede Übersetzung gezählt.

6 Unterschiedliche Übersetzung – unterschiedliche Auslegung?

6.1 Geschichte: Rut 1

Die Analyse von diesem Kapitel findet man im Anhang „Liite 1“.

	Wort-/ Expressions- unterschied	Zusatz	Auslassung	Wieder- holung	Grammatischer Unterschied	Wort-/ Äußerungs- folge	Anderer Un- terschied/ Beobachtung	Zusammen/ Vergleichswert
Verse mit Unterschieden	22	14	18	4	18	8	5	89/154 = 0,578
PR33	39	3	2	4	21	3	2	74/154 = 0,481
PR92	42	9	16	0	23	2	3	95/154 = 0,617
ELB	40	3	4	4	23	1	2	77/154 = 0,500
HFA	44	16	24	0	24	5	5	118/154 = 0,766

Tabelle 1: Unterschiede im Rut 1

In der Analyse von Rut 1 sind viel mehr Unterschiede herausgekommen als erwartet wurde. Aus den Vergleichswerten kann man schließen, dass HFA sich deutlich von den anderen Übersetzungen unterscheidet. Unterschiede gab es in allen Versen. Solche Verse, in denen sich zwei der Übersetzungen ähnlich waren, gab es viele, oder in denen sich die Übersetzungen teilweise ähnlich waren. Ähnlichkeiten gab es in den Übersetzungen von 16 Versen (2–6, 10–12, 14 und 16–22), kleine Unterschiede gab es in den Übersetzungen von 18 Versen (1–5, 7–11, 13–18, 20 und 22) und große Unterschiede, die die Bedeutung verändern, gab es in den Übersetzungen von zehn Versen (6, 8–10, 12, 13, 15 und 19–21). Als Beispiel wurde Vers sechs gewählt.

Vers	PR33	PR92	ELB	HFA
6	Silloin hän nousi miniöineen palataksensa takaisin Mooabin maasta, sillä hän oli kuullut Mooabin maassa, että Herra oli pitänyt kansastansa huolen ja antanut sille leipää.	Noomi päätti lähteä miniöitensä kanssa kotimatalle Moabin maasta, sillä hän oli siellä kuullut, että Herra oli huolehtinut kansastaan ja antanut sille hyvän sadon.	Und sie machte sich auf, sie und ihre Schwiegertöchter, und kehrte aus den Gefilden Moabs zurück; denn sie hatte im Gefilde Moabs gehört, daß Jahwe sein Volk heimgesucht habe, um ihnen Brot zu geben.	Bald darauf erfuhr sie, dass der Herr sich über sein Volk erbarmt und ihm wieder eine gute Ernte geschenkt hatte.

Beispiel 1: Rut 1:6

In Vers sechs von Rut 1 gibt es zwei große Gedanken. In HFA wird der erste Gedanke völlig ausgelassen. Die Auslassung ist begründet, weil dieselbe Angelegenheit (Rückkehr aus Moab) in dem nächsten Vers erwähnt wird. Die anderen Übersetzungen drücken den ersten Gedanke

in ein bisschen verschiedenen Weisen aus. PR33 und ELB sind sehr ähnlich und PR92 kommt auch sehr nah. In PR92 und ELB wird das Verb *lähteä/sich aufmachen* benutzt, aber in PR33 *nousta* („aufstehen“; MOT Saksa 2013, s.v. *nousta*). In PR33 und ELB wird „den Gefildten Moabs“ in dem zweiten Gedanken wiederholt, aber in PR92 hat man ihn durch *siellä* („dort“; MOT Saksa 2013, s.v. *siellä*) ersetzt. Zudem wird in PR33 und ELB das Verb *palata/zurückkehren* und PR92 *lähteä* („sich aufmachen“; MOT Saksa 2013, s.v. *lähteä*) benutzt.

Der zweite große Gedanke ist interessant. Die finnischen Übersetzungen sind sehr ähnlich und haben nur einige Unterschiede in der Wortfolge und einen Unterschied bei der Wortwahl: In PR92 wird *sato* („Ernte“) verwendet und in PR33 *leipä* („Brot“). Auch ELB spricht über *Brot* und HFA über *Ernte*. Die deutschen Übersetzungen unterscheiden sich voneinander und von den finnischen in solcher Weise, dass sie eine unterschiedliche Auslegung hervorrufen. Die deutschen Übersetzungen haben einen negativen Ton, weil sie die Verben *heimsuchen* und *erbarmen* benutzen. ELB erweckt den Eindruck, dass die Hungersnot eine Heimsuchung Gottes sei. HFA lässt verstehen, dass Gott erst kürzlich dem Volk eine gute Ernte gegeben hat. Die finnischen Übersetzungen konkretisieren nicht, wann Gott sich um sein Volk gekümmert hat. Es wäre interessant zu wissen, was der Urtext hier bedeutet. Weil die Bedeutungen sich hier so sehr unterscheiden, ist es möglich, dass der Urtext hier vieldeutig ist.

6.2 Poesie: Psalm 139

Die Analyse von diesem Kapitel befindet sich im Anhang „Liite 2“.

	Wort-/ Expressions- unterschied	Zusatz	Auslassung	Wieder- holung	Grammatischer Unterschied	Wort-/ Äußerungs- folge	Anderer Un- terschied/ Beobachtung	Zusammen/ Vergleichswert
Verse mit Unterschiede	22	19	15	0	12	11	9	88/168 = 0,524
PR33	38	7	2	0	10	5	0	62/168 = 0,369
PR92	40	6	11	0	10	9	4	80/168 = 0,476
ELB	42	8	3	0	8	6	1	68/168 = 0,405
HFA	48	17	12	0	7	6	5	95/168 = 0,565

Tabelle 2: Unterschiede im poetischen Kapitel Psalm 139

Der Psalm 139 hat weniger Unterschiede als das Kapitel Rut 1. Obwohl HFA nicht in allen Spalten die größte Zahl von Unterschieden hat, hat sie trotzdem viel mehr Unterschiede als die anderen Übersetzungen. Ähnlichkeiten wurden sogar in den Übersetzungen von 22 Versen bemerkt. Nur die Verse 19 und 20 hatten keine Ähnlichkeiten. Kleine Unterschiede wurden in den Übersetzungen von 16 Versen bemerkt (1, 5, 6–9, 11–13, 15, 17 und 19–23). Große Unterschiede gab es auch in den Übersetzungen von 16 Versen (2–5, 7, 9, 10, 14–20, 23 und 24). Als Beispiel wurde Vers 22 gewählt, weil er der ähnlichste von allen Versen in allen Textsorten war.

Vers	PR33	PR92	ELB	HFA
22	Kaikella vihalla minä heitä vihaan, he ovat minun omia vihollisiani.	Loputon on vihani heitä kohtaan, he ovat minunkin vihollisiani.	Mit vollkommenem Hasse hasse ich sie; sie sind Feinde für mich.	Deine Feinde sind auch meine Feinde. Ich hasse sie mit grenzenlosem Hass!

Beispiel 2: Psalm 139:22

In PR33 und ELB wird der Vers 22 in einer sehr ähnlichen Weise übersetzt. Es wird in beiden Übersetzungen *mit Hasse gehasst*. Auch PR92 und HFA sind sehr ähnlich, obwohl in HFA die Feindschaft zuerst erwähnt wird. Die beiden Übersetzungen sprechen über *grenzenlosen Hass* (PR92: *loputon viha*). Obwohl die Feindschaft in ein bisschen unterschiedlicher Weise in allen Übersetzungen erwähnt wird, sind sie alle einander so nah, dass die Übersetzungen für ähnlich gehalten werden können.

6.3 Prophetie: Jesaja 53

Die Analyse des Kapitels Jesaja 53 befindet sich im Anhang „Liite 3“.

	Wort-/ Expressions- unterschied	Zusatz	Auslassung	Wieder- holung	Grammatischer Unterschied	Wort-/ Äußerungs- folge	Anderer Un- terschied/ Beobachtung	Zusammen/ Vergleichswert
Vers mit Un- terschiede	12/12	12/12	7/12	0/12	12/12	8/12	3/12	54/84 = 0,643
PR33	36	1	0	0	9	2	0	48/84 = 0,571
PR92	36	8	5	0	9	5	2	65/84 = 0,774
ELB	39	2	1	0	9	1	0	52/84 = 0,619
HFA	46	22	9	0	10	5	4	96/84 = 1,143

Tabelle 3: Unterschiede im prophetischen Kapitel Jesaja 53

Die prophetische Textsorte hat mehr Unterschiede als die anderen Textsorten. HFA hat hier zweimal so viele Unterschiede wie PR33. Ähnlichkeiten gibt es in den Übersetzungen von jeden Versen, aber in jedem Vers gibt es auch kleine oder große Unterschiede oder beide. Kleine Unterschiede gibt es in den Übersetzungen von neun Versen (2–10) und große auch in neun Versen (1, 3–5, 7, 8, 10–12). Als Beispiel wurde Vers fünf gewählt.

Vers	PR33	PR92	ELB	HFA
5	mutta hän on haavoitettu meidän rikkomustemme tähden, runneltu meidän pahain tekojemme tähden. Rangaitus oli hänen päällänsä, että meillä rauha olisi, ja hänen haavainsa kautta me olemme paratut.	vaikka meidän rikkomuksemme olivat hänet lävistäneet ja meidän pahat tekomme hänet ruhjoneet. Hän kärsi rangaistuksen, jotta meillä olisi rauha, hänen haavojensa hinnalla me olemme parantuneet.	doch um unserer Übertretungen willen war er verwundet, um unserer Missetaten willen zerschlagen. Die Strafe zu unserem Frieden lag auf ihm, und durch seine Striemen ist uns Heilung geworden.	Doch er wurde blutig geschlagen, weil wir Gott die Treue gebrochen hatten; wegen unserer Sünden wurde er durchbohrt. Er wurde für uns bestraft - und wir? Wir haben nun Frieden mit Gott! Durch seine Wunden sind wir geheilt.

Beispiel 3: Jesaja 53:5

Die anderen Übersetzungen sind hier einander sehr nah, aber in HFA wird ausgelegt, dass *Übertretungen* (*rikkomukset*) Untreue zu Gott sind. Die anderen Übersetzungen sprechen über Missetaten (*pahat teot*), aber in HFA steht *Sünden*. PR92 und HFA unterscheiden sich von den alten

Übersetzungen durch das Wort *durchbohrt/lävistäneet*. In PR33 und ELB ist dafür *verwundet/haavoitettu* gewählt. Der zweite Gedanke ist kürzer in ELB übersetzt, aber seine Bedeutung ist dieselbe wie in den finnischen Übersetzungen. Die Finnischen unterscheiden sich nur durch *rangaistus oli hänen päällensä*, der ähnlich in ELB ist (*Die Strafe [--] lag auf ihn*), und *hän kärsi rangaistuksen* (‘er hat die Strafe gelitten’). Zudem haben sie Unterschiede in der Wortfolge.

Die Zusätze der HFA in dem zweiten Gedanken sind der Art, dass sie eine unterschiedliche Auslegung hervorrufen als die anderen Übersetzungen: *Er wurde **für uns** bestraft* und *Wir haben nun Frieden **mit Gott***. Im Kontext der ganzen Bibel verändern diese Zusätze die Bedeutung nicht, denn das ganze Kapitel Jesaja 53 ist eine Prophetie der Versöhnung Christi. In HFA wird diesen Vers konkreter in die neutestamentlichen Ereignisse eingebunden, obwohl die Verbindung auch in den anderen Übersetzungen implizit vorkommt. Am Ende haben alle Übersetzungen die gleiche Bedeutung, obwohl es kleine Unterschiede gibt. Die Bedeutung des ganzen Verses ist etwas gefärbt in HFA, aber die Auslegung bleibt ähnlich.

6.4 Brief: Epheser 2

Die Analyse von diesem Kapitel befindet sich im Anhang „Liite 4“.

	Wort-/ Expressions- unterschied	Zusatz	Auslassung	Wieder- holung	Grammatischer Unterschied	Wort-/ Äußerungs- folge	Anderer Un- terschied/ Beobachtung	Zusammen/ Vergleichswert
Verse mit Un- terschiede	21/22	22/22	10/22	1/22	19/22	12/22	7/22	92/154 = 0,597
PR33	45	4	2	1	19	4	1	76/154 = 0,494
PR92	45	14	7	0	22	9	1	98/154 = 0,636
ELB	48	4	3	1	23	3	1	83/154 = 0,539
HFA	61	45	9	0	16	5	6	142/154 = 0,922

Tabelle 4: Unterschiede im Brief Epheser 2

Das Kapitel Epheser 2 hat etwas mehr Unterschiede als das erste Kapitel von Rut. Die Zahl der Unterschiede in HFA ist hier fast zweimal so groß wie in PR33. Diesmal war HFA in einigen Versen so unterschiedlich, dass es fast unmöglich war, ihre Unterschiede in verschiedenen Spalten zu klassifizieren. Deswegen sieht die Zahl der Unterschiede in den Versen nur ein bisschen größer als in Rut 1 aus. Ähnlichkeiten gab es in den Übersetzungen von Versen 1–5, 7–10 und 12–22, also in 20 Versen. Nur die Verse 6 und 11 hatten keine Ähnlichkeiten. Kleine Unterschiede gab es in den Übersetzungen von Versen 2–16, 18, 19 und 22 (18 Verse). Große Unterschiede wurden in den Übersetzungen von 13 Versen gefunden, in den Versen 1–6, 8–10 und 15–20. Als Beispiel wurde Vers acht gewählt, weil er einige Auslegungsunterschiede enthält.

Vers	PR33	PR92	ELB	HFA
8	Sillä armosta te olette pelastetut uskon kautta, ette itsenne kautta - se on Jumalan lahja -	Armosta Jumala on teidät pelastanut antamalla teille uskon. Pelastus ei ole lähtöisin teistä, vaan se on Jumalan lahja.	Denn durch die Gnade seid ihr errettet, mittelst des Glaubens; und das nicht aus euch, Gottes Gabe ist es;	Denn nur durch seine unverdiente Güte seid ihr vom Tod errettet worden. Ihr habt sie erfahren, weil ihr an Jesus Christus glaubt. Dies alles ist ein Geschenk Gottes und nicht euer eigenes Werk.

Beispiel 4: Epheser 2:8

In Vers acht sind PR33 und ELB ähnlich. PR92 und HFA unterscheiden sich von den alten Übersetzungen mit einigen Wortwahlen und im Fall der HFA mit einigen Zusätzen. Am Anfang sagen die anderen *durch die Gnade/armosta*, aber HFA erklärt *durch seine unverdiente Güte*. Der nächste Gedanke ist in den alten *mittels des Glaubens/uskon kautta*, aber in PR92 wird er mit *antamalla teille uskon* („durch den, dass er euch Glaube gegeben hat“) übersetzt. In HFA gibt es dafür einen ganzen Satz: *Ihr habt sie erfahren, weil ihr an Jesus Christus glaubt*.

PR92 ist die einzige Übersetzung im Aktiv. Die anderen benutzen das Passiv. Die Bedeutung ist deshalb etwas anders. In PR92 verursacht Gott alles. In anderen wird der Glaube von den Menschen benötigt. In PR33 und ELB wird erst am ende des Verses gesagt, wer den Glauben hervorruft. HFA sagt explizit, dass der Glaube des Menschen die Erlösung ausrichtet. An anderen Stellen in der Bibel wird gesagt, dass der Glaube durch Gott hervorgebracht wird. Er kommt nicht von dem Menschen selbst. Deswegen ist die Auslegung von PR92 nicht unterschiedlich.

Die Bedeutung wird verändert mit den Zusätzen der HFA. Am meisten verändert sie sich durch den Zusatz *vom Tod*. Die anderen Übersetzungen konkretisieren nicht genau, wovon die Menschen errettet sind. Nach der Bibel bedeutet Errettung, dass der Mensch durch Glauben von Sünde und ihren Folgen befreit wird. Die Folgen sind Tod, Hölle und der Zorn Gottes. Durch Errettung bekommt der Mensch Zugang zum Himmel, nachdem er stirbt oder als die Wiederkunft Christi am Jüngsten Tag geschieht. In HFA wird mit dem Zusatz nur Tod gewählt, was die Bedeutung im Vergleich zu den anderen Übersetzungen vermindert.

6.5 Fazits

In der Analyse wurde herausgefunden, dass Poesie die geringste Zahl von Unterschieden hat. Geschichte kommt an der zweiten Stelle, dann Brief und Prophetie. Dieses Ergebnis war überraschend, weil am Anfang vermutet wurde, dass Geschichte am wenigsten Unterschiede und Poesie und Prophetie am meisten Unterschiede haben würden. In Bezug auf die Prophetie war die Vermutung richtig.

Die Unterschiede der Übersetzungen befolgen in jeder Textsorte diese Ordnung: PR33 unterscheidet sich von den anderen Übersetzungen am wenigsten, ELB am zweitwenigsten, PR92 am zweitmeisten und HFA am meisten. In der Poesie ist die Differenz der Vergleichswerte von PR33 und ELB 0,036, von ELB und PR92 0,071 und von PR92 und HFA 0,089. In der Geschichte ist die Differenz von PR33 und ELB 0,019, von ELB und PR92 0,117 und von PR92 und HFA 0,149. Im Brief ist die Differenz von PR33 und ELB 0,045, von ELB und PR92 0,097 und von PR92 und HFA 0,286. HFA unterscheidet sich deutlich mehr von den anderen Übersetzungen in dieser Textsorte. Die größten Differenzen der Vergleichswerte gibt es in der Prophetie. Die Differenz von PR33 und ELB ist 0,048, von ELB und PR92 0,155 und von PR92 und HFA 0,369. HFA unterscheidet sich hier über zweimal so viel von den anderen Übersetzungen wie PR92.

Diese Differenzen beschreiben gut die qualitativen Beobachtungen der Analyse. PR33 und ELB sind oft einander sehr nah oder ganz ähnlich. PR92 unterscheidet sich von den alten Übersetzungen nur mit einigen kleinen Unterschieden der Grammatik oder Wortwahl, aber die Bedeutung ist, von einigen Ausnahmen abgesehen, ähnlich. Manchmal rufen die alten Übersetzungen auch eine unterschiedliche Auslegung hervor, aber es ist ungewöhnlich. Am meisten unterscheidet sich HFA von den anderen. In HFA sind die Unterschiede auf der Ebene von Textsorten immer die zahlreichsten und auch fast immer innerhalb der Textsorten.

7 Zum Schluss

In der Einleitung wurde gefragt, ob die Übersetzung die Bedeutung der Bibeldverse beeinflusst und ob sie eine unterschiedliche Auslegung hervorruft. In der Analyse wurde herausgefunden, dass manchmal gerade dies geschieht. Meistens sind die Unterschiede nur klein – Nuancen oder grammatische Unterschiede – aber manchmal unterscheiden sich die Übersetzungen so stark voneinander, dass einige oder alle eine unterschiedliche Auslegung hervorrufen.

Es wurde auch gefragt, ob die Textsorte beeinflusst, wie viele Bedeutungsunterschiede es gibt, und ob es mehr Unterschiede in einigen Textsorten als in anderen gibt. Es wurde vermutet, dass die Textsorte „Geschichte“ weniger Unterschiede als Poesie und Prophetie haben würde. Diese Vermutung hat sich insofern als falsch erwiesen, als die Poesie am wenigsten Unterschiede hatte. An die zweite Stelle in der Zahl der Unterschiede kam Geschichte, an die dritte Brief und am meisten Unterschiede gab es in Prophetie. Dieses Ergebnis ist überraschend, wenn man die Texttypen dieser Textsorten betrachtet: die Psalme sind expressiv, Geschichte und Prophetie informativ und Brief informativ und operativ.

Die Analyse hat die Vermutung bestätigt, dass die alten Übersetzungen einander nah sind, weil sie die formale Äquivalenz befolgen. Man kann sagen, dass sie ihr Ziel erreichen: sie entsprechen einander im Wortschatz und in der Form. Es wurde auch vermutet, dass die neuen Übersetzungen PR92 und HFA, die die dynamische Äquivalenz befolgen, sich von den alten Übersetzungen und voneinander unterscheiden. Auch diese Vermutung hat die Analyse bestätigt. PR92 ist oft wie eine vereinfachte und verdeutlichte Version der alten Übersetzungen, und als eine dynamische Übersetzung erreicht sie ihr Ziel: sie ist leicht lesbar und klar. Manchmal war sie näher an HFA als an den alten. Die Übersetzung, die sich am meisten von den anderen unterscheidet, ist HFA. In dieser gibt es auch die größte Zahl der Unterschiede, die die Auslegung verändern. Im Brief ist HFA in einigen Versen so unterschiedlich, dass es fast unmöglich war, sie mit den gewählten Unterschiedsspalten mit den anderen Übersetzungen zu vergleichen. In Bezug auf den Brief war die gewählte Forschungsmethode vielleicht nicht die beste. Nach den Schlussfolgerungen der Analyse ist es nicht überraschend, dass HFA Kritik bekommen hat, dass sie zu viel den Text vereinfacht hat und sich Missdeutungen schuldig macht (vgl. Brunnen Verlag Basel 2011).

Es wäre interessant zu wissen, welche der Übersetzungen am nächsten an die Urtexte kommt mit a) Inhalt, b) Wortschatz und Form, c) Stil und d) Einfluss auf das Zielpublikum. Dafür würde man Kenntnis über die Ursprachen brauchen. Dann könnte man einerseits die Stichhaltigkeit der Übersetzungen und andererseits den Einfluss und die Wirksamkeit der Übersetzungen in die Zielsprache einschätzen. Der Charakter der Untersuchung wäre dann ganz anders als hier. Es wäre auch interessant zu wissen, ob einige Meinungsunterschiede der verschiedenen Kirchen und Konfessionen von Übersetzungen oder nur von verschiedenen Auslegungsweisen herrühren. Dann würde der Charakter der Untersuchung bis zu einem gewissen Grad gesellschaftlich und kirchlich-politisch sein, und sie könnte auch neue Ansicht in den Ökumenismus bringen.

Der Zweck dieser Arbeit war zu betrachten, ob die Übersetzung das Verstehen und damit das Lehren und die allgemeine Verwendung der Bibel beeinflusst. Nach der Analyse kann man konstatieren, dass die Übersetzung auf die Bedeutung Einfluß hat. Die Bedeutung unterscheidet sich manchmal abhängig von der jeweiligen Übersetzung, obwohl die Unterschiede die Auslegung in den meisten Fällen nicht verändern. In einigen Versen rufen die Übersetzungen (eine oder alle) trotzdem eine andere Auslegung hervor.